

Máme pokročilý věk, máme pokročilý věk, v tom neradím mluvit, v tom neradím mluvit, člověk, jenž nese, jenž nese, člověk, jenž nese, chce, člověk, jenž nese, je práce, práce, práce, práce, baraburdím v práci, baraburdím v práci, co zdedil, co zdedil, Toť máme, Toť máme, kového počítání, kového počítání, pokročilý, pokročilý, raději přijímá, raději přijímá, vyslovenou, vyslovenou, přiměřenou, přiměřenou, aspoň hlásá, aspoň hlásá, obecně, obecně, mu.

Vím, že jsem, Vím, že jsem, z nedostatků, z nedostatků, Ti totiž, Ti totiž, jsou, jsou, se svého, se svého, nerozliš, nerozliš, Ale to, Ale to, ných a, ných a, kámi, kámi, a ková, a ková, dovolavši, dovolavši.

Uvaž, Uvaž, toli po, toli po, celá va, celá va, slovy, slovy, názorů, názorů, lásky? lásky?

Máme pokrokaře, kteří jsou ve skutečnosti ateisty, ač o tom neradi mluví a hlavně bojí se fakt přiznati. Neboť člověk, jenž nedomnívá se, že boha cítí, že o bohu něco ví, člověk, jenž nikdy nic nekoná proto, že domnělý bůh to chce, člověk, jemuž je zcela lhostejnou existence boha, ten je přece ateista, i kdyby někde mezi starým zaprášeným haraburdím v zapadlém koutě své „duše“ skrýval něco, co zdědil, co však právem stydí se na světlo vytáhnouti.

Tož máme ateisty, kteří nevím následkem jakého myšlenkového pochodu, patrně buď z konzervatismu vzdor jejich pokrokářství jim vrozeného, nebo z duševní lenosti, která raději přijme zásadu kýmisi prý před dvěma tisíciletími vyslovenou, než aby se hleděla dopracovati nové době přiměřenějšího, tedy vědecktějšího názoru, přidržují se nebo aspoň hlásají, že člověk má se přidržovati mravního hesla obecně vysloveného slovy: křesťanská láska k bližnímu.

Vím, že hodně viny mají na tom notoričtí lenoši, kteří z nedostatku užitečnějšího zaměstnání rozumují ze řemesla. Ti totiž — a myslím tím ovšem hlavně takzvané odborníky — jsou nejkonzervativnějším živlem společnosti a nespustí se svého koníčka, jež si jednou osedlali, dokud hrom života neroztříští a nerozhází jejich paláce ze škatulek a sirek. Ale to nakonec neomlouvá celý ten dav lidí jinak rozumných a prakticky pracujících. Nehledíme ovšem k bídáckému spiknutí skutečných, otalárovaných, ozbrojených a korunovaných vrahů, kteří se také rádi svého křesťanství dovolávají.

Uvažujme s rukou na srdci. Vykonal jste, milý můj příteli pokrokaři, bez donucení někdy něco, čemu se vzpouzela celá vaše bytost, jen z pouhé lásky k bližnímu? Čili, jinými slovy, není každý váš upřímný, tj. vaší povaze a vašim názorům odpovídající skutek projevem především sebe-lásky? — Odvážíte se tvrditi, že každý sebealtruističtější

váš skutek, vykonaný s vnitřní radostí a bez donucení, jest skutečnou, a nikoli jen zdánlivou obětí?

Rozpomeňte se a buďte ujištěni: Vykonali jste ve svém životě něco, přičemž cítil jste, že se obětujete neradostně a že zkracujete své já ve prospěch jiného já, — špatně, nemravně jste jednal.

A to právě bylo z „křesťanské lásky k bližnímu“.

Naštěstí tyto špatné skutky již povaze lidské se přičítají nekonají se příliš často a bývají brzo litovány. Neboť nemá smyslu ochuzovati své já ve prospěch jiného já, když v každém případě některé já přitom pohoří.

Křesťanství kladlo důraz na cit lásky a cit oběti sám o sobě; morálka vědecky založená klade důraz na sociální význam skutku, a ukazuje proto k citu solidarity, jež je důsledkem inteligentního egoismu.

Ten je rozdíl mezi tím, co někteří váhavci ponechávají si z křesťanství, a mezi morálkou rozumnou.

Je jasno, že tito lidé nedojdou se svou zásadou nikam, že ji nechávají doma v praktickém životě a nosí ji jen na praporek při slavnostech. Vždyť jinak žili by trvale neupřímně k sobě, v nesouhlasu se svou bytostí, se svým pudem k životu. A proto také je tolik pokrytectví na světě. Hlásáme lásku k lidem nám zcela lhostejným, hlásáme morálku, dle které nežijeme, aniž žítí můžeme.

Není jen lásky na světě, je také nenávist. Obě vlastnosti jsou stejně plodny. A nemohli bychom milovat lidí dobrých, kdybychom neměli nenávisti k lidem zlým. Láska nedá se také nadiktovati. Ohromná většina lidí jest nám lhostejna. Žádné lásky k nim nepociťujeme. A přece v daném případě máme k nim a oni k nám povinnosti. Těm však nenaučíme se, budeme-li se snažit každého na setkání milovat. Poznáme je však, budeme-li studovat poměr individua ke společnosti, dojdeme-li k poznání záruk sociální harmonie, seznáváme-li se se základy morálky vědecké.

Heslo křesťanské lásky k bližnímu je buď maskou, nebo nevědomostí. Dokud se budeme oháněti touto spoustou frází, bude skutečná láska vyloučena z většiny našich

skutků. Pokrytectví rozežere celou naši mravní bytost.

Mravní sílu může v moderním člověku probuditi a utu-
žiti jen rozumové poznání podmínek a zásad praktické
morálky, jejíž vzpruhou je inteligentní egoism a nejvyšším
květem — nadšená solidarita.

VYSTĚHOVALCI

Jedna z největších myšlenkových krizí světových počíná. Galejní koráb autoritářského socialismu má díry na spodku i v bocích, nabírá vodu. Ač jeho komíny vyhazují divoké chocholy dýmu, ač jeho heslo zní „Plnou parou!“, — koráb nabírá vodu. A dvacátý věk staví již mohylu pro hrob toho socialismu, jenž zahyne smrtelnými bludy, autoritou, disciplínou, kompromisem, zákonem a státem.

Měla by tato mohyla býti ozdobena reliéfy trochu ironickými. Například: generálním štábem Internacionály, jak z tepla bezpečného útulku dává rozkazy bojovníkům Komuny. Nebo: Bebelem, jenž odůvodňuje svůj velkoněmecký patriotism. Nebo: podobiznami příliš bohatých a drzých židů socialismu. Nebo konečně: „tichou procházkou“, která v žargonu nadšených šmoků nazývá se generální stávkou. Netřeba pokračovati.

Všecky námitky a důvody proti tomuto faktu myšlenkové revoluce, které vzápětí padnou první salvy revoluce fyzické, jsou, neřeknu nicotné, ale naopak pádné a nepopíratelné *pro* tento fakt. Zda, například, rostoucí řady sociálně demokratických voličů nejsou právě tou vodou, která vniká skulinami korábu, rozšiřuje je a chystá se strhnouti koráb ke dnu? A nejsou-li také stále častěji osvědčované sympatie střízlivého měšťanství všech odstínů pro sociálně demokratický organizovaný proletariát pevnou pavučinou prohnaneho pavouka, jenž drží svou červenou mouchu, která nervózně bzučí, ale nepatrně píchá, která se léká každého mávnutí klobouku a sedá ochotně na sladký lep?

Toho však nechme. Je tu prostě doba, která potřebuje celých mužů. Celých mužů, kteří by strhli poslední masku červené nevěstce autority, kteří by obrodili socialism a do služeb jeho neztenčených požadavků dali své mozky i svá paže, jedním slovem: potřebujeme *celých anarchistů*, vtělenou iniciativu, důslednost, statečnost, vytrvalost, sílu.

Celí muži jsou již mezi námi. Jsou tací, o nichž víme, i tací, o nichž nevíme, kteří však povstanou náhle z lidu a počnou jednat, jakmile první zvonce udeří na poplach. Neboť tak tomu bylo ve všech revolucích.

Ale revoluce, kterou okolnosti nás nutí připravovat, má býti a — má-li zvítěziti — musí býti jinou než revoluce předcházející. Musí býti nikoli instinktivní revoltou, ale revolucí s rozumem — vědecky řekl bych — uváženu, připravovanou, vedenou, skončenou a — využítou.

Každá země, která bude chtítí vyslat své blesky do této jarní bouře lidstva, musí mítí a dobře znáti síly, které jsou jí k dispozici. — Každá země sehraje drama sociální obrody jinak: dnešní státní a národnostní celky jsou ještě příliš odlišné navzájem, než aby revoluce mohla mítí týž průběh ve Francii jako ve Španělsku, v Německu jako v Itálii, ve Švýcarsku jako u nás atd. Nejsou všechny stejně připraveny, nechopí se všechny díla stejným způsobem, neskončují s ním všechny stejně.

Nuže, vzdor všemu internacionálnímu cítění, jež má každý z nás anarchistů v krvi, zda neměli bychom hledati hrdost svoji v tom, aby u nás doma slavný okamžik byl nejslavnějším? Porozumíte ihned, co chci říci.

*

Vystěhovalectví prokázalo revolučnímu hnutí mezinárodnímu jistě ohromné služby. Slovanští, románští a židovští vystěhovalci přicházeli burcovat plemena lhostejná a sobecká, vystěhovalci odkojení starým idealismem Evropy zaseli semena revoluce na jiných pevninách. Dnes však můžeme již říci, že pro Evropu a Ameriku dohrálo vystěhovalectví svou úlohu. Není pomalu evropské a americké země, která neměla dosud anarchistického časopisu, není země, která neslyšela dosud osvobozujících slov.

Přišla prostě chvíle, kdy bacily vzpoury netřeba již roznáseti světem do všech koutů, protože bacily ty již ve všech koutech civilizovaného světa hlodají. Nyní je třeba pracovat, aby vzpoura zachvátila celé národy až do kořenů.

A takto pracovat lze myslím nejlépe doma, na půdě dobře známé a nejlépe chápané. —

Proto myslím jest čas, abychom snažili se zastaviti proud našich vystěhovalců.

Vyložil jsem napřed, proč dnešní doba je kritická a veliká: bylo by smutné, kdyby našla u nás malé lidi.

Ruská revoluce uspíšila rozuzlení. Nějaká válka v středu Evropy může zapáliti svět. I u nás mohou povstati tisícové, vzepříti se na okamžik diktátu měšťanských pokrůčkářů a sociálně demokratických zupáků. Jak jsme však připraveni na tuto chvíli?

Co činíme, aby naše revoluce byla uváženou, připravenou, vedenou, skončenou a využitou s rozumem? Co činíme, aby slavný okamžik byl u nás nejslavnějším?

Pouštíme nejlepší své dělníky ze svých řad, necháváme je utíkat z horké půdy rakouské do Ameriky, kde jim nezbyvá než složiti ruce v klín.

Vidím ve vystěhovalectví našich lidí jednu z hlavních příčin našeho pomalého postupu. —

A nesvědčí ono také, že naši dobří lidé nejsou dosti celými muži, když utíkají z boje a dávají se zlákat americkými hrnci, jež jsou sotva stínem hrnců egyptských? —

Nu, řeknete, vlády se dohodly o anarchistech, budou vypovídati — a již vypovídají — vystěhovalce, a tak zůstaneme pěkně pohromadě doma.

Toť pravda, vlády, trochu pomalu chápající, zastaví nyní anarchistické vystěhovalectví. Budeme pohromadě vydáni nehoráznější perzekuci snad, ale zato budeme síliti a míti se lépe k bojovnému životu.

Jenže, každý pokrok je jen tehda cenný, když je chtěný a uvědomělý. My sami musíme rozpomenouti se na své povinnosti a na potřeby svého hnutí.

Musíme se rozpomenouti, že proti sociální demokracii spojené s pokrokovým měšťáctvím tvoříme stále hrstku, která zvítězí jen tehdy, bude-li pracovat tak, jak toho naši nepřátelé vůbec nedovedou.

Musíme se státi hodnými dětmi velké doby. Sami, o své

újmě, vědomě zastaviti vystěhovalecký proud. Býti muži — a nikoli babami utíkajícími z boje.

Jinak olej politických kompromisů utiší každé bouřné vlny a my budeme moci jednou z klece sociálně demokratického teroru jen závistivě hleděti na šťastnější národy.

KOMU SVOBODA?

Každý chce, každý chtěl by pro sebe svobodu: pokrokáři i klerikálové, antisemité i židé, zaměstnavatelé i dělníci, bohatí i chudí.

A není to vzácný případ, že i socialisté, revolucionáři, anarchisté v záchvatu sentimentálního krasojezdectví na principech chtějí již v *soudobé společnosti* svobodu pro všechny, chtějí respektovati svobodu všech — oni, kteří pravidelně žádných svobod nemají!

To je velmi dojemné ovšem a velmi důsledné.

Dobrá! Budeme tedy respektovati svobodu všelikého kléru, jenž svým tiskem rozlévá celé moře smrduté blbosti a snaží se zmrzačiti mozky již v jejich dětství. Budeme respektovati svobodu pokrokových měšťanů, kteří intrikami „zlidovělého“ parlamentarismu, tohoto žravého vředu na těle národů, vodí za nos stáda nepřítelů brachu, aby je mohli politicky vykořisťovat, a tak do věčnosti udržují nejpitomější lidský blud. Budeme respektovati svobodu kapitalistů, kteří vysávají dělníky po stech a nakonec je vhánějí do nejšpinavějších válek a hromadí jejich mrtvoly po deseti tisících. Budeme respektovati svobodu vlád, které žalářují, vraždí a mučí bídu, poctivost a myšlenku. Budeme respektovati svobodu antisemitů, kteří pořádají honby na židy, a židů, kteří vysávají celé dědiny a jsou pány pánů...

Budeme respektovati svobodu... A půjdeme se utopit. Spášeme jako anarchisté sebevraždu!

Anebo omezíme se na psané, tištěné a deklamované protesty, na petice, interpelace, na celou tu směšnou komedii, kterou provádějí s hrozně vážnou tváří naši pokrokáři všech odstínů. A klesneme na nějakou stejně ubohou partaj politických všiváků.

Tož udělejme pěkný dlouhý nos anebo nějaké gesto ještě méně slušné, když na nás vyjede si měšťanská nemá tvář:

„Jakže! Vy omezujete naši svobodu? Vy nerespektujete svobody každého? A to si říkáte anarchisté?“

Neříkáme si, vašnosto, anarchisté, my jimi jsme. To jen lidé vašeho vzácného druhu říkají si tak nebo onak, ač pod těmi všemi etiketami nalézá se jeden a týž idiotek. Tedy protože jsme anarchisté, víme, že v soudobé společnosti je nejvíce svoboden ten, kdo vládne přímo nebo nepřím-
mo.

Ale kdo vládne, je největším nepřítelem svobody svého bližního. Proto my anarchisté nechceme býti „svobodnými“ v soudobé společnosti; nesnížíme se k tomu, abychom vládli. A proto my anarchisté potíráme všechny „svobodné“, totiž vládnoucí v naší společnosti, a svolujeme tím předem, abychom byli sami potřeni, kdybychom snad projeвили vládychtivé choutky.

Víme však také, že svobodu, skutečnou svobodu pro společnost budoucí dobudeme jen násilím, to jest zbraní rovnocennou s tou, kterou mají naši nepřátelé. Tuto zbraň dávají nám sami do ruky, a my jí užijeme, jakmile budeme dosti k tomu silni.

Že tedy nelišíme se od svých nepřátel?

Nelišíme se od nich potud, že žijeme s nimi pod jednou střechou a musíme s nimi bojovati tak, jak oni nám dik-
tují.

Lišíme se od nich ode všech, od klerikálů až po sociální demokraty, že u svého cíle veškeré násilí vylučujeme a skutečnou svobodu pojišťujeme všem.

Nechceme svobodu jen pro sebe, proto společnost převracíme, aby naše vítězství krylo se s vítězstvím svobody všeobecné. — —

Nebojíme se, že provedeme harakiri. Ale nesmíme si vlastní hloupostí zatarasovati cestu. Nechceme-li jako anarchisté žíti z milosti měšťáckého světa, jako „dobrá protiváha sociální demokracie“, jak říká pokrokový pan Tulpas, musíme víc bít a méně šetřiti.

Komu svoboda? Každému — ale až v budoucí společnosti, která ji skutečně každému pojistí a veškeré násilí znemožní.

Pro dnes dovolujeme jen ty svobody, které přímo neb nepřímou pomáhají nám zvítěziti. Žádnou jinou!

A žádných zbraní se nelekne, abychom znemožnili svobodu a svobody — na naše útraty!

Pro občanskou válku jsme se narodili, ta je naším živlem a — nevyhnutelnou předehrou lidské svobody.

Ovšem jen tehdy, nebudeme-li nikoho šetřit.

Pokrokový šlágr proti nám anarchistům zní: „Negujete veškeru politickou práci. Pryč s vámi!“ Ti chytřejší říkají aspoň: „Negujete veškeru *pozitivní* politickou činnost.“

Obé je lež.

Obé je lež, protože *pozitivní* politická práce není omezena jen na politiku parlamentární, kterou potíráme, protože politická činnost má pole velmi široké, na němž aspoň ze dvou třetin — právě nejdůležitějších — pozitivně pracujeme.

Ovšem pokroková buržoazie počíná a končí parlamentarismem, pro ni pozitivně pracovat znamená nevzdálit se z barbarského kruhu dnešních institucí.

Pokroková buržoazie vymýšlí reformy, jichž účelem je sklízení a upevnění dnešní pošramocený společenský pořádek. Reformuje jednotlivé instituce i celý politický život. Reformuje instituce i ty od základů špatné a neudržitelné, vhání do nich své lidi, kteří, sotvaže se ohřejí ve svém úřadě, stávají se horšími funkcionáři, než byli lidé starosvětští. Veliké politické reformy nechává na parlamentární cestě okleštovati žravými zájmy třídními, stavovskými a nacionálními, takže tím vzrůstá do příšerných rozměrů boj člověka s člověkem a národ jako celek nemůže provésti jedinou krásnou myšlenku. A pro své v podstatě konzervativní dílo by vyvolala nejširší zájem, shání lid demokratickými frázemi, hází písek do očí těch, kteří dnešním pořádkem jsou zkráceni. A co nadto činí, rovná se nule.

Této „pozitivní“ práci my ovšem nerozumíme.

Nechceme neudržitelné instituce balzamovati pro věčnost, a jsme-li nuceni užítí jich, jsme-li nuceni ke kompromisu, tož užíváme ho především proti nim. Instituce špatné potíráme nebo ignorujeme, protože chceme, aby jejich mizernost bila do očí člověka nejprostšího, kdežto zdánlivým reformováním zakrývá se jen jejich mizerná podstata. Zájmy třídní, stavovské a nacionální krotíme myšlenkou

sociální obrody. A že jsme přesvědčeni, že nový pořádek dobudou jen svaly uvědomělého lidu, vychováváme lid tak, aby se nespolehal na různé funkcionáře, jichž mravní hodnotu funkce ničí, a byl schopen jednati z vlastní iniciativy.

Touhou pokrokové demokracie je lid vésti, tak vésti, jako ho vedly všechny předešlé kracie. To jest ovšem velmi snadné a — výnosné také. Stačí voliti novou vládu, nové poslance, nové funkcionáře. Že soudobý pořádek nepřipouští, aby do nových uniforem a fraků dostali se noví lidé, toho demokracie neví, nechce věděti, nesmí věděti. Že uniformy, vláda, moc znemravňují své držitele, toho čekatelé mandátu a funkce nepřipouštějí. Stará komedie s lidem bude se opakovati. Neboť kde lid učí se voliti, tam není možná politická jeho výchova jiná než bravu jdoucího na jatky.

My však chceme lid vychovávat i a pak organizovati. To je trochu nesnadné, zdoluhavé a neefektní, hlavně tehdy, když se jedná o probuzení jeho iniciativy, samostatnosti a šetření jeho svobody, když se má s ním jednati jako s davem lidských individuí, a nikoli jako s dobyt看em, jenž, když toho buržoazie potřebuje, vyšle se opentlen ve dvoutisícovém průvodu policajtů na osmistupovou parádu...

Je nám docela lhostejno, je-li ministrem pan Žvanda nebo pan Camrálek. Je nám docela lhostejno, sedí-li v parlamentě padesát nebo pět set ťulpasů. Je nám docela lhostejno, z jakého dřeva je šroub, jenž nám leze do masa. Je nám docela lhostejno, kdo brousí nůž, kterým se nám podřezává pomalu hrdlo. Hlavní věc je: parlament žvaní stále a šroub a nůž pracují také stále. Vše ostatní je malichernost. Demokracie však právě z těchto malicherností činí velbloudy, kterými baví politické děti, aby neviděly podstaty ošemetné hry.

Jíti k *podstatě* věci, pracovati, aby podstata politického života změnila se, toho pokroková buržoazie, toho vůbec demokracie ve vlastním zájmu nesmí. To je proti jejím zájmům.

Tato skutečná pozitivní práce čeká na nás. My k ní při-

kročujeme se slabými dosud silami. Ale krásné úlohy byly vždycky provedeny.

A my doufáme, že tuto svou úlohu, jež se kryje s pojmem *politické emancipace lidu*, provedeme dobře. Neboť nespouštíme při své politické práci ze zřetele ani všechny ostatní směry emancipačního boje. Nepřeceňujeme politiky.

Nevlastní syn svého otce, ale vlastní dítě kamarily, doktor a ministerský předseda, cislajtánská dívka pro všechno, pracuje k těžkému porodu. Porodní babičky z celé říše hemží se kol v horečném úsilí. Národové dojatí čekají s otevřenou hubou a za nimi někdo mne si ruce.

Mnou si ruce červení, modří, zelení, černožlutí, červeno-bílí, mnou si ruce dlouzí a krátkí, širocí a tencí, vlasatí a plešatí, nosatí i ušatí, mnou si ruce — kandidáti.

Bude přece o několik mandátů více! V každém případě! A proto je pankart, jenž zrodí se ze všech politických chlívů, v hospodách tak radostně očekáván. Dojatá bučení ozývají se ze všech politických chlívů a v hospodách pije se na zdraví promované budoucí rodičky.

Ještě pár neděl bude ticho očekávání. Pak: srdcelomný výkřik! Dítě je venku! A zase ticho: národové na zadnicích. A nemohou se vzpamatovat.

Konečně! Přichází chvíle kritiky. Jaké je dítě? Čí je dítě? Jaké jméno dostane dítě? A teď... to nejdůležitější, hlavní důvod všeho předcházejícího *raison d'être*, prapůvod a prapříčina politiky: *volby!*

Mohutný pramen piva a uzeneho zboží vytryskne a rozvětví se v nesčetné praménky roztékající se po celé říši a roznášející svými vlnkami tisíce posvátných nádob — urny.

Velebná doba! Svátky svátků! Volby! Volby!

*

Pokrokové strany rády by si opravily známé přísloví. Asi takto:

Řekni mi, *koho* volíš, a já ti řeknu, kdo jsi. —

My anarchisté, nu, použijme toho i my: Řekni nám, *zdali* volíš, a my ti povíme, kdo jsi. —

Nevoliš-li, činíš tak bezpochyby z pohodlnosti nebo opatrnosti. Jsi neškodné lidské zvířátko, milující nadevše klid

rodinného krbu, pomalé, ale jisté výdělky, dobrý oběd v kruhu rodiny a spokojené pivo večer v počestném hostinci. Jsi člověk, jenž jde vždycky z cesty. S tebou bude lehká práce. Jdi v pokoji.

Anebo nevolíš, občane, z přesvědčení. Pochopils, jak hanebně jsi šizen a okrádán. Podej nám ruku! Je nás málo. Ale překleneme jednou okeán lidské pitomosti a pak zúčtujeme definitivně s obchodem kandidátů. Podej nám ruku. Jsi prozíravý muž. Chceme, abys se po našem boku stal i mužem *statečným*!

Kdo však jsi ty, človče, který volíš? Prašivec? Všivák? Darebák? Tulpas? Všechno dohromady? Každého trochu?

Volíš, protože jsi pochopil individuální zisk, kynoucí z největšího oficielního podvodu. Volíš stejně prozíravě, jako když děláš výnosný úpadek nebo prodáváš dceru bohatému panu Houžvičkovi. Vrháš se na vše, co páchne možností zisku. Jsi nebezpečný jako lichvář, jsi zralý pro kličku na nejbližším kandelábru. Ale jsi volič důstojný.

Anebo volíš s vybranou loajálností, jako píšeš články pro boha, krále a vlast do školních čítanek, jako odsuzuješ nevinné a týráš podřízené. Jsi horší lísajícího se psa, protože nemiluješ pána, nýbrž čekáš od něho jen milostivé gesto, plíšek nebo stuhu. Jsi nebezpečnější než katův pacholek, byť mrzákem jsi byl po katově smrti. Ale volič jsi ještě důstojnější.

Anebo volíš... ale, což já vím, proč kdy volíš, voliči *důstojný*?! Je možno vypočítávati všechny špinavé odměny, jež za své služby dostáváš, nohslede dnešní Moci?

Nu, a teď jsi tu konečně ty, voliči *směšný*! Omámený řinčivými polnicemi profesionelních řečníků nebo zaslepený vypočítanou učeností zaprodané vědy. Nekonečnou tragikomikou dýše celý tvůj zjev, och, zvíře pitvorné, jehož duševní stav nikdy nebude zbádán! Osle, který jsi hádan-kou!

Ale ty zasluhuješ zvláštní epištolu.

Když jsme prohlédli do nejtajnějších záhybů nestoudnou parlamentární komedii, k čemuž nám dopomohli nejjasnější duchové současné doby, jakž jinak máme nazvati voliče — jenž s opravdovou a nezištnou vírou klade hlasovací lístek do urny, než voličem směšným a ubohým? —

Ve světě ovládaném kapitalismem, militarismem a moderním křesťanstvím není možno diviti se žádnému zločinu, každá nepravost je lehko vysvětlitelná a do jisté míry omluvitelná. Volič důstojný parlamentarismu, zločinný činitel v oficielní hře s národy, není nikterak záhadou. Ale že na počátku dvacátého věku vzdělaný, inteligentní, myslící, pokrokový a poctivý člověk, učitel, rolník, úředník, měšťan, dělník může se snížit k tomu, že s vážností a vírou odevzdá při volbách hlasovací lístek, — to mohlo by býti skoro nepochopitelné!

Jest si nám však uvědomiti, jaká nesmírná smečka prodajných a neschopných učenců a žurnalistů, advokátů a funkcionářů pracuje k tomu, aby individua po celý život byla soustavně aspoň v jistých směrech otupována ve prospěch soudobého pořádku. Jest si nám uvědomiti, že nedostatečná výchova brání lidem, aby — i když vysoce vyniknou v určitých oborech — mohli míti jasný, samostatný úsudek v oborech jiných, třeba celé společnosti se dotýkajících, zejména když tyto úsudky musí býti kacířské, musí plouti proti proudu. —

Nejsmutnější jest při tom všem ta věc, že revolucionářská v jistém oboru individua vlivem prodajné vědy a žurnalistiky nezříkají se spolupůsobení ve věcech, jimž, kdyby se zkoumala, seznala by, že nerozumějí, ale osvojují si úsudky vsugerované a jdou konat „občanskou povinnost“.

Jak směšnou a ubohou figurou je učenec, jenž včera ještě žil a řešil nejtěžší problémy lidstva — a dnes pospíchá s kouskem papíru k urně, aby pomohl nějakému nejšpinavějšímu zájmu!

Jak směšnou a ubohou figurou je učitel, pokrokový člověk, jenž v školní učebně snaží se dle sil svých vypěstovati v mládeži samostatnost a poctivost, charakter, a na ulici kortěšuje pro hlupáka nebo mluvku!

Jak směšnou a ubohou figurou je dělník, socialisticky organizovaný proletář, jenž svým hlasem pomáhá stvořiti nového svého politického vykořisťovatele!

Oh, těch karikatur soudného člověka! — A tito voliči poctiví jsou většinou „malí lidé“, živořící a upachtění pracovníci, z kterých tyje legie lenochů. Domnívají se, že změní-li složení čumilů na parlamentárních lavicích, dobudou tím nějaké maloučké úlevy pro sebe! A nechápou, že i když dostanou hrst drobtů, nahrazují dané stokrát ze svého tím, že napomáhají udržovat celý systém okrádání a zotročování pracovníků.

Smějeme se ti, voliči směšný a ubohý, poctivý osle, jenž zbožným konáním své „občanské povinnosti“ napomáháš udržovati vyděračský systém, jímž hyne tisíce tvých — bratří!

Smějeme se ti, nízkému fetišismu tvému se smějeme, ale raději bychom měli výmluvnost nejkrásnějších apoštolů a vyvedli tě z tvého bludu. Jsi kamenem pilíře, jenž udržuje nejvíce hradby, ve kterých se tísníš a sténáš, a které, až spadnou, otevrou ti výhled na obzory šťastnějšího života.

Smějeme se ti, pitvorný bludaři! Ale srdce nám přitom krvácí.

Řeknu-li, že národu, který nemá vyspělé umělecké satiry, chybí nejdůležitější a nejpoctivější hlas jeho svědomí, myslím, že tím netvrdím nic přehnaného. Umělecká satira literární i výtvarná ukazuje přesně, jak hluboké a poctivé je svědomí národa, jak povznesená a čistá jsou hlediska jeho autokritiky.

Také jinde ovšem promlouvá svědomí doby: nepřímou v literatuře románové a povídkové, přímo v žurnalistice třeba. Ale nikde, až na vzácné výjimky, myslím, nejsou hlediska tak povznesená, čistá a pravdivá jako v umělecké satíře.

Žurnalistika například i svou povahou, i svým složením vylučuje většinou klidný, osvícený pohled z ptačí perspektivy, takže jako celek podává sice úplný a věrný obraz společenského života, ale na tomto obraze ctnost i neřest, pravda i blud mají stejné místo, stejnou hodnotu, jsou jednotkami, které tvoří celek, jednotkami a ničím více.

Žurnalista, i když máme na mysli skutečné karaktery, je příliš zúčastněn v denním zápasu, jenž mu jen zřídka ponechává čas povznést se, musí s dětmi mluvit dětsky, musí o malých věcech s malými lidmi mluvit jako malý člověk, což jeho uměním a povinnostmi jest, nechce-li zhatit kontakt s těmi, kdož jen touto cestou, tímto způsobem mohou prociťnouti k lepšímu životu, naučiti se dýchat v čistším vzduchu a státi uprostřed hlubších obzorů. Vychovatel — a tím je nebo má býti žurnalista, vychovatel lidí, kteří vychodili školy, nebo ve věcech, o nichž škola mlčí — vychovatel ztrácí svou *raison d'être*, zapomene-li, že ani lidská duše nečiní skoků v logickém vývoji. Duše může se náhle očistiti v plamenu, kterým prošla, může se zhroutiti pod jedinou ranou, ale nemůže z nevědomosti naráz vstáti k bohatému životu...

Žurnalista tedy musí uložit si jisté sebezapření, přinášeti

malé plaménky malým duším, aby velikými plameny jich nepřipravených nesežehl.

A pak, zda nejsou dnes karaktery v žurnalistice příliš zdecimovány dobře mířenými — zlatými mincemi? Zájem dnešního společenského pořádku, zájem stran, zájem menších nebo větších potentátů najde příliš často dosti těžkou hroudu zlata, aby ji hodil se zdarem na misku, v jejímž sousedství leží lehká soudobá svědomí. Oficielní a polo-oficielní žurnalistika zakřikne raději i ty nejprostší projevy národní autokritiky, i ty nejzoufalejší hlasy národního svědomí.

Ve skutečnosti jedinými lidmi, kteří mají povznesená, poctivá hlediska, jsou opravdoví básníci, umělci. Básníci v literatuře, ve výtvarném umění, ve vědě i neveřejní snílkové třeba. Ale opravdoví, což znamená pro mne: skuteční tvůrčí duchové. Těmi ovšem nejsou lidé konvenčních názorů a citů (neříkám to s titánským opovržením, konstatuji prostě fakt), lidé obzorů zakalených předsudky a předsudečky, těmi nejsou poeti, na něž jsme tak požehnaní, kteří s větší nebo menší obratností přesahují barevné střepiny, těmi nejsou spisovatelé sladkokyselých románů, upomínajících na cibulové bonbóny, ani naše písíci dámy, jež svá stylizovaná klepařství odívají tu sentimentálním, tam revolučním rouchem, těmi nejsou výtvarníci, jimž alfou-omegou je nějaký technický problémek, těmi nejsou ani učenci, kteří končí právě tam, kde skutečná vědecká práce teprve má počítí.

Tvůrčí duchové nevyrábějí, nesbírají, neškatulkují materiál; tvoří díla: chrámy, hrady, zámky, někdy reelní, do nichž národ nebo celé lidstvo za nimi vchází, někdy však jen vzdušné, které záhy se rozplývají a jsou leda útočištěm samotářských existencí.

Ani povznesená a poctivá hlediska tvůrčích duchů nedovolují však vždycky, aby byli spravedlivými soudci nad svou dobou. Neboť i názor povznesený nad maličké nebo špinavé zájmy, i názor poctivě vlastní duševní činností získaný a zbudovaný originelním tvůrčím duchem může býti falešný, v příkrém rozporu se skutečností života, jedno-

strannou konstrukcí na písku, vzdušným zámek právě cizím životu. Z výše své stavby vidí básník jen malý výsek života, domnívá se však, že vidí život celý, nebo nechce viděti více. Jsou učenci, kteří o životě blábolí jako děti, ač nemůžeme upříti, že v jistém oboru jsou velikými duchy s názory přesnými a jasnovideckými; jsou básníci, kteří uzavírají se pečlivě do svých „věží ze slonoviny“, jedinou jednostrannost zvolivše si za direktivu bytí. Jejich soudy mohou býti interesantním logickým řetězem, jenž má jistou estetickou hodnotu zejména pro gurmány, ale ničím více.

Ti také nejsou a nebudou satiriky, jejichž dílo je svědomím národa, satiriky, kteří snad nejsou mistry v tom neonom speciálním oboru — ovšem mimo své umění —, zato však pronikli všechny všeobecné stránky života.

Satirický básník, satirický umělec opravdový a vyspělý je nejen jedním z nejzajímavějších, ale i jedním z nejvyšších typů uměleckých. Přichází do světa jako nejzvědavější syn Evy, všechno chce viděti, všechno slyšeti, všechno procítiti. Ale utrpení básníků, kteří mnoho viděli a mnoho slyšeli, je veliké. Tím právě básník liší se od všedních požívačů života. Žije všechno niterněji, intenzívněji, radost radostněji, bolest bolestněji. A že v soudobém životě je číška radosti malinká a pohár bolesti bezedný, trpí básník, mnoho trpí, když mnoho vidí a slyší. Stařecké, bolestné vrásky prolamují se mu ve tvář. Ale tvář se usmívá. Utrpení očisťuje. Básník vystupuje na horský hřeben. Vidí lidstvo, jaké by mohlo býti, kdyby chtělo. Z ptačí perspektivy vidí zájmy, radosti, boly člověka. Vlastním utrpením získal právo a schopnost usmívati se tak, aby jiní se rděli. Satirik sestupuje k lidem...

Tedy satirik musí poznati realitu života, jest mu býti delší dobu aspoň v intimním styku s ní a poznati všechna její hodnocení; zároveň však musí satirik dospěti i k hodnocení vlastnímu, nad všední povznesenému, jest mu míti sen, představu o lepším světě, o lepším životě. Aby mohl účinně smáti se zlu, musí míti představu nějakého dobra, aby mohl s úspěchem karikovati blud a neřest, musí uznávati nějakou pravdu a ctnost. Tento soubor vyšších hodnocení jeho, která jsou v rozporu se všedním hodnocením mladých

lidí, utváří se dle básnickovy povahy buď optimisticky: satirik vychází z určitého plánu harmoničtějšího života, buduje na určitém projektu lepší budoucnosti; nebo pesimisticky: satirik považuje propast mezi reálním životem a svým snem za věčně nepřeklenutelnou, lidstvo za neschopné ideálnějšího života.

V každém případě však je satirik, hodný toho jména, právě pro tento svůj poměr k realitě a snu jedním z nejhlubších lidských duchů, jest naším (dovolte mi tento plurál majestaticus) ideálem básníka, tvůrčího ducha vůbec.

Dnešní estétové ovšem — zejména ti naši — nebudou nakloněni schváliti tento názor. Napsaloť se u nás, že Brezina je větší básník než Machar nebo Sova (dr. Chalupný v Přehledu); napsalo se o Gorkijově politickém životě, že básník se „vemlouvá do ideových misí, s něž není“ (Arne Novák tamtéž); považuje se za povrchního ten, jenž v žaláři nečte evangelií a žalmů (týž tamtéž). Pro naše obskurantisty duševní hloubka počíná tam, kde začíná neschopnost žíti, kde vágní mysticism kombinuje své šarády, kde pověra uléhá na chorá těla.

Budiž. Nepotřebuji schválení svých názorů. A nejméně od těch lidí, kteří svou moudrost nabyli dřepěním v různých knihovnách.

Kdo miluje perversi za každou cenu, kdo se obdivuje zrůdnosti jako nejkrásnějšímu květu, komu hloubku duševní značí mystické klábosení, kdo bohatství psychického života odhaduje dle jednostranného vývoje jedinkým směrem, ten nemá opravdové lásky k životu a jeho zápasům. Fiktivní propasti zadržují jeho krok, fiktivní záhady zamlžují jeho zrak. Realita vystupuje před ním jako strašidlo z mlh, bojí se jí, a proto ji nenávidí.

Lidé harmoničtěji vyvinutí zůstanou ctiteli košatých dubů a líp, rozložených do všech směrů. Pro ně utéci z reality a ztratiti se v mlhách není ani těžkým problémem, ani známkou duševní hloubky. Chtějí navenek naplniti svou bytost harmonií reality a snu, což znamená dáti občanskému životu tvrdý charakter a životu vnitřnímu pevnou bázi. Z této harmonie rodí se muži.

A také satirikové!

Že pak krásná lidská duše není bleskem z nebe poslaným, nýbrž jen květem reality, pochopíme myslím snadno, proč národ satiriků stojí sám na vysokém kulturním stupni a proč satirikové jsou nejpoctivějším hlasem jeho vlastního svědomí.

2

Hleďme: Félicien Rops.

Mladý, krásný, bohatý floutek „prohýří“ veliké své jmění v orgiích a cestách na souši i na moři. A pak se — nezastřelí.

Není prostě degenerovaným synkem aristokratickým nebo měšťanským, nýbrž mladým mužem s ohromnou inteligencí a — energií.

Ponořil se do života skoro ještě chlapec a vyšel z něho, z lázně nesmírně posilující, jako celý muž, veliký filosof, báječný umělec, poctivý dělník a — strašlivý satirik, jehož dílo, ničené a ukryvané všemi, kdož ve svém zájmu udržují soudobé pokrytectví, odkládá každý přístupný člověk jen s hlubokým pohnutím.

Tvrdím, že dílo tak ukrutně pravdivé a tak delikátně sněné, jako jest dílo Ropsovo, nestvořila a nestvoří nikdy žádná z těch dýchavičných inteligencí, které se života bojí a před ním utíkají do svých pitvorných pagod, žádný z těch vyzábělých aristokratů, jejichž kultura jest jen knižní, jejichž jediným chtěným, dobrovolným zážitkem je fikce a jež tak okázale opovrhují — lidem.

Možno-li nazvati poměr Ropsův k životu pochopením, procítěním, prožitím vždy pravdivým a ke kořenu jdoucím, je možno nazvati poměr jeho k lidu láskou.

Tyto řádky poslal Rops „svému námořníku“ jako dedikaci s obrázkem:

„Tobě, Jene, synu mořských žebráků, kteří navrtávali lodě Armády, duše prostá, srdce vřelé, věnuji tuto kresbu na památku krásných dnů a vznešených nocí strávených v tom moři Severním, stvořeném pro oči dobrých malířů a nemajícím sobě rovna! Vzdálen oficielních, kteří mají záslužný kříž a hloupost, vzdálen oslňujících poručníků a

zamyšlených poručníkováných, vzdálen bulvárů a darmo-šlapů, vzdálen pian a pianistů, vzdálen pastýřů člověka všeho druhu a každé barvy: s tebou žil jsem, duše svobodná a radostná, ve světle!

Pověsíš tu kresbu na zeď své chatrče, aby svědčila o mém přátelství k tobě. Vidím ji stále ležící v bílém písku pod kyticí hložíny. V prosincový večer, až bude vanouti *zud-west*, řekneš si, že v té Paříži smutných a špinavých zim, kde osud nutí mne žít, stýská se mi velmi často po našem malém škuneru s osmáhlými plachtami, po tvém zdravém slovu, upřímném úsměvu a hlavně po štěstí nebyti obtěžován korektními lidmi, kteří mají „velmi jemný umělecký vkus“, těmito zvířaty, jichž bychom nenašli v našich sítích, kde uvízla přece taková směšná! a která nestojí ani za kapku z velikých sklenic schiedamu, ježž nám nalévala tvá dobrá a statečná žena. Polib ji za mne na její krásné, svěží tváře, šťastný človče, ty starý druhu mých plaveb!“

A vypravuje se o něm jako anekdota, že po pět let zakazoval svému obchodníku prodati kresby uměleckému snobovi, nadutému, hloupému, ale vynikající osobnosti, neboť prý i mezi kupci rozlišuje; zato však zaslal kolekci svých nejlepších kreseb chudé venkovance v Besarábii, která mu kdysi poskytla přístřeší. „Nebude jim pranic rozuměti,“ pravil, „ale aspoň radost jí to udělá.“

Transkribuji tyto řádky, protože bych si přál, aby mladí naši adepti umění pochopili krásu této povahy, zamilovali si jako světlý ideál základní rysy umění a života Ropsova.

Neexistuje vyšší umělecký typ. Skutečnost a sen, myšlenka a linie zladěny jsou tu v díle, před nímž nevíme, čemu se máme obdivovati více: zdali ohromnému činu uměleckému nebo strašlivému dokumentu doby.

Umění těchto sociálních a politických satir je nad pomyslení povzneseno nad všecko teoretizování, nad zápasy hesel. Sub specie věčností nebo minuty? Takový dělník jako Rops nemá času o tom přemýšlet. Pracuje, má radost ze života, má radost z práce, protože je zdravý, energický, schopný muž.

Lesklý kus oceli vyšel z ruky rázného kováře, jímž jest

život, a ocel svítí na slunci. Život zhlíží se v její zrcadle. Minuta i věčnost. Ocel však chce jediné: svítiti v den slunečný. Po tom, jak se život vidí v její zrcadle, jí věru není pranic. To je věc života samého, jak ji ukoval...

Satirik musí projíti výhní života, nemá-li zůstatí krátkodechým posměváčkem. To je, chcete-li, moje teorie.

Vidíme, že umění není jen hrou nebo luxem, nýbrž velkým, osudným činitelem v životě. Neokrašluje pouze život. Může dáti věcem nové hodnoty, učí nás viděti stále hlouběji pod povrch, může umožniti život, tvořiti život, dávatí mu směr.

Nuže, my, kteří toužíme a pracujeme k tomu, aby život byl stále krásnější, radostnější, hlubší a pravdivější, což můžeme jiného než přátí si, aby úloha, kterou má umění v životě, byla pro život v tomto směru svrchovaným požehnáním!

Když může dávatí životu směr, tož ať tento směr vede k našemu cíli; když množí život, ať množí jeho krásy, radosti, světla; když tvoří nové hodnoty, ať jsou to hodnoty silné, výživné, sladké. Vliv umění, sociální jeho účinek je nesmírný, a bude vzrůstatí, čím důkladněji zpečetěn bude osud náboženství, jež spěje k definitivní impotenci. Tož ať tento vliv je pokud možno nejlepší. Chceme od umění totéž, co od svých žen: děcka silná a smavá, která i ve vzdoru, hoři a smutku překypují energií, srší život.

Jsem vzdálen všeho náboženského pojímání umění: nechci býti loutkou žádného fetišu, lidskou rukou vydlabaného. Je mi také cizí uměníčko, které křečovitou řečí dokumentuje tvůrčí impotenci. Ale jsem stejně i vzdálen nízkého moralismu, jenž natahuje provaz předsudků a pokrytectví dnešní buržoazie, provaz, kterým jindy rdousí každý vzlet a každou osvobozující myšlenku, a chce, aby umění na něm tancovalo.

Jedni ztracují umění, čenichají-li jen záblesk těch snah, které nazývají „tendencí“, druzí vystřihují záplaty z díla tvůrčích duchů a sešívají z nich své mrzáčky, a ti třetí pronásledují vše, co nechce sloužiti v jejich počestné pastorské rodině.

Vážím si příliš umělecké svobody, absolutní umělecké svobody, které náš literární areopag po tolika letech zápasů ještě neporozuměl, kterou hanebně zneuctil svým zaslánem v aféře básníka Holýho, dav před ní přednost nějaké literární klepně. (Vrátím se k této aféře, až budu mluvit o satíře pana Holýho. Snažiti se odčinit zločin není nikdy pozdě. Předem však upozorňuji pány, že jsem Vltavou křtěný Pražák, kterému nějaký separatism nesmí býti imputován.)

Tedy ani já neřeknu například: Umění musí býti ve službách těch neb oněch emancipačních snah. To, čeho bez výjimky žádáme po politických nebo sociálních traktátech, nesmíme chtíti na umění.

Vykládám-li zde přesto svůj ideál umění a umělce tak vášnivě snad, znamená to, že si přeji vroucně, aby všichni ti, kdož chystají se vzíti na sebe tu sladkou a těžkou povinnost, která se nazývá uměním, pochopili, že jejich umění může jen získati jednou, když poznají pravdivou tvář života, smysl jeho zápasů.

3

Satira — a ovšem i karikatura, o které tu mluvím také — satira vyspělá a uzrálá v teple slunečním i v teple kultury jest různě zbarveným a různě odstíněným úsměchem umělce, jenž „jest dosti chytrý, aby sál ze života, a ne z knih“, jak říká p. J. Hilbert.

A tento úsměch individua, které prošlo mnoha plameny života a do mnoha propastí jeho sestoupilo, není ani hrou, ani chorobou. Je zbraní básníka, jenž studiem života došel k pojetí krásnějšího člověka a harmoničtější společnosti a bije se ve službách svého ideálního snu.

V satíře cení básník bílé a zdravé zuby své nenávisti na všechny, kdož ochuzují, olupují a znetvořují život, jež chce míti bohatým, vyvinutým, košatým, plodným. Mstí se dobře mířenými ranami na všech nepřátelích tělesné i psychické nahoty, chtěje životu pravdivému, či lépe řečeno upřímnému, neboť nikoli lež, která za jistých okolností bývá laskavým a soucitným činitelem sociálním, nýbrž

pokrytectví hanobí život. — Také básníkovým vzdorem, jeho vzpourou je satira. Kněží a soudcové, pokrytci a vykořisťovatelé, vojáci a králové, demagogové a voliči, všichni oficielní utiskovatelé a hanebníci, všichni podřízení psi a patolízalové svíjejí se hluboko pod básníkem, jenž dnes žertovnou střelou, zítra hněvivým bleskem tresce, mstí, revoltuje.

A jaká to blaživá myšlénka, jaký to povznášející fakt, že nenávist, msta, vzdor, vzpoura, světejší dnes než kdy předtím, berou na sebe nejvyšší formu, stávají se velikolepými uměleckými činy, aniž ztrácejí na své výbojnosti!

Jděte do výstavy Františka Kupky. Otevřte sešity těch dvou neporovnatelných uměleckých i ideových pokladnic, jimiž jsou *L'Assiette au beurre* a *Simplicissimus*. Nebo čtete *Jehana Rictuse*. A budete mít pravdu, řeknete-li, že umění těchto satiriků je tím větší, čím cizejší je všem duševním lenochům a čím nenáviděnější našimi pány a jejich nohsledy...

Satirický úsměch zralého umělce nemůže býti nevinnou hrou, satirou pro satiru, pošklebkem za každou cenu. Právě umělec satirik je vážný člověk s antipatiemi, které ho bolí, se sympatiemi, kterými se rozohňuje. Ty se těžko zapírají. A čím povznešenější, přesnější jsou jeho hlediska, tím uvědomělejší, jemu samému jasnější jest jeho příslušnost k živočišnému druhu člověk, tím méně maskuje ji sobě a světu nadčlověckou pózou. A pak se básník hrdě hlásí ke svým láskám a nenávistím, pak nestydí se (oh, toho pohodlného studu aristokratických jepic!) promluvit třeba politicky. Jeho satira nemůže býti sportem, protože básník nechce zapřít své náklonnosti a odpory, protože i kdyby chtěl, nemůže.

A pak, zda neexistují pro každého zralého člověka hodnoty, lidé a díla, k nimž úsměch satiry přibližuje se jediné proto, aby nedotknutelnost jejich byla jen zjevnější? Jsou věci a osoby, o nichž mluví generace jen s úctou, byť i kritickou, a pro ty každý hrot satiry je tupý. A jen chorobné individuum má i pro ně posměch — malomocný. Nesmíme ovšem, majíce na mysli podobný případ, domnívati se, že

každý satirik, o němž rádo se říká, že „mu nic není svatého“, je takovým chorobným individuem. Tato fráze prozrazuje pravidelně jen krátkozrakost davu, jemuž brání jsou jeho fetišové, a nedá se jí oprávněně užítí při žádném ze skutečných satirických umělců.

Dvěma příklady chci doložit aspoň to, že satira selhává tam, kde nemá důvodu k ráně, ať již tento důvod hledáme v povaze útočníka nebo přepadeného.

Před několika lety vyšla v Německu knížka Steckbriefe erlassen hinter 30 literarischen Übeltätern gemeingefährlicher Natur. Je to pokus o cyklus literárních karikatur, jichž autorem jest Martin Möbius, patrně literát počestných a umírněných názorů. Podařilo se mu jen několik málo karikatur, a to právě tam, kde mentálná jednotvárnost nebo duševní zrůdnost básníka ho provokovala. Například u Stefana Georga nebo St. Przybyszewského. Většina ostatních jsou jen víceméně vtipné portréty. Knížku provází stejný počet pokusů kreslených od Bruna Paula. Pozorujeme tu totéž: většina opět pouhé vtipné portréty, jako u nás kreslí někdy Gellner (Šrámek, Mahen), a jen několik skutečných karikatur, z nichž některé ještě zůstávají na povrchu, karikujíce prostě fyzickou tvář, jako by neměl autor odvahy jíti do hloubky. A přece právě Bruno Paul je pravým dravcem v Simplicissimu.

Podobné poučení najdeme i u nás v Epitafech Viktora Dyka. Nejlepší čísla (Kamínek, Procházka, Karásek, Kosterka například) zda nejsou také nejoprávněnější? Slabě vynívají již čísla věnovaná literárním nulkám. A někde satirik ztrácí odvalu: před Sovou například a Březinou. A chápeme ho: není proč zraniti. Satirik má buď příliš úcty k básníku, anebo tuší, že by střela se odrazila, že hrot byl by tupý.

Epitaf Březinův zní:

Otokar Březina, žel, odkvetl.

Každý ho chválil, nikdo nečetl.

Byl mystik, který k výším zaletí.

My zříme chvíle, on zřel staletí.

Skon zavinila chyba maličká:
pan Bílek četl jeho psaníčka.
Rač před Bílkem nás, bože, ochrániti!
Světlo věčné ať mu svítí!

Kde je zde satira nebo karikatura Březiny? Spíše polklona, tak jako i v epitafu Sovově. A zajímavá jsou i čísla, kde satirika opouští smích a básník bije hořkým sarkasmem. Tak v epitafu Masarykově:

A že se máme jako prase v žitě,
on neustával kázat humanitě.
Nelidskou umí tato časem býti.

Tyto příklady myslím svědčí velmi dobře o tom, že satiru nelze pěstiti pod hesly lartpourlartismu, že umění satirické je těsně spjato s ideovými hodnotami a v nich nalézá svou oprávněnost. Je podmínkou jeho krásy účelnost ideová, tak jako v umění tzv. aplikovaném, v uměleckém průmyslu a v architektuře, rozhoduje účelnost technická.

4

(Kapitola v závorce)

Dr. Chalupný pospíšil si v Přehledu (číslo 29) vylíti mi na hlavu jeden ze svých známých škopíčků, jež má stále po ruce pro všechny, kdož neprokazují zvláštní úcty jeho géniu. Škopíček páchnoucí tekutiny se jmenuje tentokráte: Satira a mystika.

Kdybych považoval dr. Chalupného za odpůrce loajálního, byl bych nucen promluvit tu vlastně o nedostatečnosti dnešní výchovy, která ani člověka s doktorátem nenaučí čísti. Ale dr. Chalupný je známý literární dareba, jenž tropí alotria, za něž musí dostati co chvíle výprask. Kdyby byl v dosahu mé ruky, uštědřil bych mu možná hojně toho, co mu slibovali pražští studenti, když nepřestával mezi nimi štváti. Takhle však jest se mi spokojiti tím,

že objasním čtenářům tohoto listu na posledním dokladu „loajálnost“ a „karakter“ dr. Chalupného.

Všichni myslící lidé, stopující český a umělecký vývoj, jsou přesvědčeni, že umělecká satira a karikatura se nám teprve rodí. Vidíme na všech stranách pokusy, většinou slaboučké, mrtvě narozené, ale jsme jisti, že tyto pokusy nejsou z módy, nýbrž z přirozeného důsledku pokrokovějších názorů, které se šíří a narážejí o starší svět. Odletují jiskry od zkřížených mečů.

To ví i dr. Chalupný. Ale v polemice přehodí prostě zjev naprosto soudobý do minulosti. Napíše: „Časopis za časopisem přinášel satiry, byly založeny zvláštní edice a rubriky pro výtvoř jako satiry, šansony, karikatury. Umělecké přednášky a popularizace umění stavěly se do služeb satiry. Proud strhoval kdekoho, každý slušný list pokládal za nevyhnutelno mít stálé satirikon...“

To vše se u nás nedělo, nýbrž počíná teprve dít, a to ještě v rozměrech velmi skrovných dosud. Mluví-li se před lety — dr. Chalupný něco zaslechl — o české šansoně, byla to do jisté míry ozvěna německého Überbrettlu, která neměla pranic společného s dnešní snahou o českou satiru.

Ale dr. Chalupný chce prohlásiti satiru za odkvétající krasavici, proto fakta zveličí a přeloží do minulosti, přičemž neopomene ztrestati p. V. Dyka za to, že nepozdravil u vrbiček, a nadekretuje „Waterloo“ jeho satiry.

Řeknu-li já, že „národu, který nemá vyspělé umělecké satiry, chybí nejdůležitější a nejpoctivější hlas jeho svědomí“, vtipkuje dr. Chalupný: „Celý svět vůbec existuje jen kvůli satíře!“ Pojímám-li já dle zcela běžného zvyku pojem básníka v širším smyslu jako třeba i tvůrčího ducha vědeckého, vtipkuje dr. Chalupný „o Koperníkovi a Darwinovi“, kteří nemají s básnictvím a dokonce se satirou nic společného! O dalším přímo blbém vtipu se nezmiňuji ani.

Tyto ukázky polemického charakteru dr. Chalupného skoro stačí. Ale dále.

Napsal jsem: „...lidská duše nečiní skoků v logickém vývoji. Duše může se náhle očistiti v plamenu, kterým prošla, může se zhroutiti pod jedinou ranou, ale nemůže

z nevědomosti naráz vstátí k bohatému životu...!“ Dr. Chalupný okleští tento odstavec v dvě třetiny a pak napíše: „Kdo logiku těchto myšlenek nemůže pochopit, rozumí patrně málo metafyzice.“

Každý, kdo přečetl předcházející tři fejetony, připustí, že píši je zcela prostě, jak toho již poslání tohoto časopisu vyžaduje. Dr. Chalupný nicméně se posmívá, že v mé „bohaté dikci a precizním výraze nechybí nic než ještě pyšná tragika dynamiky vysoké intelektuálnosti“. Myslím, že s něčím podobným mohl jíti na bližší adresu svého komilitona Arne Nováka.

Psal jsem o lidech, kteří dřepí v knihovnách, dr. Chalupný se ptá, je-li lépe „dřepět v hospodě“. Mluvil jsem o vágním mysticismu, o pověře, o mystickém klábosení, dr. Chalupný prohlašuje, že „nadávkami utloukám mystický směr vývoje“. Dotkl jsem se toho, že dr. Chalupný považuje Březinu za většího básníka než Sovu nebo Machara, a dr. Chalupný staví se, jako bych byl útočil někde na Březinu. Dr. Chalupný napíše v uvozovkách: „Cože?“ volá p. Sigma. „Já přece rozumím všemu. Ale Březinovi nerozumím, *tedy* nestojí za nic!“ Čtenář ovšem nenajde nic podobného v mé studii. Ale takové mizerné klamání těch, o nichž se předpokládá, že protivníka nechtou, je polemická metoda dr. Chalupného.

Dr. Chalupný poučuje nás o psychologickém podkladu satiry a mystiky. Píše: „Čím více se duch noří do běžných událostí, čím bezprostředněji stopuje aktuální otázky, průběh jich a zúčastněné osoby, tím více naráží na spoustu neviditelných hran a rohů, tím více je popouzen k odporu, nenávisti a v jistých speciálních případech ke karikatuře a satíře...“

Buďsi! Ale tyto speciální případy nastávají právě teprve tehdy, když duch je dosti kultivovaný, povznesený, aby v životě, do něhož se noří, neutonul, aby pojal ideál života, od něhož realita se odráží tak, že básník může ji zkarikovat, pojeti v obraz satirický. O tom jsem právě psal.

Nepíši své studie, abych satiru vydupal, nýbrž jen proto, abych naznačil všem těm, jichž nezdařené pokusy toulají

se po časopisech, čeho umění satirické předpokládá a proč není tak snadné. Vyvzdychat, vynadávat a vyfejtonovat nejde nic, ale poučit jde velmi často.

Tento výjimečný fejton poučil doufám čtenáře, jak nízkým způsobem polemizuje dr. Chalupný, redaktor časopisu, jenž od nějaké doby vidí v každém přílehavějším slově sprostotu, sám však topí se ve vlastní bezmezné sprostotě vnitřní.

slýcháme nyní velmi často mluvíti v kruzích dělnických a socialistických vůbec. Co znamená přímá akce? Znamená socialistickou taktiku, která na vývoj společnosti lidské působiti chce přímým vlivem lidu, jenž ukazuje a provádí svou donucovací moc a schopnost, a tak uspišuje nebo ihned uskutečňuje dělnictvem žádané nápravy, reformy a změny. Tato taktika buď vůbec popírá, nebo aspoň na pravou míru uvádí význam reprezentativního, zastupovacího systému vlády, jež zplodil dnešní parlamentarismus.

Taktika přímé akce není ničím novým. Marxovo heslo „Proletáři všech zemí, spojte se!“ ve spojení s heslem slavného Mezinárodního sdružení dělníků čili takzvané Internacionály „Emancipace dělníků musí býti dílem dělníků samých“ dosvědčuje, že účinnost přímé akce uznána byla i socialismem, jež od dob Engelsových nazýváme — celkem chybně — socialismem vědeckým.

I dnešní sociální demokracie, která se od Marxových zásad tak velice uchýlila, chápe se, ač jen ve výjimečných případech, přímé akce, vzdor tomu, že teoreticky ji velmi často potírá.

Tak například v boji o všeobecné hlasovací právo u nás stále a stále vysílá v zápas ulice, a nemůžeme nepřiznati, že nátlak ulice je v tomto případě činitelem rozhodným. Že však dnes nabývá přímá akce nového významu v dělnickém světě, že její taktika ostře vystupuje proti taktice politické, toho příčinou je všeobecné zklamání dělnictva, jež vidí, že jeho zisk z parlamentarismu je velmi nepatrný a že nevyváží nikterak znemrahnění parlamentarismem v jeho řadách způsobené.

V tom ohledu přímo senzačně působilo loňské vystoupení sociálního demokrata dr. Friedberga, muže to nezvykle bezúhonného a inteligentního, jenž v Německu pronesl velmi účinnou řeč proti parlamentarismu a pro přímou akci, vrcholící ve všeobecné stávce sociální.

Ve Španělsku, v Itálii, v Holandsku, v Belgii, ve Švýcarsku, v Dánsku nabývá taktika přímé akce vůčihledě půdy. Ve Francii, která jako navzdor všem, kteří se snaží viděti její úpadek, kráčí stále v čele národů a jako barometr pokroku ukazuje cesty, jimiž půjde vývoj civilizovaného světa, ovládá taktika přímé akce pomalu většinu dělnictva. Ostré konflikty dělníků s kapitálem a vládou, o nichž sotva stín pravdy podávají oficiální telegramy velkých časopisů, jsou předzvěstí událostí velmi vážných.

Dnešní dělnické hnutí nabývá prostě znovu rázu revolučního. To je fakt, jež zakrýváti může jen trestuhodná lehkomyslnost. A nesmíme se mu diviti. Uvažme, jak na uvědomělého dělníka musí působiti například jednání německých vůdců sociální demokracie na Moravě. Ovšem, navenek projevuje se málo, ale uvnitř, v duši dělníkově, to vře, a když se výbušné látky nahromadily, stačí malý zevní náraz, aby zdánlivě skálopevné organizace a instituce rozmetly se v prach. Uvažme, co tropí národní dělníci se svým lidem, jehož jedna část jistě dělnicky a pokrokově cítí. A konečně uvažme, že u nás v Rakousku jsou političtí vůdcové dělnictva ještě relativně čistí lidé proti demagogům jinde.

Politikové ztrácejí vliv na dělnictvo. Boj práce s kapitálem přenáší se opět přímo do továrny, do dílny, na ulici. A boj bude úporný, protože dělnictvo, které osvědčovalo stále tolik smyslu pro klid, vyčkávání, smírný postup, bylo velmi nemilosrdně klamáno a odmítáno. Vizme jen, že dosud nebyla jim dána osmihodinná pracovní doba, ač odborníci i zpátečnického smýšlení dokázali, že může míti na výrobu a kapitalistický zisk vliv jen dobrý. Nejednou jsme již slyšeli veřejné přiznání kapitalistů, že uznávají výhodnost zkrácené pracovní doby, že však ji nemohou zavésti, protože by tím ustoupili dělnickému nátlaku. Za takových okolností nesmíme míti dělnictvu za zlé, že chápe se znova revolučnějšího způsobu boje. Nyní například ve Francii a ve Švýcarsku chce si dobýti osmihodinnou pracovní dobu přímou akcí, to jest tím způsobem, že dělnictvo samo nebude déle než osm hodin pracovat a po

osmi hodinách práce opustí dílnu. Jen bloud bude se domnívati, že se to obejde bez krvavých konfliktů, a také jen bloud nebo špatný člověk může činiti dělnictvo zodpovědným za to, co se bude dít.

Přímá akce může míti nesmírně dobrý vliv na vývoj sociální otázky v duchu pokrokovém. Ale přímá akce může vésti i k tragickým zápasům, z nichž žádná ze stran zúčastněných nevyjde bez velké pohromy. Přímá akce může uspíšiti rozuzlení sociálních konfliktů, může velmi mnoho přispěti k povznesení solidarity, iniciativy, svěpomoci, uvědomění, charakteru dělníkova, může očistiti dělnické hnutí od politických vykořisťovatelů lidu. To může se státi cestou nekrvavou však jen tehdy, obrátí-li včas vůdcové lidu ve své taktice politické a počnou-li zatvrzelá srdce vykořisťovatelů lidsky cítiti. Tomu však málokdo věří. Lidé se ničemu neučí z historie. A přelhávají sebe a přelhávají svět o skutečném stavu otázek, aby se mohli jednou tvářiti hrozně nevinně.

— Prosím vás, řekněte mi, je to pravda, že Kupkovy obrazy jsou tak špatné po stránce umělecké?

Tuto otázku slyší teď člověk obden zásluhou Volných směrů, které svou — mírně řečeno — nešikovnou lokálkou o Kupkovi tolik zavděčily se věčnému reakcionářskému komplotu.

Umění obrazu považují tak mnozí ještě za tajemství, za které laik nemůže se tak snadno dostat. A byli tedy zmateni: na jedné straně slyšeli nadšené fanfáry pokrokových časopisů, na druhé straně hloupý pošklebek „znalce“ v odborné revui.

Publikum, které chodí do koncertů, zná zástupy skladatelů a virtuosů, pronáší soudy nad jejich hudbou, má své zamilované opery, symfonie, sonáty, oratoria, publikum, které je konec konců rozhodným činitelem v divadle, které kritizuje bez bázně v umění literárním, totéž publikum v malířství neodvažuje se projevovati svůj úsudek, a projeví-li ho přece, tož se dá velmi lehce zakřiknouti.

A přece s trochou dobré vůle dalo by se i výtvarné umění přiblížiti pochopení publika.

Nechci tím říci, že dnešní davy mají se státi institucí rozhodující v umění, ještě dlouho bude jim mlčeti v umění právě tak jako ve vědě. Ale jako výsledky vědy, tak i výsledky umění propagují se lépe na půdě připravené než na úhoru, jako vědě, tak i umění daří se tím lépe, o čím širší pochopení se může opírat.

Výstava takového kreslíče, jako je Kupka, může se státi pravou učební síní výtvarného umění pro lid. Kreslíř bude vždy bližší prostému, byť již uvědomělému člověku než některý malíř olejových pláten. A pak — to nepřestanu tvrditi — popularizace umění, výchovná práce, které potřebuje dělník jako student, žena z lidu jako dáma salónů, musí počítati s umělci z přiměřeného myšlenkového světa. Umělecká kultura je právě *kultura* pěstění, nikoliv z nebe

spadlý boží dar. V tom ohledu Kupka hodí se znamenitě pro lid v užším smyslu, pro dav bezprostředně vykořisťovaných a utlačovaných, pro publikum víceméně socialistické.

Tož byl bych raději viděl, kdyby takto se bylo použilo Kupkových výstav; místo nevkusného často akcentování tendence ukázati na Kupkových kresbách, jež samy sebou jsou blízky srdcím lidu, jak má rozuměti výtvarnému umění, jak se má blížiti k pochopení uměleckého díla, aby se mu mohlo státi milým, i když nemá sympatické tendence.

Brněnská výstava Kupkova hodila by se k tomu výborně: obsahuje také Holárkovy Reflexe z katechismu. Srovnáním obou kreslířů vyniknou v tomto případě jasně mnohé základní pravdy umělecké.

Ponechme stranou Kupkovy práce začátečnické, jeho olejové obrazy i jeho spíše dekorativní než filosofické kompozice, jako je Cesta ticha. Držme se jen toho, čím Kupka je Kupkou a mistrem: jeho cyklů karikatur a kreseb pro dílo Reclusovo.

Srovnejme *kresbu* Holárkovu a Kupkovu. Holárek kreslí těžkopádně, nejistě, nepřesně, dřevěně. Deset čar udělá, než docílí té pravé; péro ho neposlouchá, v potu tváře se namáhá. Kupka kreslí pevně, lehce, přesně se solidní bravurou, s bravurní jistotou. Jeho křivka je požitkem, sama o sobě je estetická; jeho některé karikatury jsou pravou hudbou křivek.

Anebo srovnejme *kompozici* jejich. Holárkova je tak všední, ploše realistická, dávno překonaná, Kupkova je smělá, vynalézavá, ničeho se nelekající a přitom ve většině případů harmonická, dekorativní. Ovšem má Kupka listy některé v cyklu Náboženství a v cyklu Mír, které jsou „nedomyšleny“ v kompozici, které činí dojem, jako by byly dělány pro lacinou reprodukci. Ale i v nejlepších sbírkách básní najdete věci, jež vytrženy nemají valné ceny, vcelku však znamenají oddech, půvab únavy, lidskou slabost, bez níž není žádná dokonalost. Každé životní dílo umělcovo je souborem prací nestejně hodnoty. V celém cyklu Holár-

kově najdete sotva pět věcí, jež možno zachrániti ze vší té prostřednosti.

Anebo srovnáme schopnosti obou kreslířů *charakterizovat*. Totiž u Holárka nedá se *vůbec* mluvit o této *schopnosti*, kdežto postavy Kupkovy jsou živými symboly vášní, institucí a pověr lidských, celá náboženstva shrnuje ve dvě tři postavy, celé kultury, celé civilizace naznačuje třeba jen dvěma postavami muže a ženy. A přitom jsou to živé typy, živé bytosti historických i předhistorických dob, vědecké konstrukce, jimž ohromná umělecká tvůrčí síla vdechuje život (na kompozicích pro Recluse), anebo lidé, které známe ze života vlastního, z ulice, z veřejných místností (na jeho karikaturách). Vědomosti, učenost, znalost života, kreslířská schopnost nemohly by společně vykouzlit tento život od pravěku až do dneška, kdyby nebyla s nimi u Kupky náplň tvůrčí umělecké síly, která vede Kupku do uměleckého panteonu po bok umělců, kteří byli jeho předchůdci nebo jsou jeho současníky.

Nejsou vyšší a nižší umělci, jsou jen řemeslníci a umělci. Kupka má pro sebe vše, co je v umění pravdou: vědomosti, odvahu, potenci a sílu, vůli a píli, temperament, vášně, povznesení a především tvůrčí „inspiraci“, jak se tomu říká v nedostatku vědecktějšího výrazu. *Kupka je umělec*.

Že je také bojovník, to nemění pranic na tomto faktu. Ani písmenky.

Každá přechodní doba je plná zmatku a nejasných hlav. Věda stává se poněkud vrtohlavou, zapomíná, že jest její povinností hledati a podávati důkazy pravdy, nehledá pravdy, nýbrž zapřáhá se do cizích služeb sociálním skupinám. Individualism stává se chorobou. Velmi mnoho lidí nechce již mysliti jasně, nýbrž originelně za každou cenu a na inteligentní publikum přecházejí nectnosti filosofů a myslitelů: všeobecná záliba v aforismech a v paradoxech zveličuje myšlenkový chaos.

Tu pravdy, tj. jasné a přesné závěry z fakt soudobého života, stávají se popelkami. Třebaže jsou nového data, třebaže před krátkou dobou teprve byly zjištěny vynikajícími duchy, pro neklidné duše této doby mají platnost příliš dlouhou, zevšedňují jim a tito přelétaví gurmáni považují za nevkusné pronášeti je, opíráti se o ně, stavěti na nich.

A každý, kdo se drží pouhých nahých pravd a nemrhá silami v ideovém provazolezectví, je dle nich duchem mělkým a povrchním.

Takovým velkopanským ohrnutím nosu, takovým opovržlivým pokrčením rameny chtějí ubíti i Kupku. Prudká a robustní životnost jeho jako člověka nedala se svěsti neplodnou ideovou subtilností a rafinovaností. Prostý a zdravý občan prostě uvažuje tu o tom, co vidí. Prostý umělec, který miluje silný, krásný a usměvavý život. Ta nádherná, kypící žena, jež tak často na jeho kresbách (třeba i jako sfinga nebo Republika) usmívá se nad pošetlostmi lidskými, to je jeho láska, jeho ideál života, jeho ideál společnosti: krásy, síly, zdraví. A kdo pojal takový ideál života, vnucující se každému zdravému rozumu, ten pak nutně dochází i k těm stejně krutým jako nepopíratelným pravdám o soudobém sociálním životě, jež Kupka vyjadřuje svými satirami.

Je to lež, že Kupkova satira je literární, je to lež, že

Kupka hoví choutkám davu. Živé srdce lidské krvavě se tu směje a jen lidská chamraď, jen pokrokové i nepokrokové české mumie s doktorátem nebo bez něho mohou hoditi po tomto tlukoucím srdci kamenem, protože je v něm krev, a nikoli limonáda, pomyje nebo něco horšího ještě.

Machar v Rudých květech zkreslil Kupkovu postavu. Zkonstruoval ji z jeho kreseb snadno a rychle. Kupka dokazuje jen, že umělec, který se vrhne do života, otevírá oči, nastavuje uši, vdechuje mocnými doušky všechny jeho vůně i zápachy, vyhne se všemu uměleckému akrobatství a stává se bojovníkem volky nevolky, protože jeho láska a nenávist, jeho radost a hněv nad věcmi světa neobmezují se jen na úzký okruh, vyhražený „čistému“ umění. Toť vše.

Kupka je vzdálen socialistického i každého jiného hnutí. Svou cestou došel pravd, které nejsou o nic méně pravdivé proto, že okeán lidské pitomosti chce je pohřbíti, nebo proto, že svět musí býti zapálen, aby pan Buržoazie je ráčil uznati. A radí-li mu takový truvérek z ženských kalhot, jako je p. Hanuš Jelínek, v Lumíru, aby se laskavě „přerodil“, může Kupka klidně ukázati na své druhy Steinlena, Hermanna Paula, Jossota, Roubilla, Vallottona, Ibelse, Jeanniota, Huarda, Léandra atd., po jichž boku ve Francii pracuje a bije. Může ukázati i do Německa na T. T. Heina a soudruhy.

V Čechách nemůže ukázati ovšem skoro na nikoho. U nás omezuje se satira na gigrlata, drožkáře a tchyně. U nás nazvány byly Kupkovy satiry — nespravedlivými...

Nemohu bez hněvu vzpomenouti tohoto klukovského kousku, který našel útočiště ve Volných směrech.

Bojujeme proti klerikalismu. Zvrhuje se ovšem tento boj někde, často a hodně. Ale podstata jeho je dnes tak svrčovaně vážná, o poslední bitvy se jedná a v boji jde o nejsvětější lidské věci. Tolik lidí dává všechno své všanc. A naše úspěchy budou dobrodiním pro všechny. Což, probůh, právě umění nemá v dnešním klerikalismu dravého nepřítele?

Naši výtvarníci stojí stranou se založenýma rukama. A ještě něco horšího. Paličské články musely před časem být napsány, aby se nedali koupiti dr. Podlahou, když

zakládal obrázkový klerikální časopis. Když na kněžskou žádost dostaly figury na pražské nádražní budově fíkové listy, nehnuli pánové ani prstem. A dnes připouští do Volných směrů lokálku, anonymní, drzé hození slinou. Z pohodlného zápečí vyběhne člověk, jenž se necítí ohrožen, protože pro nic na světě nikdy se poctivě neangažoval, a vyplivne tak, aby kdekterý klerikální plátek mohl slinu roznášeti po českých vlastech.

„Kupkova satira je nespravedlivá.“ — Kupkova satira je, občane, pravdivá. A pravda není ani spravedlivá, ani nespravedlivá, pravda je povznesena nad tyto pojmy, pravda umělecky podaná stojí nad všedním životem: kdo se jí nechceš pokloniti, jdi svou cestou a mlč. Od takové syntézy krásy a pravdy slina se vrací, bláto padá nazpět na ruku, která jím hodila.

Ubohé Volné směry! Konkurovaly v té chvíli s pokrokovým originálkem dr. Chalupným.

Kupkův cyklus jmenuje se *Les Religions*. Tedy Náboženstva, čili: mluví se o tom, jak náboženská myšlenka působila na různé náboženské organizace. Dr. Chalupný tvrdí, že náboženství reprezentuje Ježíš, Buddha, Tolstoj atd. Ano, náboženství (v jednotném čísle), ale nikoli náboženstva. Náboženskou myšlenku, ale nikoli její realizaci v církvích. O tu se Kupkovi jednalo: vystihl, jak nesmírný a vděčný materiál v satíře poskytuje modernímu umělci. Dr. Chalupný chtěl se aspoň nějak dostat Kupkovi na kobytku. Upevnil mne však jen v mém dávném přesvědčení, že neuvažuje stejným orgánem jako já. Což ho omlouvá.

I kdyby však měl pravdu, tož je tu právo satirika, jenž si přece vybere špatnou, a nikoli dobrou stránku věci. Kupka si měl dle logiky dr. Chalupného vybrati pro svou satiru mytické nebo skutečné reprezentanty náboženské myšlenky, k nimž má bezpochyby značnou úctu! Ale čas letí a času není, jak známo, nic svatého. Snad se i dr. Chalupný dočká, že uvidí karikaturu špatného politika, jímž byl někdy Ježíš, nebo karikaturu dobrého obchodníka, jímž bývá často Tolstoj. Sapiienti sat.

Kupka bravurním způsobem vyjadřuje myšlenky, jež

ovšem ideovému žongléru jsou již všedními, jež však jsou z těch, které tvoří základ sociálního přerodu, jehož prvních vln jsme svědky. Jeho vtip je přitom rozkošný a hluboký: tak, jako Kupka se někdy směje, tak by se bylo smáti bohu, kdyby byl.

Mohu se tuším beze studu přiznati, že jsem před nece-
lými třemi lety nevěděl pranic o existenci obce, která se
jmenuje Řečkovice, jest vzdálena asi hodinu od Brna a dá
se překřtiti na Řechtáckovice, jak to již učinil vezdy
duchaplný pardubický p. Leda.

Tož jsem nemohl také předvídati, že v této rozkošné
dědině, oživené v letní době motocykly a automobily
německých kapitalistů a papouškovým křikem mnoho-
členných rodin židovských proců, strávím snad několik
dlouhých let mezi obyvatelstvem, jež většinou není ani
ryba, ani pulec, a mezi lesy, jež mi dokonce k srdci při-
rostou, lesy k Švarcavě, lesy k Tišnovu, lesy k Vranovu
a Adamovu, lesy k Bílovicím.

Stalo se však. A mně se už ani nechce z obce, odkudž
mohu tak snadno uniknouti do samot nekonečných lesů;
zvláště nyní se mi nechce, kdy jsem šťastně vyvázl ze středu
uplakaných řečkovických bab a mám vyhlídku na lesy
a dědiny k nim přitulené.

Ale zdá se, že čím méně mně se chce jinam, tím vřeleji
přejí si ochránci tělesného a duševního blaha řečkovických
oveček, abych zmizel za horama.

Nu, kdyby páni poslali ke mně zdvořilou deputaci, snad
bych jim prokázal nějakou laskavost, učinil nějaký ústupek.
Jsem já člověk blaha obecného dbalý.

A o obecné blaho se tu přece jedná. Řečkovické ovečky
mají býti chráněny před člověkem, jenž je státu a majetku
nebezpečný, jenž dává znemravňující příklady, je pozoro-
ván četníky a nenalezl milosti před očima důstojných pánů
z fary.

Jenže páni se domnívají, že obecné blaho toho vyžaduje,
aby pracovali, bojovali jako krtci a nevystupovali hlasitě
a veřejně na jeho ochranu, je-li opravdu v nebezpečí.

Jejich zbraň, toť klep a pomluva, ohrožování klidu a existence a především — *zbabělá denunciace*.

Takovému způsobu boje bohužel nerozumím. Nemám mžouravých očiček krtka, mám dosti velké, světlou zvyklé oči a beze strachu dívám se do tváře pravdě. A především miluju čistotu. Protiví se mi rafinovaný smrad špinavého prádla.

Špinavé prádlo, to je právě první taktika klerikálního komplotu, stejného v Řečkovících jako v jiných -icích. A přece nebylo by pro mě nic snadnějšího než stejnou zbraní odrážeti rány. Mohl bych popsati mnoho papíru a průhledně vylíčiti, jak velmi důstojný pán vychází zardělý z pokoje dámy, když její pan manžel není doma, nebo jak dítky za vraty školy špehují jiného váženého občana, když leze do stodoly za panenkou, nebo atd. atd.

Ale znám už dostatečně osudy takových odložených košil, roztahovaných všemi lumpy po všech koutech, a proto se jim důsledně vyhýbám. Člověk odloží kus prádla ještě jakžtakž čistý (— jsme ovšem lidé křehcí a potíme se v životě často a chodíme prachem i blátem —) a přijde první ctnostný, neopeřený dvounožec, vytáhne ho, podělá a předá k témuž účelu dál a nakonec nepoznáš svého prádla.

S tímto prádlem se pak manipuluje ve veřejnosti, dokud není odvahy stíhati nepohodlné přesvědčení člověka a jeho skutky v souhlasu s tímto přesvědčením konané. Tuto manipulaci obstarává především umodlené ženštivo: nejraději předává odložené prádlo jedna druhé, když jdou z kostelíčka.

V Řečkovících pracuje se s požehnáním fary hlavně ve škole. Jděte ve dne mimo řečkovické školy, za jedním oknem spatříte vždy tvář osukněného dozorce nad pořádkem a mravností v obci, který třeba do rána bdí, aby zjistil, nemá-li snad mladý učitel návštěvu dámy. A jděte mimo řečkovické školy v noci a zazpívejte si, ihned zhasnou osvětlená okna, aby rušitel večerního klidu mohl býti poznán a případně udán, ovšem — na faře.

Postup je obyčejně tento: Kupcova, jejíž rodina těší se přízni farské, sbírá a vymýšlí klepy, porodní bába, lékařka

na slovo vzatá, která svým „tentoc, tentoc, tentononc“ léčí všechny hloupé v dědině, roznáší a zdokonaluje je, ve škole pak dostávají klepy definitivní formu a sankci.

Každému nedbalému nebo prudkému slovu dá se nová vůně, každé nepromyšlené gesto se zveličí v gigantické rozměry, z dluhu udělá se zpronevěra, z prázdné kapsy zloději udělají zločin.

Tak se podkopává nejdříve půda pod nepohodlným člověkem. A když několik uplkaných babizen se shodne na tom, že jsi zvrhlý člověk, přijde fara na řadu, aby prohlásila svými nástroji, že každý, kdo se s tebou stýká, dává veřejné pohoršení. Teď jsou již všechny prostředky dobré: hlavně zbabělá denunziace triumfuje.

Jsem člověk v soukromém životě mírný a mírumilovný, rád ustoupím, rád se lidem vyhýbám a dopálím se věru zřídka. Přišel jsem do Řečkovic žít idylu, posílit tělíčko i dušičku k jiným bojům jinde.

To byl však blud. Člověk, jenž se narodil pro rvačky, nemá hledati klidu ani na rok. Mám teď výčitky svědomí: je tolik shnilých lidí ve světě; i ty, můj Brute?

Tož nutno poděkovati pánům: jejich zákeřný boj připomněl mi mou povinnost. Budeme se bít.

Ale, pánové, pěkně přímo. Tváří v tvář, pane strážmistře, pane nadučiteli, pane faráři a kaplane, pane předsedo místní školní rady! Nemám co ztratiti a vyhráti mohu obec pro věc lidského pokroku. A nemohu být naprosto poražen: půjdu-li, tož památka po mně zůstane, snad nepříjemnější pro vás než moje osoba, která přišla mezi vás s iluzí klidu.

Předem řekněme si, co jsme si. Moje zločiny jsou tyto:

1. Jsem anarchista a píšu do kacírských novin.
2. Jsem (doslova) bez boha a bez náboženské víry; jsem mimo církve se ženou i dítětem.
3. Žiju v konkubinátě uvědomělém a nezměnitelném, protože „požehnání“ kněze je mi stejně lhostejno jako sankce hejtmana.

4. Jsem chudý člověk, který nemůže si koupiti vaši prodejnou loajalitu a přízeň.

A vaše zločiny jsou:

1. Jste ochránci pořádku a obecného blaha, jež znamená vládu karabáče a pověry.

2. Jste denuncianti ve službách zpátečnictví.

3. Jste ohlupovateli a vykořisťovateli lidu.

Tož pokusíme se třídit duchy. Kdo s vámi a kdo s pokrokem a vývojem.

2

Předešlý můj článek přivedl řeckovické „špatné pastýře“ v delirium zuřivosti. Pokřikují surově na osoby zcela nevinné. A p. správce školy, občan F., ubohý nástroj fary, ztratil rozum a zapomněl na důstojnost učitelovu do té míry, že se mu bude zodpovídati nejen před úřady školními, před které na farářův povel žene nepohodlné osoby, nýbrž i před soudci z povolání.

Pan nadučitel F. považuje za svou povinnost vkládati do školního protokolu to, co donesou jeho ženě ženští špiclové řeckovické „dolnice“, s tím běhá také na hejtmanství a z toho dělá předmět tříhodinových konferencí, po nichž týden nepije, nejí a nespí, pronásledován strašidly hříšného svědomí.

Pan farář řekne: „Nebudete-li si stěžovati vy, budu si stěžovati já.“ Je chytrý havránek, ví, že p. nadučitel je slaboch, že půjde co nejrychleji. Tak tedy koná správce školy „svou povinnost“, koná ji jménem „Veřejného Pohoršení“, o němž jsem již minule mluvil.

Neváhám ani okamžik doznati, že skutečně „pohoršení“ dávám sám i s rodinou. Viděli jsme to na vlastní oči, slyšeli na vlastní uši. Děti se nám posmívají za zády, pokřikují na mne: žide, bezvěřče, anarchisto!, na ženu: mohamedánko! Když jsem šel dědinou ráno před božítělovou parádou, všichni stavitelé a stavitelky oltářů obrátili se a čučeli na mne s otevřenou hubou (při nejlepší vůli nemohu říci: ústy). Chápal jsem, jak pouhý můj nevšímavý zjev vyrušuje ovečky z okamžiků největšího katolického zápalu. Také si přede mnou „lidé“ (nerad užívám v podobném případě tohoto slova) odplivují.

Ale toto „pohoršení“, které dáváme — bezpochyby jako

všude všichni bezkonfesijní a antiklerikální lidé mezi věrnými syny a dcerami církve —, nesmí býti psáno na náš účet, nýbrž na účet těch, které klerikální výchova, rádící v tolika generacích, obrala o všechny loajální city k bližnímu, znetvořujíc člověka, jenž byl „stvořen k obrazu božímu“, v něco strašlivého, čeho obraz nenajdeme nikde v celé živočišné říši této planety.

Mohu v denním životě stýkati se a hovořiti loajálně s každým člověkem, ať smýšlí jakkoliv a věří cokoliv, nepohoršuje mě, pokud nesálá z něho pitvorné pokrytectví nebo podzvířecká hloupost. Ale učeliví žáci státem placených štváčů v černých hazukách nedovedou toho. Vidí prostě v každém nevěřícím nebo jinak věřícím nepřítele svých *zisků*, ať vezdejších, nebo posmrtných.

To je rozdíl mezi námi a jimi: Nebojujeme za tučná sousta, nebojujeme za zisky posmrtné, v něž nevěříme, ani za zisky vezdejší, jež tak příliš často dáváme všanc právě pro svůj boj. Bojujeme za volnost mysliti a jednati každý dle své pravdy v mezích sociální harmonie. Ale z nich ohromná většina věří nebo staví se, že věří, jen pokud má naději na zisk, úděsně vydrážděné sobectví, provázené duševní chudobou a otrávené všemi jedy pověr, lomcuje jimi, věčný strach o každý halíř dividendy z víry šťve je proti myšlence a ctnosti, všechny obludy z okeánu lidské pitomosti vysílají proti nám, protože jsme neziskuchtiví...

Když naši baráčnici domlouvali na faře, aby nám dala výpověď, neučinila toho, protože na nás korunu měsíčně přirazila. A jinak byla také beze strachu. Vždyť prý před námi bydlil u nich také člověk, který nechodil do kostela, a jejich dům nepotkalo přece žádné neštěstí. Naopak, onen stařec, jenž tam měl výměnek, — náhle zemřel. Tato hrozně ziskuchtivá občanka byla aspoň o trochu chytřejší než její sousedka, hokyně, která nepřestávala hlásati s ušlechtilým zápalem, že obec bude potrestána za nás pohromou.

Jiná občanka, manželka řezníka, zakázala svému dospělému synu styk se mnou, když jednou místo do kostela přišel mě navštívit nikoli jako anarchistu, nýbrž jako člověka, jenž má s ním společný zájem o literaturu a umění.

Později jakžtakž styk tento trpěla, když jsem počal kupovati v jejich krámě: jednalo se o zákazníka. Když mi však přestala vyhovovat cena jejich zboží, jsem opět „antikristem“, před nímž nutno si hlasitě odplivnouti.

Mohl bych uvést mnoho a mnoho příkladů toho, že zbožným ovečkám dle vzoru většiny pastýřů jedná se především o zisk. V druhé řadě jsou obětí pověry. Náboženská víra ušlechtilejšího rázu chybí těmto křesťanům a katolíkům dokonale. Ziskuchtivost a pověra jest urážena, pohoršována životem mimo církve.

Proto „pohoršení“, které dáváme, nemůžeme si vyčítati. Kdo proti nám vystupuje jeho jménem, je buď stejně jako „pohoršení“ ziskuchtivý a pověřčivý tvor, nebo politováníhodný nástroj klerikálů.

Budiž řeckovickému správci školy počítáno k dobru, že jest pravděpodobně to druhé. Neboť rád si sám zahartusí na okutněné zástupce boží, když jde v důvěrné náladě z „pivováru“ a když viděl, že posvěceným uším zní například i národní píseň frivolně.

„Pohoršujeme“ také zcela nepatrný zlomek řeckovického publika. Většina neví pranic o mých zločinech a nestará se o intriky fary a školy. Jsou to lidé, kteří pracují a nemají času na plky, jsou to lidé, kteří musí poctivě se starati a nenarodili se k vykořisťování lidské hlouposti. Kdyby trochu světla dostali a přijati mohli, vymetli by záhy všechnu tu jedovatou a černou nečistotu z obce.

Ostatně, což nevědí páni, že jsou v obci lidé, kteří jsou pohoršováni například hnusnými klerikálními parádami a pouličními orgiemi kadidlem zmámených loutek? Je jich dosti a mají více práva protestovati. Ale vědí bezpochyby, že jen neunavná práce odstraní ohlupovací řemeslo a vrátí ubité duše lidské důstojnosti. A také vědí, že jejich protesty sebepoctivější nebyly by chráněny všemi mocnými světa tak, jako jsou chráněny mizerné prostředky klerikální.

Pohoršuji-li já svým bezkonfesijním životem, pohoršuje-li ten, kdo se se mnou stýká, tož stejně logicky bych se měl i já tvářiti pohoršeným, když například lidé v mé přítomnosti umlknou a pokřižují se, zvoní-li poledne nebo klekání,

když při této příležitosti notoričtí šibalové tváří se hrozně duchaplně.

Ale jsem povznesen nad provokaci. Vyhnu se, když mám potkati klerikální demonstraci ať jakéhokoli druhu, nejen proto, že chci zachrániti obsah svého žaludku, nýbrž hlavně proto, že nechci provokovat. To se nedá říci však o mých protivnících. Když například pan farář jel „s pá-nembohem“ s kostelníkem, zvonil kostelník jako zuřivý, aby přiměl mou ženu, která je náhodou sama potkala, aby klekla. Nedočkal se toho potěšení, ale je tu odpověď na otázku, kdo provokuje, kdo dává pohoršení, kdo je drzý.

Řečkovický správce školy, organizovaný učitel, jenž dokonce, jak se mi právě oznamuje, považován byl za mírně pokrokového člověka, měl jedinou povinnost: snažiti se vysvětlit „pohoršeným“, že je-li někdo anarchista nebo bez konfese, není ještě lupič, vrah, že toto prosté faktum není důvodem k pohoršení. Tím méně pak to, když někdo se s anarchistou nebo bezkonfesijním člověkem stýká. Zatím však podlehl diktátu fary a dokonce s nevšední horlivostí vykonává její rozkazy.

Odpovídám tuto a odpovím mu ještě víc. Organizace učitelstva moravského odpoví mu bohdá také.

3

Obávám se, že tentokrát nepřčtou sazeči mého rukopisu. Chvěje se mi ruka. Chvěje se mi srdce. Třesu se vůbec celý. Budu prý také „dán do novin“. Slíbila mi to naše obecní pisatelka anonymních dopisů.

Budu dán do novin,

1. že nemaje slušnějšího příbytku, spal jsem několik neděl na slámě pod krovem nebo na lavici v udírně,
2. že mám dluhy,
3. že piju pivo a hraju špatně preferans,
4. že jsem uznal za dobré pro duševní blaho několika lidí rozejíti se s jednou ženou.

Mám však pochybnosti, bude-li tato rána smrtelně účinkovati, a proto prosím své bývalé dobrodince, kteří mně

prokázali tu nezapomenutelnou laskavost, že mně trpěli půl roku ptáky za oknem, aby zjistili a dali do novin dokumenty mé nezvratné zlotřilosti, dokumenty, které neučiní ze mne mrzáka, nýbrž mne prostě dobijí.

Jen trochu ostrovtipu a zjistí se,

1. že jsem zpronevěřil 10 000 K anarchistickému spolku Soňa, který nás, jak zjistila jedna babička, měsíčně honoruje za to, že jsme bez konfese, a dle jehož jména pojmenovali jsme své dítě;

2. že jsem se svatokrádežnou rukou dotkl mosazného pokladu řečkovického kostýlka;

3. že jsem se dopustil násilného smilstva na kuchařce p. faráře, které nemá;

4. že jsem otrávil otrušikem jednu svou milenku;

5. že pod postelí v neckách skrývám proslulou chemickou laboratoř, ve které připravil jsem, jak již anonymním dopisem bylo zjištěno, pumu, kterou vyhodím domek, v němž bydlím, a pak po řadě faru, Bergrovu hospodu, školu a četnickou stanici v Jehnicích.

Svou závěť uložil jsem již u notáře. Má moto: „Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padne.“

*

Čtenáře prosím, aby mi prominuli tento trochu příliš osobní úvod. Obnažuji jen duševní úroveň materiálu, s kterým a na kterém pracuje fara.

Mám však pro čtenáře, kteří mi dali již písemná i ústní ujištění, že pokrokoví lidé z celé Moravy, hlavně učitelstvo, sledují se zájmem maličkou řečkovickou občanskou válku, mám pro ně i utěšenější zprávy.

Přihlásili se mi totiž dobrovolně lidé, kteří chtějí mi podávati informace. Pozoruji dále makavě probuzené sympatie slušnějších občanů, kteří bezpochyby cítí, že budou moci volněji dýchat. Jsou mi konečně nabízeny předem byty pro případ, že by se spojenému úsilí fary a četnictva, komandovaného okresním hejtmanem (fakt, o němž si ještě promluví), podařilo vynutiti mé vypovězení z bytu, v němž nyní jsem.

A tož mohu teď klidně pokračovati tam, kde jsem minule přestal. Nejsem ještě hotov s p. nadučitelem F.

Než přejdu k hanebnému případu jeho s učitelkou A. Š., chci podati předem obraz jeho činnosti.

Řečkovický správce školy je vinen:

1. Že *pomlouvá*. Měl již jednou octnouti se před soudem, kdyby nebyl odprosil. V poslední době použil pozvání, jehož se mu dostalo od okresního školního inspektora, který ho chtěl poučiti, že styk s anarchistou není zločinem, k tomu, aby „u Jonáků“ před několika učiteli vedl řeči, jež mu tentokrát odpuštěny nebudou.

2. Že *lže*. Učitelce A. Š. zabavil sešitek Letáky pro zpěváky, o němž prohlásil pak, že ho ztratil. Zatím však schovával ho pro denunciaci k okresní školní radě.

3. Že *vypačuje uzamčené stolky* členů učitelského sboru, aby se „přesvědčil, že mají všechno v pořádku“. Ponechávám povolaným lidem, aby kvalifikovali toto jednání úřední osoby.

4. Že *denuncuje* stále a nepřetržitě. A to takové věci, že by měl býti vyšetřen jeho duševní stav. Například: Že manželka člena učitelského sboru objevila se na jakési zábavě „dekoletovaná“.

5. Že je absolutně *neschopný pedagog*, což jak se snad pamatuje, má již písemně a úředně stvrzeno. Dokladem k tomu je nepřetržitý řev jeho žáků. Když dostoupí vrcholu, uteče p. nadučitel ze třídy a pošle svou manželku dělat pořádek.

6. Že používá školních dítek stále jako *špiclů*. Pomáhá mu v tom jeho manželka a učitelka F-ová.

Dosti zatím. To stačí snad: F., správce školy, prohlásil, že nebude na své škole trpěti „anarchisty“ (tj. členy sboru, kteří se stýkají s rodinou anarchisty). Já však doufám, že škola, obec a učitelská organizace nebudou ve svém středu trpěti člověka, který pomlouvá, lže, vypačuje uzamčené stolky, denuncuje nepřičetně a je *neschopný pedagog*, který vychovává špicly.

Ofélii nezbyvá než jíti — do penze.

Má-li p. nadučitel F. jen trochu inteligence, chápe snad

již, že mými ústy mluví k němu pokrokové občanstvo, které chce učiniti konec jeho hrůzovládě. Nemáme k němu ani za mák hněvu osobního, lituju ho, že bude míti tak neslavný konec. Hněte-li ho to však, ať se jde poděkovati sloupům řečkovického klerikalismu.

Když se do Řečkovic dostal nový kaplan, bylo první jeho starostí domlouvati členům sboru učitelského, aby přerušili styky se mnou. Druhý klerikální sloup, předseda místní školní rady, sedlák T., stavitel běloskvoucích božítelových oltářů, stěžoval si v radě na to, že členové sboru posílají si ke mně pro časopisy a knihy. Pod jejich vlivem rozhodl se p. nadučitel hnáti věc do krajnosti.

Jednoho krásného dne překvapil konferenci tímto úžasným ortelem:

„Učitelce A. Š. vytýká správce školy, že přátelský poměr její ku Boženě Hodáčové, žijící zde v Řečkovicích s anarchistickým spisovatelem S. K. Neumannem, jakož i důvěrný poměr její k soudruhu Neumannovu K. budí v obyvatelstvu nevoli a dává příčinu k nevážným řečem o jmenované učitelce. Tím ohrožena jest nejen její autorita, ale i vážnost učitelského stavu vůbec. Správce školy vyzývá z té příčiny učitelku A. Š., aby své jednání zařídila tak, aby lid neměl příčiny k pomluvám.“

(Podotýkám mimochodem, že průběh školních konferencí není v Řečkovicích žádným tajemstvím. Nadučitelova paní, tedy zcela soukromá osoba, dává zavíratí okna, když p. nadučitel se chystá vyvolati při konferenci živější výměnu názorů. Průběh konference, hlavně jedná-li se o delikátnější záležitosti, v nichž, jak jsem již naznačil, p. správce školy zejména si libuje, zná panímáma ze sousedství hned druhý den ráno.)

Ortelem správce školy byl celý učitelský sbor přímo konsternován. Takové drzosti nečekal nikdo. V takovém útoku nemohl také býti spatřován jen špatný rozmar nějakého nevinného alkoholika, to bylo již brutální dílo popravčího mistra klerikální inkvizice.

Pan nadučitel rozpráhl se k velikému perzekučnímu gestu. On, který strachy se třese před svými představenými

a před veřejností, rozehnal se s patetickou vehemencí proti svému domněle „podřízenému“. A nepřestal. Za několik dní četl nový ortel, ve kterém jsem už byl „bezvěrcem“, a udání šlo na hejtmanství. A v poslední školní den rozhorlil se potřetí.

Nedovedu si představit duševního stavu takového učitele v dvacátém věku, v dědině hodinu od hlavního města vzdálené, člena učitelské organizace, která vcelku je pokrokovější než organizace v „království“, čtoucího jen Hlas a Moravskou orlici. Ale chápu, že rozkřiknouti se dovedl jen proto, že cítí se pod ochranou fary s její plkavými babiznami a okresního hejtmana s jeho četníky.

Pozná bohdá — trochu pozdě — svůj omyl.

4

Bylo to krátce po volbách našeho obecního výboru, které skončily kompromisem a volbou rolníka D. za starostu. Setkal jsem se v Brně s panem dr. K., který těchto voleb se zúčastnil.

„To jste rádi, že jste se zbavili barona Šindlera,“ řekl mi.

Pokrčil jsem rameny a vyslovil jsem obavu, kterou sdíleli se mnou mnozí řečkovičtí občané, že totiž režim selský bude horší režimu barona, jenž byl sice Němec a podivín s mnoha staromládeneckými nectnostmi, ale přitom muž nesklánějící hřbetu ani před farou, ani před okresním hejtmanem, a ochotný rádce lidu.

Za několik neděl setkal jsem se s panem dr. K. opět. Vítězně mi oznamoval, že obec vykonala první pokrokový skutek: věnovala nějaké koruny na veřejnou knihovnu. Mýlil jsem se prý tedy.

mlčel jsem a byl jsem rád, že jsem se mýlil. Bohužel, nebude to možná dlouho trvati a budu nucen navštívit pana dr. K. s vítězným úsměvem já, abych mu svěřil podání rekursu proti mému vypovězení z obce.

Několik selských hřbetů se sklonilo, a farář, kaplan tančují na nich s okresním hejtmanem malý kankán.

Nikoli ovšem celý obecní výbor. Třetí sbor chce napnouti

všechny síly, aby řeckovické obci ušetřil blamáž, která nevězí v tom, že mne někteří pánové chtějí vypovědět, nýbrž v tom, že se považují za bohorovný tribunál, který se domnívá, že jakmile s rozhořčením onoho rajského archanděla natáhne ruku k řeckovickému rozcestí, přinutí mne vzít do zaječích.

Nepodařilo se mi zjistiti dosud jména geniálních hlav, které se domnívají, že nepohodlní lidé vyhazují se z obce pouhým otevřením huby, která rozumí jen kořalce a tvarůžkům. Ale těším se, že budu moci toto jméno předložit čtenářům co nejdříve, aby mohli případně přijít podívat se na dlouhé nosy, které vlivem rozhodnutí správního soudu prodlouží se do mimořeckovického světa, o němž nemají patrně nejmenšího tušení. —

Náš starosta je prý slušný a nestranný člověk. Dobrá, přišla chvíle, kdy to musí veřejně a hlasitě dokázat. Chce-li se zvát slušným mužem, jemuž záleží na klidném rozvoji obce a na jejím pokroku, musí ukázati předně svou nestrannost, musí ukázati, že není loutkou okresního hejtmána ani figurkou místních klerikálů a svíčkových bab (že není nástrojem „anarchistů“, to rozumí se samo sebou), a po druhé musí se svým vlivem postarati, aby klerikálním štváčům, kteří dnešní boj v obci vyprovokovali svou inkvizicí, sklesl hřebínek.

Pan starosta byl žádán okresním hejtmánem, aby se obec postarala o to, abych nedostal bytu. Doslechl jsem, že to odmítl jako věc nezákonnou. Lituji, že obec veřejně neprotestovala proti tomuto útoku na svobodu samosprávy.

Pan starosta má se nyní přičiniti o to, abych byl vypovězen z obce. Toho žádají opět klerikálové.

Nuže, také pokrokové občanstvo má právo žádat něco. Nikoli ovšem věci, které by byly ku prospěchu jedné strany nebo ku prospěchu jednotlivců, nýbrž věci užitečné celé obci, věci, které zamezí sváry, jimž vzápětí jdou zbytečné procesy, a které pojistí její rozvoj.

Tedy jménem pokrokového občanstva žádám řeckovického starostu p. Daniela, aby

1. přičinil se o to, by nadučitel F. zbaven byl obecního

tajemnictví, jednak protože je neschopen úřad ten zastávat, jednak protože jeho chování a štvání vyprovokovalo boj.

2. Aby v obecním výboru přidal se k těm, kteří jsou proti mému vypovězení, a vysvětlil mozklům klerikalismem zatemněným, že podobná věc byla by blamáží a štváčským kouskem. Blamáží, protože jalovou demonstrací, které správní soud nedá sankce, a pak protože stojím před občanstvem této obce nikoli jako anarchista, nýbrž jako pokrokový český spisovatel, jehož *povinností* bylo veřejně zakročiti proti ohlupovacím choutkám. Štváčským kouskem pak byla by věc proto, že pokrokové občanstvo, zejména dělnictvo, není ochotno dáti si tuto klerikální demonstraci mlčky líbit a protestovalo by způsobem, jenž by z tichého boje učinil vřavu.

3. Aby svým vlivem držel na uzdě obecní pomlouvače a chránil svobody občanstva proti četníkům stejně jako proti kněžím.

4. Aby se přičinil o založení *veřejné čítárny*, ve které byly by časopisy všech směrů a barev.

Bude-li p. starosta takto jednati, může býti jist, že bude míti po boku velikou většinu občanů, neboť s farou jde jen malá menšina duševních mrzáků s houfem jedovatých bab.

Nechceme, aby obec byla hnízdem krvelačných šelem, které pronásledují každého, kdo nechce s kostelními vlky výti, chceme, aby byla obcí pokrokovou, která hájí práva a svobody každého občana, která poskytuje občanstvu možnost, aby četbou a přednáškami duševně rostlo, a jejíž představenstvo není ochotnou podnoží církve a vlády.

Toť vše.

Budu-li vypovězen z obce čili nic, je mi, pokud se mé osoby týče, lhostejno. O mou osobu se nejedná, ta zůstane v Řečkovících tak dlouho, dokud bude chtíti. Potrefené klepny udávají mne četníkům, černí ptáci vykasali si rukávy pro porotu. Pomáhej pámbu! Jsem starý kriminálník a takových maličností se nelekám. Neboť jinak nebyl bych začal tento boj s černou lidskou vší. —

Moji čtenáři píšou mi a přicházejí se ptát, co se se mnou děje a co dělají Řečkovice. Divím se přitom jedinému: mnozí táží se, kdy a kam půjdu z Řečkovic, někteří chtějíce mne navštívit, informují se předem, jsem-li ještě v Řečkovících atd.

To mne netěší. Vidím, že velmi mnozí pokrokoví lidé považují kocourkovštinu několika obecních tatíků za kdovíjaký důležitý i z praktického hlediska kousek. Domnívali se patrně, že horempádem seberu svých pět švestek a se skleslým hřebínkem potáhnou po císařské silnici ke Kartouzím, kdyžte obecní ruka řečkovická ukázala mi k rozcestí.

To je nebezpečná naivnost. To je i neznalost zákonů, i přeceňování sebemenší úřední autority. O tom musíme si promluvit jednou důkladněji. Považuji za první úkol skutečně pokrokových lidí, aby ve své obci poučovali lid o tom, co smí a nesmí, co může a nemůže četník a hejtman, farář, kaplan nebo obecní tatík. Kritické stanovisko k úřední autoritě, energické vystupování proti její přehmatům, krajní, třeba někdy pasívní rezistence proti ní všude, kde nejedná pro občany, nýbrž proti občanům, — odtud musí vycházeti pokrokový život.

Fetišism zákona a autority přenechme konzervativcům, kteří ničemu se neučí z historie. Existuje-li zatím zákon a autorita, neznamená to, že mají cenu absolutní. Jsou bludem neuvědomělého člověka a povinností uvědomělých jest využití ji pro pokrok a potírati je důsledně tam, kde vývoji stojí v cestě. Všímejme si více právní vědy, ale nikoli jako vědy sterilních a omezených knihomolů a sociálních metafyziků, nýbrž jako umění, jež nás učí vyhřívat se na jejich jasných stránkách a obcházeti jejich stíny.

Opakuji čtenářům: Z Řečkovic nepůjdu v dohledné době. Rozumělo se přece samo sebou, že podám rekurs; od hejtmanství, které ho přirozeně zamítne, protože v jeho čele stojí německý liberál, který si hraje před českými lidmi na pašu neodvislého od platných zákonů, nedostal jsem dosud vyřízení. A budu-li nucen odvolati se až k šedinám

správního soudu, aspoň relativně povznesených nad úřední hloupost, potrvá instanční cesta rok, možná dvě leta.

Ještě jedna věc mne netěší. Všeobecně má se za to, že jsem byl vypovězen z obce pro svůj anarchismus, pro konkubinát a pro ateismus. Tak to stojí v dekretu podepsaném lacino — nesmrtelnou trojicí Daniel-Halám-Komárek, ale je to lež.

Anarchismus jsem v obci nepropagoval, pouhé smýšlení k vypovězení nestačí. Konkubinátů je v obci víc a pokrytecká cizoložstva na denním pořádku. Na nemanželské děti vážených občanů ukazují si i školní děti — p. Filukou ovšem vychované — prstem. Tož to nebyl také skutečný důvod. Také ateismus jím nebyl. Pan farář, který slibuje občanům násilím do kostela dotáhnout nebo před kostelem kázat pro ty, kteří do kostela nechťejí, ví nejlépe, že aspoň 50 % nevěří jeho řemeslu. A nejedná se přece o boha, nýbrž o řemeslo, které je ohroženo.

Tož, co? Pánové jsou lháři a pokrytci. Neměli odvahu říci, že mne chtějí vyhodit z obce, protože veřejně jim podávám zrcadlo. Moravský kraj je pálí, nikoli moje „smýšlení“ a občanské chování. To nebyl by býval však formální důvod pro vypovězení. —

A k tomu ještě jest mi podotknouti: Nezačal jsem kampaň pro svou osobu.

Všechny ty klepy a sprostoty, jimiž jsem byl zákeřně se svou rodinou pronásledován, byl bych s klidným opovržením snesl mlčky. Ale hanebnost bezedné klerikální ničemnosti začala pronásledovat nevinné osoby jen proto, že byly se mnou nebo s mou rodinou ve styku. Na povel fary měli se lidé přestat se mnou stýkat. Ne já, přátelé mojí rodiny byli ohroženi.

A proto, *jen proto* vystoupil jsem veřejně.

*

Jací mizerové stojí ve službách fary nebo četníků — či obou —, o tom nejlépe svědčí následující případ: Setkal jsem se několikrát se synkem řeckovické pí poštmistrové. Půjčil jsem mu také několik knih, románů, anarchismu

velmi vzdálených. Na tomto základě přišlo na poštovní ředitelství brněnské anonymní německé udání, podepsané jakýmsi fingovaným ženským jménem a mluvící prý za několik rodin na letním bytě v Řečkovících a na Mokré Hoře jsoucích. Udání prohlašovalo, že na řečkovické poště dějí se anarchistické rejdy a mluví se proti — císaři. Přijel zvláštní komisař, vyšetřoval na všech stranách, prohlásil věc za „Unsinn“ a odejel. „Unsinn“ stane se jasnějším, dovíme-li se, že synek pí poštmistrové spatřen byl lidmi pana Filkuky s Moravským krajem v ruce.

Napadá mi „půl miliónu šibeniček“ Macharových. Ale pro Řečkovice stačilo by deset dvacet karabáčů, sprostých karabáčů na psy, na zbabělé, zákeřné, sprosté psy, u nichž jen tvář je lidská, ale vše ostatní je včerejším zvířetem.

Naší útěchou je, že jich není víc než dvacet, nepočítáme-li ovšem růžencové báby, o nichž sám farář musel prohlásit, že jsou mu socialisté milejší než ony. Krejčárky od nich bere ovšem dál. —

*

Dne 31. srpna jednalo se v obecním výboru o mém vypo-
vězení podruhé. Usneseno nezrušiti ho — tentokráte proti
třem již hlasům.

Tož páni nechtějí se přiznat k tomu, že provedli... Co,
o tom se mohou mínění rozcházet. Já jejich jednání schva-
luji — aspoň v duchu. Pomáhají probuditi obec, pomáhají
uplésti těch dvacet karabáčů.

To anonymní udání na synka pí poštmistrové dokazuje
také, že pánové nechtějí přestat. Tím líp. Nepřestaneme
také my a hezky od podlahy to půjde. Přednáška redaktora
Svozila v řečkovickém Sokole a to, že nadučitel Filkuka
vzdal se obecního tajemnictví, také něco znamená.

Dva národní socialisté v obecním výboru musejí si však
rozhodněji počínat a pokrokové občanstvo bez rozdílu
smýšlení musí podporovat. V obecním hospodářství nasky-
tuje se dosti příležitosti k dělání pořádku (honitba napří-
klad).

Také na ledacos jiného musíme se hodně hlasitě tázati.
Například:

Proč opoziční výboři z třetího sboru nevědí nic o protestech proti mému vypovězení (jest jich asi 25), které byly obecnímu výboru zaslány? Proč tyto protesty nebyly čteny v poslední schůzi obecního výboru?

Nebo. Ví obecní výbor něco o tom, jakého slona dělá starosta a radní četnictvu? Byl jsem se ženou předvolán ke starostovi. Strážmistr Vogel, jenž nás chtěl vyšetřovat, hrabal se v nepřítomnosti starosty v listinách na stolku starostově stranou ležících. Je tohle ctí pro samosprávný úřad? Nebo je ctí pro něho, aby na přání četníka ještě k deváté hodině večerní volal občany k výsledku? Atd.

A teď prozatím zase dost. Práce rozhodne, jako všude.

REFORMA MANŽELSTVÍ A VEŘEJNÉ ZDRAVOTNICTVÍ

Pod tímto titulem píše p. S. v Osvětě lidu (číslo 87) jakýsi plaidoyer proto, aby při reformě manželského práva nebylo zapomenuto na ohledy zdravotnické.

Vycházejí z názoru, že „jako mnohým jiným rozumným věcem tak i k ohledům ke blahu a zdravému vývoji lidstva musí býti naše společnost zákony donucena“, žádá, aby zakladatel rodu pravděpodobně nemocného a degenerovaného „byl při vstupu svém do manželství zakřiknut“, aby „každý při vstupu do manželství vedle listu domovského a křestního byl povinen vykáhati se i listem zdravotnických orgánů“.

Jedná se tedy o „povinný *dozor* orgánů zdravotnických nad svazkem manželským“.

Je tomu už pěkná řada let, co se o této věci mluví, co se tato otázka řeší, ihned pravím, nešťastně a zvráceně.

Netřeba se rozepisovati širě o podstatě otázky, o vlivu patologické dědičnosti, která jest hroznou metlou zejména tehdy, jedná-li se o dědičnost souchotin, syfilidy, chorob nervových a duševních a následků výstředního alkoholismu. Zájmem lidské společnosti musí býti, aby lidský dorost byl zdravý duševně i tělesně, musíme přemýšlet o tom, kterak bychom snahám zdravotnickým otevřeli přístup tam, kde lidský dorost vzniká, k rodičům, které plodí děti.

Přejeme si tedy jistě, aby plození dětí, o nichž předem se ví, že budou nebezpečně choré, bylo omezeno, ale máme pochybnosti, je-li cesta zákonných nařízení dostatečná a vylučuje-li jiná, větší dokonce nebezpečí.

Zákon, jenž by intervenoval pouze před manželstvím legálním, snažil by se řešiti jen zcela nepatrnou část zdravotnického úkolu při plození dětí, necháváje bez povšimnutí pohlavní styky před manželstvím, mimo oficielní manželství a v prostituci, ač jest jisto, že — přísně užíván — vedl by k množení poměrů mimo svazek legální. Tu hned vidíme dvě zlé následky podobného zákona: zákon byl

by doplněn pravděpodobně zanedlouho zákonem proti konkubinátu, ošklivou legální násilností, která v Německu například je pramenem nekonečného šikanování vinných i nevinných lidí, a po druhé dodal by nový veliký materiál prostituci, tím nebezpečnější, že většinou chorobný.

Také jen slepý idealista může se domnívati, že praktické provádění takového zákona nedalo by se jednak jako všechny zákony, co je jich na světě, obcházeti, jednak že by nestíhalo jen nemajetné a neuhýbalo se před vrstvami privilegovanými. Ani tehdá, kdyby veškerá zodpovědnost spočívala na lékařích. Žádný stav nemůže býti zodpověden za své křehké příslušníky, ale také žádný stav není bez nich.

Slýcháme velmi často o soudcích, kteří nerozsuzují dle spravedlnosti, nýbrž na rozkaz vlády. Slýcháme o právnících, kteří se dopouštějí šmejdů a jsou přitom třeba vůdci národa. A slýcháme také o lékařích, kteří vědomě zanedbávají svou povinnost například v nemocnicích vojenských a vězeňských.

Tož chybí nám víra v možnost spravedlivého — jen v relativním smyslu užívám toho slova — provádění zákona, a to tím více, čím nepříjemněji dotkl by se podobný zákon velikého počtu lidí.

Nemůžeme očekávati, že by se lidé v záchvatu lásky a solidarity s budoucím pokolením podrobili rázem a ochotně zákonu, který by značný počet, dokonce snad většinu dnešního degenerovaného lidstva, olupoval o radosti tělesné lásky a o radost mítí děti.

Řekneme lidem: Společnost žádá vás o to ve svém zájmu. Ale mohou nám právem odpověděti: Společnost žádá nás, abychom se vzdali těchto radostí, je-li pravděpodobno, že naše děti budou nezdravé. Co však činí společnost, aby nám poskytla možnost zůstatí zdravými, co činí, aby zdravé děti zdravých rodičů uchránila před tělesnými i duševními bédami? Což není právě ta část populace, jež nejvíce dětí rodí, vysazena nejhorším útrapám sociálního pekla? Kolik viny je v nás a kolik v kapitalismu? A kolik v militarismu atd.?

Připusťme však, že by se i podařilo dobrým apoštolům

zdravotnického zákonodárství přesvědčiti rebelanty o významu postupné regenerace lidského rodu takto prováděné. Co se stane? Snese jejich přesvědčení útok pohlavního pudu, který jest jedním z nejbezohlednějších, a u lidí chorobných (souchotinami, syfilidem, nervózou) dokonce jest stupňován?

Nemůže o tom býti, zdá se mi, ani sporu mezi lidmi, kteří nejsou posedlí fetišismem zákona. Bylo by na světě o jeden obtěžující, ale marný dozor více, více také o jeden zbytečný certifikát.

Zlo, o které se tu jedná, nejde odstraniti bez všestranné reorganizace společnosti, jde jen zmírniti klidným, věcným poučováním bez moralistické příchuti a bez jakéhokoli způsobu zakazování.

Žádaný zákon chce zakázati manželství chorobným. Nehledíc k tomu, že by se jednak obcházel, jednak prováděl jen na vyděděných, není s to zakázati mimomanželský pohlavní styk, a tudíž ani plození dětí v tomto styku.

Je tedy naprosto iluzorní. „Zdravý výběr“ nejde uzákoniti, nejde násilně přivoditi. Zakazovati sňatky a pohlavní styky chorým lidem je úsilí marné a nespravedlivé.

Je to však i úsilí zbytečné. Věda našla preventivní prostředky proti plození dětí, prostředky veskrze neškodné a velmi často úplně jisté. Tož nebude nic správnějšího, než když odborníci odloží předsudky a postarají se, aby tyto prostředky v lidu zdomácněly.

Kdo nechce, nemusí míti dětí, aniž se tím odsuzuje k pohlavnímu odříkání. A bude myslím snadnější a lepší, když se ponechá výběr volný, ale dobrou radou omezí se plození dětí nezdravých, než když se zdravý výběr nařídí a přitom ponechá se plození dětí náhodě a nevědomé neprozřetelnosti, jak by tomu chtěl zákon.

Z historie českého socialismu

V červnu roku 1881 — tedy před 25 lety — rozšiřován byl v Čechách tajně malý leták, který se zvláštním zájmem byl čten již proto, že byl datován v Londýně, a tož každý mohl si domysleti, že jest psán volněji, než jak rakouská cenzura tehdy dovolovala.

Byl to tiskopis, jenž u vlády značný strach vzbudil, nikoli tak pro svůj obsah, jako spíše pro způsob, jímž povstal a rozšiřován byl.

O tomto letáku vyšla právě v New Yorku brožůrka, psaná jedním z prvních českých socialistů, člověkem veskrze poctivým a nezištným, jenž podává v ní zároveň kus historie českého socialismu. Jeho prosté revoluční hledisko dělnické ukazuje dobře, čím socialismus byl dělnictvu před pětadvaceti lety, čím zůstal většině socialistického lidu, jenž nestará se valně o doktríny, a čím dle mého skromného mínění v podstatě zůstatí může a má, aby znamenal chuť k práci, vzruch, boj, a nikoli bezduchou disciplínu a stranickou strnulost, aby byl svěží lidovou akcí, a nikoli arénou demagogů.

Slova letáku platí dodnes skoro beze změny, ač nechceme-li ovšem státi vedle těch, kteří jsou ochotni dokázati světu, že socialismus je mrtev, protože padly některé doktríny a teorie, nebo že socialismus je lež, protože z povýšeného hlediska geniálních národohospodářů p. Měšťana „nedá se mluvit o vykořisťování“.

Leták, obsahující čtyři strany a osm sloupců drobného písma na čtvercové osmerce, počíná slovy „Našemu národu!“ Datum je v Londýně, v listopadu 1880, a jako vydavatel podepsán jest na něm Český klub 6, Rose Street, Soho Square, W., London.

Účelem letáku bylo „pravdě průchod zjednati, našim protivníkům otevřeně naše záměry pověděti a národu na-

šemu, zuboženému, zotročilému lidu, jehož svízele v nejhlubších útrokách sítě našich spolucítíme, oči otevřít, cesty a prostředky ukázat, jimiž by národ náš z nekalého otroctví... se vymanil“.

České veřejnosti předkládali ho ti, proti nimž lidé privilegiovaní „hledí všemožným způsobem ošklivost vzbuditi“, a proto je nazývají „petrolejníky, štváči, pobuřovateli, rušiteli veřejného pořádku (vpravdě však nepořádku), komunisty atd., konečně pak, když vztek jich částečně ochábl, nazývají je sociálními demokraty, ku kterémuž výrazu sami se přiznávají“.

V dalším vysvětluje se v dnes již ošumělých větách „postavení národa, jehož existence je ohrožována všemi těmi, kdož z mozolů a krve pracujícího lidu v přepychu žijí a ho utiskují, sami ničeho nepracující“.

Pisatelé letáku chtějí „rovnoprávnost a blahobyt všeho lidu bez jakéhokoli rozdílu rodu nebo povolání“. Nežádají „zkázu nikoho, jak jejich protivníci ve svém vzteku a strachu do světa vykřikují, neboť chtějí každému dopřáti život, žádajíce jen, aby i ti, kteří dnes v duševní i hmotné porobě živoří, též lidmi v pravém slova smyslu se stali“. Volají nakonec všechny průmyslníky a rolníky, přetížené daněmi a ohrožované konkurencí velkokapitálu, jakož i veškeré dělnictvo, jež pracuje fyzicky nebo duševně, „do řad socialistických za blaho, pravdu a právo národa“.

Jak vidno z těchto několika ukázek, psán byl leták v nejširších a nejvšeobecnějších větách, byl jen obranou socialismu, pro dnešní dobu trochu již frázovitou, ač jak jsem již pravil, v podstatném stále ještě stejně platnou.

O náladě, kterou našel v Čechách, vypráví zmíněná brožúra češtinou trochu americkou asi toto:

Až do té doby měli jsme sice socialistické časopisy, ale býti socialistou bylo nezákonné. S touž ošklivostí, s jakou ještě dnes často mluví se o anarchitech, mluvilo se tehdy o socialitech nebo sociálních demokratech. Odborné spolky dělnické nechtěly většinou o socialismu ani slyšeti, jednak z obavy, aby jim vládou jmění zkonfiskováno nebylo, jednak z vlastenectví, které lpělo na naději, že s dobytím

národní samostatnosti nastane pro český lid doba blahobytu. Přívrženci socialismu byli vysmíváni a vrata dílen byla pro ně často zavřena.

Spoludělníci činili překážky, policie a vláda pronásledovaly v ruském stylu. Na papíře byla trpěna socialistická strana, veřejně však o socialismu mluvit se nesmělo a žádná socialistická schůze nebyla povolována.

Byly to dělnické spolky vzdělávací, které převzaly úlohu šíření socialismus. V nich rekrutovaly se nové síly, jež když se osvědčily, uváděny byly do organizací tajných. Neboť co se nemohlo díti veřejně, dalo se tajně. Vzdělávací spolky působily však i svými knihovnami a časopisy, které vyvěšovaly, a ovšem i přednáškami, které od vývoje lidského pokolení dostaly se až k výrobě třaskavin.

Nálada byla většinou revoluční, ač lidé nejrozumnějšího smýšlení scházeli se ke společné práci.

Hlavní věcí pro ně pro počátek bylo, aby vláda donucena byla *k uznání dělnické strany*. Pak mohlo se dělnictvo volněji pohybovat a vyvíjet, nemuselo každou schůzi odseděti za mřížemi a každé číslo časopisu draze platiti.

Úplný převrat byl ovšem kýženým cílem všech. Sám nynější poslanec Hybeš doznává ve svých vzpomínkách, že „toho času byla nejen naše strana skrz naskrz revoluční ve starém smyslu, ale pracující lid vůbec“.

2

Leták „Našemu národu“ nebyl vydán přívrženci sociální demokracie, nýbrž socialisty zásadně revolučními. Jen z ohledů taktických nebylo v něm užito výrazu „komunisté“, jenž se vcelku kryl s dnešním výrazem „anarchisté“ či s jeho nedávným, taktéž taktickým předchůdcem v Rakousku: neodvislí socialisté.

Anarchismus nebyl jako slovo dostatečně znám a komunismus platil za největší zločin věku. N. Zoulovi, který při přelíčení v lednu 1882 v Praze konaném chtěl veřejně vysvětliti zásady komunismu, bylo předsedou slovo odňato a Zoula odsouzen k 10 měsícům tuhé vazby. Časopis

Proletář, který počal vycházeti r. 1883 ve Vídni a v čele listu měl „Orgán sociálně r. (revoluční) strany české“, byl již třetím číslem potlačen, což se stalo i časopisu Arbeit, který mnohem později, r. 1887, nazýval se „Orgánem socialistů rakouských“. Vláda prostě nechtěla ani dle jména trpěti jiné opravdu dělnické strany kromě sociálně demokratické.

Pramenem pro text letáku byl populární a do jisté míry slavný Mostův týdeník Freiheit. Celé odstavce z tohoto časopisu byly do letáku přeloženy.

Vydání český leták v přímé, cenzurou nezkomolené mluvě bylo přáním českých revolucionářů již od r. 1879, kdy počala v Londýně Freiheit vycházeti a byla s množstvím německých letáků na tenkém papíře tištěných pašována do Rakouska. V roce 1880 myšlenka uzrála a usneseno po způsobu revolucionářů ruských založiti tajnou tiskárnu. Jakýsi, ovšem těžko sehnáný fond byl po ruce a počato s nakupováním tiskařských potřeb. Jen české písmo objednat nešlo, tím byla by bývala věc nejsnáze prozrazena. Tož bylo z jedné tiskárny vypůjčeno na věčnou oplátku.

Na Štědrý večer 1880 byl udělán kartáčový otisk. Nato sestaven malý tiskací stroj z částí na různých místech zhotovených. Měl tu výhodu, že se dal v ručním kufříku přenášeti. Také válec vyroben a barva uvařena. Nesnázi vyskytlo se však ještě mnoho, mnoho neděl uplynulo, než byl leták vytištěn. Pak byl uschován na různých místech, „tiskárna“ odklizená a teprve v červnu byl leták současně rozhozen po Čechách a Moravě, v Praze a ve Vídni.

K americké brožůře, o níž jsem se na počátku zmínil, připojena jest věrná reprodukce letáku, dle originálu, jejž soudruh V. Ř. do Ameriky přivezl v mosazném pevně zašroubovaném svícnu a „ho dosud co upomínku na ‚blahou‘ vlast chová“.

Expedice letáku provedena byla mistrně. Nikdo, kdo větší počet výtisků obdržel, nedověděl se, od koho je má. S větším počtem letáků nebyl nikdo přistižen a policie dověděla se o něm teprve tehdy, až již mezi lidem rozšířen byl.

Podezření policie, která pochopila, že leták v Londýně tištěn nebyl, padlo na dvě osoby, které skutečně účast při tisku letáku měly. Ale domovní prohlídky zůstaly úplně bezvýsledny: nenalezena ani stopa. V korespondenci mluvílo se sice o „Pepičce, která je stále ještě bez práce“, avšak ani tak prohnáný policajt, jako byl rada Roztočil, nemohl postřehnouti, že se nejedná o děvče, nýbrž o tajnou tiskárnu.

Socialistické hnutí zatím ocitlo se v křížovém ohni.

Již oslava popravy cara Alexandra II., konaná v Praze 13. března 1881, zavadala pražské policii příčinu k rozsáhlému zatýkání. Příčinu vítanou, neboť policie pozorovala dobré úspěchy socialistické agitace již od podzimu 1880, kdy na konviktské schůzi v Praze socialisté okupovali veřejnou schůzi a „národovci“ utrpěli první těžkou porážku.

Z jedné strany policie, z druhé strany vlastenci s Národními listy v čele: svoboda tisku byla stále více omezována a redaktor Dělnických listů J. B. Pecka přepaden večer na ulici národními uličníky a ztýrán.

Dělnické listy přeloženy byly do Vídně a v Praze zůstala jen Budoucnost. Hnutí mělo málo dobrých sil, výdělkové poměry dělnictva byly mizerné, vzdor tomu však měla policie těžkou práci.

V Praze řádl tříčlenný soudní senát s vyšetřujícím soudním radou Roztočilem, jenž měl mnoho společného s dnešním pražským Oličem, známým z Omladiny. Kdo obdržel obeslání s jeho podpisem, mohl se připravit na okamžité zatknutí a několik měsíců vyšetřovací vazby.

Než uplynul rok 1881, bylo v „novoměstské bastile“ pražské již přes šedesát socialistů, držených ve vyšetřovací vazbě většinou pro tajné spolčování. V tajném organizačním řádu socialistických sekcí bylo totiž odebírání socialistických časopisů vyznačeno jako povinnost, policie o tom věděla, a tož mohlo nalezení několika takových časopisů u některého občana stačiti k tomu, aby byl aspoň pro tajné spolčování vyšetřován.

V lednu 1882 stáli před pražským soudem dvacet čtyři

socialisté. V obžalobě znějící na „Zápotockého a soudruhy“ uváděly se všemožné zločiny. Obžalovaným přičítáno hození dvou dynamitových patron do místodržitelského paláce (12. května 1881), manipulace s „pekelným strojem“, jenž byl vyloven u Charvátových mlýnů z Vltavy, a s litografickými kameny, které nalezeny ve sklepě Jaruškova hostince. Obvinění byli také z rozesílání — letáku „Našemu národu“, ač důkazů pro to žádných nebylo.

Přelíčení bylo tajné, každý z obžalovaných mohl si však přizvati důvěrníka. Překvapilo, že Zápotocký (dosud žijící sociální demokrat) zvolil si za důvěrníka — redaktora Baráka z Národních listů. Obhájcem všech — mimo N. Zouly, jenž se hájil sám — byl dr. Podlipný, obžalovaní byli odsouzeni všichni a osm z nich dostalo devět až šestnáct měsíců. Vyšší instancí rozsudek asi po půl roku byl potvrzen. Svatováclavská trestnice dostala nové obyvatelky.

Zatím obdržela obžalobu druhá série lidí státu a majetku nebezpečných. Byli to „Macner a soudruzi“.

3

Macner převzal po zatčení Zápotockého redakci Budoucnosti; vedlo se mu stejně jako jeho nástupci Káchovi, jenž byl souzen v sérii třetí. Budoucnost přestala vycházet, nebylo tedy v Čechách jediného socialistického listu. Zato vídeňské Dělnické listy byly tím více rozšiřovány.

V Čechách dostoupila perzekuce vrcholu odsouzením F. Fischera proto, že byl postižen s několika výtisky proskribovaného letáku. Dostal dvanáct let žaláře a brzo ve svatováclavské trestnici zemřel.

Ve Vídni zatím založena nová tajná tiskárna a ve spoustách rozšiřovány německé letáky jednak z Londýna a Švýcarska pašované, jednak a hlavně v Rakousku tajně tištěné. (Německému proletariátu. — Německým socialistům. — Naším bratrům v kasárnách. — Rakouským dělníkům. — Šílenství majetku. — Časy jsou špatné.) Na hnutí měli veliký podíl čeští soudruzi a „vodopolévková“ — jak se

tehdy říkalo — taktika sociálně demokratická zatlačována stále více do pozadí.

Policie byla bezmocná, nedařil se jí žádný významnější lov. V srpnu 1881 byl zatčen sazeč A. Christoph pro vytisknutí letáku „An das österreichische Volk“, jehož celý náklad dostal se policii do rukou. Byl postaven před porotu pro velezrádu, urážku veličenstva, rušení veřejného pokoje atd., porotou však osvobozen, neboť týž leták rozhozen byl ve velikém množství ještě před jeho souzením.

Více úspěchu měla policie s procesem Jana Richtra v dubnu 1882. Richter přinesl tiskaři Jos. Trostlerovi ve Vídni sazbu letáku „Lebenszeichen“, jenž měl býti v 50 000 výtisků tištěn dle předchozí úmluvy. Tiskař vyzradil však Richtra policii. Richter odsouzen na 12 let, které si také odseděl. Trostler měl za tuto zradu pykati r. 1884, kdy známý Kammerer ho navštívil, ale doma nenašel.

V 1884 (30. ledna) prohlášen ve Vídni a okolí výminečný stav a na sta socialistů vypovězeno. Tentokráte domnívala se policie, že konečně nad tajným tiskem zvítězila. Veliké bylo však její zklamání, když za několik dní objevil se ve vídeňských ulicích nový leták „Viktoria, der Belagerungszustand ist da!“

Teprve v listopadu 1884 konalo se ve Vídni větší přelíčení s 18 obžalovanými, kteří měli podíl na poslední tajné tiskárně v Lerchenfeldu vypátrané. Tresty od 3 do 12 roků.

Tím skončilo vydávání tajných tiskopisů německých v Rakousku. Nikoli však českých.

V lednu 1884 vyšlo první číslo Pomsty, která do roku 1896 dočkala se 22 čísel většinou v cizině tištěných. Ke konci r. 1884 zřízena tajná tiskárna v severních Čechách u Liberce, byla však již po druhém vydaném tiskopise policií přepadena a její tvůrci 22. listopadu 1885 odsouzeni: Pačes k 16 roků, Černý k 15 a Rampas k 10.

Čeští a němečtí uprchlíci a vypovězenci z té doby v cizině nečinnými ovšem nezůstali, když ve vlasti pracovati nemohli. Ale vliv jejich rychle klesal. České socialistické hnutí, jakož i rakouské vůbec, jednak je přerostlo, jednak se zvrhlo. —

Pro veliký, vytrvalý a nezištný zápal prvních českých socialistů nemá dnešní doba příliš mnoho porozumění. Klidné, ale velmi často i shnilé vody „vědeckého“ socialismu pokrývají naše vlasti.

Když se na počátku let devadesátých setkali odsouzcenci z Omladiny — mezi nimiž bylo několik dobrých socialistů — s Černým, Pačesem a Rampasem na dvoře plzeňské trestnice „na Borech“, s bledými zaživa pohřbenými, setkali se to poslední s prvními. Poslední a první nadšenci.

Po jednom desetiletí nadšení a vzbouřenecké propagandy přišla doba vážné a tiché práce. Škoda jen, že nadšení zmizelo a práce že jest velmi často tak málo vážná.

Nicméně tato reakce přijíti musela. Ti první dělničtí nadšenci měli příliš malé obzory, nemohli dáti socialistickému hnutí českému opravdový základ, nemohli vybudovati generaci, která by byla pokračovala na české půdě a z české půdy pro mezinárodní celek, jejich dílo nebylo také revoluční, nýbrž jen a jen vzbouřenecké. Pobuřovali, ale nevychovávali k převratu. Vesla byla jim vyražena z rukou, a nebyli to vlastní jejich synové, kteří jim je vyrazili.

Přišel německý socialismus a zvítězil: zmocnil se nejlepší části dělnictva.

Masaryk pravil v kterémisi „májovém listě“ sociálně demokratickém, že očekává, že český socialismus bude nej-socialističtějším, což dle mého názoru může znamenati jen jedno: že bude míti ve svých řadách nejvíce nových, osvobozených lidí.

Vzpomněl patrně přitom naší minulosti, vzpomněl „českých bratrů“, navazoval v duchu opět na českou reformaci, ale zapomněl znova na propast, která nás dělí od reformace nejvíce, na to, že jsme vstali z hrobu jako liberálové, že náš novodobý vývoj děl se a děje se většinou ještě ve znamení nej povrchnějšího liberalismu. Zapomněl, jak sám Havlíček odsuzoval komunismus, jak nepatrné bylo jeho porozumění pro myšlenky, které tehdy Bakunin šťastně propagoval všemi prostředky a až do pozdního věku, kdežto Havlíček zaplatil svou důvěru v pořádek a zákon životem.

České socialistické hnutí není již vzbouřeneckým. To je

dobře. Ale ono není ani revolučním, což znamená, že je velmi málo socialistickým. Připouštím, že znamená mnoho pěkné práce, ale přitom znamená ještě více špatné politiky a demagogie.

Noví lidé rostou vedle něho. Zůstává dělnickou stranou a má býti hnutím národa.

To protože česká inteligence nikdy a nikdy socialismu nepochopila. Pro ni socialistické hnutí má týž význam jako agrární, třeba jest jim jednostranností dělníků, ku které třeba míti více sympatií než k jednostrannosti sedláků.

„Buržoazie musí býti zachována,“ volá Masaryk. To znamená: nemohu být socialistou, protože socialisté chtějí zničiti ji.

To vše jest však hra se slovy.

Buržoazie — totiž její světlé stránky — bude zachována v socialismu, protože socialismus nemůže opustit smysl pro svobodu, krásu, kulturu. Je však nutno, aby vedle těchto věcí byl zachován i smysl pro spravedlnost, solidaritu, hospodářskou rovnost, jež zastupovány jsou dnes proletariátem.

Německý socialismus znamená ovšem velmi často pouze politiku čtvrtého stavu, ale německý socialismus demokratický není posledním slovem v dějinách socialistického hnutí. Také po něm přijde reakce.

Kéž se s ní vrátí nadšení let osmdesátých a zrodí se z ní součinnost všech, kdož chtějí opravdový pokrok národa, jen ve znamení socialismu uskutečnitelný.

Překotný optimismus zmocnil se některých pokrokových lidí a časopisů od té doby, co máme dva české ministry.

A přece nestalo se skutečně nic, nezměnilo se nic podstatného ani v naší politické situaci, ani na politické a osvětové úrovni našeho lidu, ani v tom, ani v onom. Jdeme pomalými krůčky kupředu, ale jmenování dvou českých ministrů neznamena ani takový krůček, natož snad skok kupředu.

O tom činí si iluze jen ti, kteří přeceňují pohyby figurek na oficielní politické šachovnici.

Nemáme pražádné příčiny zrádcovati dr. Pacáka nebo dr. Fořta proto, že do ministerstva vstoupili, ale nebudeme také svému lidu proto gratulovati a nebudeme hlásati mu, že jest jeho povinností podporovati české ministry, což znamená dělati takovou politiku jako oni.

Z optimismu rodí se oportunism, slepý oportunism. Žel, že začíná míti vyznavače mezi pokrokovými lidmi! Domnívají se někteří, že objevili novou taktiku, spasitelný program, a zatím pletou se jen do řemesla konzervativcům.

Volá-li se: „Budme oportunní a nebudme intrasigentní!“, je na to jediná odpověď: Nebudme ani oportunisty, ani intrasigentními, ale činně opak obou taktik: rozumnou, lidovou politiku, která ani nehuláká do větru, ani nepíše ministrům devótní blahopřání k šedesátým jmeninám.

Rozumná politika je výslednicí vzájemného vlivu dvou činitelů: na jedné straně vůle a síly lidu, na druhé straně logické úvahy o dosažitelném a nedosažitelném. Rozumný politik nemůže zachovati taktickou důslednost, nemůže býti důsledně oportunní, ani důsledně intrasigentní. Vidí-li, že úroveň lidu připouští dosažení něčeho rázem, je neústupný a neleká se žádných důsledků: pro dobrou věc vždy se něco obětovalo. Vidí-li však, že lid je neschopen vyvinouti dosti pochopení a energie, spokojí se s málem, aniž pustí ze zřetele cíl.

Zdola nahoru! V pevném spojení s lidem jest se nám neústupně domáhati toho, čeho úroveň lidu dovoluje dosíci, a stále pamatovati na vnitřní práci, na zvyšování úrovně lidu. A vyhýbati se úzkostlivě všemu, co lid kazí, snižuje, znemravňuje. Tedy demagogii stejně jako slepému oportunismu.

Toho pokrokoví lidé od nějaké doby častěji a častěji zanedbávají. Ten nejnovější kurs, to rejdnění na vodě parlamentární politiky je zlý symptom.

Učitelé lidu, ti nejlepší, které jsme dosud měli, ženou se za mandáty nebo k mandátům se honí. Nevím, pojde-li z toho co dobrého. Je to také špatný oportunism. Nemůžeme-li lid dosti rychle povznést, vzdělati, tož ho my pokrokoví lidé aspoň chceme „vésti“. Jenže s tím politickým vedením lidu to vždycky po čertech pěkně dopadalo.

Proč vedeme lid k osvětovým zdrojům? Proč bdíme nad výchovou lidu? Nemělo by to vše smyslu, kdyby se nám nejednalo o to, aby lid dříve nebo později na základě své úrovně vyřizoval si své věci sám, dělal sám politiku pro sebe nutnou. K tomu musí naše práce směřovat.

Ale co se dělo například v boji za všeobecné hlasovací právo? Lid byl v tomto boji „veden“. Napřed paličskými sermóny rozjitřen, a když jeho čistá, zdravá logika hnala ho k rázným akcím, zakřiknut manifestem, jež slušní pokrokoví lidé podepsali vedle nejhorších demagogů. To není však výchova lidu, to je hra s lidem. Lid se vystrčí na jeviště, a když odříká svou hrůzostrašnou úlohu, pošle se rychle domů a na jevišti zasedne se k zeleným stolům. Politikové nemohou býti přece žádnými revolucionáři. Jsou to oportunisté, kteří hrozí Gautschovi, ale miliskují se s Beckem.

Dnes máme býti tedy oportunní. Té podivné logiky! Než přišel dr. Pacák do ministerstva, byla opoziční gesta dr. Stránského (slova a gesta ovšem, nic více) nejhledanější pochoutkou pokrokového světa, sotva však jsme dostali dva ministry, byl dán dr. Stránský všemi do klatby.

Je tohle v české povaze? Nebo je to přirozený zmatek v hlavách měšťanských politiků, kteří chtějí dělati lidovou

politiku bez lidu, *bez pořádného sociálního programu i přesvědčení?*

U nás se říká rozumná politika politickému živoření ze dne na den bez světlejších cílů, bez ohledu na veliké ideály doby, bez vztahu k nim. Proto tak rychle proměňují se naši mladí revolucionáři ve staré hofráty. Jakmile vidíme padat drobeček, metáme radostné kozelce. Jídlem prý roste chuť; na našich politicích nelze toho však pozorovat.

Lidové umění je plodem idylické doby, naivních duší, čistých zdrojů. Jest možné jen potud, pokud vývoj lidové kultury jest jednotný, celistvý, pokud není rušen útoky vyšší, silnější, třeba v následcích svých tak zhoubné často kultury městské. Jakmile idyla lidového života trpí vpády měšťáků, při nichž nová, nadutá lžikrása zatlačuje krásu starou, jakmile naivnost lidu mění se pod dotekem ziskuchtivých vetřelců ve hrubost a hloupost, jakmile čisté zdroje zakaluje špína z rukou pokálených hltavou ziskuchtivostí moderního živoření, — je konec lidovému umění.

Zpívající nádhera lidových krojů se zjednodušuje a pomalu hasne v šedi konfekčního šatstva, s přírodou tak šťastně zladěné lidové stavitelství hroutí se a propadá, aby učinilo místo zdánlivě pevné konstrukci a čistému, ladnému stylu zednických mistrů, ryzí hlahol lidové písně opouští ústa lidu, která počínají kochati sentimentální valčík velkoměsta a jeho odrhovačky, stejně svůdné jako poctivé předměty lidového průmyslu stěhují se na půdu a do rukou handlířů a místo nich roztahuje se po skříních prohnaná lež galanterního zboží...

Mizerný a ošklivý nábytek, mizerná a ošklivá stavení, pitomé a pověrečné barvotisky, ohyzdné hlouposti ve všech koutech, v ohyzdném prostředí ohyzdný život... Lid zapadá v něm stále hlouběji.

A žádné nářky nemohou pomoci. Ani nářky, ani — obrozovací snaha. —

V posledním čísle Moravskoslezské revue pojednává p. E. Edgar o akci ku podpoře a obrození domácího průmyslu a lidového umění, k níž dala podnět Společnost Národopisného muzea československého. Ač nedívá se na věc příliš optimisticky, přece jen slibuje si mnohé od akce, která dle něho má trojí význam: umělecký, národohospodářský a etický.

To jsou myslím marné iluze. Všechny snahy, směřující

k udržení a obrození *lidového* uměleckého průmyslu, jsou marné.

Tímhle způsobem nevysvobodíme lid z hrozné situace, kterou ovládá ohyzdnost. Naivní radost z vlastní práce krásné a účelné zhynula lidu. Chudšas nemá již času vyráběti pro sebe a vyráběti dobře. Pracuje rychle a lacino na výdělek a je šťasten, dostanou-li se jeho děti do továrny.

Zdroje lidového umění jsou zasypány: duše pokažena, touha po kráse zvrácena, vkus zničen. Dokonalá práce je vzácná. „To by nikdo nezaplatil,“ říká se. A přístupna jen boháči. Zato překotná konkurence, kapitalistický boj o život hází na trh stále lacinější zboží, jež vzdor tomu se ještě draho platí, hází na trh tisíce novinek, záplavu špatných a ohyzdných zbytečností, z nichž se bohatne.

Lidové umění vezme nutně za své. Umělecké individuality mohou získati mnoho studií jeho vzorů, vzory samy patří však pomalu historii. I kdyby hospodářské poměry naše dovolovaly a podporovaly lidový průmysl, umění nezískalo by již ničeho. Lidový duch jest již sterilní v tomto ohledu (výjimky nic neříkají), nic nového by nevznikalo, staré vzory nápodobily by se bezpochyby čím dál tím hůře.

Prvotní naivní lidová kultura byla zastavena ve svém vývoji, lid podléhá všeobecné kultuře, která vychází z měst. Ztratil sebe, ochuzen o to nejlepší, není připraven jednak na to, co se mu náhradou podává, jednak také náhrada sama znamená často jen rmut kultury, kultury, která je tak hrozně přechodní a kalná.

Éra ohyzdnosti, podporovaná ve svém vzmachu četnými vlivy kapitalistického pořádku společenského, vžila se hluboko do veškerého našeho života. Pravým vkusem, smyslem pro skutečnou krásu, skutečné umění obdařen jest jen zcela nepatrný počet jednotlivců. Širší publikum čte jen špatné knihy, kupuje špatné obrazy. Dobré knihy mají jen zcela úzounký kruh chápavých čtenářů, dobré obrazy staly se předmětem spekulace, v hudbě dává se přednost virtuózním akrobatům, krásy přírody jsou olizovány slepými pohledy. To, co se průměrně píše o umění, jest jediným řetě-

zem lží, drzým předivem lidí, kteří nemají ani vkusu, ani poctivosti.

Víme, jak tato éra ohyzdnosti dojímala a rozjitřovala krásné duchy. Vzpomínáme Williama Morrisa. Ale i tento veliký duch zapomněl, že nelze zastaviti vývoj. Ukazoval nazpět ke staré kráse, k staré poctivosti. Obviňoval stroje.

Stroje nejsou však příčinou, jen prostředkem. Vina je v celém rázu kultury, ovládané hltavým kapitalismem. Větev umělecká byla od soudobé kultury odříznuta: umělecká kultura ve skutečnosti neexistuje již. Existují osamocení zahradníci, kteří zbožně pěstují ve svých sklenících sterilní rostlinky: není umění pod širým nebem obecně chutnaného. Přestalo být potřebou většiny a stalo se luxem několika.

Musí přijíti nová krása a nová poctivost, z moderních podmínek vzrostlá. Ale všechny dosavadní krásné a velcenné pokusy nutně ztroskotají. Následovníci Morrisovi přišli věci na kloub. Díla čistého umění nemohou míti vlivu na obecnou úroveň: zapadnou příliš brzo v skladištích bohatých sportsmanů. Tož nutno povznést umělecký průmysl, nikoli lidový, to není možno, ale továrnám a skladům ukázati, že lze lacino vyráběti a lacino prodávati krásné věci. Ideálem Belgičana Van de Velda bylo zhotoviti vzor nábytku pro lid, jež by každá dílna na svých strojích lacino mohla vyráběti. Těmto snahám děkujeme za to, že by se dala již sestaviti kolekce všech předmětů denní potřeby, předmětů stejně vkusných, uměleckých jako laciných. Moderní umělecký průmysl dostal své skutečnitelné úloze.

Jako by však ani nepracoval pro dnešek. Nahodilý vnějšek je nápodoben špatně „secesí“ zednických mistrů a továren na nábytek nebo galanterní zboží. Podstatné uniká, není žádáno, protože není chápáno. Ohyzdnost nemizí, bere na sebe jen „secesní“ masku. Móda se změnila, ale umění odešlo s prázdnem.

Éra ohyzdnosti nepomine, dokud se nezmění výrobní poměry, hospodářský systém, který nutí ohromnou většinu k zoufalému boji o chléb, jenž není tu již symbolem lid-

ských potřeb, nýbrž skutečnou skývou, která zahání fyzický hlad.

Fyzický hlad není ovšem vždycky zabijákem potřeb a žízní, jež nazýváme duševními. Jsou individua, dosti četná, jež s prázdným žaludkem dovedou ukájetí potřeby své citovosti a svého intelektu. Ale dlouhý a těžký boj o chléb je nepřítelem kultury celistvé a harmonické...

Obrozovati lidové umění je práce marná a nesmyslná tím okamžikem, kdy lid přestává umělecky cítiti, starosvětsky žíti, kdy ztrácí naivnost a souvislost své kultury, kdy stává se přímou obětí hospodářského vykořisťování.

Estetická kořist akce Národopisného muzea bude míti jen význam sběratelský: folkloristice a umělcům sežene materiál. Etického významu nebude míti, protože několik naivních nadšenců nenapraví zločinů komplikovaného a rafinovaného systému. A význam hospodářský? Leda špatný. To však spadá již do kapitoly o domácké práci.

Obdržel jsem nedávno dopis, na nějž chci tuto odpověď děti veřejně, protože se mi zdá, že tato odpověď mohla by tvořiti jakýsi úvod k novému literárnímu roku, jenž nám nastává.

Zde tedy několik úryvků z dopisu, jehož odesílatelem jest ostatně jeden ze spolupracovníků tohoto listu.

„...myslím, že *almanach* znamenal a má znamenati nově generace s novým životem, novým uměním, novými ideami.

Psal jsem ostře v Moravském kraji proti almanachu, jenž zamýšlel vydati p. Taufer, protože to měl býti jakýsi kvodlibet bez jakékoliv basis.

A přece rodí se generace nová, jiná, generace tak nová jako generace let devadesátých (Karásek, Hlaváček, Kamínek, Procházka...).

Jsme různých odstínů, ale přece jsme socialisté, jsme revolucionáři... Já například nejsem anarchista-komunista, jsem kolektivist, socialista-kolektivist-revolucionář...

Tož, zkrátka, nemohl byste vydat almanach socialistické mládeže a jí nejbližších? Výběr co nejvyšší!

Tedy: Gellner, Šrámek, Freimuth, Taufer, Foltýn, Mahen, Těsnohlídek, Horký, Drtil (V. O.), Havlasa, Moir, Majerová. Snad ještě někdo lepší by se mohl přidat...”

Nuže, odpovídám: Myšlenka almanachu, jakým si ho přeje p. pisatel dopisu, není šťastná. Nechtěl bych věru v této době redigovati pražádného almanachu vůbec, ale almanach navrhovaný byl by knihou skutečně nesmyslnou.

Pan navrhovatel má na mysli dle všeho almanach čistě beletristický, tedy demonstraci *uměleckou* chtěl by asi, aby-chom mohli říci: „Hle, nejvýraznější hlavy mladé české poezie jsou pro obrodu společnosti, pro sociální revoluci!“ To by mělo však opravdu váhu jen tehdy, kdybychom

mohli ukázat na řadu básníků skutečně ryzích, na řadu hotových umělců.

Jsem s většinou literátů, které p. navrhovatel vybírá, ve víceméně přátelském styku, ale amicus Plato... Kdybych i hodně slevil ze svého požadavku, stáli by tu pro almanach jen čtyři lidé z navrhovaných: Gellner, Šrámek, Těsnohlídek, Mahen. A ještě bych podotkl, že Šrámek zastavil se nějak na cestě k dokonalému výrazu, že Těsnohlídek a Mahen hledají sebe teprve s celou vervou mládí, že jen Gellner z nich je ucelený, vyhraněný poeta. A co ostatní?

Freimuth měl několik šťastných chvil, ale nemyslí to s literaturou vážně; Taufer opustil teprve březinovské vzory; Foltýn zůstane asi domácím veršotepcem dělnického deníku, zahrabáváje pomalu malou svoji hřivnu; Horký má trochu hrubé prsty na umělce, Moir Rosenzweig neví ještě, čím jest, pí Majerová je rozhodně příjemnější dáma než spisovatelka, a co chce p. navrhovatel s Havlasou a Drtílem mezi umělci, to věru nevím.

Nikdo mi nevyčítej příkrosti. Zlomil jsem hůl nad sebou samým, a mám snad kus dobrého práva říci sine ira et studio, bez ohledu na Petra či Pavla, trochu pravdy ze své ptačí perspektivy. Jedná se přece o tu část českého umění, která je mi nejmilejší.

Je to jistě potěšitelný zjev, že se volá po uměleckém almanachu *socialistické* mládeže. Znamená to, že socialism, tak macešsky odbývaný pokrokovými stranami a časopisy, získává pomalu přece jen půdu v inteligenci. Ale v jeho jménu hřešiti na umění nesmíme. Poskvrnili bychom umění a poskvrnili bychom socialism, tolikráte již znečištěný hrubými a nepovolanými prsty.

Socialismu prospěti mohl by leda almanach esejí socialistické mládeže, kdyby bylo u nás dosti neodvislých pracovníků v tomto odboru a kdyby se dovedli sejíti na společné půdě. Tyto podmínky však neexistují. Bylo by nám vynechati všechny, kteří pracují v žoldu a o kterých z osobní zkušenosti víme, že myslí a pracovali by jinak, kdyby se nebáli o svou existenci. A pak by dopadl almanach trochu jednostranně.

Neupřímnost a nepoctivost mnoha, vnucená slabším individualitám hmotnými poměry, brání u nás vývoji socialistických názorů, povznesené diskusi o vzniku socialistické literatury, ve které by bylo trochu ducha a radosti z boje. Přežvykují se kožené německé traktáty, jimž budoucnost se slavně vysměje nepředvídatelnými skoky a rozmarnými kozelci.

Pan navrhovatel, zdá se, přál by si součinnost socialistické mládeže na poli literárním vůbec a správně naznačuje, že pro spolupracovníctví upřímně socialisticky cítících lidí nemůže býti kamenem úrazu stanovisko ke kolektivismu nebo komunismu.

Kolektivism, komunism, individualism jsou tři hlavní nádoby, do jedné z nichž má býti vlita budoucí společnost. Tož my, kteří vidíme blízkost a nevyhnutelnost společenského převratu, přejeme jeden té, druhý oné formě, nezapomínajíce, že budoucí společnost bude výslednicí křížících se našich snah a všeobecné úrovně, že tedy pravděpodobně nedá ihned za úplnou pravdu žádnému z nás. To, pokud jsme poctiví, činí nás tolerantními.

Ale dnes, a hlavně u nás, nejedná se o tyto rozdíly. Dnes v socialistickém světě vystupuje znova touha po svobodě přesvědčení, volné iniciativě proti teroru a násilí. Není ohrožen ani kolektivism, ani komunism, je ohrožen socialism demagogií.

V tomto boji měla by se poctivá mládež socialistická soustřediti.

Kolektivism, komunism, individualism jsou hospodářské formy. Ale úloha socialismu nesmí býti dokonána úpravou poměrů hospodářských, upřímní socialisté nesmí dopustiti, aby novou formou kryla se stará hra na vojáky, třeba bez uniforem a pod titulem „armády práce“, stará šalba lidu, třeba „z milosti lidu“, staré autoritářství náhodných povýšenců. Hic Rhodus!

Prospěcháři, arivisté, demagogové na jedné straně, poctiví pracovníci na druhé. Tuto propast nesmíme chtíti překlenout žádným kompromisem, naopak, prohlubujme ji v celém životě, v celém světě, tedy i v socialistickém...

Sborník esejí, který by dal nahlédnouti v ducha socialistické mládeže, snad se jednou uskuteční. Nepřišla však jeho doba. To platí stejně pro almanach umělecký. Neřekl by dnes nic nového o těch, kteří se již našli, a nedovedl by říci nic o těch, kteří se teprve hledají.

Hlavně však: nechtějme dělit umělce na socialistické a nesocialistické. V tom je nebezpečí pro umění a kompromitování socialismu. Jako socialisté podporujeme a chtějme především *umění ideově silné*. To stačí. —

Kdybych chtěl za každou cenu vydati almanach, spojil bych tato jména: Dyk, Gellner, Holý, Mahen, Opolský, Šrámek, Těsnohlídek, Toman. Přidal bych dva tři starší autory a z nejmladších několik, když by podali něco dobrého. Nač však vydávati pak almanach?

Tato jména mají býti ostatně nyní spojena v Šibeničkách. Za rok jejich vycházení uvidíme nejlépe, mnoho-li ideově silného umění můžeme očekávati od mladé generace básnické. Nezklamou-li nás naděje, neodejde ani socialism s prázdnem.

Pak bude snad možno uskutečniti také v podobě almanachu uměleckou demonstraci pro socialism volný, kulturní a prostý demagogie.

POKROKOVÉ STANOVISKO K SOCIÁLNÍ DEMOKRACII

Zdá se, že politické úspěchy sociální demokracie připravují o rozum i mnoho lidí pokrokových. Anebo: nemají tito lidé mnoho rozumu, nemají mnoho ponětí o hospodářském, sociálním a kulturním vývoji naší společnosti, o možnostech, které nás dříve nebo později překvapí, o důsledcích toho, že dnešní doba je přechodná, dnešní stav přezrálý.

Obávám se, že průměrný moravský pokrokový politik liší se od lidovce nebo jiného měšťanského liberála jen svým rozhodnějším stanoviskem ke klerikalismu.

A to je málo. Velmi málo. V praktické politice skoro nic, protože v praktické politice donucují okolnosti, hlavně náš boj národnostní, i pokrokové lidi, aby se postavili vedle klerikálů nebo aspoň trpěli, že klerikálové stojí vedle nich. Toto spojenectví byli nuceni leckde vyhledávat i snášeti i sociální demokraté.

Tož, není-li pokrokový člověk něčím více než praktickým politikem, nepadá jeho zamítavé stanovisko ke klerikalismu příliš na váhu.

Nepodceňuji praktické politiky: dřevorubec musí skácet kmen a rozřezat ho na špalky, tesař musí špalek osekát, aby mohl přijít umělec a vytvořiti dřevořezbu. Ale v politice, v pokrokové politice musí býti lidé něčím více než pouhými dřevorubci.

Pokroková politika není, nesmí býti jen politikou mandátovou a parlamentární. Tu dělali lidé před námi, velmi obratně ji dělali dokonce, a my jsme pokrokovými také proto, že máme této obratnosti až po krk.

Vyčítáme si, že jsme slabí, protože nemáme pořádné organizace, ale budeme-li se organizovat jen pro volby, prohrajeme to zase.

Příklad sociální demokracie nás svádí. Mnozí chtěli by dle jejich příkladu zbudovati silnou stranu, zdisciplinované šiky, ale zapomínají, že jest jim organizovat hlavně inteli-

genci, dokonce skutečnou pokrokovou inteligenci, ve které člověk liší se od člověka v nesčetných otázkách, ve které nelze prohlašovati dogmata, pod jejichž tlakem vrhali by se lidé střemhlav, slepě do boje.

S námi nepůjdou lidé proto, že to nebo ono heslo svádí je neodolatelnou sugescí, nýbrž proto, že značné uvědomění a výslovná poctivost vede je ke společné práci, byť v detailech lišil se jeden od druhého.

Vím, že někteří představují si pokrokovou politiku v starém rámci: smlouvati napravo, smlouvati nalevo, jednou vyhrožovati, podruhé lichotiti, býti ocáskem v prostředku, ocáskem, který je nad zemí jen proto, že ho drží noha napravo a noha nalevo.

To je však bezpečná cesta jen k tomu, — abychom měli o několik politických generálů víc. Ale strana, hnutí, které má obstáti před soudem dějin — a nechodme tak daleko — i před soudem lidu, jenž dnes dostavuje se velmi brzo, musí pracovati pro ten lid ve všech směrech.

To však nejde bez jasných názorů na otázky hospodářské, sociální a mravní.

Mnozí pokrovní lidé se však domnívají, že vystačí bez nich, že vystačí s velmi pohodlným antiklerikálním měšťáctvím. Proto ty zmatené hlasy, to kolísání, ty odporující si úsudky o sociální demokracii.

Jistá polovičatost je s námi se všemi, jsme dětmi přechodní doby a nemůžeme předvídati, co nám zítřek přinese.

Ale nicméně nějak připraveni na ten zítřek býti musíme, protože je přede dveřmi.

Tu po mém soudu je hlavní chyba v konzervatismu naší inteligence v otázkách hospodářských a sociálních. Učme se prozíravosti — nikoli nepoctivosti! — od židů. Pochopili budoucnost socialismu, pochopme ji konečně také a ukažme svou pokrokovou poctivost tím, že ho budeme studovat a podporovat upřímně a do hloubky.

Každé trvalé a zdravé rozuzlení zamotaného dnešního uzlu sociální otázky musí být společným dílem dělnictva a inteligence. A právě nebohatá buržoazie našeho malého

národa mohla by pochopit, že proti požadavkům proletariátu nemá žárlivě střežit své kapitály, nýbrž své bohatství kulturní, že má vyjítí dělnictvu vstříc při úpravě nového hospodářského a společenského řádu, při němž jen získá, a svým vlivem dáti hnutí sociálnímu kulturní výši, pro kterou proletariát nemá dosud potřebného hlubšího porozumění.

Přečtěte si například brožurku Vanderveldovu, nedávno socialisty vydanou: Budoucí socialistická společnost a cesty k ní. Najdete-li v ní něco podstatně a jako etapu vývoje nepřijatelného pro pokrokového člověka z hlediska hospodářského a sociálního, pak je nutno zlomiti hůl nad vaší pokrokovostí, pak vám nejde o věc pokroku, ale střežíte domýšlivě svůj kapitálek nebo sociální svou hodnotu, k nimž jste beztak přišli jako slepý k houslím.

Domnívám se, že pokrokový člověk obává se zcela zbytečně i toho nejekrajnějšího radikalismu v otázkách sociálních, protože budoucnost je výslednicí vždy, a nikoli na přání jedné strany z nebe spadlým stavem. Co však musí přijat jako člověk pokrokový, je základ socialismu, je volnost postavená na rovnosti, volnost individua uplatňovat všechny své potřeby a schopnosti v mezích stejné volnosti všech ostatních, je společnost, kde půda, výrobní prostředky a veliké vlastnictví (na rozdíl od vlastnictví intimních potřeb) jsou sociální, zespolečtělé, znárodněné řekněme.

V tomto ohledu měli bychom míti se sociální demokracií stejný cíl, byť naše cesty k němu se v mnoha případech lišily. V otázkách hospodářských a sociálních je naše místo vedle sociální demokracie, pokud ona z nich nečiní věc zájmu stranického a politického. —

V politice jest jinak. Sociální demokracie, jak dnes pracuje, je velmi často vtěleným politickým sobectvím a terorem. Ona je i politickým nebezpečím, protože dává vznik dělnické buržoazii stejně nespravedlivé a naduté, jako je buržoazie kapitalistická. Ale její bezohledná vládyčtivost může býti jen podporována lhostejností naší k otázkám sociálního převratu nebo naším konzervatismem v této věci. Jakmile se odhodláme přiložiti ruku k dílu

soustavné sociální přeměny našeho světa ve společnost zdravější a harmoničtější, rozplyne se její politická nebezpečnost vniveč. Buduje na davech, my budeme stavět na inteligenci.

Krátce řečeno: politicky musíme být liberálnějšími, v kulturních otázkách upřímnějšími a hlubšími než sociální demokracie, v otázkách mravních svobodnějšími a spravedlivějšími, než je třídní morálka proletariátu, ale v hospodářských a sociálních věcech neměli bychom být méně socialistickými.

Naše nevědomost, nerozhodnost, lhostejnost v těchto věcech dělá sociální demokracii silnou.

Tak se stalo pomalu nutným říci našim čtenářům několik slov na vysvětlenou k našemu programu. Někteří mají příliš falešné názory na to, co chceme, i snad na to, co prozatím můžeme. Je v tom také mnoho nesprávného nazírání na úkol satirického a beletristického listu, který má mít *kulturní význam*, který má kulturně národu prospívat, a ne škodit.

Krátce bychom mohli to vyjádřit, a sice takto: Nechceme býti ani Humoristickými listy, ani Šípy, ani Rašplí, chceme stvořit list, který by v českých poměrech znamenal asi tolik jako francouzská *L'Assiette au beurre* nebo německý *Simplicissimus*, který by shrnoval dobré vlastnosti obou těchto časopisů. Tím už vylučujeme ze svého programu i všechn nemastný a neslaný, krotký a prázdný humor, který pěstuje například takový Švanda dudák a jeho víceméně ubohé nápodobeniny.

Tož v první řadě upozorňujeme na omyl ty, kdož se domnívají, že chceme poskytovat přístřeší veselé chase, která pěstuje vtip pro vtip, že chceme dodávati vtipy a anekdoty fiakristům a čtenářům Nájemníka, kavárnám a stolovým společnostem v hospodách. Chápeme vtip a satiru jako zbraň, humor a smích jako projev hořkého a povzneseného poznání. Jen tak mohou býti plodnými a moderními. A pak ve „veselé společnosti“ tohoto rázu má své místo „melancholický poutník“, jenž nám byl nedávno vytýkán, jest dokonce nevyhnutelným průvodcem moderního satirika a karikaturisty.

Nenapadá nás omezovati svůj materiál pouze na satiru a humor. Nebylo by to na prospěch umělecké úrovni Šibeniček ani čtenářům, kteří velmi brzo shledali by je jednotvárnými. Vždyť v české literatuře je sice zástup nudných a neškodných humoristů, také se u nás v poslední době vyrojili vtipní prý veršotepci, kteří rozlézají se po všech krajských žurnálech, ale vážných, za jistým ideovým i uměleckým cílem jdoucích satiriků máme pramálo.

Totéž platí o karikaturistech.

Nicméně nečiníme tu z nouze ctnost. Vědomě a úmyslně chceme býti nejen časopisem pro satiru, humor a karikaturu, nýbrž i listem pro *ideově silnou beletrii a umění vůbec*.

Není v českých zemích časopisu, který by chtěl a mohl bez ohledu na *všechny* strany voliti umění výbojně, *umění jako revolučního činitele* sociálního, mravního, kulturního, aniž přitom činil koncese nikoli potřebám svých čtenářů — to je nutné a vyžaduje to často *krásného* sebezapření —, ale vkusu davu, jeho mravním a společenským předsudkům.

Velmi jasné třeba tu mluvit. Je-li radikalism proletariátu na poli sociálním a hospodářském, i ten nejkrajnější, nevyhnutelným součinitelem k obrození lidské společnosti, kterému kráčíme vstříc, je-li celé naší sympatie hoden, nesmíme přece zapomínati, že toto velikolepé a nezastavitelné hnutí lidové má i svůj temný, protikulturní rub v intencích „špatných pastýřů“. Nehledíme-li ani k politickému nebezpečí, k vládychtivým choutkám některých jeho směrů, je to především vzrůstající *moralism* proletariátu, který je kulturním nebezpečím, moralism ke všemu ještě jednostranný, třídní. A podporovaný houfem žvanivých docentů a profesorů, redaktorek a doktorek, které nevidí za špičku svého nosu a znásilňují maniakálně fakta přírody i kulturních dějin.

Proti němu nestačí jen jasný klid lepšího, odůvodněnějšího přesvědčení: tady je hlavně na místě pozice útočná, nekompromisující. A vlivu uměleckého listu satirického — vizme jen vliv *Simplicissimu* — nevyrovná se v tomto boji žádný jiný.

Proto vedle satiry sociální a politické, vedle umění ideově silného, revolučního, chceme pěstovat i satiru a karikaturu erotickou, *zdravé umění erotické*, budoucí dokumenty vývoje, z kterého vyrosté nový renesanční člověk, člověk silných vášní a nepřítel pokrytectví.

Své stanovisko k politickým stranám nemusíme snad již vysvětlovati. Není nám žádná tak blízká a svatá, abychom před její prahem zastavovali péro nebo štětec satirika a karikaturisty. Abychom byli vzdáleni všech takzvaných

„politických ohledů“, je přímo naší povinností. Použije-li našich hledisk straník červený proti zelenému, černý proti modrému (jako to učinila nedávno nevkusná revue p. Do- stála Lutinova), je to jejich věcí, a čtenáři soudní uvidí v tom jistě jejich nedostatek taktu a vkusu ve volbě zbraní. Nechť naši dobří straníci nezapomenou laskavě, že v kaž- dém případě jsme pro ně zbraní velmi dvojsečnou, že při- cházíme ze vzduchu, odkudž lidé dívají se na ně na všechny stejně zvysoka a stejně spravedlivě.

Tož pro myslící lidi řekli jsme snad již dosti, aby nám bylo rozuměno: pro nemyslíci a v božském klidu ničím ne- rušeném trávící spoluobčany věru že tohoto listu nevydá- váme.

V části ilustrační nebudeme se vyhýbati ani pouhé pastvě očí: snad nám budou čtenáři vděčni i za to, způso- bíme-li jim časem tichou, prostou radost kresbami dekora- tivními nebo dnes ve veškerém umění tak oblíbenými vý- tvory nezkrocené fantazie.

To je tedy vše, co chceme a oč se budeme poctivě snažit. Prozatím ovšem mohou naši čtenáři najíti u nás velmi často *jen snahu*. Přiznáváme to tím klidněji, čím méně viny máme sami na tom, že naše dobré úmysly nemohou ihned nésti svého ovoce. To už bylo u nás vždycky: čím více dobrého se chtělo, tím méně porozumění se našlo.

To, co čtenářům dáváme, není výsledkem klidné práce, nýbrž výsledkem nepřetržitého boje s poměry, které ne- mohou být horší.

Ti, kdož jsou nám nakloněni, nechť z toho odvodí aspoň shovívavější stanovisko k našim nedostatkům.

Milá Mařko,

v jednom z těch nynějších zimních večerů, kdy sněhem zapadlá dědina, pole a lesy svítí mdlou bělí do mé světnice, a kdy Tys bezpochyby ještě brouzdala se lačně blátem pařížských ulic, spustil jsem žaluzie, rozsvítil lampu a uvelebil jsem se na pohovce, abych si přečetl Tvou povídku Panenství, které se mi — bohu buď žalováno — nedostalo ani s autografem, ani jako výtisku redakčního. Vypůjčil jsem si ji.

Byl jsem na Tvou „historii děvčete“ zvědav z jednoho napohled dočista malicherného důvodu. Chtěl jsem vědět, proč je tak chválena tolika našimi dobrými referenty!

Snad bys raději slyšela, kdybych řekl, že to byly Tvé povídky po časopisech roztroušené, které mne povzbudily sáhnouti po Panenství. Ale ty povídky byly špatné, a my si nemusíme říkati galantností. Tož chtěl jsem vědět, nikoli cos Ty napsala, nýbrž co asi naši referenti zase jednou chválí.

Toto přiznání bude snad pro Tebe vyváženo přiznáním druhým: že jsem nebyl tentokrát tak docela zklamán vkusem svých nynějších kolegů.

Panenství není umělecké veledílo, ale liší se tolik od naší „ženské literatury“, je v něm tolik odvahy a světla, že se nedivím pranic tomu, jak snadno odpustila Ti kritika mnohou povrchnost, ledabylou češtinu a leckterý nevкус i Tvých vtipů, i Tvého stylu.

Per parenthesin: Napsal jsem na počátku této literární sezóny jakési povídání v tomto časopise, v němž Tě nazývám rozhodně roztomilejší dámou než spisovatelkou. Mohl bych to skoro odvolati, ač myslím, že jsi vděčně kvitovala i onen úsudek, protože jsi ještě jako já přesvědčena, že býti roztomilou mezi tolika našimi dokonale nepříjemnými autory v sukních není tak zcela bezcennou věcí.

Tož hlavní zásluhou Panenství jest, že se liší podstatně

a ke svému prospěchu od potištěného papíru, který nazýváme českou „ženskou literaturou“.

Mám utkvělou myšlenku: že jsme neměli po Boženě Němcové a Karolíně Světlé slušné spisovatelky. Na jedné straně vidíme pouhé klepařství, oblečené víceméně špatným stylem, na druhé straně mělký a nejmělkější estetism. Nejmenuji nikoho, protože nikoho, žádné nevyjímám. Luiza Ziková něco chtěla, ale ta zemřela příliš brzo.

V Tvé knížce není estetismu, a přece je tam kapitola tak umělecky silná: Hana u starého rady. V Tvé knížce není klepařství, a přece žijí tam dnešní lidé, jejichž vzory jsme milovali nebo nenáviděli, a dokonce snažíš se v ní zvěčniti sentimentální a zidealizovaný portrét přítele, jež jsme měli tolik rádi a jehož světlého zjevu nezapomeneme. V Tvé knížce není ani „tendence“. A to sluší se zejména připsati Tobě k dobru. Nebyla by Ti šla od srdce, nebyla bys jí zmohla.

Pan prof. Vodák ovšem... Ale pan prof. Vodák je pan prof. Vodák, monoman. Hledá s lucernou morální kahance. Našel ho i ve Svobodově Fialce; zachrání všechno prostřední, protože v prostředních věcech skoro vždy ho najde tak snadno.

Panenství svítí něčím. Utrhl se kámen na vrchách, kde žijí individuality. Valil se horskou bystřinou Tvé dušičky, až byl vyvržen na břeh jako oblázek, který na slunci svítí zdravým ohněm horkého života. Není to vzácný krystal, jen oblázek, ale tak milý v době falešných diamantů, rubínů, safírů...

V Tvé knížce není moralismu. Trochu sentimentality, trochu idealizování, které přičítám jen Tvé dosavadní literární neobratnosti. Nedal bych se přesvědčit o opaku, i kdybych Tě neznal. Hana nesetkala se blíže s nikým, po kom by bylo toužilo její tělo. A proto se nevzdala. Toť vše. Problém těla, nikoli morality. A taková těla, hrdá, samostatná budou vždy, jako vždy budou těla hořlavá a měkká. Život nechce uniformitě: rozmanitosti forem je život, různostvarnost plodí a kašle na kantorskou morálku.

Typ Hany existuje z vůle přírody, nikoli z vůle nějakého

katechismu, není morální ani nemorální, *jest* pouze. Jednou bude vzácnější, podruhé všední; abychom mohli říci, že je *krásný*, musí býti bezprostřední, osudný, instinktem, který se stal hrdostí...

Mám Tě nakonec upozorňovat na to, že takové fráze jako: „Královna slunce nepoctívá návštěvou“, nebo „měděné obruče leskly se jako paprsky zapadajícího slunce“, nebo „jeho touhy vykřiknou jásavé aleluja“ — jsou nevkusné, a že napsati například „tato poslední byla“ je ošklivý germanism? Škrtneš později takové věci sama, ač nezapomeneš-li psáti, protože se rozhodneš žíti. Obé je často stejně hloupé, a já Ti přeji, aby aspoň jedno bylo u Tebe krásné.

Tvůj

Sigma

VÝPADY

„...Lid český jde vpředu, poslanci jeho jdou vzadu, u zavazadel. Tak to dále nepůjde. U všech národů je sešikování obrácené: napřed poslanci, potom lid. Poslanci jsou řadovým vojskem, lid je zemskou obranou.“

Tohleto napsal J. S. Machar v jednom ze svých politických fejetonů, tohleto napsal básník, jenž si všímá všestranně politického života. — Jak je to možné? Máme tu co činiti se zesláblým, nedostatečným zrakem anebo s brýlemi vypůjčenými od politických přátel? Ve všech zemích, jež politické ovce obšťastnily parlamentarismem, vynikají přece stříhači jejich vlny, poslanci, především jako obchodníci: neběží napřed, nekyne-li výdělek, ovšem pro jejich vlastní kapsu. A ti, kteří nejsou obchodníky, drží se teprve vzadu, drží se proviantu a tyjí z něho docela bez boje. Hrají úlohu ruských generálů, a jejich voličové, řadoví vojáčky, dávají se postřílet zepředu a vykrádat zezadu. Ve všech zemích... nejen v těch, jež jsou „zastoupeny na radě říšské“. Pan Machar, jenž napsal, že dýše v říši anarchie, komuny, dívá se velmi často na politiku očima — kandidáta ministerství, jenž jest jeho přítelem. Pro logiku jeho literární práce je v tom veliké nebezpečí.

Fráze z Hamleta zní: Je něco shnilého v státě dánském. Fráze žurnalistická je shovívavější: Zdá se, že tam a tam nepanují normální poměry. Čas konstatuje například čtyři případy sebevražd vojínů v Praze ve čtrnácti dnech — a dodá k tomu: Zdá se, že nepanují v pražských posádkách normální poměry. Dle toho byl by bezpochyby spokojen, kdyby ve čtrnácti dnech udály se sebevraždy jen dvě, protože to bylo asi tak normální. Ale nekotví tohle také v tom, že antimilitarism našich měšťáků je — po pražsku řečeno — strašně fórový?

„Lidé veřejně urazí, veřejně jsou uraženi, veřejně políčkují; když potom je rozčilení přejde, tváří v tvář sobě a soudci si řeknou, že vlastně nemínili a že vlastně...“ Tohle napsal nedávno Čas v rubrice Soudní síň a — za necelý měsíc podal si dr. Herben ruku s výkonným výborem české strany pokrokové. Tento kompromis je dílem profesora Kašičky, T. G. Masaryka; jeho neblahý vliv provedl opět jednu skopičku, a prof. Masaryk, veliký umravňovatel politiky, dokázal, že mu pojem politické mravnosti je španělskou vesnicí. Prognóza naše z 1. čísla Anarchistické revue se potvrzuje: tragikomické divadlo čili česká strana pokroková (na Moravě se říká pokrůčková) stalo se skutkem.

Pokroková frazeologie je stoupencem popularizování umění. Jenže pokrokoví lidé projevují soustavně — nevkus, hlavně v publikacích lidových. Havlíčkův Křest svatého Vladimíra byl přeložen MUDr. V. Vohryzkem a vydán německy. Dodatek v časopisecké reklamě zní: „Ilustrace páně Stroffovy svědčí, že humor Havlíčkův upřímně pro-
cítíl.“ Tedy pokrokový vkus utkvěl na — „karikaturistovi“ ze Švandy dudáka. A přece, psalo se, že dr. Vohryzek vyjednává již s Gellnerem. Obdivuhodné!

Brněnské Lidové noviny přinesly zprávičku nikoli o sjezdu České anarchistické federace, nýbrž o sjezdu českých anarchistů. Napohled je titul nesprávný docela nepatrně: pokud si nepřečteme obsah zprávy. Pochopíme ihned, jak asi je nesprávný, když čteme: „Jde tu o nový pokus o zorganizování českých anarchistů, o pokus, který se sotva zdaří lépe než předchozí pokusy.“ Pisatel neví pranic o tom, že naše hnutí je *zorganizováno* již ve dvou federacích, že sjezd byl první výroční schůzkou jedné z obou federací, že neměl za účel organizovat hnutí, nýbrž uvědomit si činnost federace za uplynulý rok a usnésti se na případných změnách a doplňcích činnosti. Podobný sjezd konala před-
nedávnem v Bruchu i druhá federace. Jaké informace má takový chudák z měšťanské žurnalistiky, vysvítá i z toho, že v dotyčné lokálce přináší ohromující zvěst, že „časopis Omladina bude opět vydáván“. Český žurnalista neví nic o časopise, který již několik let vychází jako týdeník a který nyní v Praze bude vydáván dvakrát týdně! Tož jeho další žvást ve zmíněné lokálce o tom, že čeští anarchisté nestačí dodatí svému hnutí politického významu, stačí ignorovati. Za rok si bohdá i v takových Lidových novinách učiní jiný a jistě pro sebe méně příjemný úsudek.

*

Jak známo, napsal prostějovský profesor p. K. Juda úvod ke katalogu Kupkovy výstavy, úvod, jež prostějovský farář p. K. Dostál Lutinov, smutné pověsti, kvalifikoval jako protináboženský. Na jeho denunciaci nalézá se p. Juda ve vyšetřování a bude pravděpodobně suspendován. Brněnský klerikální Hlas uveřejnil paličský článek proti středoškolským profesorům. A nad tím vším jsou moravští a čeští pokrokaři a antiklerikálové celí zkoprnělí. Naříkají si na klerikální drzost. Naříkati dovedou — a to je to jediné. Chtějí míti svobodnou školu, chtějí konfesijní výchovu a náboženství ze školy odstraniti, chtějí stát od církve oddělití, a kdož ví, co vše ještě, a domnívají se, že toho dobudou — vodnatými články v různých časopisech a revuích, fňukáním a brečením, prostě bez boje. Ale tací hodní spisovatelé, redaktoři, starostové, poslanci a kandidáti poslanectví, advokáti, básníci a jiní -ici, plní ohledů a slušnosti, dobudou leda... něco velmi neslušného. Čekatelé pokrokové kariéry — jak ti mohou zničit černou armádu, která hájí — chléb svůj vezdejší, a nic jiného!

Na paličské články odpovídá se paličskými skutky, na paličské výhrůžky odpovídá se žhářstvím. A propagandou hromadného vystupování z církve.

Pan profesor Juda je ostatně velmi prostřední literát, dosti nechutný spolupracovník Švandy dudáka. Svým úvodem ke katalogu Kupkovy výstavy, pouhou parafrází Kupkova cyklu, nechtěl bezpochyby docela nic „nedovoleného“ propagovati. Neuvědomil si ani — možných následků. Takový hodný člověk! Ani ho nenapadlo, že jsou na světě lidé bojovní. Omlouvá ho jen to, že žije v pokrokových kruzích. Tam bojovných lidí člověk nepozná.

K. Dostál Lutinov vybarvil se tedy dokonale. A teď si představte, že Prostějovští — lidé pokrokoví — pozvali si na faru právě jeho — kněze prý moderního. Dobré poučení, aby obce vzdávaly se prostě práva volit si své klerikální dynamitníky, aby samy odlučovaly obec od církve...

Samá zbožná přání!

Juž se o tom psalo: Aby učitelské organizace vybojovaly učitelům právo na bezkonfesijnost. Aby totiž pojistily padesáti, stu učitelům existenci pro případ, že budou suspendováni, když vystoupí z církve. To by šlo zcela chladně při dobré vůli. Máme Jednotu Komenského! Ústřední a jiné spolky! To měla býti ostatně první úvodní práce, první *skutek* takového spolku, jako je Jednota Komenského!

Po přímých cestách se však u nás nechodí. Kam by se poděly výdělky pokrokových advokátů, poslanců, machrů a žurnalistů, kdyby k cíli šlo se rovnou cestou. Ať žije všeobecné právo hlasovací! To je nejvýnosnější oklika oklik!

Bezkarakternost, opatrnickví, hlupství kvetou mezi pokrokovými, jako kvetly mezi starými. Pokrokovými jsou jen fráze na schůzích a brečky v časopisech.

Průměrně jednou týdně „překvapí“ nás Církev Bojovná nějakým výpadem. Beztrestně. Zato potrestá se profesor, jenž jedl uzenku v pátek. A to proto, že antiklerikální buržoazie dál než k té uzence to nedotáhne.

Antiklerikálně mluvit a psát je módní, výnosné. Protinábožensky a beznábožně jednat — to znamená bojovat — je nebezpečné. Vyžaduje to obětí, mnoho obětí, jako každý boj. A naše pokrokové žurnály brečí usedavě, jakmile padá oběť jediná. Dobře vědí, že jejich projektoři museli by sáhnouti do kapes — aspoň do kapes. To je pro ně hrozná věc. Ale angažovati se v boji, v takovém nebezpečném boji,

osobně, celou váhou osobnosti, to je věc ještě hroznější! Dobrou noc!

*

Žurnalistika p. Pitomečka, i kdyby se sebevíce namáhal, nemůže pro nás učiniti pranic. Aspoň pranic dobrého. Jen zlé.

Zvedne-li obě pěstě do výše a soptí na nás malomocnou slinu, je nám ještě nejužitečnější. Jakmile však staví se svobodomyšlným, snášenlivým, je nám opravdu nebezpečný: každým slovem oklešťuje nás a zmrzačuje.

Nedávno v Lidových novinách četl jsem zvrácenou, jako obyčejně, lokálku o „zatýkání anarchistů v Praze“. Konec této lokálky mne dojal. Zní:

„Anarchistů, kteří by pracovali nebo chtěli pracovati násilnými prostředky, u nás vůbec není a s teoretickými anarchisty musí se jednati tak jako s kteroukoliv jinou politickou stranou. To se musí jednou našim úřadům důrazně připomenout. Romantická představa o českém anarchismu ve smyslu takzvané propagandy činu, která děsí leckde u nás lidi, je vůbec jen dílem úřadů.“

Nuže!

Mladý muži, moudrý, poctivý a loajální, buďte tak laskav a nepřipomínejte našim úřadům ničeho. Především je to směšné, když jim připomínáte vy něco důrazně! Po druhé je to hloupé, když jim připomínáte něco, co není pravda a co, že není pravda, úřady vědí. Učinite lépe, když si v Anarchistické revui přečtete článek o anarchismu „etickém“ vulgo „teoretickém“ a odvyknete si pak snad vyslovovati pitomost.

Na tomto místě prozatím vás upozorňuji, že *není v českých zemích skutečných anarchistů, kteří by nepracovali a pracovati nechtěli násilnými prostředky.*

Že nemají továrnu na bomby, že nechtějí organizovati hloupá spiknutí, že se prozatím věnují hlavně práci organizační, agitační, vzdělávací, kulturní: to vše na faktu zmíněném nic, pranic nemění.

To neznamená také, že by *kterýkoli* z nás nebyl připraven na násilí násilím odpovědět.

Propaganda činu nezmizela, nýbrž umoudřila se jen, vyrostla z dětských střevíčků... Toť vše, mladý muži! Zítrejší fakta promluví za nás. Přeji vám, abyste se jich dočkal a neodešel z tohoto světa nepoučen.

V nepřístupné končině Jižní Ameriky existuje Opičí říše. Obyvatelstvo této říše dělí se jen na tři třídy. Nejvýše stojí třída Opic uniformovaných s Opicí královskou v čele. Pak přijde třída Opic loajálních, která se řídí rozkazy třídy prvé. Nakonec, poslední třída jsou Opice neloajální, prostě neslušné a neposlušné.

I stalo se, že jisté dvě Opice uniformované smlsly si na několika

Opicích neloajálních a zavřely je nakonec do klece. Za čas nato pořádaly Opice loajální pro změnu pouliční skandály za tím účelem, aby další jejich loajalita jen tím lépe vynikla. I našla se Opice neloajální, která pomstila při této příležitosti utrpení svých sester a ony dvě Opice uniformované odnesly si to naříznutým krkem a naříznutou rukou. Opicí žurnály o tom mlčely, neboť jsou v rukách Opic loajálních. Dvě Opice uniformované byly vyznamenány. Ale Opice neloajální předsevzaly si bojovati od Opice k Opici...

Mladý muži, jste svými chleboďarci udržován při fixní myšlence, že několik oficiálních P. T. pp. Ťulpasů má v moci osud celého národa, že jediné na jejich kýchnutí záleží, aby byla potopa, že krátce Oni jsou středem, kolem něhož se točí vývoj. A přece, mladý muži, čeho nesvede devadesát devět zvolených Ťulpasů za několik měsíců velebného zasedání, svedl by jediný anarchist a jediným gestem za okamžik. Protože nemá křesťanských předsudků a ví, že si smí dovoliti to, čeho nikdy nezneužije. Což se nedá říci o volených zástupcích lidu.

Proč toho neudělá?

Dočkejte času, mladý muži!

Terorism je moře, které má svůj příliv a odliv.

V témž čísle Lidových novin je oprava p. dr. Taufera, zvěrolékaře a redaktora z Třebíče. Pan Taufer tvrdí, že prospěl a prospěje svou činností českému rolnictvu víc než několik poslanců dohromady. Redakce Lidových novin to ironizuje:

„Kdyby pan dr. Taufer napsal, že sám pro české rolnictvo v zemích koruny české činí více než *všichni* poslanci dohromady, byli bychom mu to stejně ochotně otiskli...“

Inu, poslanecký orgán musí zastávati se řemesla svého šéfa. Nicméně je to sporné, kdo koná víc užitečné práce, jeden zvěrolékař nebo všichni parlamentární darmomluvkové dohromady.

Český národ je národem Političek:

Číslo 1. Národní politika v Praze.

Číslo 2. Právo lidu v Praze.

Číslo 3. Lidové noviny v Brně.

Číslo 4. Zřizuje se ve Vídni.

*

Z povážlivě nepokojných úst prof. Masaryka vyklouzl nový lesklý nikláček nejčistšího realistického rázu: *Buržoazie musí býti zachována!* Veliký řečník, nikoli nepodobný někdy svému vznešenému kolegovi ze sousední říše, opět promluvil. Pár set jeho realistických kojenců a hromádka pokrokových židů leží ohromena na zadnicích, krouť zbožně očima a zaníceně slabikuje: Bur-žo-a-zi-e mu-sí bý-ti za-cho-vá-na! Uvědomíme si lehce, jaké dalekosáhlé účinky bude mít tato nejnovější řeč, povážíme-li, že prof. Masaryk je duševním vůdcem

nesčetných pokrokových legií doma i za hranicemi. Leden 1906 bude historický: socialism dostal v tom měsíci poslední ránu. Je mrtev.

Katův pomocník z české tragikomedie Poprava dr. Herbena, redaktor Osvěty lidu Alois Hajn, rozhodil na ustavujícím sjezdu české strany pokrokové ruce, na nichž byly ještě stopy lidské krve, a prohlásil, že pokrokáři nemohou míti s anarchisty styčných bodů, protože anarchisté negují politickou činnost.

Chvála bohu na nebesích! Anarchisté jsou zachráněni před kani-baly.

Ale naši kamarádi měli by jednou — ovšem dobře až po uši ozbro-jení — navštívit p. Aloise Hajna a opatrně — v rukavičkách — chytiti ho za ucho, povytáhnout ucho, aby dobře slyšel, a pak mu vysvětlit, proti *jaké* politické činnosti anarchisté jsou. Že by se ovšem p. Hajn nestyděl za to, že provádí politiku, které se anarchisté štítí jako zuřivého psa, to je jisto. Pan Hajn se nestyděl ani v aféře pokrokových kanibalů proti dr. Herbenovi. Ale aspoň by byl poučen. A to by bylo velmi, velmi prospěšné — nejlepšímu provinciálnímu žurnalistovi.

NOVÝ ZÁPACH Z MORAVY

Ještě není skončena aféra Dostál Lutinov kontra Juda, a již nový páchnoucí kvítek vypučel nad naše pařeníště občanských ctností. — Stalo se asi toto:

Josef Holý, básník a učitel na Vesně, vydal nedávno knížku veršů Adamovské lesy. Za velmi pěknou obálkou Jurkovičovou následuje hrst básní ničím nevynikajících nad průměr. Krása Adamovských lesů nenašla tu svého básníka, ani Morava svého prociťujícího barda. Jsou to většinou vzpomínky na početné rodinné výlety, při nichž flirt koření vodovou polévku. Trochu sentimentality, trochu invectiv. A autoru Vašíčka Nejlu uniklo několik zbylých výrazů, řekněme neparlamentárních.

Tuto knížku předcházela jistá reklama. Prosím vás, knížka moravského autora je pro Moravu vždycky událostí. Nu, a básně se čtou. Velmi pravděpodobné je, že je čtou i vezdy cudné chovanky Vesny. A tak se asi stalo, že i některý otec, starostlivý o mravní blaho své dcerky, dostal knížku do rukou. Shledal — čemuž netřeba se diviti —, že básně jsou závadné v ohledu náboženském i mravním. A šel — k otci moravského národa poslanci dr. Stránskému.

Dr. Stránský je považován za pokrokového a inteligentního muže. Dr. Stránský totiž dovede s virtuozitou dokonalého akrobata seděti na dvou... na deseti stoličkách. A ještě s větší virtuozitou — řeční. Kdyby se v jeho „domě“ (rozuměj v „lidové“ straně) stala vražda, půjde na schůzi, s hnusem přizná, že se vražda stala, a bude mluvit

tak dlouho, až posluchači odejdou přesvědčení, že se vůbec žádná vražda nestala.

Tedy dr. Stránský vyslechl rozhorleného tatínka. Neví se, co mu odpověděl, — jisto je, že mu slušným způsobem neukázal dveří, což dle mého skromného mínění měl učiniti pokrokový člověk. Pak si poslal pro Adamovské lesy. Četl. Dem Reinen ist alles rein. Panu dr. Stránskému uvízly v hlavě jen ty neparlamentární výrazy, o nichž jsem se již zmínil.

Pan dr. Stránský je mravně velmi citlivý člověk. Víme: poslanec, výkvět národa. V něčem se to přece musí jeviti. Tož byl také mravně rozhorlen. Praštil knížkou o zem a vyšel utišit nervy na čerstvý vzduch brněnský.

Náhodou — Brno je malé, tož taková náhoda snadně se vysvětlí — potkal představeného básníka, ředitele Vesny, p. Fr. Mareše. —

— Ale, pane řediteli, to je přece hrozné, co ten *profesor* Holý napsal!

Pan ředitel Mareš se začervenál. Prosím vás, když takového něco řekne mu otec národa. Celý den měl již zkažený. Tož, jakmile přišel do své úřadovny, dal si zavolat profesora Holého.

— Víte, ctím uměleckou svobodu. Ale otec národa řekl tohle a tohle. Jděte k dr. Stránskému.

A profesor Holý musel jít k dr. Stránskému. Co vše dalo se mezi čtyřma očima, nevíme. Jen to je jisto, že dr. Stránský se básníkovi neomluvil, že mravní rozhorlení ho neopustilo a že mu recitoval hlavně tuto závadnou sloku:

Nesni, chlapče! Svatba? Plivni. Hnus.

Vyšší světy? Láska? Všední slova.

Nemiluje, kdo si nepochová.

Moci žít. Vzít si. Coitus.

Umět rovně mířit do prostředku.

Opraté drž pevně a máš pětku,

mílou k svatbě vézti zkus. —

Nesměj se, můj čtenáři. Vy, lidé z „království“, jste vůbec trochu zvyklí nerespektu. Ale člověk z „markrabství“ je mnohem líp vychovaný. Ty si myslíš, že je to toliko nevkusné, když se rozhorluje — poslanec, že je to jen směšné, když poslanec mluví do literatury a do umění. Ale moravský člověk ctí ještě „své volené zástupce“. Jejich slova mají váhu.

Tak si tedy vysvětlíme, proč informovaní lidé šuškali si po Brně celé tři měsíce o nelibosti, kterou v dr. Stránském vzbudily Adamovské lesy. Na básníka hledělo se buď se soucitem, nebo s opovržením; básník chodil jako zmoklá slepice.

Konečně přišla katastrofa. Lidové noviny přinesly ráno dne 17. února tuto lokálku:

Nový moravský skandál? V Brně se vypravuje, že zemská školní rada

se včera usnesla k návrhu inspektora p. Jarolímka zavést se spisovatelem prof. J. Holým disciplinární vyšetřování pro poslední jeho knihu básní Adamovské lesy, jež prý je závadná ze stanoviska mravního a náboženského. Usnešení bylo prý vyvoláno udáním, jež bylo zemské školní radě zasláno z venkova a v němž se klade hlavní důraz na protináboženský ráz básní. Nechceme těmto pověstem věřit. Máme za to, že něco takového není možno ani u nás, zvláště po aféře Judově, která ukázala přece dosti zřetelně, že je na Moravě dosti slušných lidí, kteří mají odvahu zastati se českého profesora-spisovatele, sahá-li drzá ruka na volnost jeho literární tvorby. Čekáme tedy rychle vysvětlení a vyvrácení.

Lidové noviny, majetek dr. Stránského, zašpásovaly si s veřejností. Přijechala však pomsta konkurentova. Moravská orlice — šťastna, že si může lacino zahráti také na protektorku nějaké svobody — ukázala na dr. Stránského jako na pravého původce nové aféry. Ale otec národa se nedal. Lidové noviny s rozkošným pokrytectvím a patosem zastaly se „volného práva kritiky“, označily dialog dr. Stránského s prof. Holým za „přátelskou rozmluvu“, a pak, — nu, pak pustily se do Moravské orlice a ředitele Mareše.

Dvorní hrad zařval, a všichni pejskové v podřízených ústavech strčili ocásek mezi nohy a přitiskli zadnici k zemi.

A jako předtím prof. Holý krácel nyní ředitel Mareš k dr. Stránskému. Večerní listy oznámily, že spor byl odklizen soukromou cestou.

Tedy nový moravský pakt, chcete-li. A rozhodněte sami, zdali špinavější než ten politický...

Nakladatel Adamovských lesů mne si ruce a Morava zapáchá.

*

Dr. Stránskému zdá se i tentokráte štěstí přát. Zas bude neposkvrněný jako lilie.

Pražský Čas (číslo 51) přijechal mu na pomoc. Holýho báseň Svatbu označil za „bezpříkladnou svojí surovostí“ a celou aféru vylíčil jako staročesko-klerikální manévř proti dr. Stránskému. Obohatil svůj stále svěží věnec zásluh svých o umění novou vavřínovou haluzí, projevil opět nový politický důvtip. A jak *obětavě*. Neboť máme příliš mnoho podezření, že lokálka v Času byla napsána — v redakci Lidových novin.

V Brně 21. února 1906

HNUTÍ PROTIMILITARISTICKÉ

vymknulo se konečně z otěží akademických pacifistů a v širokých kruzích uchvacuje lid. Naše „černé odvody“ jsou jen nepatrnou ozvěnou toho, co se propaguje a organizuje ve Francii, v Belgii, ve Španělsku, v Holandsku, ve Švýcarsku. U nás postup bude velmi pomalý

vcelku, neboť žijeme ve státě, v němž, jak jsme z nejvyšších úst slyšeli a si zapamatovali, jest především armáda věcí, které „nesmíme dotýkati se“. Ale jako „hnanec pas“, jež dostaly francouzské kongregace, účinkoval i na naše protiklerikální hnutí, tak bohdá posílí nás cizina i v zápasu proti militarismu. O „zlidovění“ protimilitaristické akce mají ovšem v první řadě zásluhu nesnesitelná vojenská břemena, která přestávají býti již kdekomu vhod, kromě velikých kapitalistů, v jejichž zájmu se množí. Také šířící se uvědomění, poznání toho, proč dnešní války se vedou, má na hnutí svůj vliv. Ale o jeho prohloubení a organizování má hlavní zásluhu zakladatel holandského socialismu, staříčský anarchista F. Domela Nieuwenhuis. Neunavně hlásal pravou cestu k setřesení militaristického jha, až lid ho našel, až se mu podařilo založiti mezinárodní antimilitaristické sdružení k velikému postrachu všech vlád. Odznakem tohoto sdružení, jež i v Čechách má několik skupin, jsou dvě ruce v kruhu, dvě ruce rozlamující pušku s heslem: „Ni muže, ni haléře.“ To, co nám Havlíček doporučoval proti klerikálům: „Nic jim nevěřit a nic jim nedávat,“ to doporučuje se nám i proti udržovatelům militarismu. Jedno je jisto: čeho nesvedou všechny porady v mírovém paláci haagském, to by mohl lehce provést lid, který by dovedl rozhodovati o svém osudu i tehdy, když je ve vojenském kabátě. V tom je skutečně největší nebezpečí pro ozbrojený mír. Proto také vyvolal tolik rozhořčení Gustav Hervé, nenáviděný všemi francouzskými kandidáty ministerského křesla, který příliš hlasitě přidal se k názorům Nieuwenhuisovým. Bohužel, kárali ho leckde i lidé pokrokoví. Zcela neprávem. Neboť buď jsme pro válku, nebo proti válce. A jsme-li proti válce, tož proti každé válce, a pak nám musí býti vítáno, když lid sám udělá jednou provždy konec. Letos konati se bude (snad ve Švýcarsku) druhý sjezd mezinárodního antimilitaristického sdružení. Nejdůležitější bod bude: Jak se zachovati pro případ, že národ, jehož vojsko odmítne jíti do války, napaden bude národem, v jehož armádě bude duch reakcionářský. Jedná se hlavně o Německo, kde militarism je posilován i socialisty, o Německo, jež de facto je nejreakčnějším evropským státem, protože imperialistická jeho politika nemá prážádné protiváhy ani v liberalismu, ani v revolučních organizacích lidu. Podléhají tomuto pruskému velikášství i nejlepší němečtí duchové. Na vývoj protimilitaristického hnutí můžeme býti zvědaví. V pěti letech mohou býti vládnoucí kruhy překvapeny fakty, jichž při svém šíleném zbrojení jistě neočekávají.

ČESKÁ GRAFIKA

nazývá se umělecký podnik p. Preissiga, akademického malíře. Chce přinášeti ve volných lhůtách grafické listy českých umělců (dřevoryty, lepty, litografie). Pan Preissig jest mánesák velmi sympatický tím, že ujal se u nás naprosto zanedbaného uměleckého pole grafiky, pro

něž zřídil si nyní grafický ateliér. Jeho typografické ornamenty, jeho tiskací písmo jsou velmi milé věci, jichž půvab spočívá stejně v jejich prosté jadrnosti jako v jejich něze. V České grafice vyšel právě první list, Preissigův barevný lept. Jednoho je však škoda, že totiž p. Preissig chce vydávati tyto listy jen o 250 výtiscích. Při větším počtu a menší ceně mohly by grafické listy zatlačovati barvotiskový brak z našich domácností, kdyby jen trochu ohledu měly k potřebám a zálibám lidu. Takového úkolu měl by se ovšem v první řadě chopiti Mánes, aby skutečně něco *přístupného* činil pro ty, o jejichž nepochopení stále klopýtá. Vysokou školou stylovou, která se dnes pěstuje ve Volných směrech, nezvýší se úroveň české umělecké kultury ani o píď. Kdyby jen tisíc otisků dobré litografie nebo dřevorytu, jichž syžety nebyly by lidu cizí, rozšířilo se jednou za měsíc v našem lidu (takový list mohl by stát jen korunu, aniž by se prodělalo), pak za čas by si Volné směry nemusily naříkat možná tak příliš trpce. Prozatím nemají k tomu tak docela právo. Pan Preissig je, jak se zdá, velmi podnikavý: nemá-li velekněžských předsudků, mohl by se o něco podobného pokusit.

VOLNÉ SMĚRY ZE STRACHU,

aby umění s velikým U nedoznalo úhony po českých vlastech, uznaly za vhodné třicetiřádkovou(!) lokálkou uvést na „pravou míru“ Kupkův umělecký význam a hlavně odsouditi „tendenci“, která „bývala vždy nepřítelkou umění“. Volné směry jsou jediný český časopis výtvarnický, jež musíme pojímati vážně: Volné směry mají tedy jistou *povinnost*, zejména již proto, že často až zbytečně ostře láteří na českou kulturu. A touto povinností jest jejich úloha *výchovná*, kterou velmi často zanedbávají, ano maří tím, že českého člověka, který zná sotva výtvarnickou abecedu, odpuzují literárními a výtvarnickými extrémy. V případě Kupkově bylo jejich povinností článkem klidným a vřelým objasniti těm, kteří si budou reprodukce jeho kreseb věšeti na stěny, povahu Kupkova díla, jeho krásy i slabiny (kdo jich nemá?). V takovém článku, psaném člověkem, jenž chápe Kupku a přitom rozumí umění, mohlo se také zcela dobře říci, že jeho symbolické kompozice — právě ve Volných směrech kdysi reprodukované — jsou chladné a tvrdé, že leckterá jeho kresba je „nedomyšlena“ atd. Ale vrhnouti se na umělce, jenž vyniká jako *myslitel*, velkopanskou lokálkou, která nezná než technického hlediska, je, mírně řečeno, malichernou provokací „davů“, jenž ovšem nemůže chápati ani setinu toho, co Volné směry hlavně literárně přinášejí, pro něž však Volné směry nehnuly dosud ani prstem. Ale v jejich poznámce jest ještě něco horšího: Tendence Kupkových satir je prý „přehnaná“ a „často nevkusná“. Ejhle, zase jeden „český člověk“! Pan referent měl ještě dodati „a neslušná“. Postavil by se tím po bok všem těm nunvářům nepohodlných myšlenek a zkrachovaným revolucionářům, jimiž se české země dnes tak utěšeně

hemží. Pan referent celou svou lokálkou dokázal, že je ševcem, jenž nerozumí než svým kopytům, učinil by tedy dobře, kdyby se podruhé jen jich držel. — Ve spolku Mánes je několik milých, prostých a zdravých duší, jimž je cizí každá aristokratická póza. Volné směry přirostly jim k srdci. Jsou s nimi však nespokojeny — aspoň pokud se literární části týče. *Víme to*. A bude nutno o tom více promluvit, nezmění-li se situace. Volné směry jsou nám příliš drahé, než abychom klidně snesli jejich dnešní literární kotrmelce. Napíše-li se o tak životném člověku a tak prostě myslícím kreslíři, jako je Kupka, že jeho satira a filosofie je literární a nucená, je to rekord v hlouposti a — nekulturnosti. Takové lokálky — zdá se, že mstivé — jsou prostě „měsíčníku umělecké kultury“ nedůstojny. Můžeme si jen blahopřáti, že Kupka má u nás úspěch, třebaže příčiny tohoto úspěchu byly do jisté míry mimo umění. S Kupkou vniká mezi náš lid umělec, jenž myslí a něco zároveň dovede, a jest si nám jen přáti, aby všichni, kteří mají u nás úspěch, měli takovou schopnost a tolik krásného dovedli a stvořili.

JOSEF KALUS: VALAŠSKO V PÍSNÍCH

Není v poezii hloupějšího, nešťastnějšího a nebezpečnějšího bludu nad plané básnění v „duchu lidovém“ a v „duchu národní písně“. V Čechách zplodil tento blud již řadu bezcenných básnických sbírek, jimiž nevyhubitelná, věčná literární klika prostředních, vždy znovu a znovu se obrozujících, dovedla získati popularitu pochybné ceny. Na Moravě, která přisvojuje si z „druhé ruky“, z té tak nenáviděné Prahy pravidelně to nejšpatnější, hrozí tento blud teprve se zahnízdit. První fanfáru zatroubil p. D. v Pozoru, další fanfáry a hymny nedají na sebe čekat: knížka p. Kalusova dá k tomu znamenitý impuls.

A přece tento kult napodobené národní a lidové poezie je dnes trestuhodnější než kdykoli dříve. Ve všech uměních žádáme stále vášnivěji individualitu, upřímnost, zevní i vnitřní pravdu. V čistém umění výtvarném zmizely školy, v umění aplikovaném prvním požadavkem je pravda a účelnost: imitace materiálu je nejhorším poklesem. Jen v umění literárním máme se obdivovati imitaci té nejmožnější, té nejméně oprávněné, imitaci lidové písně.

Ve světové literatuře i v naší máme příklady, že básník i velmi rafinovaný dochází k písni, kde nejprostší formou zpívá o prostých věcech: a taková poezie často svrchovaně umělecká může za jistých okolností i zlidověti. Ale to je něco naprosto jiného než imitace národní písně, folkloristický zmetek, života neschopné dítě obmezeného nacionalismu.

Knihy p. Kalusova je literární zmetek ve všech směrech, nejen zmetek umělecký. Chce imitovat valašský materiál národní písně, to ji vylučuje předem z umění. A imituje ho s naprostým a všestranným nezdarem, to jest její nejhorší literární hřích. Pan Kalus pokouší se

o písně, které vyžadují velikého *vnitřního* lyrického fondu, ale má-li vůbec nějakého básnického fondu, má fond spíše epický, o čemž myslím svědčí prolog jeho knihy, hbitě podaný. A tak za každým krokem vidíte, jak se před vámi prohlubuje propast mezi lyrikou jasné duše lidové a touto její bezduchou literární imitací, jejíž forma je ledabylá, násilná a mnohomluvná. Ovšem, ani národní píseň nebojí se chybných tvarů a rýmů. Ale v ní nepovšimnete si jich ani, tak jsou živelné, řekl bych; a zpozorujete-li jich po čase přece, tož cítíte jejich organickou souvislost, skoro nutnost, hlavně vezmete-li v úvahu nápěv.

A tady jsme u nejdůležitější věci. Slovní obsah je u národní písně ve skutečnosti jen polovinou uměleckou díla; druhou polovinou jest její nápěv, hudba. Slova a nápěv tvoří teprve umělecký celek. Proto literární imitace národní písně je tím odsouzení hodnější, jsouc imitací uměleckého torza. Proto nás neuspokojí ani relativně: je vždy umělecky absolutně špatná.

Literární umělec, ovládající spisovný jazyk, nedovede nikdy tvořit v duchu národní písně, i když je sebevětší barbar, i když má sebemenší umělecké kultury. Právě v tomto případě jeho tóny jsou nejfalešnější, jeho slovník je slátanina. A to je případ p. Kalusův. Každá jeho sloka odpudí některým vulgárním slovem z mezinárodní spisovné řeči, ze které nám Vrchlický vyeskamotoval tolik stejně nečeských jako neuměleckých knih. U p. Kalusa jednotlivé odkoukané lidové tóny tvoří s bezbarvým spisovným jazykem jemu vlastním nechutnou kaši, která by zabila jeho poezii, i kdyby tato měla hlubší jádro ideové.

Ani toho však není v této knížce. Autor jako by neznal svého lidu; v obsahu nepodává pranic valašského, kromě několika lidových výrazů, kromě malé trochy folkloristického povrchu. Odlišné akcenty valašské duše, kterých tato jistě má, jsou p. Kalusovi cizí; sociální a politické ovzduší, v němž valašský lid žije, odbývá několika nejvšednějšími vlasteneckými povzdechy.

Tož, jak jsem pravil, literární zmetek ve všech směrech je Kalusovo Valašsko v písních.

Moravská nekritičnost povznese ho ovšem na veledílo. Pan D. v Pozoru již začal, uštědřiv přitom Čechům a Praze několik hlučných štůlců. V hlavní věci zcela neprávem: Jsem jist, že vše, co v Čechách miluje prostřednost, pomůže Moravě dopravit p. Kaluse k čestnému místu na českém Parnasu.

Zdá se vůbec, že knížka p. Kalusova vyvolá mnoho takových siláckých výkonů separatistické zuřivosti, jako je referát p. D.

A přece v jádru shodli by se rozumní lidé: kdyby totiž přestalo se separatisticky mluvit, psát a nadávat a začlo se *pracovat na decentralizaci*, která dnes je velmi užitečnou věcí jak v politice, tak v literatuře.

Na Moravě je třeba ještě velmi mnoho literární diskuse. Ale bylo by líp, kdyby k ní vůbec nedošlo, hrozí-li nebezpečí, že všichni budou diskutovati tak jako p. D. To, co p. D. na mou adresu napsal v čísle 98 Pozoru, je všední novinářská a mnohomluvná polemika, ve které p. D. nereaguje skutečně kriticky na nic, co mohlo býti mezi námi předmětem opravdové diskuse o knize Kalusově a básnění „v duchu lidovém“.

Pan D. prohlašuje, že nesdílí mého názoru o Kalusově „imitačnosti“ a že na něj nebude reagovati. Totéž prohlašuje o mém názoru na básnickou tvorbu v duchu národní písně. Tedy dva nejpodstatnější body mého článku vylučuje z diskuse.

Nevidím-li já v knize Kalusově hlubšího ideového jádra, spokojuje se p. D. tím, že konstatuje opak, že vidí v ní „výraz valašského života“ a „sytě podmalované politické a sociální ovzduší“, tedy právě to, čeho jsem v knize nenalezl a čehož v ní nenajde nikdo, kdo se nespokojí povrchním klinkáním. Pan D. nepokusil se také dokázat, že je nesprávný můj opřený soud nad básnickou mluvou Kalusovou. Konečně p. D. opatrně vyhnul se zmínce o tom, jak vysoko cením skutečnou národní píseň, a že za jistých okolností připouštím případy, kdy básník dochází k písni umělecké hodnoty, která může zlidověti.

Zato ovšem redakce Pozoru byla tak neloajální, že mému článku přisuzovala vedlejší úmysl, poukazujíc na domnělý nebo skutečný politický a osobní rozpor mezi pp. Svozilem a Skýpalou. A p. D. mluví se mnou tónem literárního parvenua, k čemuž ovšem odvaha chyběti mu nemůže, když při svých schopnostech chtěl po Šaldovi, Procházce a Karáskovi udržeti nové Literární listy.

Pan D. prostě se mnou nechce diskutovati; chtěl napsati jen hlučné polemiky. A tu — jak tomu již bývá v podobných případech — podvádí čtenáře.

Konec jeho článku zní: „Dnešnímu umění neuškodí, když učená a teoreticky vykombinovaná problémovost bude v něm nahrazena bezprostředností názoru i pojetí, větší prostotou v invenci i zjednodušením námětových motivů. A to právě může nám dát studium, ne imitace, lidového živlu i inspirování se jím. Formově pak tím dostaneme jasnější způsob vyjadřování se, zpěvnost, barvitost, zásobu nových epitet a hojnost básnických figur.“

Ejhle! Já s p. D. v této věci naprosto souhlasím, a kdyby se p. D. snesitelněji vyjadřoval, mohl bych tyto řádky ihned podepsati. Ne tvrdím prostě nikdy ve svém článku opak, nemluvím v něm o básnické tvorbě, v níž možno najíti jednotlivé lidové prvky, jež se do ní dostaly *studiem* národní písně, nemluvím proti národní písni, nemluvím proti lidovému duchu, nevyhazuji z umění ani Heina, ani Nerudu, ani Smetanu, ani Mánesa, aniž kohokoliv z těch, jimiž se p. D. proti mně ohání (mimo ovšem dávno odpraveného F. S. Procházku). Ve svém

článek stavím se jen proti české specialitě, proti *imitaci* národní písně, proti neplodnému a směšnému úsilí *napodobiti* lidový tón, lidového ducha. A nenapsal tam zcela nic nového, v letech devadesátých byla tato otázka v Čechách definitivně vyřízena.

Kalusovo veršování překonává svou prázdnotou nejen některé pokusy Sládkovy například, ale i tu nesnesitelnou poušť rýmování F. S. Procházkova. Proto jsem chtěl i na Moravě varovně vykřiknouti, dokud je čas.

Pan D. pochopil nebezpečí, které hrozí literární prostřednosti moravských augurů, a proto tolik mluví. A druhá polovina jeho článku jest jediným hanebným polemickým podvodem.

O „separatismu“ promluví si někdy zvlášť.

MORAVSKÝ SEPARATISM

Rozumím tímto slovem, aspoň pokud ho vztahujeme na literaturu, onu stále se projevující a hlavně Pozorem fedrovanou snahu vyličít moravskému člověku pražský literární život jako pařeníště doslovné dekadence a výhradné rejdiště načechraných augurů, snahu přesvědčiti ho, že literární člověk z království hledí na vše, co pochází z Moravy nebo na Moravě pracuje, lhostejně nebo nevraživě, spatra nebo s nenávistí.

Pan D. v Pozoru tvrdí například:

„V Praze se oficiální spisovatelské kruhy na současnou produkci moravskou dívají dosud s předsudkem, nepokládají ji za rovnocennou s českou a přezírají, často i ignorují nebo umlčují každý básnický, novelistický, dramatický projev, mající v záhlaví jméno moravského autora (zejména takového, který současně netiskne v Čechách a nejde s tou či onou pražskou skupinou literátů), dole pak firmu moravského nakladatele. To jest prostě skutečnost a odpozorovaný fakt, na němž nelze dnes zatím ničeho slevovat nebo zesilovat.“

Toto tvrzení tak kategorické, které je nicméně nehoráznou lží, považují právě za projev takového „separatismu“, v němž vidím také snahu jistých pánů zlehčovati a ubíjeti jednu stranu, aby vynikly domnělé ctnosti strany druhé. Také uražená ješitnost hraje tu svou úlohu. Pan D. odešel z Prahy bezpochyby zklamán. „Praha“ neocenila jeho literárně historického a kritického talentu, což po Šaldovi, Procházkovi, Karáskovi, Krejčím atd. bylo hodně nemožné.

Pamatuji se, že jsme se v Praze panu D. leckdy upřímně zasmáli, třebaže jsme ho osobně vůbec neznali, třebaže já například byl od něho loajálně pochválen za jednu svou básnickou sbírku. (Nechci osobnímu boji s p. D.; snažím se jen vysvětliti si vznik takových lží, jako jest smyšlenka p. D. právě citovaná.)

Soudí-li p. D. o tak důležité věci dle projevu nějakého bělovlasého starého pána sedícího při pivě někde u Zlatého litru nebo u Červe-

ného vola, je to jeho věcí. Ale všechna směrodatná fakta mluví nebo mluvila proti němu: existence Literárních listů, které pražští kritikové povznegli k nepřekonané dosud výši, existence Nivy a Vesny, úspěch a pozornost, které našli v Čechách Březina, Mrštík, Merhaut, prostě spisovatelé, kteří měli na úspěch nebo pozornost právo, v nejnovější době jednomyslné sympatie s Uhrem atd. Názor p. D. je člověku, který v Praze skutečně žil, prostě tak směšný, že musí považovat za zbytečné vyvracet ho podrobnostmi a v podrobnostech. Pan D. k Praze jen přičichl a z náhodných výroků a žvástů chce zkonstatovati jistým pánům užitečný mýtus.

Je dnes jistě v literárních poměrech pražských více než mnoho shnilého. Chválí se paušálně a nepoctivě, skuteční kritikové se skoro vesměs odmlčeli, a taková pražská ozvěna aféry Holýho nebo případ s F. X. Svobodou ukazují, mnoho-li zhoubného vlivu mohla v Čechách dosíci jediná osoba, protože měla veliké schopnosti, kterých zneužívala. Nicméně jsem si jist, že každý moravský spisovatel, který ponese něco zdárného českému umění, bude v Praze ještě dnes přijat dle zásluhy.

Panu D. však a jeho stejně geniálnímu protějšku panu V. O., těmto dvěma mnohomluvným moravským augurkům, jedná se o to, aby všeobecně chválilo se vše, co oni chválí, — a oni do nebes vynášejí každou moravskou literární nulu. „Pudl a jádro“, není-li pravda?

To vše, co p. D. dlouze vykládá o Moravě „za Čechami opozdění“, o tom, že Morava „se vyvíjela, sílila a prohlubovala za poslední desítilétí“, jsou příliš všední pravdy, které zná i v Čechách pomalu každé dítě. A v Praze ví se o tom, počítá se s tím. V dalším p. D. opět švindluje, aby mi nemusil přisvědčiti.

Postavil jsem proti tomu, co jsem u něho nazval separatismem, požadavek decentralizace, která je užitečná jak v politice, tak v literatuře. Pan D. praví, že o centralizaci nebo decentralizaci v umění nelze mluvit. Ovšem, v umění nikoli, toho jsem také neřekl, ale v literatuře, v organizaci literárního života? Co jiného chce p. D., když praví, že Morava „musí počítat s vlastními poměry domácími a jest nucena zápasit s docela jinak zabarvenými živly společenskými, národními, hospodářskými i kulturními“, a že tedy musí si vytvořit kulturní střediska, čilá nakladatelství, dobrý reální beletristický časopis atd.

Pan D. chce možná totéž co já, ale přitom namáhá se zakaliti prostou jasnou věc hustými a pestrými omáčkami. V kalné tekutině se dobře loví, a p. D. ulovil by rád pro každého, kdo na Moravě píše, tučné sousto a pro sebe věnec zásluh. Ale i na Moravě najde se již leckde zdravý kritický smysl, umělecká kultura a vkus. Tož éra banálnosti, prostřednosti a nekritičnosti, kterou někteří páni rádi by na Moravě stabilizovali, také se ukončí.

Nakonec radil bych p. D.-ovi, když už nedovede o podstatných věcech poctivě diskutovati, aby aspoň polemizoval méně osobně. Tak nebude snad posílati na zkušenou do Prahy člověka, který v Praze žil

třicet let svého života, z nichž nejméně dvanáct znamenalo intenzivní život literární.

STRACH O NÁBOŽENSTVÍ

(*Žabaveno asi 80 řádek.*)

Kšeft a slabomyslnost přestanou pak také na něj hřešiti, kšeft — naše Rozhledy například, o nichž ovšem nebudu mluvit. Slabomyslnost — náš Přehled například od té doby, co jest jeho hlavou dr. Chalupný.

Dr. Chalupný, nebo snad (pochybuji však) někdo jiný stejně geniální, umínil si v Přehledu rozsekati české protináboženské hnutí. V prvním článku přijal jakžtakž na milost Volnou myšlenku, která ráda si někdy zakoketuje s náboženskou mlhou. Ve druhém článku zdrtil známou knihu F. V. Krejčího Náboženství a moderní ideál člověka. Jediného argumentu nepodal proti názorům Krejčího. Zato dokázal mu strašlivé „vnitřní rozpory“. Například p. Krejčí zásadně rozlišuje klerikalism a náboženství a přitom (pozor! rozpor č. 1) tvrdí, že náboženství a klerikalism jsou pojmy se doplňující, sourodé. Nebo: p. Krejčí nazývá náboženství pokusem vyložití si hádanku světovou podle toho, *po čem srdce touží*, a přitom (pozor! rozpor č. 2) považuje za dokonalý typ náboženského člověka příklady lidí *rozplývajících se v hrůze* před tím, co očekává duši za hrobem.

Nebo: p. Krejčí se domnívá, že náboženství snaží se světovou hádanku řešiti *snadno a rychle*, kdežto p. Chalupný tvrdí, že kolik tisíc let se lidstvo namáhalo, než vytvořilo náboženství. Na jakém náboženství tvořilo lidstvo kolik tisíc let, kde to náboženství je, toho ovšem dr. Chalupný říci nedovede.

A s podobnou duševní nepřičetností křečkovitého fanatika je psán celý referát o Krejčího knize, které dr. Chalupný nemůže odpustit styl, jenž prozrazuje pracovníka nadšeného, a nikoli literárního soustružníka prohnílych ideových klacků, jakým je sám, jeden z několika, kteří sedí v Přehledu.

To nadšení a ta plnokrevná bojovnost je příliš nebezpečná: dr. Chalupný má oprávněný strach o náboženství, tak jako mají o něj strach naši mladí vitalisté z Přehledu, když útočí na tytéž vlastnosti u Haeckla.

Z významu Haecklova však nesmaže takový polemický způsob ani písmenky, tak jako i knížka Krejčího zůstane přes „vnitřní rozpory“, které „odhalil“ dr. Chalupný, tím nejlepším, co bylo u nás dosud napsáno o náboženství.

Čtete ji, abyste poznali, jak oprávněný je strach o náboženství u těch, kteří je chtějí světu zachovati, aby nepřišli o duchaplný sport. Nejasná hlava Masarykova natropila již dosti zlého.

Domnívám se, že mnozí mladí muži naši uvědomí si ostře při četbě tohoto románu propast mezi otci a dětmi, mezi starým a novým světem, mezi včerejší a dnešní kulturou, mezi generací, která odumírá, a generací, která silná rodí se pro nový život. Ti shledají tuto knihu nudnou a nedočkou ji.

Představme si mladého člověka, jehož intelekt byl hněten Dostojevským, Garšinem a Gorkým, Zolou, Barrèsem, Francem, Adamem, Mirbeauem a Descavesem, Przybyszewským a Nietzschem, Ibsenem a Hamsunem, moderním uměním výtvarným, socialistickými a anarchistickými traktáty. Představme si ho zdravého a silného, takže neztrácí duševní rovnováhy, vidí v celém v tom ohromném kvasu to, co znamená, totiž skutečnou ideovou revoluci, dovede najít pro sebe syntezu všeho a dívá se na věci očima člověka, jenž v dnešní společnosti celým životem žije již proti ní a připravuje se pro společnost novou.

A postavme vedle něho p. Merhauta, jenž se tak poctivě a upřímně na tolika stránkách namáhá učiniti své všední figurky zajímavými jen proto, že žijí všední život moravských (a všech jiných) malých měšťáků, a jenž toho všeho krásného a hlubokého, co otrásá někdy až do základů naší společnosti, dovede použití nejvýše jen k nejlacinější dekoraci, k zběžně pomalovaným kulisám, mezi nimiž dějí se zcela lhostejné věci.

Nechci tvrditi, že lidé zcela všední, třeba ti nejmenší z maličkých, nemohou se státi hrdiny epopeje. Záleží tu vše na zorném úhlu autorově, na tom, zdali maličtí pod rukou autorovou vyrůstají ve veliké symboly lidské radosti nebo lidského utrpení. Pan Merhaut má však pro všechno týž malý a netvůrčí zorný úhel: dobrotu vlastního srdce, měkkou a pasívní laskavost starého pána, který teskní a odpouští. Tato dobrota polévá celou knihu matným leskem; je neplodná, zároveň však jediným půvabem románu.

Nevyčítám p. Merhautovi jeho příslušnost ku včerejší kultuře; jen ji konstatuji. Pan Merhaut patří prostě celou svou duševní strukturou ke spisovatelské generaci, která měla pramalé porozumění pro vývoj idejí, která nedovedla dále jít cestou naznačenou nejlepším její předchůdcem, Nerudou, a stavěla se k modernímu rodícímu se světu jednou lhostejně, podruhé skepticky, ba i nepřátelsky. Vzpomeňme jen, jak byl touto generací přijat Machar, jak dlouho to trvalo, než byl přijat na milost.

Pan Merhaut má ostatně v této generaci tu zásluhu, že moderní svět přijal někdy aspoň jako dekoraci.

Vranov bude však nudným i pro lidi, kteří mají stejnou kulturu jako jeho autor. Pan Merhaut nestačil vyplniti šest set stránek svého románu tak, aby vyvolal a udržel zájem čtenáře. Pro chudičky a všední děj byla by stačila polovina stránek; tož záchrana byla v deskriptivních popisných partiích knihy, jimž, jak se zdá, autor vědomě se nevyhýbal.

Ale deskriptivní partie jeho románu nejsou věru pražádnou předností knihy.

V panu Merhautovi nenašel brněnský život svého ohnivého rapsóda, ani adamovské a vranovské lesy svého vroucího lyrika. Kde líčí brněnské demonstrace, je pouhopouhým obratným žurnalistou, kde líčí přírodu, je bezmocným. Snaží se poctivě najít nový výraz, ale jakmile se dostane do proudu, klopýtá, klopýtá, až padne v banálnost.

Vranovu, skutečnému Vranovu, poutnickému místu, hlučnému, strakatému, dryáčnickému, vyhnul se p. Merhaut, pokud to jen tomuto šlo. Nehledám důvodů, ač jich tuším. Je to však vada knihy; román, jenž se upřímně snaží vystihnouti pokud možno nejširší okruh moravského života, je takto neúplný, což je tím patrnější, čím více místa měl autor nazbyt.

Lidé Vranova — kromě Růženy — nevyrůstají z knihy, nevyrůstají s dějem. Autor, jakmile se osoba objeví, charakterizuje ji několika slovy, a tuto charakteristiku opakuje pak stále víceméně stejně do omrzení. Nehledíme-li ani k umělecké neoprávněnosti takového postupu, je to zlá vada románu. Čtenář, když předem ví, jací lidé tu jednají, ztrácí o ně zájem ihned, jakmile situace je vyložena, neboť bez obtíží dohaduje se všech rozuzlení.

Jediná Růžena roste s dějem. Ale oč je podána umělečtěji, o to je kolísavější. Zdá se, jako by autor měl před sebou živý model a nevěděl si s ním rady. Jednou vidí v něm metresu, podruhé trpící ženu. Jednou vidí jeho hlavu v delikátním osvětlení, podruhé celou postavu ženy v nejhlubším stínu. Jeho shovívavá laskavost zápasí s jeho starosvětským odporem k metrese. Jeho mírná nedůvěra k ženě vůbec, probleskující houževnatě celým románem, zápasí s tušením korupčních vlivů společenských. Nedovede svého modelu pevně nakreslit.

Vranov má také své myšlenkové zabarvení. Autor mluví o „přirozeném rozvoji po cestách původu, za hlasem krve“, o „povinnosti k životu, ke skutečnosti“, o „člověku v nekonečném řetězu obětí“. To jsou však nejzoufalejší místa knihy.

Pan Merhaut chtěl sám zoškliviti útěk od rodné půdy, od zásady sebeobětování, od „věčných pravd, z kterých vychází morálka“, a ukázati, jak sladký je návrat, jak sladké umírání na kuse domácí půdy, jak krásný život ve jhu „povinností a obětí“. Ale místo toho předkládá nám ve svém nacionalismu a své morálce plné mísy nejhorší pověry a v typech svého Svobody a Evžena slabošství a neschopnost žítí.

„Hle, člověk v nekonečném řetězu obětí, matky pro děti, děti pro matku, otce pro rodinu a pro všechno, co je dále připjato k tomuto pojmu celku, nepřetržitého a věčného a co nemůže žádné lesklé heslo dobrodružné filosofie a osobitého velikášství nahradit!“ To je závěr p. Merhautovy knihy, to jest její poslání.

A autor nechápe patrně, jak málo jeho filosofie, *tak jak ji vysvětluje Vranov*, hodí se pro dnešní Moravu, jak vítanou a pohodlnou bude vši moravské prostřednosti, chabosti, lhostejnosti. Býti vlastencem, býti

svědomitým ve svém povolání, obětovati se pro rodinu, — to jsou ovšem sociální ctnosti, ale pod jejich pláštěm nacházíme příliš často bezkarakternost, prázdné srdce, prázdný mozek, otevřenou kapsu. Morava potřebuje však charaktery individuality, okřídlené duchy, sílu, velké gesto a veliký zápal.

Pan Merhaut dotýká se také starého napětí mezi Prahou a Moravou. Byly to dle něho „záchvaty závisti a podezřívání ničím neodůvodněného, dokládáního skutky nahodilých jedinců“, byly to protivy, které se „dávno vyrovnaly spravedlivým poznáním“. Mohu tyto věty odporučiti p. D. v Pozoru.

Ale pan Merhaut přece jen Růženu uvádí jako Češku z království, ač podobné výbojné typy mohou vyjít z brněnské Vesny právě tak jako z pražské Vyšší dívčí, rodí se na Moravě stejně jako v Čechách. Také „pražského soukromníka“, jemuž Brno je „nově objevený svět“, o němž nic nevěděl, mohl si autor loajálně odpustiti.

Stylu kniha nemá. Místa poctivých rozběhů k přilehavému a původnímu výrazu střídají se s partiemi docela žurnalistickými.

Snaha o nové slovo zavede autora mnohdy k nechutnosti („západ vystrčil rudé prapory“), ale někdy, zřídka, podaří se mu drobná delikátnost. Například: „...neplakala. Slyšela jen v uších hučet, snad hmyz, snad krev, snad jí to tak větřík pohrával ve světlých strunách vlasů přes ouška česaných.“

Někdy i zajímavý detail psychologický. Například: „— Napadlo mne v tu chvíli, abych se tiše snesla do jezera — zcela tiše. Nikdo by nepozoroval, ani loďka by se nepohnula. A on spal. Mohl být konec. Taková smrt! — Ale náš průvodčí na loďce byl takový hezký hoch! Očí ze mne nespustil, když přítel spal — — A tak jsem tedy ještě živa!“

Vcelku nebohatá ovšem žeň. — Páně Kalvodova výzdoba měla být více dekorativní.

MODRÝ A RUDÝ

Tenký červený sešitek, dvacet čtyři stránky, dvanáct básní a písniček. A přece znamená kus vážnější práce než nějaký stostránkový epický foliant „našeho nej přednějšího básníka“. Takové epos korunovaného poety přečte několik lidí více z povinnosti než z lásky a touhy po uměleckém požitku, v dušičce čtenáře nezbude po několikahodinné lektuře pranic, myšlenková hodnota rovná se nule, básnická skoro nule, literární historik řekne: Napsal to a to. Nicméně epos představuje „stěžejní dílo moderní básnické literatury české“, vedle něhož knížka Šrámkových veršů je ubohou efemérkou, která bude rozebrána v jednom ve dvou vydáních a pak zapadne snad tak důkladně, že ani literární historik už jí neobjeví. Prosím vás, taková brožurka, vyšlá nákladem nějakého anarchistického plátku!

A přece! Červený sešitek počíná písničkou, která přizpůsobena

jedné národní melodii rozletěla se jako blesk po Čechách a již již letí Moravou.

Píšou mi psaní
vojanští páni,
a tam stojí psáno,
dvanáctého ráno
že já musím rukovat...

Jednou večer zazpívali jsme si ji v hospodě u Brna. Na druhém konci místnosti sedělo několik národních dělníků. Ztichli ihned, a sotva jsme dozpívali, přišli si pro opis. A vracejíce se domů, nesli píseň dědinou. Druhý třetí den přišel si pro opis sociální demokrat. A teď v neděli, když se chlapci vracejí z výletů, odrážejí vranovské lesy ironickou chválu militarismu:

Voják je voják,
musí bojovat —
vloží k líci pušku,
vezme si na mušku
třeba vlastní srdce své...

A zatímco se písnička ozývá již i v Brně a z Brna půjde Moravou, letí po Čechách druhá písnička z téhož červeného sešitku.

My to vždycky vyhrávali,
my to zase vyhrajem,
my jsme hoši od Vltavy,
císař pán nad Dunajem.

Přijde jaro, černé odvody a s nimi jistě červené Šrámkovy písničky. Budou se to páni hejtmani divně tvářit, až jim hoši zazpívají některou sloku z interpelace poslance Fresla a soudruhů ze dne 1. května 1906.

Jen co trubač v útok houkne,
hola, hola, tydlita,
ať nás čerti, že my pušku
nehodíme do žita...

V tom je význam nové Šrámkovy knížky pro pokrokové lidi. Jeho veršíky jsou dětmi protimilitaristického hnutí, vykonají veliký kus tiché, nekrvavé revoluční práce.

V knížce jsou také bolestné satiry, z nichž nejlepší je poslední číslo sbírky, vzpomínka z vojenského kriminálu.

Bylo nás tam třicet šest:
dezertéři, zloději,
malé myšky v malých dírách.
Bylo nám tam zima...

Třicet pět jich dralo peří,
jenom já jsem peří nedral,
já jsem dlouhou chvíli drobil
na sto tisíc stesků...

V básnickém vývoji Šrámkově neznamená Modrý a rudý nic definitivního; spíše pokus, studii, přechod od zastřeného a složitého výrazu k nejprostšímu verši lehké písni. Také Šrámek obdivuje se národní písni, ale není mu předlohou, kterou by špatně kopíroval. Chce studiem národní písni dosáhnout výrazu, který by jeho city přibližoval lidovému citění, chce být snáze chápán, ale nechce přitom ničeho obětovat ze své individuality umělecké. Právě tato jeho *tendenční* knížka ukazuje velmi dobře, že Šrámek nedělá kompromisů. Jsou v ní krásné sloky, při nichž prostý dělník bude jistě hledati komentář.

Také Šrámkův antimilitarismus není diktován snahou zalíbiti se davům. Je dávno podstatnou součástí jeho individuality, kterou projevuje bojovně za každou cenu, a nikoli na škodu svého umění. To dokazuje nejlépe jeho krásná drobná próza, svého času zkonfiskovaná Vzpomínka, a jeho druhá samostatná knížka Ejhle, člověče!

RUSKÁ DUMA Z HLEDISKA ANARCHISTICKÉHO

Možno říci, že před nějakými pěti lety anarchistický socialismus, jak mu rozumí západní Evropa a který šíří se dnes vytrvale protiparlamentní a protimilitaristickou propagandou všeobecné stávkou sociální, byl úplně neznám v Rusku. Vždyť teprve roku 1903 počal vycházeti v Ženevě první azbukou tištěný ruský časopis anarchistický. Od té doby pak hlavně počaly se tvořiti na všech stranách carovy říše anarchistické skupiny, jež jsou dnes v pravidelném styku se Západem. Všechna stěžejní díla anarchistických myslitelů byla přeložena a vyšla v Rusku dokonce bez závady, takže bylo řečeno, že Rusko je zemí nejzpátečnickější a zároveň nejliberálnější cenzury.

Vliv anarchistického hnutí je dnes pravidelný a tím hlubší, čím méně veřejný a hlučný. Dá se také očekávati, že v macešské vlasti Bakuninově, Kropotkinově, Čerkesovově a Stackelbergově najde toto hnutí značný ohlas, jsouc podporováno teroristickými tradicemi země a zejména latentní revolucí agrární, která bude jistě vydatnou a rozhodnou jeho posilou.

Může nás proto zajímati anarchistický názor na dumu. Poznavše ho,

budeme moci z vývoje nejbližších událostí v Rusku usouditi, nakolik počítají anarchisté se skutečností a pravým stavem věci.

Ve výborném — bez odporu — francouzském týdeníku *Les Temps nouveaux* píše p. Amédée Dunois toto:

„Posedmdesáti dnech existence plné bouře a blesků duma se zřítíla! Ukazem v dobré formě potvrzena tu tedy reakční vůle pána všech Rusů! Jistě převrat byl osudný a každý ho předvídal. A přece, zda jediný člověk v Evropě, cítící, že toho dne ráno stalo se cosi nenapravitelného a strašlivého s nešťastným ruským národem, nesložil svůj časopis se chvěním úzkosti?

Tot, protože opravdový sen žili po dva měsíce ti z nás, kteří se nazývají přáteli ruského lidu! Říkalo se nám: Nemluvte již o ruské revoluci, nevyvolávejte strašlivých jacquerií a barbarského ničení. Revoluce s dumou vešla na jasnou cestu zákonnou a tím právě přestala býti revolucí. Před pouhým hlukem slov reprezentantů lidu padnou samy hradby despotismu, budou kapitulovati car a byrokracie.

A teď škrtnutím svého císařského péra zahnal tento pěkný sen zsinálý člověk z Petěrhofu, poslední a snad nejstrašlivější Romanovec. Dumy není, carismus a lid stojí opět tváří v tvář proti sobě, víc než kdy předtím odhodlaní k bitvě!

Jistě nikdo nemyslí bez tajné hrůzy na všechnu tu nevinnou a čistou krev, která bude prolita v příští srážce. Ale jen pacifisté mohli zapomenout, že lidský pokrok dosažen bude vždy jen a jen za cenu násilí a vraždy, dokud autorita nebude úplně vyloučena ze současného života.

Buď jak buď, budoucnost poví asi, že rozpuštění dumy carem byl akt nutný pro úplný vývoj ruské revoluce. Víra v dumu, kterou hlásali naši liberálové a socialisté, není sdílena anarchisty: jsou antiparlamentární pro Západ, jsou jimi také pro Rusko, protože jejich antiparlamentarism pochází z politického názoru, který nezná hranic.

Nemohli jsme neviděti, že duma vzdor nejčistším svým úmyslům byla stále větší překážkou v cestě revoluci, čili odstranění existujícího režimu. Její činnost mohla vésti jen k smíření lidu s carem, k smíření budoucnosti s minulostí v diskreditované formě konstituční monarchie. Parlamentarism byl by tam dole týměž, jako je všude, kde funguje, nástrojem pokryteckého a lživého sociálního míru mezi třídami a sociálními názory. Duma nebyla by změnila základní kameny starého Ruska. Byla stejně neschopna bořit jako stavět. Zrozena z kompromisu, byla by věčně žila v zbabělé jeho nehybnosti.

Sypala písek do očí revoluce, a proto byla nebezpečím. Ochromený car toho nechápal, podepsav definitivní dovolenou zástupcům lidu, projevil tím rázně svou vůli skončiti kompromis. Nechce v ničem ustoupiti; tož vzbouřený lid vezme si vše.

Ruská revoluce bude tedy provedena lidem samým, neboť nemohla být jinak provedena. Krev bude prolévána, vraždění bude se opakovat. Ale ruský život, zbaven ničivého carismu, obrodí se jednoho dne

z vlastních pramenů a tu nová píseň zazní ze země Bakuninovy po staré Evropě. Ano, princip autority utrpěl novou porážku: neohebná pýcha cara autokrata uspíší pochod národů k svobodě. V tom jest užitečnost tyranů pro svět.

Duma již není. Ustupte lidové revoluci!“

ŽIDÉ O ŽIDECH

Nesmíme si představovati antisemitism jen jako hanebné bitevní heslo řvavého nacionalismu a křesťanského socialismu. Jsou také vážní antisemité teoretičtí i citoví, jichž hluboké argumenty nelze podceňovati. Jsou opravdoví veřejní i tajní antisemité ve všech pokrokových stranách, u sociální demokracie i mezi anarchisty, jejichž vliv je značný a nikoli špatný. Tito antisemité nechtějí ovšem vyhladiti židy krvavými „pogromy“ ani sevřítí výminečnými zákony, ani vyštvtati potupami a opovržením. Nezavírajíce oči před zly, která skutečně pochodí z toho, že židé neunavně se snaží býti a organizovati se jako národ — velmi sobecký národ — mezi národy, žádají po židech *bezpodmínečnou, dokonalou a upřímnou asimilaci*.

Asimilace židů jest dnes již ovšem v programech všech upřímně pokrokových stran, ale mnozí pokrovní lidé chybují, že nedovedou přitom dosti důrazně stavěti proti nelidskému a pokryteckému antisemitismu reakcionářů antisemitism, jenž se snaží očistiti obdivuhodnou a plodnou povahu dnešních židů od všech nedostatků, chyb a zločinů, jež byly jednak vlastnostmi bývalé rasy a jednak připnuly se k židům a rostly s nimi jako důsledky nešťastných poměrů a bouřlivého života. Zdravý antisemitism chce obroditi židy stejně a současně s člověkem vůbec.

Zajímavými bývají v tom ohledu hlasy asimilovaných židů samých. Vynikají často velikou bezohledností, jak o tom svědčí dva případy české, jež chci uvéstí.

V pražském čtrnáctideníku *Práce* uveřejňuje p. J. Rosenzweig Moir článek *Židé a pokrok*. Citují úryvky:

„Židovství a pokrokovost jsou protilehlé pojmy. Kdo je židem v národním i náboženském smyslu slova, nemůže býti současně pokrokovým člověkem... Židovské náboženství, toto náboženství msty a separatismu, je překážkou pokroku jako každé jiné náboženství. A národnost židovská je pouhou organizací vyznavačů židovského náboženství. Hrabivost, lakota, mstivost, nesnášlivost — to jsou základní rysy židovské národní povahy...“

„Pokud je v židu malý zbytek náboženství jeho otců, je konzervativní až k reakcionářství. Takový žid nebude nikdy upřímným bojovníkem pokroku, byť byl příslušníkem strany pokrokové nebo sociálně demokratické. Ostatně jsou to obyčejně zájmy osobní, i když ne vždycky čistě obchodní, které vedou žida do těchto stran!...“

Pan Rosenzweig Moir ukazuje dále na židovské velkokapitalisty, kteří udržují praskající státy, na špínu židovského tisku, který je vedle klerikálního nejreakčnějším a nejpodplatnějším, na židovské obchodníky a nájemce statků, kteří jsou sloupy rakušácké a klerikální reakce, na židovskou školskou inteligenci, která, pokud se přiznává k češství, podporuje „pokrokové mastičkářství“, a konečně na ony židy, kteří zmocnivše se „hesel pokroku a svobody, jichž možno zneužít“, zfalšovali socialism. Miluje jen židy „— několik mužů silných a sympatických —, kteří očistivše se dokonale ode všech zbytečných přívěsků tradičních, dovedli dát své schopnosti do služeb revoluce“.

Vzpomínám si přitom na druhý podobný projev mladého českého básníka Františka Gellnera, také asimilovaného žida. Napsal přede dvěma lety do Nového kultu několik ironických poznámek k „židovské otázce“.

Mluví „o rozdílu mezi katolickým klerikalismem, který usiluje o vládu církve nad zkaženým světem, a mezi židovským, jenž nebojuje o rozšíření moci svých rabinů, nýbrž jen za prospěch a zisk vyvoleného národa mezi nepraktickými domorodci“.

Pokračuje: „Mýlil by se každý, kdo by vážně pojímal heslo sionistů vystěhovati se do Palestiny. Do této nehostinné země hledí leda vyláhati židovské proletáře z Ruska. Sionistům nejedná se o nic jiného, než aby kmenová souvislost židovstva byla utužena mohutnou hospodářskou organizací, rozprostírající se po všech končinách světa... Asimilanti pak chtějí svým vlastněním získati důvěry svých spoluobčanů. Neboť bez důvěry vážne obchod... Židé ačkoli jsou nejkonzervativnější sektou Evropy, vystupují přece ve veřejném životě jako obhájcové liberalismu. Liberalismem rozumějí liberálnost vůči sobě samým — láskyplné šetření své církve.“

V citovaných výrocích je ledacos přehnáno. Nesmíme se tomu diviti. Kdo opouští církev, které dříve věřil, má k ní více hněvu než její protivníci, kteří nikdy nebyli jejími členy, je v situaci oklamaneho hráče, který poznal falešnou hru.

Ale jádro citovaných slov je pravdivé. Není upřímné asimilace tam, kde se lpí na církvi, na národní tradici, která má patřiti dějinám, na kmenové souvislosti, která je důkazem vášnivého sobectví.

Vše, co udržuje starého žida, musí padnouti, aby mohl žít nový člověk.

A máme dosti důkazů pro to, že tento nový člověk bude krásný, podrží-li dobré vlastnosti dnešní židovské povahy.

KONTUMACE

Dnešní pořádek je přímo geniálně seřetěn tak, aby všechna nařízení, všechny předpisy a zákony, i ty nejméně pokrytecké, prováděly se volky nevolky na útraty chudých a nevědomých. Stále a stále,

i na případech zdánlivě nejmalichernějších, můžeme sledovati ten fakt, že všechny kroky oficielně učiněné třeba z té nejprostší a nejjasnější potřeby k ochraně občanstva zvrhají se v rukách, které jsou pověřeny prováděním předpisů, v metly a karabáče na občany nemajetné a méně uvědomělé.

Základem naší společnosti je stále otroctví černé a bídácké, a tím hanebnější, že je pokrytecky maskováno krásnými hesly na papíře ústav a zákoníků.

Zejména venkovský lid, často opuštěný ode všech rádců, vydán je všanc bezmeznému násilí, stále nezodpovědné libovůli všeho, co má jen trochu moci. Dnes hloupý starosta, zítra sprostý četník, pozítří paša — okresní hejtman... neuplyne dne, aby karabáč byrokratické a policajtské libovůle nesvezl se po zádech chudšasových.

Často přijde věc napohled malicherná a směšná, když se jí však chopí byrokratický mozek, tato tmavá prohlubeň lidské hlouposti, budme jisti, že půjde ihned o lidské existence.

V několika obcích okresu brněnského je kontumace psů.

Řeknu ihned: kontumace psů je jedno z nejpitomějších zařízení, a kdo viděl, co toto zařízení na takové dědině má za následek, co trampot, slzí, vyházených peněz a třeba na několik měsíců zničených existencí, ten řekne, že je to zároveň jedno ze zřízení nejničemnějších.

Nemysli nikdo, že přeháním. Viděl jsem teď na vlastní oči slasti kontumace.

Když exekutor odvede chudšasovi poslední kravku nebo kozu, řeknete, že je to barbarské lidojedství, nelidská loupež, krev se vám vzbouří proti takovému c. k. násilnictví. Ale taková exekuce má aspoň jakýsi důvod, jakési zdání oprávněnosti a „spravedlnosti“. Co je však to, když chudé mlékařce odpraví se jediný její pomocník, pes, zvíře zcela zdravé, jehož jedinou vinou je, že opovážilo se na ulici bez náhubku v době, kdy okresní paša nařídil, že psi bez náhubku přistižení mají býti zastřeleni?

A to děje se dnes hromadně v Řečkovících, v Medláncích, na Mokré Hoře, v Evanovicích atd. Jehnický strážmistr Vogel chce se bezpochyby lacino naučiti střílet — snad pro případ anarchistického povstání v Řečkovících. Pro jeho plezír a z rozmaru byrokratické hlouposti střílí se psi mlékačkám, střílí se chudšasům mladí hlídači, chudáci olupují se o dvacet, třicet, čtyřicet, padesát korun, o nejdůležitější část svého jmění.

A zcela zbytečně. Zabijí se vědomě úplně zdravá zvířata. Za to, že lidé, zejména chudí lidé, nemohou psa se dohlídati, aby v nestřeženém okamžiku nevyběhl bez náhubku nebo náhubek si nestáhl, mstí se jim úřady, že jim zvíře vezmou a zabijí. Pouhá msta je to, nesmyslná msta a nic jiného než msta. Okresní hejtman si přeje, aby pes bez náhubku se neobjevil, tož každý pes, který nemá úcty před tímto nařízením, musí sejíti ze světa.

To dnes, v době, kdy všichni rozumní lidé nosení náhubku u psů

odsuzují jako zcela zbytečné týrání zvířat, které na šíření vztekliny nemá pražádného vlivu.

Psí náhubek je zaříkavací formule byrokratická, je symbol byrokratické hlouposti, šlendriánu, libovůle.

Úřady mají v době rozmáhající se vztekliny jedinou povinnost: rozdati mezi lid tištěné poučení o původu a příznacích vztekliny u psů a o nejkratším způsobu, jímž se vlastník vzteklého psa má zbaviti. Ale úřady odjakživa raději zakazují než poučují. Je to snadnější a pro úřady bezpečnější: kdyby lid byl příliš často poučován, konec byrokracie nedal by na sebe čekat.

Takhle však úřední moudrost také přátel nenajde. Měl by tak p. okresní hejtman slyšet jednomyslný často úsudek občanstva o tom, *komu* náhubek patří! Také soudí někteří, že páni zkouší na psech, dají-li si náhubky líbit i lidé. Takové názory dlužno podporovati.

A proti nesmyslné kontumaci psů měli by se rázně ozvatí obecní starostové. Nejsou voleni přece proto, aby poslouchali okresního hejtmana, nýbrž proto, aby hájili zájmy občanů.

REDAKČNÍ POZNÁMKA

Uznáváme sice, že vzteklina je zlá nemoc a že jsou nutna proti ní dobrá opatření. Ale — koše a střílení psů — to přece nejsou prostředky na zamezení vztekliny. Pes přece se může vztéci s košem zrovna tak dobře jako bez koše a může při odvazování koše, jež je přece několikrát za den potřebno, — kousnouti spíš, než kdyby ani koše neměl. Zdá se, že uvarování by bylo lepší. Ale docela už nechápeme, proč by bylo nutno střílet mlékařské psy, *zapřažené* bez koše. Je to prostě surovost. Takový pes se přece zatoulat nemůže, kousnout nemůže. A doma? Řekli jsme už, doma neuchrání ani koše — jen a jen pozornost. Nemáme nic proti tomu, když dá hejtmanství postřílet toulavé psy, ale dát střílet psy *zapřažené* ve vozíku atd. je barbarsky surový nesmysl. Na tom trváme. A je to tím barbarštější, že jsou postiženy většinou celé kraje, kde o vzteklině není ani potuchy. V jedné obci se ukáže pes — o němž se ani neví, je-li vzteklý — a hned nato — dávají páni v pěti sousedních okresech — střílet kdejakého psa. To je bezhlavost, zrovna taková bezhlavost, jako kdyby bylo prohlášeno pět okresů za „zamořené“, když by se v jediné obci objevil jediný případ slintavky. — Tedy: opatření ano — ale účelná a rozumná.

KE ZBYTEČNÉ DISKUSI

Myslím, že je škoda sloupců, které chce Práce věnovati diskusi o pošetilostech „naturismu“. Také je nebezpečí, že nezralé mozky přestanou pokoušeti se o sebevzdělání a počnou se sebezdivočováním.

Cesta ke vědění je pro mnoho lidí trnitá, kult nevědomosti je rozhodně pohodlnější. —

Vážím si energie, s kterou kamarád Zisly propaguje své žvásty po celém světě; lituji však, že jí nevynakládá k něčemu méně originelnímu, zato však pravdivějšímu.

Jako názor výjimečného individua, jež dle svého přesvědčení žije, ob stojí naturism jako každá jiná doktrína. Ale jakmile chce vykoupiti lidstvo svým protivědeckým „anarchismem“, jakmile si hraje na učení všeplatné a samospasitelné, je směšným bludem, jenž má jen tu omluvu, že vznikl u lidí, kteří nechtějí nic vědět.

Bylo by stačilo na jediném sloupci vysvětliti, posouditi a odsouditi naturism, jen aby čtenáři poznali, co vše někdy slézá se pod černý klobouk anarchismu.

Zisly tvrdí, že jsme na omylu, věříme-li, že ve společnosti anarchistické najde se dosti lidí pro práce únavné a odporové. O několik řádek níže je však přesvědčen, že všechny práce ruční budou vykonávány stroji. Domnívám se také, že bude-li překážkou pro vědeckou anarchistickou společnost ta okolnost, že vědečtí anarchisté nebudou chtít čistit žumpy, bude stejnou překážkou i pro společnost naturistickou, neboť pochybují, že vyznavači naturismu osvědčí tolik lásky k přírodě, aby pojídali vlastní výkaly a tím odstraňovali nutnost žump a jejich čistění.

Je ovšem věci gusta, líbí-li se či nelíbí-li se někomu žítí uprostřed života vědeckého, uprostřed kultury a moderní práce. Ale protože je pravda to, co praví kamarád E. Girault, že člověk je podroben evoluci hmoty a nemůže změnit *úplně* prostředí, zůstane přání naturistů, aby vývoj šel nazpět, když chce jít kupředu, házením hráčku na stěnu. Aspoň potud, pokud naše planeta bude oporou pokroku a nedá první signál ke skutečné a definitivní degeneraci člověka a života vůbec, jenž, nebude-li se moci na jiný svět přestěhovati, bude nucen jít nazpět ke svému „přirozenému“ stavu a — vyhnouti.

Uvažování o tom, „co by se stalo, kdyby...“, ponechme lidem nezaměstnaným. Naturisté ukazují nejen svou nevědeckost, nýbrž i nevědomost, nechtějí-li počítati s daným stupněm lidského vývoje, s determinismem a silami člověka.

Tak jako naturisté nikdy jsem si nepředstavoval „návrat k přírodě“, ani základ pro anarchistické kolonie. Jsem přesvědčen, že anarchisté nemají podporovat odlidňování venkova. Jsem přesvědčen, že život a práce na venkově jsou zdravější, krásnější a radostnější, že blízký, opravdový styk s přírodou obohacuje zejména inteligence, které přijaly již od kultury vše, co dobrého dává, a uzdravuje duše nemocné. Přitom mohu milovati vědu a moderní práci, dalekohled, mikroskop, železnici, jež přibližují přírodu, a bloudě v lesích mohu těšiti se na kovové ptáky, které vypustí jednou člověk, aby ho na svých dutých zádech přes hory a lesy přenášeli.

Normálnější sociální pořádek vyrovná protivy mezi přírodou a kulturou, mezi venkovem a městem, mezi blahobytem a prací. Věda a práce promění pak města v parky a přírodu v zázraky účelné krásy. To bude vyšší forma života.

Všechny snahy, jež se nechtějí opírat o výsledky věd, mohou jen podporovati jeho nižší formy. Naturisté, obracejíce se hlavně na dělníky, hřeší tím, že podporují v dělnictvu odpor k vědění a k inteligenci, neodstraňují tedy půdu pro demagogy, kteří ještě nikdy úrovně života nezvýšili.

FILANTROPOVÉ

Po dnech hrůzy nastaly v San Francisku dny vojenského teroru a trvalo to několik neděl, nežli se lid postižený nejhůře jakžtakž vzpamatoval. První věc, kterou zpozoroval, byl význam veliké úřední i soukromé filantropie, kterou oficiální tisk tak všeobecně vychvaloval.

Tato lidumilnost projevila se nejprve tím, že do San Franciska zaslány byly vagóny jedovatých konzerv a tuberkulózního a zkaženého masa z proslulých porážek v Chicagu a z jejich filiálek. Následovala ovšem četná úmrtí v řadách nešťastníků a nesčetná zdraví lidská vzala za své.

Když některé časopisy počaly si věci všímati, bylo konstatováno, že celý jeden tábor postižených dubnovou katastrofou byl otráven tímto filantropickým masem. Tu výbor socialistické strany ujal se vyšetřování. Odhalil nejprve, že celé pomocné komité, v jehož čele stojí p. Devine, profesor kolumbijské university, předseda Červeného kříže, speciálně delegovaný presidentem Rooseveltem v čelo rozdílení pomoci, dopustilo za veliké úplatky, aby jistý podnikatel zřídil hospodářské kuchyně v každém táboře, kde postižení mají své stany. V těchto filantropických kuchyních stálo jídlo 50 nebo 75 haléřů, jež platily se buď hotovými, nebo poukázkou na případný obnos znějící, kterou mohli si postižení opatřiti u pomocného komité.

Ve své zprávě prohlašují socialisté, že tyto kuchyně jsou tím nejhnusnějším, co z hlediska čistoty a zdravotnictví lze si představit; maso je samá zdechlina a všechny ostatní potraviny jsou zkaženy. Někteří z vyšetřujících okusili tyto pokrmy, přemáhajíce svou nechuť, ale onemocněli všichni.

Do San Franciska přišlo padesát tisíc pytlů mouky, která měla býti rozdána hladovějícím ubožákům. Pomocné komité prohlásilo však, že by to znamenalo pohromu pro obchod města, kdyby tato mouka byla zdarma rozdána, a prodalo ji opět za dobré zpropitné jednomu trustu za cenu směšně nepatrnou.

Peněžní dary přijaté tímto komité dosáhly výše asi šesti miliónů dolarů. Pro rozdělení tohoto obnosu jmenována byla zvláštní komise. Když se ujala své funkce, prohlásila, že musí nejprve studovati a hledati nejpraktičtější způsob rozdělení. O výsledku těchto studií ví se pro-

zatím jen tolik, že komisaři mají z jmenovaného obnosu měsíční plat, jenž v souhrnu za rok činil by *milión* dolarů. Tož bude-li komise, skládající se ostatně z individuí, jichž jedinou zásluhou jest, že jsou kreaturami politiků, pracovati až do příštího roku, bude celý šesti-miliónový obnos pohlcen honoráři a úplatky.

Postižení se organizovali. Konali protestní tábory a veřejně prohlásili, že byli okradeni, oloupeni, otráveni pomocným komité, v jehož čele je p. Devíne, loutka vládní kliky.

— Proč nám prodávají mouku, která nám patří? volali nešťastní. Aby trust mohl vydělat milión dolarů.

— Kam poděly se vagóny pokrývek, které nám byly zaslány? Příbuzný jednoho člena komitétu otevřel s nimi obchod v Oaklandu (město u San Franciska).

A nové oděvy byly prodány jednomu velkoobchodníku se šatstvem.—

Když p. Devíne odjížděl, pořádali na jeho počest banket v největším hotelu San Franciska... Kdo? Veřejní vyděrači, velcí zloději z trustů, velkoobchodníci, politikáři a podporovatelé prostituce.

Zatím však co tito páni hodovali nejbohatěji a nejvybraněji, shromáždily se dva tisíce mužů a žen z lidu před hotelem a probíhaly ulicemi, protestující proti Devínovi a všem těm, kteří banketovali za ukradené peníze.

A místní časopis The Socialist Voice postavil vedle jídelního lístku hodujících seznam toho, co denně dostávali lidé v táborech chudáků: 32 fazole, 2 zkažená vejce, 3 kusy tvrdého chleba, $\frac{1}{2}$ šálku rýže a 1 kus slaniny, tak zkažené, že by se jí peš nedotekl. A to vše pro 3 osoby.

S oficielními filantropy jdou ruku v ruce kapitalisté. Kořistíce ze zkázy kalifornského města, zvýšili ceny všech výrobků o 40 % a byli by nejraději snížili mzdy, kdyby je bylo dělnictvo nepředesešlo, žádajíc zvýšení mzdy, přiměřené k oněm 40 %, jež trusty, obchodníci a vlastníci přirazili na potravinách, nábytku, šatstvu, činžích atd.

Z toho vznikly a stále vznikají časté stávky, při nichž autority dovedou jedině: apelovati na vlastenecký cit dělnictva, popřípadě pomocí stávkokazů („žlutých“) střeleti do pracovníků uvědomělých a organizovaných.

Taková je filantropická a vlastenecká činnost americké (a každé jiné) buržoazie. Její hltavost nezastavuje se ani u katastrofy takových rozměrů, jaká se udála v dubnu v San Francisku.

„Obohacujeme se,“ to jest jedině její upřímné heslo.

V poslední době — například v Belgii — diskutují časopisy velmi mnoho o poměru proletariátu k buržoazii. Tak v polemice s časopisem Le Peuple píše La Chronique:

„Dělnická třída štvě se proti buržoazii. Nikdo jí neříká, že také tato ‚buržoazie‘ pracuje a trpí, nedává se jí cítiti, že jistě mravní bolesti v ničem nezadají bolestem fyzickým a že mozek vyčerpává se rychleji než svaly. Nevypravuje se jí o mukách ‚zaměstnavatele‘, o jeho stálých

zápasech, aby si zajistil kapitál potřebný k placení dělníků. Nevypravuje se jí o „mučednicích nezdaru“. Také se jí neříká, že pro obchodníka neexistuje žádný zákon, jenž by zajišťoval minimum výdělku, že není pro něho penze, ani pojištění proti riziku práce.“

Je jistě kus pravdy v těchto slovech, jež i u nás často slyšíme, třeba v Národní politice nebo v jiné vlastenecké plachtě.

Ale jejich *tendence* hroutí se pod sebemenším úderem logického rozumu.

Ano, proti buržoazii štvě se často nespravedlivě. Ale nenašli by sluchu demagogové, kdyby buržoazie neštvala především *sama proti sobě* nepřetržitým řetězem do nebe volajících hanebností, jež dneska řvou v San Francisku nebo v Chicagu, ale křičí každodenně ve všech končinách světa, které stojí pod její nadvládou.

Ano, ohromná většina lidstva trpí nesnesitelně dnešním pořádkem, a tož trpí jím také mnozí a mnozí z buržoazie. Je tu malá buržoazie, která trpí a je vykořisťována často jako dělník a někdy víc než dělník. Ale její místo není po boku velkého kapitálu, nýbrž po boku dělnictva, které se bouří. Její vinou je nevědomost.

Ale není možno, aby velká buržoazie trpěla tolik, jak nám mnozí chtějí namluviti. Lid udržuje dnešní pořádek svou nevědomostí, indiferentních je většina. Veliký kapitál udržuje ho však vědomě z vlastní vůle. Ví, co dělá, ví, že jedná pro sebe. Jinak celá sociální naše budova zhroutila by se v jediném dnu již dávno a nebylo by třeba nesmírného úsilí socialistického. Jsou-li jednotlivci její tu a tam velkodušní a lidští, jako celek, jako třída je velká buržoazie zkažená skrz-naskrz.

Její filantropie je o jeden důkaz více pro to. I to, že ji provádí místo spravedlnosti, i to, jak ji provádí.

HAVÍŘI STÁVKUJÍ

Dvě fakta nedají se při dnešní hornické stávce popřít. Předně to, že havíři, ostatně jako obyčejně, počali stávkovat o své újmě, spontánně, že nebyli do stávky nikým vehnání, nikým vyštívání. Na tom faktu nemění nic ta okolnost, že stávkovati počalo více anarchistů než sociálních demokratů. Pohár běd překypěl, sehnuté postavy uznaly za dobré zase jednou se vzpřímít. Kdyby předáci anarchističtí byli se postavili proti stávce, byli by zakusili totéž bezpochyby co svého času v Ostravě sociální demokraté. Neměli k tomu však tentokrát dosti příčiny.

Neboť druhý fakt jest ten, že doba ke stávce hornické není nepříznivá. Uhelné zásoby vyčerpala silno velká stávka šesti set tisíc horníků amerických a stávka v Courières. A v kovoprůmyslu nastala zároveň příznivější opět chvíle po delší stagnaci. Také ze všech stran přicházejí zprávy o boji. V Bilbao a v Santanderu španělském vzplanul zápas,

ve Vestfálsku může vypuknouti každý okamžik. V Sedmihradsku se stávkuje, ve Walesu 10 000 horníků je v boji.

Situace je tedy pro naše horníky dosti příznivá a byla by dokonce i vhodná pro všeobecnou hornickou stávku, kdybychom mohli věřit, že již dosti bylo vykonáno pro organizaci, solidaritu a uvědomění havířů.

Na toto upozorňovali anarchističtí řečníci již na brušské schůzi 26. srpna. Pravili, že vzdor tomu, že konjunktura uhelného trhu je příznivá, nutno počítat s tím, že stávka není připravena, že tedy nevybuchne najednou, ani po celém severu, neřkuli v celých Čechách. Ale stávkující již horníci prohlásili, že nemohou přece čekat, až uhlobaroni na stávku se připraví.

V sobotu 1. září stávkovalo se již asi na 40 dolech.

Den nato svolána sociálně demokratickou Unii konference báňských delegátů bez rozdílu stran do Duchcova, kdež týž den konal se hornický tábor, svolaný anarchisty. Jménem sociální demokracie podán byl delegátům skutečně famózní návrh. Horníci podejtež 10. září své požadavky, dejte uhlobaronům vyčkávací lhůtu do 26. září, a když páni požadavkům nevyhoví, tož beze všeho již stávkujte. Nehledě k tomu, že to podávání požadavků je skoro jen formalitou, nelze pochopiti, proč stávka jednou již vypuknuvší má býti pro ostatní odložena na — celý měsíc, proč má býti dána zaměstnavatelům tak dlouhá lhůta k tomu, aby se mohli — na stávku připravit. U delegátů, jsoucích pro okamžitou stávku, vzbudil tento návrh ovšem oprávněnou nevoli. Tož podali anarchisté návrh zprostředkovací, jenž dával uhlobaronům jen třídní lhůtu.

Tento návrh měl býti také přijat 197 hlasy proti 123. Dodatečně však bylo oznámeno, že návrh anarchistický má jen 97, že stovka vypadla. Podivná tato machinace měla bouřlivou dohru. Horníci, očekávající výsledek hlasování konference, vnikli do místností schůze a způsobili nebezpečnou vřavu.

Stávka tím zastavena nebyla, také její vzrůst nebyl poškozen; mnozí delegáti hlasovali totiž proti stávce jménem horníků, kteří byli pro stávku.

Celková akce ovšem jednáním sociálních demokratů poškozena jest. Právo lidu má radost, že „většina šachet vyčká předem odpovědi majitelů dolů“ a „že stávka nepokračuje rychlejším tempem“, jako by právě v tom nebylo největší nebezpečí pro hornickou věc. Stranické záští ho zaslepuje.

Jest jistě povinností socialistů varovati před stávkou, jejíž naprostá bezúspěšnost je pravděpodobná. Ale stojí-li již několik tisíc dělníků v boji, pak jest mravním příkazem pro socialisty, aby je podporovali ze všech sil a bez ohledu k jejich smýšlení.

Havíři nechtějí pranic anarchistického. Požadavky horníků pracujících „na odkrývce“ znějí: 1. Minimální mzda 4,20 K pro horníky v úkolové práci. 2. 3,60 K pro dělníky od 20. roku, pracující stále

„na panské“ (režie). 3. Osmihodinná pracovní doba, počítaje v to sjezd, výjezd a polední přestávku. 4. Vydávání režijního uhlí. K tomu žádají horníci ještě, aby jejich požadavky zodpověděny byly ihned, aby byli propuštěni stávkokazové a přijati zpět dělníci postižení květnovou výlukou.

Sociální demokraté dovršují svou taktiku ještě tím, že od 4. září podávají požadavky mírnější (chtějí například jen 4 K minimální mzdy).

Tím vyvolávají zmatek a běrou na sebe zodpovědnost za to, co se bude dít, když uhlobaroni, posílení jejich taktikou, odmítnou požadavky nesjednocených a navzájem rozeštvaných havířů. Již nyní jsou stávkokazové napadáni a nebezpečně ohrožováni nikoli tak hromadně, nýbrž opatrně, a tedy tím bezpečněji po jednotlivcích. A až zoufalí horníci sáhnou k destruktivní taktice, až budou doly, stroje zničeny, budou za to k zodpovědnosti hnáni — anarchisté.

JAK VYCHOVÁVÁME LID

Práce je velmi krásná věc. Nebylo by bez ní kultury, nebylo by bez ní snad ani člověka. Neboť práce jest i organickou potřebou člověka. Bez ní by degeneroval, vyhynul.

Lenost je chorobným stavem duše nebo těla, vyplývajícím buď z choroby individuální, nebo sociální. Zdraví je pracovité, energické, činorodé.

Člověk vyhledává stále ukojení svých organických potřeb. Ukojení působí mu radost: člověk vyhledává stále radost, jednou hmotnou, podruhé duševní, vždycky stejně oprávněnou. Co však nad to jest, zlem je pro něho. Práce nucená není radostná; jakmile stává se povinností, jejíž pociťujeme jho, jest kletbou.

Dnes veliká většina lidí vidí v práci zlo, lenost stává se kýženou i pro individua jako individua zdravá: choroba je v sociální organizaci. Kdyby oficiální národohospodáři, tyto podpory kapitalistického trůnu, dokazovali cokoli, ten prostý fakt, že ohromné procento lidí nepracovalo by vůbec nebo pracovalo jinak, než pracuje, kdyby se nebálo smrti hladem, dokazuje, že vývoj kapitalistického systému zavedl společnost naši ve stav chorobný.

Obhájci dnešního pořádku snaží se ovšem tím více velebiti a slovy okrášliti práci, čím těžší a nechutnější povinností stává se práce pro většinu lidstva. Chudšas je buď lenoch, nebo nešťastník z vůle boží. Hleď, abys pánaboha si naklonil: Z práce se bohatne. —

Milionáři píšou svým synům a publikují knížky o tom, jak se z práce bohatne.

Chtěl bych míti moc Koniášovu a snést všechny tyto tiskoviny na hromadu a zapáliti je. Znemravňují hluboce lid.

Obohacujme se! To heslo slyšeli jsme již kolikrát a bylo vždy zna-

mením, že jistá společnost nebo její část je v úpadku. To je heslo předcházející revoluci.

Obohacujme se! To je heslo kapitalistické dekadence, která zastírá svou ziskuchtivost kejkliřstvím svých národohospodářských „učenců“ a volá pokrytecky: Z práce se bohatne.

To je lež. Z práce se dnes nebohatne. Práce poctivá a zasluhující toho jména sotva užíví dnes své legie pracovníků duševních i tělesných. Jen zcela nepatrné procento pracovníků (vynálezců, umělců atd.) ocitá se ve šťastných okolnostech, kdy z práce se bohatne. —

Chudí z dopuštění božího dřou se celý život a umírají v bídě. Zato vyvolenci boží přicházejí mezi ně s pytletem nebo trakařem, aby se za několik let stali milionáři. Z práce?

Nikoli. Tyto milióny jsou plodem spekulace s půdou nebo výrob-
ními prostředky, plodem obchodu s pracovníky skutečnými, plodem legálního i nelegálního vykořisťování poctivé práce. Nazveme-li také toto prací, pak ovšem byli a jsou pracovníky všichni zloději a lupiči, co jich jest na světě, a rozdíl je tu než ten, že tito jsou v sociální klatbě, oni však na společenském výsluní. —

Těchto několik řádků mi napadá předeslati k citátu z pokrokového časopisu, jež chci tuto přibíti na pranyř.

Hlasy, časopis realistický a velmi bojovný se vším, co nemá marku strany, překládají do besídky pro poučení lidu kladenského a lounského úvahu o povinnostech bohatých. Autor — Andrew Carnegie.

Tady je úvod:

„Námítky proti základům, na nichž lidská společnost stojí, jsou nemístny, neboť celkový stav je na tom tak lépe než při základech jiných, s nimiž jsou prováděny pokusy. O působení a trvání té náhrady za dnešní stav, náhrady, která nejčastěji bývá navrhována, nemáme pražádné jistoty. Socialista nebo anarchista, který usiluje převrátiti současné poměry, *může býti považován za útočníka na základy dnešní civilizace*, neboť tato započala svůj vítězný pochod ve dni, kdy řádný dělník řekl ku svému nedbalému soudruhovi: ‚Kdo neseje, nechť také nežne!‘, *čímž nadešel konec původního komunismu, tj. včely se oddělily od čmeláků*. Kdo uvažuje o tomto předměť, stane brzy před závěrem, že civilizace spoléhá úplně na neporušitelnosti majetku — ať týká se jednoho dolaru dělníka ve spořitelně, anebo ať týká se miliónů náležejících kapitalistovi. — Každému musí býti dovoleno, aby ‚seděl pod vlastními hrozny a vlastním fíkem, aniž ho kdo má právo odehnati‘, má-li lidská společnost pokračovati anebo aspoň na tom stupni zůstat, kam v naší době dospěla. Těm, kteří chtějí postaviti komunismus na místo individualismu, lze odpověděti: Svět komunismus již překonal. Celý veliký pokrok od časů barbarství až po dobu přítomnou má kořeny své právě v době, kdy se vše změnilo. *Hromadění bohatství u těch, kteří mají schopnosti a vytrvalost kapitálu si zjednat, nepřineslo lidstvu zlo*, ale naopak požehnání. Ale připusťme na okamžik, že bylo by pro lidstvo lepší, aby nynější individualistické základy byly odstraněny,

připustíme, že je krásnějším ideálem, aby člověk pracoval nejen pro sebe, ale společně ve prospěch sbratřených spoluobčanů, a že uskutečňuje v jistém smyslu Swedenborgovu ideu o nebi, rozdělil by svůj statek, — a uvažme vše náležitě a dojdeme k odpovědi: *To není pokrok, ale převrat.* Ten musil by předpokládat změnu lidské bytosti. Dozajista není naše století takové, aby se daly tyto věci uskutečnit. I kdyby to teoreticky bylo žádoucí, — náleží přece k jinému daleko od nás ležícímu sociologickému útvaru. Naše povinnosti týkají se skutečnosti a toho, co leží nám časově i prostorově nejbližší. Bylo by zločinem, abychom svou energii vynakládali na pokus vytrhnouti společnost z kořenů, když přece všechno, co užitečného můžeme učiniti, na tom závisí a na tom jest založeno, abychom lidský kmen tím směrem řídili, dle něhož mohl by za stávajících okolností nejkrásnější plody přinést. Tímtež právem mohli bychom zničit nejznamenitější z přítomných rodů, protože neodpovídají našemu ideálu, čímž schvalovali bychom vyvrácení individualismu, soukromého majetku, zákonu o hromadění majetku a svobodné soutěže, *neboť to vše tvoří nejdokonalejší výsledky lidské zkušenosti, půdu, na níž společnost vypěstovala dosavadní nejkrásnější plody.* Ačkoliv tyto zákony se snad uplatňují mnohdy jako nespravedlivé, ačkoliv snad idealistovi připadají nedokonalé, *odpovídají přesto nejvyššímu lidskému typu, nejlepšímu a nejcennějšímu, co lidstvo dosud vykonalo.*“

Podtrhl jsem některá místa, aby jasněji vynikla hluboká jejich sociální filosofie. Jinak záleží na tom málo, čím omlouvá nebo brání autor milióny své a svých kamarádů.

Smutnější jest, že překlad těchto duchaplností vychází v časopise strany, která podtrhuje ve svém programu humanism, která více než třeba často podporuje sociální demokracii a jejíž zakladatel nejednou promluvil na socialistických táborech.

To je možné jen proto, že pokrokové strany nezmohly se na moderní sociální program, že věnují více pozornosti deklamacím oficiálních politických figurek než společenským proudům doby.

Neboť neodvažují se mysliti, že jejich sociální program dovoloval by propagandu názorů p. Carnegia.

KAREL ELGART SOKOL: KRESBY

Sbírka p. Sokolova není knihou básníka, nepodává umění, nýbrž jen spisovatelství. Autor patří k literátům, jichž spisovatelství je vnitřně založeno jako slušný druh žurnalismu a mělo by býti i zevně takto pojímáno. Prospěch by byl z toho všestranný: autor by se nepřeceňoval, nepodnikal by zbytečných výletů do končin nepřístupných jeho síle, a publikum naopak chápalo by pomalu, jak vysoko má žurnalista stát, a znechutilo by si žurnalistický brak. Přál bych si, abychom měli hodně, velikou většinu žurnalistů s takovými schopnostmi a s takovou erudicí, jaké má p. Sokol; lituji však, že tu stojí tento spisovatel jako

nejlepší moravský kritik, lituji, že se považuje a je považován za básníka.

Kresby jsou kniha chtěná, dělaná, vynucená, a tož nepravdivá. Nevěřím, že jediný okamžik byl tak zažit, jediná věc tak viděna, jediné přirovnání tak cítěno, jak autor líčí nebo stylizuje. A přece tyto kresby chtějí býti impresionistickými. Ale impresionism, toť barevné skvrny, a každá skvrna celkový dojem z určité věci, a celek skvrn — báseň. O knize p. Sokolově mohli bychom říci leda, že je impresionistická — *reportérstvím*, ale reportérstvím lživým, namahavým klamem, jemuž však sotvakdo podlehne, i když nebude hned po prvních stránkách znechucen a znuděn, což jest velmi pravděpodobné.

Básník je člověk prostý a tichý, čím pobouřenější nebo dojatější jest jeho nitro, tím stísněnější jest jeho zevnějšek. Každé zbytečné gesto, každá póza, každá předpojatost znásilňuje jeho citovost. Pan Sokol je stále předpojat svou funkcí literáta, kudy jde přírodou nebo lidmi, stále má na mysli svou reportérskou povinnost. Všechny jeho city jsou tím znásilněny, znepřirozeněny, politeráčtěny.

A zdá se, že to tuší. Přečtete si drobnůstku Mraky. Autor s božskou naivností vysvětluje tu svou metodu a zároveň na ubohých mracích ji demonstduje, obviňuje se a zároveň hájí.

Slídič po zajímavostech? Ano, reportér. Reportér, který deformuje i pravdu vnější, protože nespokojuje se prostým realismem, natíraje realitu šminkou módních literárních vymožeností, i pravdu vnitřní, protože jeho neschopnost prostě a přímo hleděti zabraňuje mu kresliti krajinu jako stav citovosti, stav duše, jak se tomu říká.

V tom je základ jeho umělecké impotence. V jeho přemrštěných kresbách není nikde příroda a člověk jedno, celek; všude vidíme nějaký neurčitý fakt na jedné straně a jeho předpojatého reportéra na druhé. —

O „dušemalebných“ schopnostech p. Sokolových mohu říci ještě méně. Honí se za senzacemi a líčí je neurvale, bez jedinkého delikátního detailu. Disonanční akordy, Podvečer duše, Nové království, Odvrat jsou proudy slov, z nichž nikde nevyrůstá člověk, nýbrž jen mátoha lhostejná nebo odpuzující. Odvrat, zdá se, vznikl podivným spářením torza myšlenky z Hilbertova dramatu O boha se základní myšlenkou Hamsunovy povídky Hlas života. Neomylně nechci toho tvrditi; v každém případě však srovnáním povídky Hamsunovy s povídkou p. Sokolovou vynikly by jasně drsnost a povrchnost, mnohomluvnost a nevkus této. Z čeho Hamsun dovedl stvořiti delikátní drama lidského pudu, z toho udělal p. Sokol necudnou senzaci.

Způsob, jímž p. Sokol kreslí — neodvážím se nazvati to stylem —, je střídání vulgárního s módním a nejmódnějším. Autor nechce, jak se zdá, pochopiti, že snaha po přilehavém výrazu není totožná s honbou za krkolomnými novotvary. A mnohomluvností, znásilňováním přirozené české věty křivkami a zkrouceninami neladnými a ohlušujícími ubíjí každou snahu po vniknutí do jeho krajiny. Deskriptivní partie z Vranova p. Merhautova jsou proti knize p. Sokolově vtělenou

jemností, procítěním, vkusem. Zato dosahuje autor Kreseb na některých stránkách mohutnosti literárního siláctví, kterou by mohl směle podepsati — p. J. F. Karas.

TROCHU REKLAMY A NÁŘKŮ

To je fakt, jenž nedá se nijak oddisputovat: v posledních několika letech stala se česká literatura skrznastrz obětí kapitalismu. A druhý fakt, stejně nezvratný, jest, že hlavní, vědomou a úmyslnou vinu má nakladatelství p. Kočího. Pan Kočí to byl, jenž vyprovokoval ty urážlivé inzerátové vojny oficielních nakladatelů, pan Kočí to byl, jenž ze žurnalistiky, hlavně krajinské, udělal si otroka, p. Kočí to je, jenž stále bere knize její hodnotu a činí z ní předmět nejohybnějších spekulací. Zahrnuje trh bezcennými většinou publikacemi „uměleckými“ a odvrací tak pozornost od vážné knihy, znemravňuje knihkupecký trh šarlatánskými premiemi, dryáčnictvím, snižováním cen; jeho laciná vydání, která berou knize všecken půvab, jsou nejhorším kapitalistickým manévrem, ohrožujícím vědomě existenci slušných nakladatelů.

Nemám ani za mák úcty před reklamním uměním a obchodní zručností tohoto nakladatele. Zločiny páše p. Kočí na naší literatuře a poctivá česká žurnalistika měla by se jednomyslně opřítí jeho řádění. V době, kdy dobrá nová česká kniha má sotva šest set odběratelů, v době, kdy naše nejlepší literární podniky živoří, hází p. Kočí na trh laciného Verna, laciného Brehma, laciné klasiky naše, z nichž sotva polovina stojí ještě za čtení. Lidu se vnucuje to, co snad před padesáti lety bylo pro něj dobrou četbou, co však dnes nemá pražádné ceny pro jeho duševní život, protože jsme jinde, dále, a chceme, aby náš lid jinak cítil a jinak myslel.

Pan Kočí neštítí se žádného prostředku. Koupil si polovinu české žurnalistiky za redakční exempláře, teď kupuje naivní autory, aby mu dělali reklamu.

Pan Horký dostal od něho honorář, jaký se dnes v Čechách normálně nikde neplatí a *platit nemůže*. Pan Horký je tak naivní, že se domnívá, že p. Kočí dal mu ho z lásky k české literatuře.

Štítí bych se těch peněz. A lituji, že p. Horký neměl více hrdosti a neodmítl peníze, jež konec konců znamenají — úplatek.

Panu Kočímu vytklo se, že chce zbohatnouti na účet mrtvých autorů, jimž nemusí honorář platit, tož p. Kočí zaplatil také jednou autoru živému. Jak průhledný to manévř!

Zdalo se již, že p. Kočí spokojí se obchodem s kukátkou a nevinnou pornografií, — p. Kočí však přišel znovu do literatury, přišel s drzou zběsilostí, která je navýsost znemravňující a urážlivá.

A česká žurnalistika mlčí. Sem tam nějaký vtip, vlastně jen další reklama pro p. Kočího. To je vše. A přece v zájmu naší

literatury měla by se zmoci na rozhodný a organizovaný odpor.

Vím, to jsou iluze. Najdou se asi lidé, kteří ještě řeknou: p. Kočí je český člověk, ať zbohatne. Potřebujeme hospodářských silných jedniček.

Ale rád bych věděl, co je to za úspěch, když jednotlivec zbohatne způsobem tak znemravňujícím, takovým kapitalistickým vykořisťováním literatury, čtenářů a nepřímo všeho, co s literaturou souvisí!

Česká žurnalistika mohla by však aspoň poněkud napravit hříchy takového ziskuchtivého obchodníka. Mohla by zadarmo a soustavně podporovat referáty a notickami dobré české knihy a dobré české literární podniky. Sama od sebe, z vlastní iniciativy. Místa má k tomu vždycky nazbyt.

To by však nesměla být tak uboze malicherná a nedůtklivá. Mám na mysli jeden zvláště poučný příklad, jak se u nás dobrá věc umlčuje.

V Praze vychází časopis *Obzory*. Dokončil právě první ročník. Redakce děkuje ironicky všem „p. t. koncesovaným i nekoncesovaným kritikům“, redakcím a „veřejnosti“ za podporu, administrace označuje, že její pohledávky činí okrouhle 1900 K.

Málokdo z českých čtenářů slyšel asi o existenci tohoto časopisu; tím méně jest jich, kteří vědí, že to byl nejlepší český beletristický list, skutečný sborník věcí vybraných a krásných. Nebudu jmenovati autory, kteří přispěli, ani ty, kteří byli tu přeloženi, jsou to vesměs jména z nejlepších. A tento časopis, jediný z českých, přinášel také vzácné umělecké přílohy, dřevoryty a lepty Benešovy, Bendovy, Brunnerovy, Hofbauerovy.

Nákladem tohoto časopisu vyšly také dvě knihy nádherně upravené, prózy Těsnohlídkovy a verše Tomanovy.

Podnik ovšem finančně živořil. Neměl peněz na barnumskou reklamu, nebyl by se bezpochyby ani k ní snížil. Jediným jeho doporučením byl jeho obsah.

Ale dnes u nás škodí listu i dobrý obsah.

Máme mezi tím, co nevydávají oficiální nakladatelé, jen dva druhy literárních podniků: za jedněmi stojí strany nebo korporace, za druhými stojí dva tři lidé s poctivou vůlí prospět věci. A právě tyto „soukromé“ podniky, knihovny, časopisy atd. jsou pravidelně tím nejvýznamnějším, nejlepším, co se u nás dělá. Jejich jedinou odměnou je však vědomí poctivě konané práce. Nic více. Příliš dobrý obsah vzbuzuje žárlivost. Mlčí se o něm, jen pokud to trochu jde. A opovázeli se takový podnik vystupovati samostatně, neodvisle od Petra a Pavla, pocuchá-li někdy trochu některé české lumen, mlčí se o něm zatvrzele. *Obzory* měly takový nešťastný nápad: v prvním čísle přinesly ne právě lichotivou causerii o poslední tvorbě Macharově...

Ta malicherná stranickost, bázeň před vším, čeho nelze směstnati do některé populární škatulky, vyznačuje skoro celou českou inteligenci.

Vydáváte časopis, který má býti mluvčím nějakého hnutí. Pokud

se držíte běžných hesel, pokud jste ochotni schvalovat každou pitomost, která se jménem toho hnutí koná, je dobře. Kdekdo vás cituje.

Ale jakmile ukážete trochu smyslu pro pravdu a skutečný dosah programových hesel, trochu kritičnosti a samostatnosti, — je veta po vaší popularitě. Veliké spiknutí ticha tušíte kolem sebe. Jste odsouzen na smrt, nemáte-li plné verthajmky.

Tam jsme to až dopracovali. Na jedné straně roztahuje se žravý kapitalism, na druhé straně umlčuje se samostatná práce. Ubohá literaturo!

KRÁTKÁ ODPOVĚĎ

Opakuji: Honorář, který p. Horký obdržel od nakladatele Kočího za knihu básní, *nemůže* se dnes v Čechách normálně platit a také nikde neplatí. Pan Kočí má tedy *příčinu* k nenormálnímu jednání. Naznačil jsem, co to za příčinu jest, a myslím, že se nemýlím. Je-li p. Horký tak — opakuji — *naivní* (tohle má být osobní invektiva!) a věří-li, že p. Kočí to dělá z lásky k české literatuře, tož ať mu jen dělá advokáta dál. Já bych p. Kočímu do nákladu knihy nedal, ani za honorář desateronásobný, a vím, že nejsem sám z českých autorů, který tohoto poškozovatele české literatury nectí a jeho kramářství zatracuje. O tom, mám-li prsty jemné nebo hrubé, nemůže rozhodovat p. Horký, autor Paličových slok a redaktor Krameria. „Osobního“ nebylo v mém fejetonu nic; p. Horký chtěl si touto výtkou jen usnadnit práci: pokud ho znám z jeho polemik, *nedovede psát věcně* a všechny argumenty proti sobě chce sprovodit ze světa „satirickou“ lyrikou.

NEDÁVNO UKÁZALI JSME

— jeden z mála českých listů — na nezřízený obchodní amerikanism nakladatelství p. Kočího. Přímo vyslovily s námi souhlas Rudé květy, nepřímo Zvon, jenž ve vážné lokálce odsoudil znemravňující a hrabivé vykořisťování knižního trhu. Zatím p. Kočí rozhodl se stupňovati ještě svou zběsilou choutku po zmonopolizování obchodu s literaturou. Drzími inzeráty, drzími počtem, velikostí i bombastem, chytá důvěřivé české kavky na svůj Národní obzor. Spoléhá se na jisté „dobré“ vlastnosti českého člověka, který tak nerad dopomáhá si k existenci pomalou, ale jistou cestou, zato však sází do „lotynky“ a hledí včas přijít všude, kde se něco dává „zdarma“. Pan Kočí dává „zdarma“ stále. Pan Kočí sám má také takovou dobrou českou vlastnost: místo aby použil své obratnosti k založení seriózního nakladatelství, hazarduje, staví se kolosem a zapomíná, že tací kolosové stávají obyčejně — na hliněných nohách. Experimentuje ve velkém stylu, do čehož by nám ovšem pranic nebylo, kdyby to činil jen na vlastní riziko a jen

prostředky dovolenými mezi slušnými lidmi. Jeho nejnovější podnik je prostě něčím, co p. Kočí snižuje na úroveň velikých amerických výdělkářů, pod jejich úroveň dokonce, neboť deset takových amerických velkošpekulantů s tiskem nemá pro Ameriku ani desetinu toho zhoubného účinku jako jediný en miniature v Čechách. *Ted' musí se konečně větší česká žurnalistika ozvati, nechce-li sněsti výtku prodajnosti.* Pomalu snad dojde k nějakému odporu. Český pondělník již píše: „Dovídáme se, že se v kruzích žurnalistických v podniku p. Kočího a ve způsobu jeho reklamy spatřuje nebezpečí zájmům menších politických časopisů; budeť Národní obzor dle prospektu p. Kočího listem politicky bezbarvým a vrhán do obecenstva ohromným aparátem reklamním a administračním může ohrožovati existenci dobrých listů politických, udržovaných s největšími oběťmi stran i jednotlivců.“ Ke charakteristice p. Kočího sluší ještě dodat, že v redakci Národního obzoru má seděti vedle pp. Gustava Jaroše a prof. Soukupa také — K. L. Kukla, velmi „obratný“ žurnalista, jenž byl nucen odejiti pro úplatkové aféry dokonce z Národní politiky a zapadl poté do Světa zvířat. Pan Kočí ho nyní vzkřísí českému národu!

NAKLADATEL B. KOČÍ UŽ ZAS ROZDÁVÁ

zdarma Kalendář českých čtenářů a polozdarma „celý velký lidový slovník naučný o čtyřech obrovských svazcích“. Doufejme však, že bude co nejdříve usazen. Tak firma Bursík & Kohout překazila aspoň na čas ostudu, kterou p. Kočí dělal Palackého Dějinám. Žalovala ho na uznání nakladatelsko-autorských práv k Dějinám a spor vyhrála i u obchodního soudu jako soudu odvolacího.

ČAS NAPSAL DRYÁČNICKOU REKLAMU PANU KOČÍMU

Jinak nemůžeme nazvat lokálku o domnělé akci Máje proti této firmě. A je nejen dryáčnická, ale i dosti perfidní. Prý „na komando z Prahy začata akce proti Kočímu: zahájen bojkot knihkupecký, roztrušování pověsti o jeho už už nastávajícím krachu, inspirovány zprávičky v krajinských listech, svolávány četné důvěrné schůze ve spolku knihkupeckém, zadávány žaloby pro domnělé porušení autorského práva, dokonce vymyšleny i směšné báje“. Z toho všeho je asi jediné pravdivé: že se brání knihkupci a nakladatelé. A tomu nemůže se nikdo divit, neboť seriózní nakladatelé jsou jistě v první řadě ohroženi bezohledným řáděním firmy, která hodila na knihkupecký trh již takovou spoustu zbytečností a jedná s cenou knihy tak židovsky, že i kdyby měla zásluhu o zlevnění té neb oné *dobré knížky*, padalo by to velmi málo na váhu. Času podaří se sotva dokázat, že konkurenční kousky p. Kočího přispějí k zlevnění *nové české*

knihy a ke zvýšení honorářů. Ostatně jsme přesvědčeni, že lokálka nedostala se do Času normální cestou. Jinak ovšem nepochybujeme, že velké deníky budou při p. Kočím: písek velkých inzerátů dělá mu dobrou službu v jejich očích.

TAKÉ NOVÁ POLITIKA

věnovala nakladatelství p. Kočího pozornost. Spisovatel p. J. Osten píše ve fejetonu o literární reklamě, která „dostupuje u nás pomalu výše nikdy netušené, *pro české poměry zhora neúměrné*“, ukazuje, že „americká reklama, jaká se u nás začíná šířiti, by byla rozhodně i pro Německo příliš silným tabákem“. Připomíná strážlivou reklamu a strážlivé katalogy nejlepších nakladatelstev německých, jako jsou Schuster & Löffler, S. Fischer a jiná. A končí: „Ne, nejsou to zdravé poměry... a nepřinesou jistě nic dobrého veřejnosti a především ne literatuře.“

NEMÍNÍME NIKTERAK PŘESTATI

v malé své kampani proti reklamním a obchodním vůbec manýrám nakladatelství firmy B. Kočího. Doufáme, že nezůstaneme sami a mnohým otevřeme oči. Tak olomoucká Snaha píše o Národním obzoru p. Kočího: „Pan Kočí tvrdí, že Národní obzor nebude listem politicky bezbarvým, nýbrž přístupným všem českým politickým stranám: tedy politická strakatina, horší než bezbarvost, kompromisování se všemi a případně proti všem, slovem: list politicky *bezpohlavní*, politicky a sociálně *bezkarekterní*. V tomže prospektu publikuje p. Kočí rejstřík spolupracovníků svého listu, dle jeho slov prý „vynikajících spisovatelů a odborníků“. Mezi těmi 37 „vynikajícími spisovateli a odborníky“ čteme však jméno jediného skutečně vynikajícího spisovatele, Jar. Vrchlického, potom asi 4—5 jmen v beletrii a v národním hospodářství známějších — ostatních 30 „vynikajících spisovatelů a odborníků“ zná snad jen p. Kočí. — Litujeme, že p. Kočího nemůžeme ušetřiti těchto výtek, v lecčems jeho činnost nakladatelská má pokrokový rys, ale na tom trváme, že svým týdeníkem poškodí nedenní žurnalistiku pražskou i venkovskou, která má v našem životě národním a politickém ještě mnoho čestných i zásadových úkolů, a že přispěje k šíření žurnalismu *bezpohlavního a indiferentního*.“ My ovšem v nakladatelské činnosti p. Kočího nevidíme pražádného pokrokového rysu. Pan Kočí nezvýší našich normálních literárních honorářů, protože vůbec nehonoruje, nýbrž kupuje si jen jména, kterých potřebuje pro své podniky. Pan Kočí nezlevní také novou českou knihu: že zlevnil „české klasiky“, nebudiž mu počítáno za zásluhu. To, co „klasiky českými“ jmenuje, jest ze dvou třetin nepotřebná dnes literatura, která do rukou lidu prostě nepatří. Takovými vlastenci nejsme, abychom toho hodně hlasitě znovu ne-

prohlásili. Lid potřebuje silnou a moderní duševní stravu, lid potřebuje to nejlepší (ideově i umělecky) ze světové i české literatury, nikoli naivní povídačky a veršičky, které jeho úroveň spíše stlačují, v žádném případě však jí nepozdvihují. Pro lid stačí úplně zcela úzký výbor z našich takzvaných klasiků: vnucovati mu *všechno*, každou řádku předpotopní beletrie, je prostě hříchem na pokroku, na vývoji. A proto zůstává pro nás p. Kočí jen nakladatelem, „který zdiskreditoval českou knihu až na jarmareční přídavek k lákání kupců,“ jak praví Učitel'ské noviny (číslo 12). — Pan Kočí rozesílá po administracích dotazníky, za jakých podmínek přijmou mu jako přílohu prospekt Národního obzoru. Doufáme, že slušná česká žurnalistika odpoví mu zcela lakonicky: „Za žádných.“ Stane se to v její nejvlastnějším zájmu.

NAKLADATEL B. KOČÍ

pokračuje v *získávání žurnalistiky*. Založil si Národní obzor, vydává časopis studentský, vydal knihu *redaktoru* p. Horkému, oznamuje vydání humoristického románu *redaktora* K. Jonáše a vydá prý i knihu esejí *redaktora* p. Arnošta Procházky. Není nad chytrost!

TA-RAAA-RA-BUMS-TA-RAAA!

Morava se ještě nevystonala z lokálního patriotismu. Mezi lidem potkáte co chvíli někoho, kdo není Čech, nýbrž Moravec, a mezi inteligencí... tady se to neříká, ale velmi často dle toho jedná...

Mám na mysli dnes literární směry. Dostal jsem do ruky první číslo nového ročníku *Revue moravskoslezské*.

Je prostě žalostné, jak se tu hledí na literární umění. A je nedůstojné časopisu, který je čile redigován a mohl by se státi slušnou revuí, když místo kritických referátů přináší kamarádké superlativy referentské lyriky, když vedle Uhra a Holýho chce zařaditi do své beletristické přílohy i komediantské produkce pp. Karasa a Marchy.

I p. E. Sokol měl by se proti tomu ohraditi.

Ale p. Sokol se neohradí, cítí se nejčistším Moravcem, patří k cechu moravských literátů, kteří bohdá ukážou světu ohromnou — kvantitu svého díla. Neboť nemáme tu co činiti jen s nedostatkem vkusu a umělecké kultury, nýbrž i s *cechem* nadšeným alkoholem lokálního patriotismu.

Jsou tu lidé, kteří jsou přesvědčeni, že nic jiného není třeba, než aby se vzájemně navýsost chválili, má-li literárnímu umění na Moravě nastati zlatý věk. Morava je slepá, myslí si, tož my jednoocí musíme se státi pány. —

A tož: Taa-raaa-ra-bums-ta-raaa! Pan -rča píše o p. Sokolových

Kresbách: „...Někde přečteš pasáž — jako bys stanul u starého gotického portálu, tepaného z fialového železa, objemného a masivního, stvořeného pro ruce obrů a titánů ze starých ság...“

Pak se divte, že p. Karas bude spolupracovníkem Revue moravsko-slezské!

Pan J. F. Karas udává tón moravským literátům.

Chtěl bych zde citovati celou tu hnusnost, která má být referátem o Kresbách, to nemravné a pitomé siláctví předpotopní rétoriky, která je od počátku až do konce nepoctivým švindlem, vypočítaným na ohromení nejzakrnělejších inteligencí.

Takový referent „přehrává akordy brilantní dikce na klávesách rozrušené duše“ tak dlouho, až nedovede napsat poctivé věty. Nedivme se tomu, ideálem jeho vítězství je „*figurovat energii*“ v každé větě, ba v každém slově“. Tak čteme aspoň na stránce třinácté nahoře. Nešťastný autor chtěl říci bezpochyby něco jiného. Ale náhodou — u takových spisovatelů je všechno náhoda, všechno tím, co slina na jazyk přinese — charakterizoval dobře sebe a všechny své kamarády z tohoto literárního cirků.

Ano, podvodné siláctví, zdvihání papírových závaží, na nichž jsou napsány ohromné cifry, to je umělecký ideál mladé generace moravské. —

Pan -rča mudruje na konci svého „referátu“ i o jiných věcech.

„Po Kalusovi se hodilo kamenem řízné kritiky...“

„Při té příležitosti uveden žurnalistický boj o separatismu v literatuře, kde na jedné straně stál znatel českých literárních poměrů a na druhé kritik Moravského kraje. Boj dobojován vlastně bez výsledků a je tak dobře.“

„Jako v odpověď na neplodné polemiky vydána práce umělecké duše veliké (Sokolovy Kresby). Tato kniha vyšla jako v odpověď na žurnalistické boje o separatismu literárním. A nebylo lze lépe voliti než tuto práci, která každou uměleckou duši bude jistě přijata s vděčností.“

Z těchto citátů poznáme dobře ducha, mravy a způsoby moravské literární kotérie, kterou můžeme nazvat „separatistickou“. Není to nic, pranic nového. Tento způsob boje je příliš známý. Se stejnou neloajlností a drzostí „bránili se“ kdysi „starí páni“ v Čechách proti „moravské“ kritice. Jejich manýry přisvojili si nyní mladí moravští páni proti „české“ kritice. Toť vše.

Budou ukazovat na četné archy papíru potištěného jejich plody, jako by kvantita rozhodovala někdy v umění! Budou se navzájem chválit a z nadšených výlevů uměleckých ignorantů skládat vavřínové věnce pro svou impotenci!

A přitom budou hodně drzí.

Pan -rča napíše tak hezky, že „na jedné straně stál znatel českých literárních poměrů a na druhé straně kritik Moravského kraje“. To aby

nevinný čtenář byl přesvědčen, že když na jedné straně znatel, tož na druhé nutně — trouba...

Ale pánové mají přece trochu strachu a špatného svědomí. Nesvědčí o tom jen ta plná ústa dryáčnické chvály, svědčí o tom i ta skromnost, s kterou konstatují, že polemiky byly neplodné, že „boj dobojován vlastně bez výsledků“.

Jak pánové vidí, boj nebyl předně dobojován a nebude asi tak brzo. A po druhé: kde se jeví vlastně výsledky literárních bojů? Usvědčil jsem p. D. v Pozoru z nelogičnosti, z fixlování a z čistě osobních nájezdů. O tom však, kdo má pravdu, rozhodnou čtenáři především. O jejich úroveň se jedná a také o úroveň těch, kteří v literatuře přijdou po nás. A vzrůst a jakost této úrovně nedá se konstatovat hned, nýbrž až po letech. To budou pak naše výsledky.

Bojujeme nikoli proto, abychom pokazili některému nakladateli obchod, nýbrž proto, aby čtenáři pomalu sami se naučili poznávat, co je špatné a co dobré, aby mladí adepti literatury nebrali si za vzor literární brak, nýbrž umělecká díla.

Osoby jsou tak hrozně lhostejny. Neznám jich většinu.

Tak tedy nebyl „kámen řízné kritiky“ hozen po p. Kalusovi, nýbrž po knize dokonale špatné.

Kniha p. Kalusova našla v Revui moravskoslezské ještě jednoho obhájce; „Murilyč“ se podepisuje. Vypráví slohem venkovského poety slavnostních proslovů, že „dnes hledí se — jak se říká — spatra na plody pěvců národních písní...“, že „Kalus jest jedním z těch, kteří (autor píše, jež‘) slídí v pokladech národní poezie po nejkrásnějších perlách; slídí — a také nalézá“, že „nehezke je tupiti a vysmívati pěvce, jemuž vlastně přísluší dík a úcta“.

Člověk se otrese ošklostí nad plácáním takového občana, o němž neví, je-li tak hloupý nebo zlomyslný. Napišete poctivou kritiku mizerné knihy a — „tupíte a vysmíváte pěvce“. Odsoudíte důvodně hloupé imitace národních písní a — „díváte se spatra na plody pěvců národních písní“! Hrom má uhodit do takového pustého žvanilství, a ne jen „kámen řízné kritiky“.

Ostatně, bude snad přece líp. Knihu páně Sokolovu, toto „brilantní, milé, hřejivé, hřímavé, vysoce vyspělé a vysoce kulturní, účelné, moudré, jiskřivé, vážné a poctivé, harmonické a svěží“ a kdožví jaké ještě siláctví a boucharónství, nepostihl jen můj „kámen řízné kritiky“, nýbrž i „kámen“ referenta Lidových novin, které pochopily konečně, že „vlastenecký kritik“ dělal jim ostudu, a zaměnily rozumně literárního referenta.

To jsou tedy „kameny“ dva. Doufejme, že pomalu s pomocí kulturních lidí na Moravě „ukamenujeme“ literární brak a nevкус načisto.

pod mateřsky ochotná křídla Moravské orlice se zaslánem rozhorleným na Moravský kraj za to, že redaktor tohoto listu chtěl zachrániti ho před sebevražedným pokusem. Nešťastník opětuje nyní svůj pokus pod protektorátem p. Merhauta, který je přitom nejvíce k politování. Oč se jedná? Pan Kurt četl Sokolovy Kresby, líbily se mu a napsal o nich trochu lyriky do Revue moravskoslezské. To vše je docela v pořádku. Ale stejně v pořádku je, když jsem já konstatoval, že p. Kurt nemá trochu vkusu, aniž umělecké kultury, kdyžť se mu Kresby líbí, že p. Kurt nemá vkusu, kdyžť o nich mluví nejvýše nechutným způsobem, a že ani Revue moravskoslezská nemá vkusu a dopouští se svrchované lehkomyšlnosti, kdyžť propouští podobnou referentskou lyriku. Vytýká-li mi p. Kurt, že nejednám s ním a s lidmi jemu podobnými v rukavičkách, má k tomu velmi málo práva: není možno mazliti se s tím literárním bombastem a neomaleností, které se na Moravě v poslední době roztahují. Vždyť i ta Pokroková revue, která tiskne p. Kurtovi špatné verše, byla nucena vystoupit proti módnímu u nás siláctví, jež se produkuje pod maskou snahy o styl. Pan Kurt se také mylí, domnívá-li se, že si ten literární moravský cech a to hmatatelné kamarádství představují jako nějakou „stolní společnost“ se sídlem v Moravské Ostravě. Nikoli: to obé nemá takové zevní formy a není jí také třeba k tomu, aby několik prostředních a podprostředních spisovatelů cítilo se ohroženo společně trochou kritické pravdy a snažilo se paralyzovat účinky kritiky vzájemnou „hymnickou“ chválou. Tak se loučím prozatím s p. Kurtem. Byl jsem zvědav na knihu jeho veršů; nejsem již: kdo může napsat to, co napsal p. -rča do Revue moravskoslezské o Kresbách, ten má ještě daleko k — umění.

DOCELA HLOUPÉ POZNÁMKY

„K našim kritickým poměrům“ uveřejnil bez podpisu Ostravský deník ze dne 22. prosince. Čtete prosím: „Když před krátkou dobou vyšla kniha E. Sokola Kresby, upřeli jí kritičtí fanatikové z Moravského kraje a Lidových novin jakéhokoli práva k existenci. Z výše svého církevnictví, jež není schopno klidně usuzovat, zavrhuji vše, co není s nimi spjato kamarádstvím a politikářstvím, a místo věcné kritiky dávají výraz své osobní nechuti a zahrnou autora snůškou výrazů, jež jistě necharakterizuje dobře reky olympské, jako: impotence, slídivost, reportérství, přemrštěnost apod. Poměry literární v Brně jsou prosáklé osobním nechutenstvím a toto překáží, aby se klidně a poctivě mysli. Sokolovo dílo vyšlo právě za těchto poměrů a horkokrevnost jeho odpůrců nechtěla na něm uznati nitě poctivé. Kritikové nepředpojatí však vyřkli nad ní zcela jiný soud a my uvádíme posudek literárního kritika pražského Lumíru O. Theera.“

Člověk opravdu neví, má-li tu co činiti s bezednou hloupostí nebo potměšilou zlomyslností. Když se Revue moravskoslezská zastyděla za plácániny svých Kurtů, půjdou pánové nyní do Ostravského deníku. Ale za svou osobu — a místo pádného pohlavku, který si anonym plně zasloužil za svůj neomalovaný útok — pravím mu jednou provždy: Vytýká-li mi, že zavrhuji vše, co není se mnou „spjato kamarádstvím a politikářstvím“ a že „dávám výraz své osobní nechuti“, — musí předem vědět, může-li svoje slova dokázat, nechce-li býti docela obyčejným lupičem dobrého literárního jména. A p. anonym mi nedokáže ani jediný případ, kdy jsem soudil knihu s *osobním* zaujetím, kdy můj úsudek nevyplýval z poctivého přesvědčení a z jediné snahy: napomáhati uměleckému a kulturnímu vývoji. Snad jsou „literární poměry v Brně prosáklé osobním nechutenstvím“, ale o to věru se nestarám, nemaje skoro žádných styků s moravskými literáty a neznaje jich většinou blíže. S p. Sokolem nikdy jsem se nesetkal a nemám proti jeho osobě pražádné nechuti. Ostatně jsem přesvědčen, že i referent Lidových novin soudil stejně poctivě. Pánové vůbec nevědí, co to kritika je, neznají ani literární abecedy. Jinak by se neodvolávali proti jednomu na úsudek druhého, a hlavně nedovolávali by se úsudku p. Theerova. Pan O. Theer je literární nula, člověk, který před lety napsal pár slušných veršů a nic více, jest jeden z prvních arivistů naší nejmladší literatury, který snad co nejdříve uloví docenturu, ale zůstane přitom i nadále nafouklou nickou. A nakonec: Prodělal jsem dosti literárních půtek, snesl jsem bez počtu „vybraných poklon“, dal jsem a dostal jsem rány od Václava Hladíka počínaje až k F. X. Šaldovi, ale bylo přijíti teprve krtčím lidem moravským, abych se mohl střetnouti s někým, kdo se neštítí nejhrubší zbraně — a podezřívá mne z literární nepoctivosti. To je také zkušenost a — pohnůtka k práci. —

IBSENOVA STRAŠIDLA

(chybně Příšery) přešla brněnská prkna, aniž měla na naše obecnstvo nějakého hlubšího vlivu. Pravda, bylo i v našem hledišti několikrát pozoruhodné ticho, ale to byly jen momenty prosté vnější tragiky, které dojímaly. Citovost lidí nevelké kultury nebyla tu Ibsem o nic více a o nic jinak rozvlněna, než bývá Raupachovým Mlynářem. Intelpekt spal. Veliké dialogy pí Alvingové s pastorem Mandersem vyzněly do prázdna.

Není to vina herců, třebaže hráli většinou povrchně, což u Ibsena bude znamenat vždycky: špatně. Také to není vina divadelního vedení, které, jak se zdá, připravilo se zvláštní beztaktností k velikému básníku Strašidla pro dobu „dušičkovou“. Hlavní vina je myslím v nízké kulturní úrovni našeho publika. Strašidla jsou revoluční drama, úžasné krásně stylizovaný konflikt shnilé morálky s morálkou teprve pučící. Je to řada políčků rafinovaných a vražedných, a tyto rány

jsou mířeny do tváře devíti desetin posluchačů v hledišti. Ještě dnes. Je to prudký útok, jemuž ve vlasti básníkově postavil se do cesty malomocný vztek uraženého „veřejného mínění“, — jemuž u nás však se spokojeně tleskalo. To byl nejsmutnější fakt při celém tomto nešťastném představení. Nikdo se neodvážil protestovat, nikdo se nepohoršil a bojím se, že nikdo také nechápal. A jistě nikdo nebyl hlouběji rozrušen, povzbuzen.

Tož kus ideového výboje Strašidla u nás neznamenal. Báseň dozněla bez porozumění, bez účinku, bez vlivu. A neznamenal, nemohla ani znamenat čin umělecký, nedala uměleckého požitku.

Drama, do něhož vložil Ibsen tolik různých žárů a vášní, bylo u nás zatopeno oblakem šedi. A to ještě bylo to nejšťastnější, co se mohlo státi. Ohromnou, divokou karikaturou básníkova díla mohou se státi Strašidla v rukou herců, kteří nemají ani velikých uměleckých fondů, ani dosti času ke studiu. Kdyby náš Osvald, náš Manders, naše Alvingová byli se pokusili předstírat pochopení a studium, bylo by možná naše hlediště shledalo ve Strašidlech komedii. Panu Pechovi musíme býti vděční za to, že všecko ztlumil, co by byl pravděpodobně přepjal, zkarikoval. V třetím aktu byl proto jeho Osvald docela snesitelný. Tam, kde jsou všechny podmínky pro představení dokonalé, musí Osvald býti zahrán přísně a virtuózně naturalisticky, ale nemyslím, že drama stojí a padá s touto jedinou rolí. Paní Alvingová a pastor Manders jsou umělecky i ideově stejným článkem dramatu, hlavně nezapomínáme-li, že Ibsen sám chtěl tvořiti lidi, a nikoli role. Pan Pech nebyl by nedostatkem naturalismu ublížil celkovému relativně slušnému představení, kdyby se byli pí Blažejová a p. Javůrek dovedli povznést ve svých dialozích nad suché realistické podání a kdyby sám p. Pech nebyl v prvním a druhém aktu takovým „smutným prasátkem“, jak se obecně říká, a aspoň Osvaldovy náhlé výbuchy veselosti hrál temperamentněji. Ale, jak jsem pravil, bylo nebezpečí, že všichni tři podali karikatury, tož smiřme se s šedí a — fadeseou. Pro divadelní správu budiž nezdar tohoto pokusu pokynem, aby nedávala na repertoár umělecká díla, která předpokládají vysokou úroveň i u herců, i u obecenstva. Nakonec: bylo by nevděkem nezmíniti se ještě o slečně Spurné, která jediná dávala zapomenout, že máme před sebou — herečku, a byla velmi dobrou Regínou.

ROMAIN COOLUS: DRAHOUŠEK

Neznám dramatická díla p. Coolusova; má tuším dosti dobrou pověst. Jsou-li však všechny jeho komedie tak málo duchaplné, tak rozbředlé a ideově vratké jako Drahoušek, pak jejich dobrá pověst není jistě zasloužená. Tato sentimentální historie zamilovaného starce je rozvrácená na čtyry akty, z nichž snesitelný je než akt první, mile rozmarný a slibný. Zato tím nudnější jsou dva akty následující, napě-

chované sentimentálností, která nezdá se lechtati ani naše dobré publikum. Akt poslední je dokonce již hnusný. Láska starého pána, pronásledovaná spiknutím jeho rodiny a nakonec zrazená vlastním svým předmětem, ženou příliš bujarou ještě pro šedivějšího vdovce, charakterizována je posledním aktem již jen jako senilní vášeň bez mužnosti, diskrétnosti, hrdosti. Všechny sympatie pro ufnukaného starce nutně mizí a s nimi padá celá komedie, nedovedená k dramatickému cíli, rozpadávající se ve své prvky, které pozbývají své symbolické hodnoty. Proto „myšlenkový obsah“ hry je bezcenný: všechno je tu vratké, nikdo neodvažuje se jednati s odvahou. Ten „shovívavý soucit“, na nějž citátem upozorňuje podivný divadelní bulletin, jenž vyšel z kanceláře Národního divadla, není pranic sympatického ani ideově silného. Je to maska zbabělosti, neupřímnosti k lidem i k sobě; ta bývá sice ve skutečném životě velmi běžná, ale na divadle nestačí k opření dramatického života, zůstává-li ideálem bez protiváhy něčeho, co by bylo mravně silnější, ideově zdravější. Také netřeba na myšlenkový obsah podobného druhu zvláště upozorňovat: není v komedii p. Coolusově nic, co by mělo býti podtrženo jako příklad, jako pamětihodná sentence. Zdá se snad dosti krásnou a dosti smělou odvaha otce, který potvrzuje „právo na štěstí“ svému „drahoušku“, který je provdán a má milence, ale jen na okamžik: ten otec je příliš veliký slaboch, příliš senilní milovník, než aby jeho slova měla váhu mravní i — dramatickou.

Pan Branald, nepěkně a operetně maskovaný, nedovedl zamilovaného starce učiniti sympatickým aspoň prostotou přednesu: hrál divadelně v nejběžnějším smyslu. A přece byl by mohl ledacos zachrániti, maje po svém boku tak *roztomilého* a promyšleného „drahouška“, jako byla Emilienna pí E. Pechové. Nezaslechl jsem od ní falešného slova, falešného přízvuku: měla dosti příležitosti k přepínání plačtivých scén, nezapomněla se však, pokud vím, nikde a učinila je jistě méně nesnesitelnými. Také dovedla procítiti a správně reprodukovat pozvolnou přeměnu bezstarostné vcelku mladé ženy v důležitého činitele v sentimentálním dramatu. Dítě z prvního aktu roste před vámi nepozorovaně a konec komedie má v něm již vážnou ženu. Velmi dobrý byl v prvním aktu p. Baloun (Pierre), podával se s jistotou a lehkostí. V aktu třetím byl již jako vyčerpán: zapomínal hráti. Z ostatních nikdo nic neubral ani nepřidal neúspěchu. —

Nemravem, proti němuž nutno se co nejdůrazněji ohraditi, jsou nekonečné přestávky. Je-li konec představení oznámen na půl desátou, je to zcela neslušnou bezohledností, končí-li pak ve tři čtvrtě na jedenáctou. Při premiéře Pikové dámy stalo se totéž.

Není jistě nic méně normálního v soudobých mravech nad tak-zvanou morálku, ale ze všech morálek nejméně normální jest *morálka snoubenců*, to jest morálka, která je násilně vnucována dvěma bytostem různého pohlaví, které se milují a pomýšlí na plození dětí v širokém loži manželském.

Nechci tu mluvit o okolnostech, které *předcházejí* povšechně zasnoubení, ač jistě nejsou bez vlivu na morálku této životní doby. Nechci tu mluvit ani o zubožující a pověrečné výchově, která ještě dnes beze studu dává se mladým dívkám z naší šlechty a naší buržoazie, ani o absolutně pochybném životě našich „hochů“, kteří čekajíce na věno žijí s polosvětlem všeho druhu a ve veřejných domech, až otupí svou citovost tak, že jsou hotovi se svými mladičkými silami dříve, než vstoupí do „svatého stavu manželského“ nebo v zasnoubení, kvalifikované jako „stav přípravný“.

Odhodlal jsem se naopak nechati bez povšimnutí tato fakta vzdor jejich důležitosti a předpokládati věc, kterou nalézáme zřídka, že totiž dva mladí lidé, kteří chtějí jíti „za sebe“ z pouhé lásky, zůstali oba úplně nedotknuti špínou prodejných styků.

Nuže, dva mladí lidé — jak předpokládám — setkali se v počestné a upřímné lásce a veřejným nebo důvěrným aktem zasnoubení vstupují do nové fáze. Muž není již jako dříve pohlavně volný a nemá plné moci nad svými skutky, kdežto dívka zůstává pohlavně svázaná přísně užívaným sociálním zákoníkem. Nyní jsou tedy *oba* svázáni. To by mohlo býti správné, kdyby byli podrobeni *přirozené morálce*; ve skutečnosti však musí poslouchati morálku zcela zvláštní: *morálku snoubenců*.

Tato morálka spočívá v tomto:

Ve většině případů jsou snoubenci po celou dobu, která předchází sňatek, kontrolováni, sledováni, špehováni, „chráněni“ Argusovými zraky, celým houfem příbuzných, přátel a někdy i služebníků. Je jim přísně zapovězeno mluvit o lásce, objímati se příliš živě, mluvit šeptem. Kdyby byli ponecháni okamžik o samotě, stal by se veliký zločin. Někdy nesmí se ani procházeti bez průvodce. Tento pěkný systém má obecně za následek, že muž i dívka nemohou se navzájem intimně poznati, což je přece nutné pro skutečnou harmonii duší a citů a zavinuje velmi často, že po svatební noci pociťují mladí manželé zoufalé vystřízlivění. V zemích, kde morálka snoubenců je nejprísnejší a nejvíce středověká, ve Francii, v Německu, v Itálii, v Belgii, podobné jednání se snoubenci je pravidlem, jež potvrzuje jen zcela málo výjimek.

V jiných zemích, u jiných národů mění se poněkud tato morálka snoubenců. V Holandsku, v Anglii a hlavně v Severní Americe ponechává se snoubencům trochu volnosti pohybu. Mohou se tu na několik hodin spolu vzdáliti, mohou zůstat o samotě v pokoji a podobně.

V některých amerických krajinách mohou dokonce snoubenci podniknouti beze svědků malou cestu!

Ačkoli tedy podřadné zásady morálky snoubenců mění se dle různých zemí, její základ zůstává *týž*: spočívá v hlavní zásadě, že snoubenec a snoubenka mají svatou povinnost udržovati „čistými“ vzájemné vztahy, to jest, vystříhati se všeho vzájemného styku pohlavního.

Je nesporno, že se tu jedná toliko o morálku *městáckou*. Proletariát venkovský a městský celého světa poslouchá všeobecně jiných zákonů a opouští „morálku“, aby byl poslušen přírody, ač i u něho nalezneme stopy předsudku.

Tož morálka vyšších tříd vyžaduje, aby snoubenci žili vedle sebe *bezpohlavně* až do manželství. Představme si někoho, kdo by se octnul mezi námi, nemaje našich předsudků. Divil by se jistě tomuto zábavnému způsobu spoluzití, a kdyby byl tak opatrný, že by se hned nerozhořčoval, tázal by se asi předem, *jakým způsobem* připravují se lidé k manželství a *proč* nesmí se pohlavně spojití dvě bytosti, které se milují a chtějí společně žít. Tu by mu vypravovali věci, jimž se již nedivíme my, kteří jsme zvykli všemu druhu společenských nesmyslů.

Rodiče dívky určí svatební den, den slavnosti, která zbaví oba snoubence snoubenecké morálky. Někdy snoubence berou k poradě. Tento den může býti vybrán ze všech dnů týdne nebo měsíce; v každém případě však musí snoubenka v ten den býti schopna dostáti svým pohlavním povinnostem, to jest, nesmí den svatební setkat se s dobou menstruace.

Tisíce příprav počne pro ten „den radosti“. Zvou se hosté. A navštíví-li snoubenec svou budoucí ženu, najde ji uprostřed spousty látek a stuh, která provází nevěstu pod střechu manželovu a která skládá se z věcí, jichž úkolem jest zakrývati ženskou nahotu a tak připravovati muži nesčetné rozkoše!

S ukončenými přípravami přiblížil se svatební den. Oba milenci připraveni jsou k lásce jako dva dobře udělané biftečky k jídlu.

Ve svatební den jsou oba mladí lidé především vystavováni. Na radnici, v kostele. Pak jsou nuceni zúčastniti se bohaté hostiny, při níž obyčejně jsou předměty špatných vtipů. Konečně vržení jsou dosti hrubě sobě do náručí.

Jaký je důvod toho všeho, této „morálky“? Skutečný mravní cit měl by se bouřiti proti této „morálce“ a pojmenovati ji dle pravdy — *nemravnou*.

Dívka, stejně jako muž, ví velmi dobře, oč se jedná ve svatební noci. Připravuje se k ní klidně jako k věci nejpřirozenější a nejprchavější. Ozdobuje se k této příležitosti jako beránek, jenž se má obětovat pohanskému bohu. Lidé, kteří jsou shromážděni kol mladého páru, rovněž vědí, co se stane za několik hodin. Jejich úsměv je zlomyslný a dovolují si narážky. Sotva novomanželé odešli, každý ví, co se nyní

děje; fantazie lidí rozechřátých požitým vínem vytváří nejlascivnější obrazy.

To vše je „mravné“, toho dokonce vyžaduje prý „morálka“.

Nechci tu rozhodovati, zda žena zdržela se všeho pohlavního styku s mužem ze strachu před znásilněním své osobitosti anebo proto, že nenaskytla se vhodná příležitost. Je však žena, která se k aktu připravuje a ve své fantazii možná představuje si nejhorší extravagance, mravně vyšší než žena, která jednoho krásného jarního dne uposlechne hlas svého srdce bez uvažování a bez „moralizování“? Ať je tomu jakkolivěk, ale náhlé a na určitý okamžik předem stanovené vydání se nemůže býti lásce příznivo.

Láska (a rozumím tím slovem jen lásku pohlavní, protože bych lásku snižoval a degradoval, kdybych ji zbavoval sexuality), láska je něco velmi delikátního a křehkého. Její vývoj vyžaduje sterých přechodních period a nesnáší se s hrubým systémem: dnes nic, zítra všecko. Intelektuelní shoda a pohlavní přízeň mají kráčet spolu od počátku, až se vyvine touha po úplném a vzájemném splynutí.

Ve svatební noci vzdává se mladá žena svému muži, jako se pouští kočce z pasti myš, místo aby snoubenci pospolitým životem jako dobří kamarádi postupně nabývali vědomí pohlavního a postupně mu vyhovovali.

Postupná evoluce je nejpřirozenější cestou k lásce a také nejmravnější. Kdyby morálka snoubenců byla volná, nemohlo by pak tak často po okamžiku opojení nastati hořké vystřízlivění, přicházející tak — pozdě.

Dnešní morálka chce na snoubencích, aby žili v nebezpečném pohlavním rozdráždění, které vzniká abstinencí až do dne svatebního, a pak je náhle vrhá k prudkému úkoji.

To není ani přirozené, ani rozumné, ani mravné. Tato morálka otravuje duševní stav snoubenců a sňatek dvou milujících se bytostí činí sprostým. Z aktu, jenž má býti stejně tajným jako slavným okamžikem života, činí napolo veřejnou podívanou.

Měšťanská morálka je, jak vidno, velmi primitivní.

BERNARD SHAW: PEKELNÍK

Bernard Shaw je originelní, duchaplný, výbojný, statečný a — *anglický* člověk. Špatný sociolog, pochybný filosof: ale vždy syn Albiónu. Jakým je umělcem, o tom říká jeho Pekelník velmi málo.

Je opravdu podivné, že tato činohra může působiti zmatek ve hlavách kritiků: její hrdina, Dick Dudgeon, snad neerotický individualista, divoch s nejlepším srdcem na světě, není přece prázdnou záhadou. Nemůže také býti nějakým ztělesněným protestem proti senzualismu a modernímu erotickému umění: je to prostý silný temperament, jenž *prozatím* je zaujat jinými stránkami života než erotikou.

Toť vše. Že jsou egoismy, jimž činí radost „bezduševně obětovati se“, že přímým impulsem k činu nemusí býti vždy láska a žena, to jsou tak všední fakta, jako nezvratnou je skutečnost, že přitom diktát lásky je v životě všeobecně působící a nevyhladitelný. Kdyby všichni puritáni světa se spojili a byli sebe duchaplnější a výbojnější, nedokáží, že láska, pohlavní láska, láska more bestiarum, není základem a pramenem všeho života, východiskem i cílem — třeba neuvědoměným — politiky, umění, vědy, vši kultury vůbec.

Po této stránce činohra Shawova nedokazuje, nepovídá pranic. A umění je v ní velmi málo. Obratné dva první akty jako by ani nepatřily k hroznému aktu třetímu. V nich je pěkný náběh k nekrvavému dramatu, třetí akt je strakatinou ve všech směrech nepoměrnou. Autor jako by se rozpomenul, že dosud neuplatnil dosti svou duchaplnost a vražednou kritiku, nacpává jimi celý jeden obraz (vojenský soud), jenž se sice velmi pěkně poslouchá a baví, ale jest jinak něčím zcela nadbytečným. Poslední obraz třetího aktu je nepřirozený a nechutný: hrubá fraška.

Hrálo se (viděl jsem reprízu až) celkem špatně. Pan Dobrovolný (farář) potřeboval napovědy více než slušno, jeho dřevěná deklamace a bezúčelné a bezradné pobíhání dovedlo by znechutit všechno na světě. Pan Pech (Dick) byl velmi málo „pekelným“ divochem, jeho výbuchy byly dělané, jeho akcenty někdy docela nešťastné. Z ostatních pánů nejslušnější akcenty měl p. Baloun (generál), jen některá gesta a postoje byly trochu operetní; p. Javůrek (major) a p. Čepela (Kryštof) byli dobří. Z dam sl. Spurná a sl. Štursová snažily se s obvyklou u nich láskou a vážností dostáti svému úkolu. Sl. Štursová hrála skoro bezvadně, sl. Spurná zapomínala se trochu ve chvílích mlčení. Paní Engelbertová deklamovala ohavně. Režie byla dobrá, až na poslední obraz třetího aktu, kde přispívala jen k jeho fraškovitosti.

KAREL HORKÝ: KDYŽ VESLA VYPADNOU

Pan Horký je pouhý literární talentek. Mohl hodně prospěti té naší ubohé „roli dědičné“, kdyby se byl zapráhl do dobrého žurnalistického pluhu, kdyby byl svou nedůtklivou osobičku postavil trochu do pozadí a netlačil se v tom nekonečném zástupu nadějných jinochů za vavřínovým věncem básníka, umělce, na nějž má příliš hrubé — musím to opakovat — prsty. Mnohé zavinil asi úspěch jeho Paličových slok. Tato velmi průměrná knížka byla přijata českou kritikou opravdu s nevšední „benevolencí“, jsouc podporována nadto reklamou, kterou jí ochotně činily pokrokové časopisy pro její antiklerikální tendenci, kterou jí do jisté míry činily i kresby Gellnerovy.

Naučil mě ten český svět jistě nedůvěře, a tož si vysvětluji nápadnou onu „benevolenci“ motivy politickými: naši kritikové, pokud nejsou realisty, nechtěli býti v podezření, že činí p. Horkému

to, co realisté spáchali p. Dykovi s Koncem Hackenschmida. —

Nová kniha p. Horkého, verše větších rozběhů, povídá totéž co celá činnost autorova: p. Horký je špatným epigonem Macharovým. Ale p. Machar bývá někdy suchý, nevraživý, zřídka však nevkusný; p. Horký je nevkusný skoro vždy. Machar bije se často malicherně, ale vždy téměř pro něco; pan Horký rve se o svou osobu, která nemůže si vcelku naříkat, že jí bylo ve veřejném životě opravdu ublíženo. Naopak.

Kdybych viděl v p. Horkém básníka, mohl bych říci, že je básníkem „silných slov“. Ale p. Horký je právě proto nevkusným a není právě proto umělcem, že „silných slov“ užívá za každou cenu, že nezná rozdíl mezi patosem rozhořčení nebo zdravou hrubostí satiry a hrubostí triviální, klackovitou.

Takzvaná „silná slova“ — měli bychom ostatně přenechat tento výraz lidem bez krve a odvahy — znamenají, jsou-li oprávněna, pravidelně jen hodně nahé pravdy a přiléhavé charakteristiky; co nad to jest, zachází do směšného nebo odporného. V poezii musí se opírat o silný talent.

V p. Horkého knize není snad piecy, kde by nebylo rušivé triviálnosti; a tam, kde autor chtěl docílit účinku nahromaděním svých „silných slov“, dochází k „básním“ vážně nebezpečným zdraví lidského žaludku. Bylo v české literatuře napsáno něco hnusnějšího, sprostějšího, než je kvítek bordelové lyriky, jenž se jmenuje Volavka?

Nasáklá krví a močí
z průjezdu pouli své oči
a šeptá chraplavým hlasem:

Hej, hola!

Mám obchod s masem!

Nebo:

Dvacet let prožít jak čuně,
dvacetkrát syfilis v lůně,
to, páni, člověka zkruší...

Hej, hola!

Za zlatku duši.

Jen nejhorší poblouznění může se domnívat, že taková Volavka nebo Dopis ze Santa Maria, Metaři, Les Pompes funèbres, Svědek mají něco příbuzného s uměním. Pan Horký zdá se zapadat do duševního stavu, který nemůže býti nazván normálním. To by pak mohlo býti jedinou omluvou odvahy, s kterou vydal tuto knihu.

Hniloba, vilnost, líné metresy, špína, puch, olízující jazyky, hnusná tření, odulá břicha, chrchle, vznícená lůna, mrtvoly a rakve, slizké věci, děvky, červený měsíční květ ženy... dosti — v takových představách hýří perverzní fantazie tohoto pokaženého realisty.

Nakladatelství Kočího dalo této knize krásnou úpravu s výzdobou Brunnerovou. Je to přímo výsměch v sociálních poměrech našich básníků, z nichž nejlepší musí se často spokojiti s nejlacinější edicí svého díla bez vážného honoráře a bez účasti veřejnosti.

Ve verších Když vesla vypadnou... vzpomíná p. Horký svých politických odpůrců z doby, kdy vydával realistického ještě Krameria:

A někteří z nich zle si odplivli...

Myslím, že po přečtení této jeho knihy odplivnou si upřímně i jeho političtí přátelé. A to bude to nejlepší, co se může státi. Neboť u nás je vždycky možno, že p. Horkého kniha Když vesla vypadnou najde četnu mladistvých nápodobitelů. Ovšem, jednu smutnou útěchu měli bychom i potom: že žádný z nich nepřekoná ohavnost této „lyriky“. To není prostě možné.

SHAKESPEARE V NÁRODNÍM DIVADLE V BRNĚ

Nesporo, že i divadlo, i obecenstvo může mít prospěch z obohacení repertoáru, jež skoro vždy znamená provozování některého díla Shakespearova. Když nic jiného, aspoň ta náplň života překypující z každé hry velkého mistra, ona síla zdravá a neotesaná vnáší do hlediště trochu čistého vzduchu. A obecenstvo se směje a baví se šťastně a dobře.

Průměrní herci mohou ukázat, co dovedou. O to se jedná, že nemusí se nutit jako v některých dramatech moderních do postojů a grimas, které mají prozrazovat hluboké a subtilní procesy duševní, ale že musí pod všemi pestrými maskami odhaliti přirozeného člověka. To je jejich dnešní úkol v Shakespearovi. A tu by si měli vzíti k srdci malou přednášku, kterou Hamlet koná potulným hercům.

Naši brněnští herci hlavně měli si myslet, že to p. *Vojan v úloze Hamletově* mluví k nim. A měli si vůbec dobře povšimnouti, jak se dnes v Shakespearovi hraje.

Nepovím tu nic o výkonu p. Vojanově. Taková umírněná, lidská, delikátní hra dává zapomenouti na vše, i na nedostatky p. Vojanova hlasu. Dává zapomenouti dokonce i na to, že člověk sedí v hledišti, kde mohou po celé akty vrzat nesnesitelně dvěře, v hledišti, kam je módou chodit soustavně po zdvižení opony, kam divadelní sluha musí dámy shánět, aby pak představení nerušily.

Slyšíme-li takového Vojana, chápeme, jakou umravňující úlohu mohlo by mít divadlo, kdyby... Však znáte ta nesčetná kdyby, která z dnešního divadla činí stánek všeho možného, jen Múz nikoli!

Chvění probíhá člověkem, nějaké příliš hmotné závoje padají z duše, člověk se očisťuje, procítá v něm nějaká neurčitá láska, tuší dobro, které je krásou, a krásu, která je dobrem.

Škoda, že většina ostatních účinkujících u nás zasahovala v před-

stavení tak rušivě. Gertruda pí Blažejové byla velmi chatrná: jediný přirozený zvuk nevyšel z jejího hrdla, jediného přirozeného gesta neučinila. Ofelie sl. Spurné je nemožná, třebaže slečna je umělkyní a třebaže ze všech sil se snažila i tentokrát. Z pánů byl slušný p. Zavadil jako Horatio. Pp. Baloun, Pech, Souček byli celkem nemotorní. Pan Havel (Claudius) nehrál svého krále docela špatně, konec konců však příliš teatrálně, málo lidsky. Hrobník p. Čepelův byl dobrý. —

Ještě několik slov o předchozím provedení Zkrocení zlé ženy. V něm podala zejména sl. Spurná dobrý výkon. Přiblížila ho hodně podání přirozenému, nepřemrštovala a v závěrečné přednášce velmi pěkně deklamovala. Pan Dobrovolný, trochu dřevěný, byl nicméně tentokrát rozhodně ve svém živlu. Hrál dobře, což se o něm tak zřídka dává říci. Z ostatních zasloužil pozornosti jen p. Havel: jeho Gremio se mu podařilo.

Nakonec jen poznámku prozatím: k slušnému divadlu je třeba především i slušného publika. U nás má však obecenstvo ještě tolik kocourkovských zvyků, že by se vyjímalo podivně v divadle pořádném. Přicházet pozdě patří patrně k bontónu, k čemu patří ten zástup hloupě zevlujících mláďenců ve „foyeru“, to nevím. Trpěti by se neměl.

FERDINAND WITTENBAUER: SOUKROMÝ DOCENT

Soukromý docent Ferd. Wittenbauera je hodně průměrná tendenční hra. Štýrskohradecký profesor přibíjí tu i jistou dávkou dobré útočnosti satiry a humoru špinavé poměry na německých venkovských universitách. Soukromý docent dr. Obermayer nedosáhne ani po desetileté bezplatné činnosti, činnosti odborně vynikající, profesury, protože nemá poddajného charakteru, nedovede chytře dosíci přízně svých starších kolegů, a což hlavní jest, nedovede získati protekce jejich matrn a dcerek na vdávání. Je k tomu příliš hrdý a poctivý, a také trochu neotesaná venkovská originalita.

Takový konflikt mohl by působiti na českém jevišti dosti cize, zvláště když zmizí ze hry dekorace německého života universitního. Vzpomeňme si však, že máme v Praze svou českou techniku s podivnými poměry, že máme svou Českou akademii, které Machar činí právě nejvyšší oprávněné kázáníčko... leckterý šleh Wittenbauerův zní pak i pro naše ucho docela příjemně. Mizerové, klerikálové, intrikáni, nerozhodní slabochy, malé ženské „kamarily“ jsou i u nás příliš častými překážkami, přes které musí si raziti cestu talent, silný charakter, poctivá práce.

Hra Wittenbauerova je bohužel dramaticky mizerně stavěna, má ohyzdně plačtivý, celou předchozí kresbu rozmazávající čtvrtý akt a špatně kreslené ženské postavy. Ale je veselá a výborná, hlavní muž-

ské figury stojí na pevných nohou, a šlehy bez patosu, tvrdé a upřímné, dopadají bez pozérství, přirozeně a neokázale. Také několik dramatických scén je chytře nasazeno.

Hrálo se s chutí a neočekávanou věrvou, většinou docela pěkně. Pan Javůrek (dvorní rada) byl zejména v prvním a třetím aktu velmi přirozený a přiléhavý. Pan Baloun (prof. Prutz) maskou i hrou přispěl celou silou k úspěchu nejlepší figury, kterou má hra. Pan Dobrovolný (docent Obermayer) si sem tam trochu zadeklamoval, ale špatný nebyl. Zato p. Pech (docent z Lukánů) nevěděl si na počátku vůbec rady s úlohou, a později zůstal vytrvale dřevěný. Dámy měly dosti nesnadnou úlohu nejistě kreslené postavy upevniti. Paní Pechové (Elza) a sl. Šimové (Katuše) podařilo se celkem hodně. Slečna Spurná (pí z Leuchtů) se namáhala marně. Její úloha je příliš uměle zasazená do hry: zůstává stále nejasným její poctivé intrikánství z lásky.

Obecenstvo, bylo ho bohužel jen polovina, bavilo se výborně — mimo první řady sedadel v přízemí asi, kde sedí naše ženská honorace a propadlí kandidáti. Těm mohlo býti dosti nepříjemně. U ostatních měl večer veliký úspěch: dobrým antiklerikálním slovům dr. Prutze zatleskalo se dokonce při otevřené scéně. Rozhořčilo-li to někoho, stačí připomenout jedno: uměleckého požitku poskytuje naše scéna pramálo, ať tedy aspoň trochu vychovává — galerie a zadek divadla; předeek parteru má asi již tlustou kůži.

HLEDÁM SOLIDNÍHO NAKLADATELE pro svoje sebrané spisy, jež pojmu nejen práce veršem v nové úpravě, nýbrž i výbor článků a polemik. Chci slušný honorář a úpravu dle své volby.

Stanislav K. Neumann
v Řečkovících u Brna

KAPITALISM. Těžařská společnost v Courrières, v jejíž dolech stala se poslední strašlivá katastrofa, mohla by postarati se o dokonalou bezpečnost. Finanční prostředky k tomu má. Společnost byla založena r. 1852 s kapitálem 600 000 franků, jež představovalo 2000 akcií po 300 francích. Po pěti letech rozdělila dividendu 50 procent. Koncem 13. roku dosáhla dividendy 100 procent. V r. 1890 byla 200 procent, r. 1891 766 procent. Pro r. 1905 odhaduje se na 1040 procent.

EUGÈNE CARRIÈRE, jeden z největších umělců moderní školy malířské ve Francii, zemřel tyto dny. Dosti známé jsou hlavně jeho nádherné portréty Jeana Dolenta, Paula Verlaina, Rocheforta, Rodina, Daudeta a jeho přítele Éliséa Recluse. Nemoha platiti si modely, bral si je umělec v rodině a dopracoval se vynikajícího mistrovství v podání mateřství a dětských scén. Byl také, což mnoho znamená, intelektuelním v dobrém smyslu a vřelým člověkem. Neuchyloval se do „věže ze slonoviny“, ač jeho samotářské a povznesené umění by to bylo omlouvalo, nýbrž pohyboval se mezi davem a nehrál si na velekněze. Zúčastňoval se čile zápasů a slavností lidských. V aféře Dreyfusově stál po boku Zolově, A. Franceově a jiných. Žil a zemřel chud.

KLERIKÁLNÍ CHYTROST NEBO HLOUPOST? V jedné obci u Brna žijí dva mladí manželé: oba jsou bez vyznání, nejsou „sezdáni“ ani církevní, ani občanskou formulí, a vrchol všeho, mají nekřtěné, nemanželské děcko. Jsou přirozeně trochu v oku třech obecních černých ptáků: faráře, kaplana a nadučitele, kteří svorně jako ztemnělé souhvězdí Orióna putují životem. Švihácký a tučný kaplan vyjádřil se komusi: „Kterak mám já v neděli kázati, že takový nečistý a neznabožský život bohu se nelíbí, když lid vidí, že ti dva lidé mají se rádi a že bůh je netresce!“ A uvažoval dlouho o této zdánlivé nespravedlnosti boží, až došel k úsudku, že trestající ruka boží přece jen dopadne tam, kam má. I naslouchal tu a naslouchal tam: ovečky ženského rodu, hlavně ty, které překročily padesátku, leccos z dlouhé chvíle semelou, když jdou z kostýlka, na duchu i na těle okřalé. Kaplan naslouchal,

a teď si mne radostí ruce. Že prý ten bezbožný manžel koupil si v jiné obci domek, že svou ženu opustí a odstěhuje se do něho s jinou. Tak prý aspoň jedna zbloudilá ovečka bude potrestána. Však na tu druhou také dojde. — Pan kaplan si ovšem počká. Zatím může přemýšlet, je-li chytrý nebo hloupý.

ZAJÍMAVÝ SPOR vede se dosti zuřivě mezi politickou organizací sociálně demokratickou a spolkem Neue freie Volksbühne v Berlíně. Předmětem jeho je berlínská Philharmonie, jediný berlínský podnik, kde mohou se provozovati skutečně umělecké hudební produkce velkých rozměrů. Před patnácti lety uvalen byl na tento podnik sociálními demokraty bojkot, protože sál, o nějž se jedná, nebyl k dispozici politickým schůzím. Již tehdy však prohlásil zemřelý Liebknecht, že takovým způsobem nedá se připravit o umělecký požitek. To mělo za následek, že bojkot byl omezen, takže pro „osobní návštěvu“ byla Philharmonie „dovolena“. Nyní přišla však Neue freie Volksbühne a rozhodla se pořádati v bojkotovaném sále velkou hudební produkci, slavnost Beethovenovu, k níž žádná jiná berlínská místnost nestačila. Máť tento spolek ve svých dvanácti odděleních asi deset tisíc členů. To považují političtí sociálně demokratičtí vůdcové berlínští za porušení disciplíny a jsou odhodláni každého, kdo Beethovenovu slavnost navštíví, vyloučiti z politické organizace.

LOGIKOU dnešní lidé nezahynou. Vojenské soudy francouzské osvobozují šmahem důstojníky, kteří odepřeli poslušnost civilní autoritě při inventuře církevního jmění. Vojenské soudy projevují tím veliký respekt k věcem svědomí. To je chvályhodno. Ale aby jim nemohla býti vytknuta logika, odsuzují k velikým trestům, k několika letům žaláře vojíny, kteří odmítli nositi zbraň také jen z toho důvodu, že jejich náboženské svědomí jim to zakazovalo. Podobného něco nutno konstatovat i u neposlušných důstojníků. Jejich katolictví zapovídá jim pomáhati při aktech vlády proti katolicismu směřujících. Dobrá. Nelíbí se nám, že jsou katolíky, ale líbí se nám, že jsouce katolíky odmítají jednat proti svému přesvědčení. Ale té jejich logiky! Jejich katolictví brání jim násilím otevřítí chrámové dvěře, ale nebrání jim třeba druhý den dáti střilet do lidu. Podivná věru, podivná je logika dnešních lidí. A nejen katolických!

CO TO JE KARAKTER, o tom čteme v jednom filosofickém francouzském spisku následující: „Jistě každý člověk má charakter; charakter skládá se ze všech nabytých vlastností, jež připnuly se na vlastnosti vrozené: charakter jest to, co z hlediska mravního každému z nás ukládá vlastní cestu. Ale každý člověk není charakterem. Býti karakte-

rem znamená, jak praví Kant, míti u sebe praktické zásady přesně vymezené, projevovati je také v chování a vzorně se jich držeti. Pevné přesvědčení, energická vůle, která je provádí, to jsou dvě podmínky charakteru. Někdo může míti mocnou vůli, ale nemaje zásad, provádí skutky co nejvíce si odporující: jeho chování postrádá úměrnosti, v jeho rozhodnutích není logiky, nelze se v nich vyznati. Život člověka charakterního jest naopak uměleckým dílem: všechny části směřují k témuž cíli, jsou pevně spjaty touže myšlenkou! Jiný člověk opět dopracoval se osobních názorů, neochvějných zásad, ale skrývá je, neodvažuje se projevovati jich skutky, ustupuje od nich: není také charakterem. Charakterní člověk jde stůj co stůj k důsledkům svého přesvědčení, žije pro své myšlenky a umírá pro ně. Tímto způsobem oba elementy, zásady a vůle, jsou stejně nevyhnutelné. Ostatně, kterak jich odloučiti od sebe? Neboť zásady nejsou mrtvou věcí, nýbrž silami, které chtějí se ve skutečích uplatniti: jest vůbec pravou vírou víra, která nejedná? Čin, toť takřka víra, která vyšla navenek, která se prožívá. A pak beze skutků poznání uhasíná, hyne. Pascal pravil, že skutek plodí víru; jisto je, že ji udržuje a prohlubuje. — Býti charakterem, toť ideál, k němuž má každý směřovati. Neboť vůle jest základem personality, vůlí lišíme se od „věcí“ nehybné, pasívní, vydané všanc všem vnějším náhodám, vůlí vyšínujeme se nad pouhé „individuum“, nad zvíře, kterému sice již kyne zář vědomí, které však zůstává stále otrokem instinktů: jen charakterní člověk, člověk se zásadami a vůlí, je skutečnou „osobností“. Hraje úlohu, kterou si zvolil, čerpaje své inspirace ze světla rozumu, je dosti silný, aby prováděl až do konce zákon, který si sám dává, místo aby ho od cizí autority přijímal, je svůj, je autonomní, je sobě světem ve světě či spíše může pozdvihnouti svět a povznést ho k sobě.“ — Tolik francouzský autor. A teď si představme, že požadavek takového charakteru měl by býti například sítem při nastávající volební kampani, sítem, jímž voličové prosívali by kandidáty. Kolik kandidátů zůstalo by asi v sítu?

DR. OT. ROŽÁNEK, autor pověstných publikací nakladatele Kočího, které jsou tak dryáčnický vychvalovány, je členem výboru Spolku katolického učitelstva v Čechách. Stačí to pokrokovému učitelstvu, či ty lechtavé názvy Pohlavní choroby, Dějiny prostituce etc. zmohou víc než všechna pokrokovost? — Tuhle přímo senzační zprávu vyjímáme z časopisu Nový obzor. Kdo zná Rožánkovy duševní plody, které otravují lid víc než jakékoliv krvavé romány, pochopí nyní, z jakého pramene prýští jejich zákeřnický moralism.

NADĚJE VLASTI. Syn řečkovického nadučitele, *posluchač vysoké školy technické v Brně*, doprovází svého otce za korunu na pohřbech.

PODKOVÁŘSKÝ VÝUČNÍ LIST má zvláštní tvar. Jest to elegantní knížka s typografickou úpravou, která v doslovu obsahuje — světe, div se — článek od J. S. Machara Na cestu životem.

VYŠLA ZNAMENITÁ KNÍŽKA v nakladatelství Fr. Radouška v Uh. Hradišti, Havlíčkova čítanka, sbírka všech prací Havlíčkových, uspořádaná K. J. Obrátilem. Cena 40 hal. Vřele doporučujeme.

V LETOŠNÍM ŠKOLNÍM ROCE je v Čechách čtrnáct čtvrtých tříd českých měšťanských škol. Němci mají dvě. A na Moravě?

ONDRÍČEK A LEITNER koncertují v Londýně v Queen's Hall se znamenitým úspěchem. Ondříček vystupuje pod pseudonymem Floris. Proč to? Angličané zvykli by vyslovit -říček zrovna tak, jako si navykli na ř Dvořákovo.

KUPKOVO ALBUM, vydávané známým nakladatelem J. Levým v Čáslavi, spěje k svému zakončení. Právě vyšlé tři sešity 5, 6, 7 přinášejí bezvadné reprodukce: Meditace, v níž sám Kupka v hlubokém zanícení zhlíží se v hluboké tůni horského jezera; lehce nahozený obrázek Čarodějník a zadumaná Lesní žínka jsou květy tichých chvil Kupkových. Úplatnost a vlastenecká řvavost je bičována známým obrazem Ať žije armáda, — k němuž znamenitým protějškem jsou Prostituované. Plný rušnosti a životní síly jest obraz Radosti života — doplněný velice vhodně Pompes funèbres: nad skvostně vypravenou rakví v září voskovic sedí necitelně — pompes funèbres v barvě žluté — barvě zlata. Mohutně působí Vzдор, sfinga s okem do dálky upřeným. Obraz jeden z nejmohutnějších. Tři obrázky Práce sešit uzavírají. Jest radostno probírat se těmito listy, které by si měl opatřit každý, jemuž přináleží název inteligenta. Upozorňujeme čtenáře své na tuto vzácnou publikaci, kterou jim vřele doporučujeme.

PROFESOR KEPKA stal se mimořádným profesorem pozemního stavitelství na české technice v Brně. Konečně.

VÍDEŇSKÁ LIDOVÁ OPERA uvede letos na Dušičky na scénu zhudebnělého Mlynáře a jeho dítě. Starý Rychnovský bude tedy nyní kašlat do taktu.

PAN ADOLF KUBIS jmenován byl tajemníkem Národní jednoty pro severovýchodní Moravu v Olomouci. Volbu tu považujeme za velice šťastnou a pro zdar Jednoty rozhodně prospěšnou.

NOVÁ REVUE. V prvních dnech října počne vycházeti nový měsíčník redakcí Fr. Šrámka. V beletristické své části bude hledět dosáhnouti té nejvyšší literární úrovně, řadou článků pak a v různých rubrikách bude všímati si všech zjevů v sociálním životě, nepouštěje *nic* z dosahu bezohledné své kritiky. Veškeré dotazy, přihlášky a dopisy vůbec buďtež zasílány pod adresou: Fráňa Šrámek, Král. Vinohrady, Hálkova tř. 54, III.

PŘI ZÁPISU DO ČESKÝCH ŠKOL v Brně dosáhli jsme značného úspěchu. Surovosti radnice nepomohly. 234 dětí přibylo. Na Winterholle-rově náměstí musí býti zřízeny paralelky.

OLOMOUCKÉ MĚSTSKÉ NĚMECKÉ DIVADLO zahájilo sezónu — operetou. K umělecké úrovni obecnstva charakteristické.

PROFESOR ALEXANDR HERCEN zemřel v Lausanne, kdež od 1881 přednášel fyziologii na universitě. Byl synem slavného revolucionáře ruského, Alexandra Hercena, intimního přítele Michala Bakunina, jehož myšlenky před padesáti lety otrásaly celou myslící Rusí a jenž byl jedním z intelektuelních otců nihilismu a — v jisté míře i anarchismu. Hercen, syn, neměl bouřlivé povahy svého otce. Byl to pokojný učenec, člověk laboratoře a kabinetu. Byl nicméně přesvědčeným racionalistou a jedním z dobrých obhájců neodvislé morálky ve kalvinistických a pokryteckých Švýcarech.

SLOVÁČTÍ KOŽEDĚLNÍCI počali vydávat svůj odborný list Kožerobotník. Jak vidět, osamostatňují se pomalu i slováčtí socialisté.

VESNA BRNĚNSKÁ je ve dvacátém roce působnosti. Její správcové a hlavně její ředitel Mareš mohou s oprávněnou hrdostí vzpomínat na vykonanou práci. Vesna razila namnoze cesty dívčímu školství — v celém Rakousku — aspoň v některých odvětvích (např. lyceum) a ve všech vůbec na Moravě. Vykonáno tu kus opravdové tvůrčí práce. — Na tom nezmění pranic ani výtky, které byly a budou ještě Vesně činěny. Vytýká-li se jí někdy konzervativnost, — tož by bylo opravdu nutno, aby se nad touto výtkou zamyslili ti, kdo ji činí.

Jak málo dovedli se tu v této kulturní práci uplatnit například předáci lidové strany a jejich paní! V takových poměrech je se co divit, opravdu divit, že ředitel a jeho spolupracovníci dovedli Vesnu povznést a dovedou ji udržovat na tom stupni, na kterém právě je. A tu musí uznat přítel i nepřítel, že Vesna je hodně, hodně lepší než naše — státní školy. Je čestější a je svobodnější. — Není-li svobodna úplně, — není vina na ní — je mimo ni — v lidech, kteří mohli mítí vliv, kdyby — byli měli zájem! —

PRAŽSKÉ JEDNO NAKLADATELSTVÍ rozeslalo nedávno mnoho tisíc dotazníků mládeži s otázkou, kterých deset nejkrásnějších povídek zná. Odpovědi sešlo se velice málo. Z došlých a vyplněných lístků je vidět, že vkus mládeže diktuje nakladatel, a to úměrně ke své reklamě. Z některých odpovědí je až smutno. Pražský hoch byl například nadšen Hynkovým krvákem Lesní krčma aneb Hrozný konec.

Zajímavé je, že nejhorší vkus ukázaly děti učitelů.

V DĚLNICKÉM DOMĚ v Prostějově hrají *ochotníci* Shakespearův Sen noci svatojanské. Smělý, ale zároveň účtyhodný pokus.

O SPORU, KTERÝ VZNIKL mezi nakladatelskou firmou Bursík a Kóhout a uměleckým závodem Kočího o dějiny Palackého, napsal spisovatel Karel Horký v Čase trochu perné pravdy českým nakladatelům. „Je nutno viděti ono nakladatelské zákulisí a všechny ty konkurenční, špinavé nitky, aby člověku bylo nevolno z toho všeho, čemu se u nás říká ‚spor o literaturu‘. Kdyby všechny nakladatelské firmy v Čechách chápaly vředělkářství tak jako pan Kočí, byla by jistě zabezpečena existence českých spisovatelů a český literát nemusil by shánět chleba po magistrátech, advokátních kancelářích a prostředních redakcích.“ Na obhajobu pana Kočího uvádí, že mu za knihu básní Když vesla vypadnou... nabídl honorář 800 K — za tiskový arch 200 K. Máme však doklady, že k malířům se pan Kočí tak nezachovává, jako se zachoval k p. Horkému.

NEPOKRADEŠ!, „Podává selský jinoch N. N. z H.“ — „Podává selská děva“ — tak čtete pyšně psáno často a často v Šamalíkových Selských hlasech a ještě častěji v Selce a Selském jinochu. Podávají — jenomže tuze často — z cizí stodoly. Tak nedávno „podala“ selská děva F. Kučerová z Hané v Selce Vzpomínku na matku zemřelou. — Odkud ji vzala? — Nu — z Kosmáka — zaměnila jen světice za „matičku“ a denice za „hvězdičku“ — a původní báseň byla hotova. Loni tak ukradly dvě selské děvy z Německých Knínic K. Legerovu báseň

Nevěsta. — Ale — nedivíme se. Šamalíkovi lidé přece nechtějí být kulturní — a tož ani nevědí, že literární krádež je také krádež, opravdová krádež. —

TAKÉ KULTURNÍ DROBNOST. Dostali jsme od poctivého českého živnostníka zprávu, kterou potvrdili také jiní. — Při volbě předsednictva v obuvnickém společenstvu v Brně postavila se proti p. Volejníkovi česká opozice. Pan Volejník chodil před volbou po sále a sem tam prohozoval: „Pánové, ať jsem zvolen či nic, tři hektolitry dám.“ Po volbě zas prohlásil: „Pánové, děkuji vám za volbu; co budu moci, budu dělat. A kteří jste mne zvolili, přijďte večer ke mně do zahrady — uděláme si večírek a popijem si...“ — Tabló. —

OPĚT NOVÝ LITERÁRNÍ MĚSÍČNÍK! Průvodce československý, který chce rozšiřovat „praktické myšlenky literární“ (jak si to pan vydavatel představuje?). List bude vycházet v Napajedlích na Moravě redakcí p. učitele Pivného.

ČECHISCHE REVUE už vyšla. Rozumný národ by se staral při takové příležitosti o to, jak by Revue vnikla co nejvíce a co nejdále do ciziny. U nás — se lidé hádali — o jméno. Odbyt a pronikání Čechische Revue do ciziny je tu nejdůležitější otázkou. Není pochyby, že Revui si musíme udržet finančně aspoň hezkou řadu let sami. A není pochyby, že bychom ji měli rozesílat na mnoho a mnoho míst stále — i bez předplatného. Snad by udržování Revue nebylo k necti žádné naší vlastenecké korporaci. Ale u nás? Nadává se, že ji vydává — prý žid. Kdyby — tož co z toho? Že ten žid má o mnoho víc lásky k Čechům — než všeci naši takzvaní vlastenci! — A nad tím se ovšem nesmějí zamyslet ani mozečky z Národních listů, ani z Čecha. Ty mohou a umějí jen — hubařit.

V NEDĚLI BYL V BESEDNÍM DOMĚ Kubelíkův koncert. Bylo nabito. Brňáci se šli dívat na Kubelíka, a ne poslouchat jeho muziku. Slyšeli jsme v publiku poznámku: Ten Moravský kraj měl skoro pravdu.

C. K. OKRESNÍ ŠKOLNÍ RADA v Chotěboři rozeslala správám škol nařízení, aby bylo podrobně vyšetřeno, jaký vliv má *sítkování na školní mládež* vzhledem k chování, návštěvě školy a prospěchu dítek. Jak vidět, všimla si chotěbořská školní rada upozornění p. učitele Hladkého. Zato však ostatní okresy, kterých se to také týká, nevykonaly dosud ničeho.

Upozorňujeme, že mor síťářský jest rozšířen i na *Novoměstsku* a *Žďársku*. Naši stoupenci mají příležitost zakročit.

INZERÁTY V NOVINÁCH ohlašují opět pověstné vimperské kalendáře, známé to německoklerikální šmejdy, které natropily po našem venkově tolik neplechů. Prosíme naše čtenáře, aby ve svém prostředí takové bejlí, kde se objeví, i s kořínkem vytrhli a zničili. Neboť je nebezpečno, že by se rozšířilo.

MAXIM GORKIJ vrací se do Evropy. V Americe spisováním málo vydělal, takže žil v bídě, poněvadž ani to, co Andrejevna jako číšnice dostávala, nestačilo.

POD ZÁHLAVÍM HUDBA píše Ostravský deník: Kubelík jest vskutku nejmodernějším zbožím na uměleckém trhu koncertních podnikatelů. A móda se musí platit...

Že by měl Kubelík úmysl uchýliti se do soukromí, bych pochyboval; ustavičné ježdění světem zmrzí se konečně i těkavé povaze. Avšak nevěřím, že tomu tak bude. Co by pak dělali impresáři? Ti takovou tučnou kůstku tak snadno z rukou nepustí, dokud „táhne“. A že ještě potáhne, o tom není pochyby.

Nemalou pozornost vzbudil pianista p. Ed. Goll, který z malého nástroje vyluzoval zvuky síly neobyčejné. Jeho dovednost jest neobyčejná...

Vytrhl jsem ta nejpestřejší pera z „hudební kritiky“ a prosím laskavé čtenáře, aby přemýšleli o tom, jak je možno dát takovému článku záhlaví Hudba.

JEŠTĚ KUBELÍK. K barnumskému nevkusy a „parvenyjské nafoukání“ páně Kubelíkové druží se nový případ, který možno zařadit na jedno z nejposlednějších míst duševní úrovně „mistra“. V Ostravském deníku prohlašuje učitel V. Zatloukal, že pan Kubelík si dělá vlastně z obecenstva dobrý den, neboť ohlašuje na programech skladby, které potom nehraje, — poněvadž na ně nestačí. — Tak například sehrál v Moravské Ostravě místo těžké Paganinovy skladby I Palpiti lehčí Rej čarodějnic. Obyčejná mluva tomu říká švindl. — Pražské listy dostaly od Kubelíka tento dopis: „Není pravda, že jsem v Přerově styděl se za svůj český jazyk. Ale pravdou jest, že při všech posledních koncertech v Praze nedostalo se mi takového přijetí, jakého jsem byl očekával. I páni kritikové mne vřadili na poslední místo a i stručně, pouze několika řádky o mně se zmínili. *To mne nesmírně rozčililo*. Jsem sice synem českého národa, ale abych vždy a všude musel pouze svoji

mateřtinou mluvíti, to neudělám. Umínil jsem si, že v Praze více koncertovati nebudu. Jan Kubelík.“ Opravdu, větší neštěstí Prahu potkat nemohlo!

NAŠE REDAKČNÍ VÝSTAVA Pečínkových obrazů byla obohacena několika novými olejomalbami a pastely. Nové práce Pečínkovy, opět tak tiše tklivé jako duše jich autora, prozrazují touhy svého tvůrce, motivované posvátným klidem lesa, anebo tichým šerem večera. Mohutné borovice s cihlovou kůrou ztrácí se v zamželé modři, staré, skloněné břízy, s nádechem podzimu, dekorují lesní pozadí, zapadající paprsky sluneční zlatí tůň listnatého zákoutí, jehož středem teče potůček, šero večera zastiňuje obzor krajiny, kde u cesty stojí svatá muka, ztlumené barvy horkého léta, které nanese na obraz kloboucké chalupy večer po západu slunce, atd. atd. — — —

SOKOLSTVO, sdružené v mohutný svaz České obce sokolské, hodlá v nedaleké době vydati účet ze svého konání. Ve dnech 28., 29. a 30. června a 1. července 1907 pořádá v Praze pátý slet všesokolský, jehož se zúčastní sokolové ze všech zemí slovanských. Předsednictvo a výbor Obce sokolské vydal právě nadšené provolání k připravovanému sjezdu. Připadá nám, jako by bylo vydáno v době táborové, kdy české nadšení projevovalo se slovem „národovec“ a kdy se puncovalo červenomodrobílou pentličkou. Lépe by bylo uplatňovat intenzivněji svoje poslání než tak zastarale boucharónsky volat k národu.

V ČECHÁCH UŽ ZAS CHYSTÁ SE nový literární časopis, a sice literárně-kritický čtrnáctideník. Je ovšem pravda, že nemáme ani jednoho literárněkritického listu, ale je stejně pravda, že úloha vésti ho a udržeti jest dnes tak nesnadná, že všechny pokusy ztroskotávají a svědomití lidé neodvažují se něco podobného podniknouti. Tentokrát chce si spáliti prsty p. Max Leonier ve Dvoře Králové n. L., jenž nemá tuším veliké kvalifikace literární vůbec.

RADIKÁLNÍ LISTY VĚNOVALY delší stať Šibeničkám, jež prý znamenají v našich poměrech mnoho: nemožno je bagatelizovat nebo přehlížet, mají svou cenu, svůj význam i svoji oprávněnost. Jsme Radikálním listům vděčni za tyto řádky, jež jsou čestnou výjimkou v tom všeobecném mlčení, jež se spiklo kol Šibeniček, s nimiž redakce i vydavatelstvo mají ty nejlepší a nejpoctivější úmysly a které se mohou jistě státi důležitým činitelem v našem kulturním vývoji. Ale Radikální listy nazírají falešně na úkol takového satirického listu, chtějí-li ho míti předem zaujatého proti tomu nebo onomu pokrokové-

mu směru. Šibeničky nesmějí býti ani protirealistické, ani realistické, tak jako nesmějí býti třeba státoprávní nebo protistátoprávní. Jejich pozice je nad politickými, sociálními, náboženskými a jinými škatulkami. Satira jejich nesmí se zastaviti před žádnou církví, nesmí také potíratí jednu ve prospěch druhé. Všecky politické kombinace kol Šibeniček budou nutně zklamány. Volný, povznesený, neohrožený duch musí je charakterizovat.

DOSUD NETIŠTĚNÉ DOPISY Boženy Němcové, této nejsympatičtější české spisovatelky, otiskuje dr. Zíbrt v Českém lidu. Je to zároveň příspěvek ke charakteristice sociálních poměrů českých literátů. Také Němcová měla často dost — hladu.

MELŠINŮV SOCIÁLNĚ POLITICKÝ ROMÁN Na Sibíři v překladu Bronislavy Herbenové vydalo nakladatelství Kočího ve dvou silných svazcích. Odporúčujeme výslovně.

PRO ANTIKU, která „není mrtva“ a „musí pomoci chudokrevnému, neurastenickému lidstvu vyhnati bázeň před ‚oním‘ světem“, vyslovuje se dr. E. Peroutka ve druhém čísle Čechische Revue. Pěkný článek dává také zadostučinění Macharovi za jeho fejetony z Času. To, co o Macharovi napsal v této věci Přehled, nazývá autor „českou lehkomyslností“.

V POLOVICI TOHOTO MĚSÍCE přibude do Prahy jako host spolku výtvarných umělců Mánes mladý francouzský spisovatel Camille Mauclair. Uspořádá tři přednášky ve dnech 16., 18. a 22. listopadu. Mauclair je silný spisovatel a přesvědčený bojovník za umělecký pokrok. Mimo několik románů a sbírek veršů vydal zejména dobré dějiny francouzského impresionismu a monografii o Rodinovi. Právě nyní vydaly Volné směry ve své knihovně krásný bojovný román z moderního pařížského života Město světla. První přednáška Mauclairova bude věnována boji francouzského výtvarného umění za svobodu, druhá sociálním povinnostem moderního spisovatele, třetí „náboženství hudby“. Mauclair jako bystrý kritik hudební jest ctitelem našeho Bedřicha Smetany.

PŘEDSEDKYNĚ GENERÁLNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ evangelického svazu žen v Norimberce vyjádřila se *proti stejnému postavení matek provdaných a neprovdaných*, protože prý není žádného rozporu mezi božským příkázáním a požadavky přirozeného života. To dokazuje jen, že lidé

všech církví jsou stejně zpátečníci a málo informovaní o faktech života v přírodě. Kdyby tak taková počestná paní věděla, jak příroda, toto „boží dílo“, je „nemravná“ a „neslušná“!

DĚJINY MARKRABSTVÍ MORAVSKÉHO od R. Dvořáka vydalo právě knihkupectví p. Pišovo v Brně. Je to příruční vydání, stručnější, a tedy také všem vrstvám přístupnější nežli obšírné dějiny vydané ve Vlastivědě moravské. Celé dílo má skoro půl šesta stran a stojí pouze 7 K. Je to cena jistě hodně mírná. A už proto by měla být tato kniha v rukou každého Moravana. — Nemáme dosud jádrných lepších a úplných dějin moravských, a už proto by tedy neměla kniha Dvořáková scházeti v žádné rodinné knihovně na Moravě. Naříká se u nás často na drahotu knih. Německé dějiny takového asi rozsahu — bývají však hodně dražší než kniha Dvořáková, vydaná v Pišově nákladu. Myslíme, že i to je věc, pro kterou by si této knihy měli naši lidé všimnout — a hledět ji také co možná rozšířit.

Z OLOMOUCKÉHO POZORU (ze dne 14. listopadu) dovídáme se, že v Praze bude vystaveno dílo Constantina Meuniera, a sice „celá kolekce slavných obrazů mistrových“, jenž je „jedním z nejvýraznějších moderních malířů světových“. To je myslím trochu silný tabák i pro moravské nosy. Jak je možno však svěřiti informování o uměleckých událostech člověku, který neví, že dílem Constantina Meuniera je většinou — plastika. Vždyť i u nás dosti se mluvilo o jeho postavách horníků a o jeho posledním mohutném díle Pomník práce.

TÝŽ POZOR ZMÍNIL SE již podvkráté o Šibeničkách od té doby, co znova vycházejí. Jsme mu za to vděční. Ale neměl by být tak malicherně osobní, protože je to jen směšné. V obou lokálkách zamlčel jméno vydavatele, ač přece na jeho adresu napsal kousavě, že „můžeme pokládat je po stránce hmotné zatím za zajištěny; aspoň na dohlednou dobu“. Vrchol neodůvodněné kousavosti je však, píše-li, že by bylo škoda, kdyby Šibeničky měly „jakkoli popouštět ze svého původního programu a zeslabovat svou dřívější originelní výbojnost, bezohlednost i smělost vlastního názoru...“ To zní tak, jako by změna vydavatele byla skutečně již Šibeničkám vynesla nějakou závislost redakce. To by však Pozor těžce dokázal. Odmítáme takové podezřívání co nejrozhodněji. Redakce Šibeniček je naprosto neodvislá a spolupracovníci jsou titíž. Výbojnost, smělost, bezohlednost, vlastní názor jim redaktor nezakázal, naopak stále je v tom směru povzbuzuje. Obava Pozoru je stejně zbytečná jako neupřímná.

V PRAZE POČAL VYCHÁZET opět nový satiricko-humoristický list Svítlna. Činí zevně trochu lepší dojem než fiakristický Nový Neruda, ale jinak je velmi slabý ve všech směrech. Jeho existence potvrzuje opět dobrou českou vlastnost: Ukažte cestu, dobrý cíl, a hned se hromada jinochů žene za vámi. Ale nikoli, aby dobré věci pomohli, nýbrž aby ji profanovali a ničili.

V PRAZE VYŠLA malá sbírka epigramů Semenec. Autor není podepsán; kam patří, uhádneme z toho, že většinu tiskl ve Zvonu. Charakteristika Zvonu přiléhá k nim docela: hodně seriózní nazírání na umění a český kulturní život, paralyzované však idiosynkrazií „starých pánů“ k určitým moderním zjevům jak v umění, tak v literatuře. I v politice. Epigramy na Masaryka, Šaldu, Karáska a mnohé jiné jsou prostě reakcionářské. Některé jiné jsou příliš časově malicherné: jejich význam a smysl trval sotva týden. Forma je nestejná.

ODPORUČUJEME ČTENÁŘŮM jako četbu dobrou, poutavou a opravdovou spisy Björnsonovy, které v pěkné úpravě vydává nakladatelství Laichtrovo. Není v jeho díle veliké umění, je v něm mnoho moralismu, ale je v něm i mnoho myšlenek, které pro české země jsou stále ještě nové a mohou býti plodné.

PŘI BANKETU FRANCOUZSKÝCH ŽURNALISTŮV na počest Clémenceaua pravil ministerský předseda mezi jiným: „Jsem a zůstanu žurnalistou, to jest mužem, kterýž každý den svým spoluobčanům říká svobodně a poctivě své mínění. Neznám žádných krásnějších čestných titulů...“ Pozemský ráj měli bychom na světě, kdyby tato definice přiléhala k všeobecné zkušenosti! můžeme dodati.

SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V PRAZE vydala brožurku Emila Vandervelda: Budoucí socialistická společnost a cesty k ní. Autoru podařilo se jedině: vyzvednout to ze socialismu, co má naději na uskutečnění v nejbližším vývoji našich společností, půjde-li tento vývoj bez náhlých spádů kupředu. Spisek je jasný a střízlivý, mezi poctivými odpůrci socialismu mohl by vykonati leccos dobrého.

NOVÝ LITERÁRNÍ SBORNÍK počal vydávati p. Adolf Gottwald v Olomouci (Bělidla 3). Jmenuje se Černá hodinka a první svazek přináší dvě povídky J.-H. Rosnyů: Xipehuzové a Mlčelivá. Mimo to obsahuje též svazek řadu úvah a kritik pod společným titulem Lucerna. Je v nich hodně duchaplnosti, ale také mnoho ideového žonglérství.

Lucerna jest ochotna přinášeti zprávy autorů o jejich vlastní tvorbě, odpovědi na kritiky a diskuse. Odporúčujeme. Cena tohoto svazku 1 K.

OLOMOUCKÝ POZOR ODPOVÍDÁ MI velmi podivně. Vyslovil obavu, že Šibeničky při novém vydavateli ztratí svou *výbojnost*, bezohlednost a smělost vlastního názoru, a když jsem ho upozornil, že jeho obava je bezpodstatná a neupřímná, mluví opět o tom, že poslední tři čísla nemají už svého bývalého *uměleckého* rázu. Těžká je polemika s umíněností Pozorovou, ale je nyní i zbytečná, když Pozor doznává, že pisatelé jeho zpráv nepotřebují informací.

V LISTÁRNĚ PRÁVA LIDU ze dne 23. t. m. čteme: „Že si do redakce klerikálního listu vzali člověka *homosexuelního*, je naprosto správné. Ostatně je to pochopitelné: mezi perverzní celibátníky hodí se znamenitě.“ Nemyslí p. Ant. Němec, že takovýmhle způsobem antiklerikálního boje zesurovuje se lid? Homosexuelní člověk je člověk bez vlastní viny a od přírody nemorální, nic více. Posmívati se mu je prostě barbarské.

PŘI DRAŽBĚ OBRAZÁRNY barona Königswartera koupil baron Guttman z Vídně vlastní portrét Rembrandtův za 180 000 marek. Rubensův portrét prodán za 84 000, Cuypova krajina za 72 000, portréty van Dycka za 56 000 a 59 000. To je drobnost hodně — nekulturní; zdravá kultura zabránila by tomu, aby mistrovská díla výtvarného umění byla zahrabována do skladů milionářů, a učinila by je veřejně přístupnými.

ROVNOST (ZE DNE 24. T. M.) PÍŠE: „Ve středu měla se konati ve Slávii literární přednáška pro studentstvo. Pořadatelé i restaurátér byli připraveni, ale kdo scházel, bylo ctěné studentstvo. Celé tucty jich přešlapovali v Rudolfské ulici. Také žízeň po vzdělání.“ Co Rovnost píše, je pravdivé. Téma přednášky bylo: Kultura a mládí. V Brně si mladí patrně myslí, že když staří procházejí životem bez kultury, mohou oni také. O kulturu stojí dnes pomalu již jen — dělníci.

CHORVATSKOU ANTOLOGII Z ČESKÝCH BÁSNÍKŮ hodlá vydati pan Peroslav Sabić, v Praze žijící, pod názvem *Moje simpatije*. Dle názvu možno soudit, že antologie bude dílem subjektivním. To lze jen chváliti a tím více, protože obsahovati bude překlady z Nerudy, Machara, Sovy, Dyka, Březiny, Bezruč, což prozrazuje dobrý vkus překladatele.

„POKUSŮ O SATIRICKÝ LIST ČESKÝ viděli jsme již dost, ale končily všechny žalostně a zpravidla byl to nedostatek ducha, vtipu a určitého chtění, jenž jim hned předem vtiskoval pečeť smrti.“ Tak píše Právo lidu a dělá reklamu — Svítlně. Jak přirozeno, zajímají ho nejvíc karikatury řečníků — anarchistických a národně dělnických. Šibeničky mají předem vtisknutou „pečeť smrti“, protože nešetřily někdy ani sociálně demokratické církve. Také politika!

SEBRANÉ SPISY ANTONÍNA PRAVOSLAVA VESELÉHO vyjdou již v lednu 1907. Budou obsahovati 24 tiskových archů v elegantní úpravě a s ilustrační výzdobou Fr. Kupky. Jsou nepostrádatelné pro každého pokrokového člověka, který má zájem o věrný a zajímavý obraz onoho myšlenkového kvasu českého pokrokového hnutí, které vyvrcholilo v procesu s takzvanou Omladinou, a komu záleží na tom, seznati blíže dějiny sociální a revoluční myšlenky v Čechách. Subskribenti hlastež se na adresu: Jan Ziegloser, vydavatel Ženského obzoru, Praha, Král. Vinohrady 1095.

LONDÝNSKÉ NAKLADATELSTVÍ W. Heinemanna vydá Tolstojovo esej o Shakespearovi. Jasnopoljanský filosof slavného Angličana v ní přímo trhá, vytýkáje mu ošklivé a nízké podněty, nepřirozenou mluvu, přeherodesované charaktery a situace a plýtvání anachronismy. Shakespeara prý vynesla do výše pouze Goethova chvála. Kdo zná ostatně splašené názory Tolstojovy na umění, nepodiví se tomu.

ZLATÁ PRAHA, jejíž část ilustrační nestojí, jak známo, na vyšší umělecké úrovni, má v jednom z posledních čísel na první straně všední obrázek jakéhosi p. V. Dlouhého: Klid stáří. Něčím tento obrázek přece však na sebe upozorňuje: Stařeček na něm čte brněnský — národně dělnický Pokrok. Pan Dlouhý je patrně hrozně nevkusný člověk: dělá tu očividnou reklamu časopisu, jenž není Moravě dvakrát ke cti.

SAMOSTATNOST (ZE DNE 24. LISTOPADU) PÍŠE: „Potěšitelným zjevem je onen nával obecenstva, který je na *lidové extenzi p. F. X. Šaldy* o moderním dramatu... Obecenstvo vyciřuje, že se tu podává cosi smělejšího, životnějšího, hlubšího...“ Vsadil bych se, že se Samostatnost mýlí. Navštěvovati přednášky jistých osob stalo se druhem sportu: místo gest fotbalisty okukují se gesta a akcenty přednášejícího. Toť vše, a pranic potěšujícího.

JAK ZNÁMO, byl zvláště na Uhersko-Brodsku tuhý volební boj. Bojovalo se všemi zbraněmi, násilnictví slavilo triumfy. Slovácko se hýbe, klerikální panství chvěje se v základech. Některé momenty z tohoto boje zachyceny jsou ve sbírce Časové motivy, verše z volebního rozruchu, jež vyšla od neznámého poety v Uherském Brodě. Pro Slovácko znamená v nich leccos kulturní dokument.

MAURICE BARRÈS, známý i u nás autor Bereničiny zahrady a Ne-přítele zákonů, roztomilý esejista a pozoruhodný romanopisec, bývalý boulangista, antidreyfusard, antisemita a nacionalista, chce zdá se zarmoutiti šovinistickou dušinku našeho Milana Fučíka z Radikálních listů. Není mu volno mezi idioty nacionalistické strany a míří k socialistům. Toto jsou jeho slova: „Nevím, jaká síla unáší mne k nim. Ostatně ze sociálního hlediska nikdy jsem se nebál extrémních řešení.“

SOCIALISTA-ŠPLHAVEC, francouzský ministr vyučování Briand nemá v lásce učitelů. Nejnověji chce nahradit rychle učitele na smíšených školách učitelkami. Jeho důvody jsou 1. úsporné, 2. pedagogické a 3. časové, neboť kandidátů prý ubývá, kdežto kandidátky jsou velmi četné. Proti tomu ukazují učitelé, že ministr mluví o úsporách v této věci, aby ukázal, že nemíní vyhovět mírným požadavkům učitelské organizace (Les Amicales), aby obě pohlaví měla stejný plat, 1200 až 2400 franků. A hlavně jedná se tu o zbraň, která má býti dána do rukou reakcionářským obcím a vesnickým tyranům: když bude učitel nepohodlný pro propagandu, kterou kolem sebe činí, vzpomenou si na Briandovo nařízení a dosáhnou nahrazení nepohodlného učitelkou, — která je zpravidla méně nebezpečná.

SBÍRKA KUPKOVÝCH OBRAZŮ, jež na výstavách v Čechách a na Moravě letošního roku tak značný a oprávněný rozruch způsobila, vrací se zase zpět k svému mistru do Paříže. Poslední stanicí na této pouti bude město Louny. Péči nově založeného Vzdělavacího sboru osvětového svazu získána výstava Kupkova pro toto město, kdež otevřena bude v polovici prosince a potrvá přes svátky vánoční. Tímto způsobem dána příležitost našemu severozápadu, sousednímu „uzavřenému“ území a dělnictvu hnědouhelné pánve seznati snadno umění Kupkovo a oceniti jeho význam.

SYN STARÉ ŠLECHTICKÉ RODINY, komorní páže, carův vyšší důstojník ruský a pak najednou revolucionář, vězeň, uprchlík a vyhnanec žijící v Londýně — to jest Petr A. Kropotkin — napsal o svém pohnutém životě rozsáhlé paměti a ty paměti jsou spolu kusem historie celé Rusi,

potom i celé Evropy a jejího dělnictva. V dělnickém hnutí postavil se Kropotkin do tábora stojícího naproti sociální demokracii, do tábora anarchistického; a při svém anarchismu zachovává noblesu ducha i jednání. A tu kupodivu také tento revolucionář jest spolu mužem ducha, který činí na tomto poli význačné objevy! V historii geografie Sibíře a geologie Asie je napsáno jeho jméno natrvalo. Jeho Paměti dostávají se k nám právě v českém překladě. Voláme radostně: Konečně! Je to dílo formou prosté, ale krásně prosté; svým obsahem mocně dojíká, místy uchvacuje. Nevolenství, carský dvůr, špiclovství na něm, korupce byrokracie, revoluční hnutí, těžký život vyhnanců sibiřských, to vše najednou vidíme před sebou nakreslené pérem umělce, jenž to vše viděl na vlastní oči a prožil vlastním životem! K tomuto dílu napsal slavný Jiří Brandes předmluvu — tak dva znamenití muži sobě prokazují zde čest i úsluhu! Český překlad opatřen jest podobiznou Kropotkinovou. První svazek o 190 stranách stojí 2 K. Vyšel v Knihovně Samostatnosti (Praha, Školská č. 36).

PEČÍNKOVY OBRAZY jsou vystaveny částečně v naší redakci. Část pak jsme vystavili v České novinářské kanceláři u p. Brumovského v Zámečnické ulici. Pány, kteří si u nás obrazy už zamluvili, vyzýváme, aby si obrazy co nejdříve vyzvedli. Neučiní-li tak do konce tohoto měsíce, prodáme je jiným, protože poptávka je nyní čilejší a my nemůžeme dopustit, aby kvůli liknavým objednavatelům trpěl umělec škodu. Mezi obrazy je nyní řada olejů, jež dosud ani v Brně, ani jinde nebyly vystaveny. Upozorňujeme na výstavku hlavně ty, kdo chtějí sobě nebo známým pořídit na „ježiška“ něco opravdu cenného a krásného.

SE ZNAČNÝM ZÁJMEM očekávaná kniha Macharovy „antické“ poezie vyšla konečně u Šimáčka pod trochu nechutným názvem V září helénské slunce. Obsahuje přes padesát básní.

V NEDĚLI KONALA SVOU VÝROČNÍ SLAVNOSTNÍ SCHŮZI Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění. Letos byla mimořádně zajímavá: byli v ní přijati dva noví lidé do čtvrté třídy Akademie, a sice Jaroslav Hilbert a František Kupka, oba velmi málo akademičtí umělci. Hlavně volba Kupkova není bez významu: co tomu řeknou naši klerikálové a reakcionáři, že ve tvrzi uměleckého i vědeckého konzervatismu nalezlo se místo pro jejich neuprosného satirika?

V PRAZE PROPADLO hrozným způsobem třířádkové drama Karla Rožka Podzimní svítání, které se hrálo ve smíchovské aréně jako třetí večer druhého cyklu Máje. Pan Rožek, který hrál v naší literatuře celkem velmi smutnou úlohu, pochopí snad nyní, že jest nejvyšší čas, aby se věnoval něčemu sobě přiměřenějšímu, než jest umění.

PRAVIDELNĚ VYCHÁZENÍ ŠIBENIČEK má výsledky — — negativní, však prozatím. Vznikl Neruda, vznikla Svítlna, „zreformoval se“ Švanda dudák a teď mají býti „zreformováni“ i — Humoristické listy. Redakci textu převezme p. Klecanda, redakci části obrazové — p. Viktor Oliva. Jak vidno, nepůjde tato „reforma“ příliš do hloubky.

VE VÍDNI HECU MILOVNĚ stalo se pomalu úctyhodným zvykem, že každé zbudování nového pomníku musí předcházeti nějaká aféra. Její výsledek mívá pravidelně pak smutný vliv na uměleckou stránku věci. Nejnověji je předmětem sporu *pomník*, jenž má býti postaven „králi valčíků“ *Johannu Straussovi*. Členové komitétu, vedení uměleckým zájmem, jsou pro návrh Hellmerův. Zástupci města Vídně vystoupili však proti tomuto návrhu z důvodů „mravních“, protože pomník má představovati rej amoretů a géníů, ovšem nahatých. Jakou hodnotu mají tyto námitky, vidno nejlépe z toho, že zástupce ministerstva vyučování nepřipojil se k názoru vídeňských obecních tatíků a za návrh Hellmerův se přimlouval. Městská rada vídeňská usnesla se odvolat z komitétu své zástupce a vyhrožuje, že nedá místa pro pomník ani subvence, když nebude vyhovovat všem — uměleckým a estetickým podmínkám!

J. S. MACHAR VRÁTIL CENU, kterou mu přisoudila Česká akademie za Vteřiny, cenu literárního odboru čtvrté třídy, který, dle slov Macharových ve čtvrtletním Čase, stal se jakousi obroční uzavřenou společností, která v dojemně pravidelném turnu dělí velké ceny mezi sebou, prostřední ceny dává svým pretoriánům a posledními cenami jako na posměch pohlavkuje všechny ty kulturní činy generace, která nerostla s nimi a nevyrostla z nich. Machar táže se také, má-li to být symptomem „té všeobecné sbližovací mánie, která nyní otravuje český vzduch a hrozí zničit i to malé požehnutí, jež vzešlo z bojů minulých let“? Za tato slova jsme mu hlavně vděční. Bezkarakternost slaví teď pravé triumfy v naší literatuře. Nikdo si nechce už nic vybojovat, každý chce se dostat k prestolu nebo k teplému místěčku jen sbližovací metodou. Je to ostatně skutečná urážka, nabízí-li se básníku Macharova významu cena tam, kde ji dostává, a soustavně dostává, také taková literární nula, jako je například Klášterský.

NA JAROSLAVA VRCHLICKÉHO činily noviny nátlak, aby promluvil v panské sněmovně ve prospěch všeobecného práva hlasovacího. Nová politika k tomu dodává: „Velicí básníci nejsou k tomu, aby dělali politiku, ani tenkrát, když se jim za jejich zásluhy dostane titulu rakouských pairů!“ Kritiky tenhle názor věru nesnese. Je to vyložené nekulturní stanovisko. Nadutý advokát z toho čouhá.

T. R. CHVOJKA, mladý český kreslír a karikaturista, nyní v Mnichově žijící, byl, jak známo, „objeven“ Šibeničkami a jeho práce v nich jediné uveřejňované patří jistě k tomu nejlepšímu, co v Šibeničkách jest. Na jeho individualitu musí si ovšem širší veřejnost teprve zvyknouti: laik nepozná na první pohled v „syrové“ jeho kresbě originelní umělecký talent. První číslo Šibeniček v novém roce věnováno bude v obrazové části výhradně tomuto umělci. Vedle drobných kreseb, několika velkých karikatur a vlastní „podobizny“ autorovy bude to zejména povedená satira Tráva, cyklus kreseb, jež sám umělec doprovází textem, která jistě zamlouvati se bude čtenářům našeho nejlepšího satirického listu.

„VŠICHNI LÉKAŘI JSOU v tom zajedno, že fedrování a pěstování pohlavní perverzity je lidstvu mnohem zhoubnější než prostá prostituce.“ Tak píše Právo lidu (č. 345) a rozhorluje se nad „nemravnými“ inzerty Prager Tagblattu. Zcela zbytečně: každý lékař, aspoň reakcionářsky nepředpojatý, řekne mu, že lidé homosexuelní, lesbičtí a podobní jsou velkou většinou sice nenormální, ale stejně přirození jako lidé pohlavně normální, že svého perverzního úkoje potřebují stejně přirozeně jako normální lidé svého normálního. Jsou to řekněme „hříčky přírody“ — někdy i kultury — a jen morálka velmi nelidská může je zatracovat za kvalitu vášně, kterou jim dala — většinou aspoň — sama rozmarná příroda. Měli bychom se konečně odnaučit moralizovat tam, kde třeba nejvýše léčit. Sociální demokraté ve vědomí toho, že drží na světě normálnost ve všem všudy, projevují svoji nivelizační choutku i ve věcech, kterým naprosto nerozumí. Je to nekulturní i nelidské stanovisko. Tím nehájíme obchod Prager Tagblattu ovšem, který za podobné inzerty vybírá trojnásobnou sazbu!

V PARDUBICKÉM ROZVOJI, který vyniká humoristickou hlídkou literární, čteme (v čísle 49) v referátu o románě Marie Majerové: „Máme se spisovatelkami větší štěstí než se spisovateli, nemáme spisovatele, jenž by byl pronikl k výši Boženy Němcové, ba ani k Boženě Kunětické.“ To je příspěvek k otázce, kam vede pravověrná realistická kultura.

V ZÁBAVNÉ PŘÍLOZE prvního čísla Národního obzoru, výtěžkářského podniku p. Kočího, má dvě básně p. Jaroslav Vrchlický. Zároveň se s námi sděluje, že jistá pražská firma překvapí nás k vánocům novin-kou: dá do prodeje klozetový papír na jedné straně potištěný literárním textem; redakci převezme také náš první básník a zahájí text nejnovější svou intimní lyrikou.

ČAS REFERUJE o vystoupení Charlotty Wiehové v karlínském Varietě, kde hrála zejména v pantomimě Ruka. Pochvaluje si ji celkem. A zajímavé je, co dodává o akrobatických produkcích, které doplňují večer. Píše, že divák „najde v nich tolik práce, tolik cviku a kázně, tolik odvahy a vytríbenosti, že ani takzvané velké umění nemá vždycky toho všeho víc“. Souhlasíme. Varietní produkce velkého stylu poskytnou pravidelně více estetického požitku než většina arén a divadélek, jimž se přikládá bůhvíjaký kulturní význam.

Z OLOMOUCKÉHO POZORU SE DOVÍDÁME, že p. Jiří Karásek ze Lvovic, jenž atd. atd., jest „nejnověji jmenován jako stálý spolupracovník Kočího Národního obzoru. Bude proň pracovat v rubrice divadelní, redigované dr. B. Prusíkem, a jeho přispívatelství má záležet v pravidelném psaní esejí o moderně dramatických i divadelních tématech“. Pan Karásek, jak se zdá, hraje velmi, ba velmi aristokratickou komedii. Vzdá se s patosem literární činnosti jako intrasigentní literární kritik a „prokletý básník“, aby za několik měsíců znova vylezl na jeviště jako spisovatel, jenž má svoje prospěšné styky, a dostal cukrátko od prvního českého básníka. A aristokrat jde se prostituovat do Národního obzoru, jehož čtenářstvo bude stát asi na úrovni odběratelů Národní politiky. Je něco shnilého... je něco k zvracení hnusného v naší literatuře.

VÝBORNÝ VÝPRASK UŠTĚDRUJE vzájemně se podporující společnosti našich literárních a výtvarnických bohů ze čtvrté třídy České akademie p. J. S. Machar v jubilejních kapitolách, které uveřejňuje ve fejetonech Času. „Sejdou-li se pánové v domě Zemské banky, jmenuje se to Umělecká beseda, sejdou-li se u Choděry, je to spolek Máj, a sejdou-li se v Muzeu, je to Česká akademie. Na jedné straně tedy literární Sv. Bartoloměj, na druhé hospodská společnost, kde, ať přijde kdokoli, je-li s pány znám, přistaví si židli a přisedne ke stolu. Ale žárlivě střeží páni svůj stůl pouze před těmi, kdož jim nejsou po chuti...“

ČLEN NAŠEHO DIVADELNÍHO DRUŽSTVA potká mladého herce: „Prosím vás, co to dáváte za blbosti, takové Příšery nebo Ideálního manžela? To myslíte, že vám bude někdo na to chodit?“ Je mnoho pito-mosti v zemi moravské...

PO ŘEČKOVICKÝCH TATÍČÍCH, zbaňkovaných panáčkem, přicházejí duchcovští němečtí nacionálové — píše Nová Omladina. Vypověděli z obce občana Jana Doudu, horníka, protože jeho „nemanželské spolužití, proti mravnosti se prohřešující a z něhož se narodily již tři děti, budí všeobecné pohoršení a mohlo by při dalším trpění přivoditi obci duchcovské škodlivé následky...“ A opět: Konkubinát je jen záminkou, aby se obec mohla zbaviti anarchisty a Čecha. Povede se jim to bezpochyby tak málo jako kosům řečkovickým.

V LEDNU VYJDOU SEBRANÉ BÁSNĚ Stanislava K. Neumanna z let 1903—1906 pod názvem Hrst květů z různých sezón, a sice vlastním nákladem autorovým. Nenaleznuv dosud nakladatele na své Spisy, činí autor tímto vydáním svých nejnovějších veršovaných prací pokus, který, vydaří-li se, bude mu vzpruhou k tomu, aby také Spisy svým nákladem vydal. Kniha vyjde ve slušné úpravě a autor přijímá do konce ledna subskripční obnos 1,50 K. Po vydání bude kniha za 2 K. Adresa: Stanislav K. Neumann v Řečkovicích u Brna.

SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ RAŠPLE, nejmizernější satirický plátek pod sluncem, za který se i mnozí sociální demokraté stydí, který však má ohromný počet odběratelů a je podnikem velmi výnosným, přinesla v čísle 12 jako odpověď Šibeničkám velmi duchaplný obrázek. Proti jedné věci však ohražuje se redakce Šibeniček co nejrozhodněji. Aby totiž činily se z obsahu jejich politické závěry pro Moravský kraj nebo některou politickou frakci. Šibeničky jsou Šibeničky a Moravský kraj je Moravský kraj. Šibeničky jsou naprosto neodvislé od běžné politiky a jsou hrdy i žárlivy na svou samostatnost. Opakujeme zde, co bylo již v Šibeničkách řečeno: Z politických stran není Šibeničkám žádná tak blízká a svatá, aby před ní zastavovaly péro nebo štětec satirika a karikaturisty. Jest přímo jejich povinností, aby byly vzdáleny všech takzvaných „politických ohledů“... Ztotožňuje-li někdo Moravský kraj se Šibeničkami, může to býti jen velmi průhledný politický manévr. Ale bude bezvýsledný a je — špinavý.

FRANTIŠEK GELLNER je nejen originelním poetou a kreslířem, ale i svérázným — anarchistou. V jeho ostatně dosud velmi řídkých projevech tohoto rázu setkáváme se vždy se samostatným myšlením, zdravým humorem a vtipem. Zde jest jedna ukázka, otiskována z Nové Omladiny: „ $2 + 2 = 4$ “. Nenalezne se zajisté mezi námi, kdo by o tom pochyboval. Ale takových pravd je málo. V životě setkáváme se většinou s pravdami méně jednoduchými. Řekne-li továrník, že četník je užitečný tvor, má pravdu ze svého stanoviska. Zastane-li se však kdokoli v tomto případě snižovaného tvorstva, má taky pravdu, zvláště

náleží-li k druhu lidí, na něž se pořádá hon. Svého času odbýval se v Paříži sjezd volných myslitelů. Při této příležitosti snažil se anarchista Parat-Javal dokázati, že volní myslitelé nejsou žádnými volnými mysliteli, poněvadž mají mozky zaneřáděné spoustou předsudků, například: hledí na krádež jako na něco špatného, žení se, jsou vlastenci, krácejí s hlasovacími lístky k volebnímu osudí, ačkoli počítáním hlasů ani pravda, ani rozum nedá se určití, nosí řády, což se rovná fetišismu austrálských divochů. Parat-Javal měl pravdu. Ale volní myslitelé jsou dnes volnými mysliteli — a mají taky pravdu. Je to přijaté jméno. Je to jako firma: Řekne-li se svobodný myslitel, víte, že máte před sebou člověka, který se vybavil z područí náboženské autority. A nic více. Proto já „volný myslitel“ nejsem a Karel Pelant jím je. Což se zdá na první pohled směšným. Kamarádi v Německu a v Čechách přijali jméno anarchistických socialistů. A mají pravdu, i co se týče významu slova „socialismus“, i co se týče dějinného vývoje anarchismu. Neboť když se řekne dnes „socialista“, každý si představuje buď člověka, který by zapřel nos mezi očima, aby dostal o hlas více, nebo hlupáka, který plete bič zákonů na svůj vlastní hřbet.“

NOVÝ BELETRISTICKÝ ČTRNÁCTIDENÍK, Čtenáře, zamýšlí vydávati p. prof. K. Juda v Příboře. Upřímně říkáme, že toho neschvalujeme. Je to stará česká choroba: jakmile se někdo stane u nás „slavným“, začne ihned vydávat časopis, obyčejně velmi neslavný. Prof. Juda napsal — způsobem ostatně málo vynikajícím — několik všedních pravd o náboženství do katalogu Kupkovy výstavy. Byl proto napaden klerikály a povinností všech slušných lidí bylo zastati se ho co nejrozhodněji. Ale k vedení časopisu nemá kvalifikace. Jeho beletristická činnost je podprostřední, jeho vkus velmi problematický. Morava snad potřebuje literární revue — ale prof. Juda nesvede ani řádného časopisu pro beletrii.

OD REDAKCE A ADMINISTRACE

H. N. v S. Prvních 10 čísel vyjde nepravidelně: pak třeba týdně, jak si přejete. Agitujte čile. Sleva pro kolportéry je značná, tož jen chutě k dílu! — *Gn.* Kresby mladých talentů jsou nám vítány. Bohatí mohou nám honorář prozatím odpustit, chudým rádi dáme ze svého mála. Nejvíce si vážíme těch, kdož k nám přijdou s vírou v naši dobrou věc. — *Rochefort.* To se Vám asi prvními čísly příliš nezavděčíme! Ale, strpení mějte! Vystrčíme také rohy. Dříve musíme však mít ty, do kterých budeme trkat. — *A. N.* Ano, v každém čísle aspoň jednu ukázkou od těch nejmladších. Aby se ze Šibeniček něčemu naučili a přestali „koktat“, jak to nazýváte. — *Boh. J. M. Plzeň.* Mohl bych tisknout Pantery, ale počkám, až mi pošlete lepší a pro nás vhodnější věci.

Bude to brzo? — *Jindřich*. Ano. Několik již abonentů nás žádá, abychom opakovali některé nejlepší věci, jež vyšly v první řadě Šibeniček, dokud vycházely jako příloha Nového kultu, nyní rozebraného. V příštích číslech počneme.

*

H. N. Pardubice. Dobrá. Jsme srozuměni. Kdo nám opatří z venkova zaplacený inzerát aspoň do 6 čísel, tomu budeme posílati Šibeničky (12 čísel) zdarma. — *D. Praha*. Ano, každé číslo je samostatné: předplatiti se lze počínaje kterýmkoli číslem. — *Hanuš*. Jakmile budeme míti 2000 platících odběratelů a 2 strany inzertů, budou obrázky barevné. — *G. Plzeň*. Kolportovati Šibeničky možno přece ve všech kruzích a vrstvách; neomezujte se jen na dělníky.

Dávejte, což jest císařovo. Děkuji za milý dopis. Tuto věc však neotisknu, zdá se mi to příliš násilné. Těším se na něco lepšího. — *K. N. Vídeň*. Ze zaslaného nemohu otisknouti zatím nic. — *Boh. J. M. Plzeň*. Ještě odkládám. Snad potřetí to půjde.

Příspěvky pro 3. číslo vyprošuji si do 15. února.

*

U. Ráž. Ze zaslaného nehodí se mi nic. Ještě tak Smutný večer, ale právě je věc tato formálně nejslabší. Dopis mi odpustíte, mám příliš mnoho nezbytné korespondence. — *B. P. Praha-Rejdiště*. Dvou slok používám jako vtipu a ostatní odkládám. Nejlepší věci mají především nedostatek vřelosti, pak všední výraz a zbytečně mnoho cynismu. Doufám, že za čas pošlete mi lepší věci. — *Silvin Avo*. Dosud ani naděje Vám nedám. — *Pe-rst*. Kulhá poněkud zaslané, ale nedejte se odstrašit. Potřebuji takových věcí. — *Jiří Weiren*. Formálně velmi slabé ještě. — *F. U. Erat*. Za „P. v.“ by mne zavřeli, a za to myslím ty veršíky nestojí; druhá se mi nehodí. Tož, na shledanou! — *Grün*. Jistá část obsahu redakčního koše mohla by se pomalu již jmenovat: lyrika bordelová. Co s tím chcete? Je to nevkusné i naivní. A stejně hloupičké jako lyrika penzionátní. To že jsou — mladé snahy? — *A. P.* Otisknu postupně vše a těším se na další.

Všem. Rád bych sehnal větší zásobu rukopisů, ovšem otištění schopných, abychom mohli vydávat Šibeničky dvakrát měsíčně. Tož, kdo chceš jíti s námi, pošli. Upomínat už nebudu nikoho. Jedná se přece o dobrou věc. — *Některým*. Kdo má již své literární jméno, nemusí přece pro Šibeničky hledat jiného. Takové stydlavosti nebo — zbabělosti příště se vyhnu.

Harmonista v Hr. Kr. Anarchistická revue vyjde, jakmile na ni Šibeničkami vyděláme. Z německých časopisů doporučuji Der freie Arbeiter (Berlín, Naunynstraße 73) s pěknými přílohami a Der Weckruf (Postfach 6234. Hauptpost Zürich).

Číslo 4 bude věnováno jaru, sejdou-li se vhodné příspěvky, jež si vyprošuji do 15. března.

*

Kníže. Takových „antiklerikálních“ věcí připustíme do časopisu co

nejméně; je toho nazbyt v jiných listech. Tož něco jiného snad? — *Prosper*. Otisknu příště Caesara. — *B. P. Rejdiště*. Otisknu Vojnu, ale co jsem napsal o první zásilce, platí většinou i o této. — *Sula*. Jednu jsem si, jak vidíte, vybral. — *J. Ž. H.* Dosud nemohu nic tisknout; Ztroskotaný stál by za lepší zpracování. — *J. Milda*. Je to vše upřímně naivní, ale skoro všude mnoho zbytečných slov a formální hranatosti, která právě u takové lyriky citelně vadí. Pro nás zkuste jinou strunku, libo-li. — *J. Š. b. úředník v Praze*. Na tomto poli nebudete mít štěstí. Proč kreslíte, když jste se tomu nikdy neučil a nedovedete toho? — *Ad. Hruša*. Ze zasláního nic. Snad později. — *K. U. Hr. K.* Nehodí se mi, jdeme jinak. — *V. V.* — *R. Videň*. V druhé zásilce samá stará romantika. — *Lad. Rokle*. Těším se na něco jiného. — *V. N. uč. v Kr.* První řada Šibeniček nevyšla samostatně: Slíbili jsme však některé dobré věci znovu otisknout. — *F. U. Erat*. Překlad otisknu v některém čísle; těším se však na verše.

*

Platí od 1. května do konce června. Každý pátý abonent, který pošle 5 K předplatného, obdrží zdarma zvláštní přílohu, buď originální kresbu, nebo původní leptání, litografii, dřevoryt atd. Seznam abonentů za tyto dva měsíce bude uveřejněn v naší listárně (začáteční písmena) a taktéž seznam rozeslaných premií.

Hledáme spolehlivé kolportéry kdekoli a ve všech pokrokových kruzích. Podmínky jsou neobyčejně dobré. Jistý výdělek!

Dále přijmeme solidní sběratele inzertů. Podmínky dobré. Provize jen ze zaplacených obnosů. Dopíšte administraci Šibeniček.

*

Chystáme na červenec Havlíčkovu číslo. Pak čísla věnovaná militarismu, soudnictví, státu, náboženství, moralismu atd. Rádi bychom tedy ze zasláních příspěvků vybírali již věci pro tato speciální čísla, otiskující prozatím jen příspěvky hodně všeobecné a časové. O dobré věci časové máme velikou nouzi. — Časopisy, které o nás psaly, vyslovily naději, že konečně s porozuměním se setkáme a také s účastí pokrokových kruhů. Dosud však nejeví se to v ničem. Abonentí přicházejí velmi pomalu a mnozí spolupracovníci vybírají pro nás věci zdá se nejslabší, neboť jinde tisknou lepší. Kvitujeme tuto přízeň. A registrujeme ji, aby nespokojenci — patříme k nim také — věděli, kdo je vinen.

Logar. Bude to asi déle trvat, než budu moci tisknout. — *V. V. R. Grinzing*. Nemohu. Je to vše násilné. — *A. S. V.* Pro nás se nehodí.

*

Šibeničky vycházejí budou 1. a 15. každého měsíce a předplácí se na rok K 5,—, na půl roku K 2,50 i s poštovní zásilkou. Jednotlivá čísla v Brně i na venkově za 20 hal. V Brně má Šibeničky v hlavní komisi Česká novinářská a inzertní kancelář (V. Brumovský), Zámeč-

nická ul. (roh Velkého náměstí). Jinak lze je dostati v knihkupectvích, každé prodejně novin a čelnější trafice.

Řádní kolportéři, udejte své adresy do administrace Šibeniček, Brno, Běhounská ul. 8.

*

Autorem prózy Dědeček v předešlém čísle jest p. Rudolf Těsnohlídek. Obrázky kreslil p. V. H. Brunner. Jména autorů byla omylem vynechána.

Roger. Otisknu ještě Po sedmi letech. Prózu p. J. H. nemohu otisknout, není ani vtipná, ani snesitelně vypravovaná. — *F. U. Erat*. Druhou neotisknu. Ale nezapomeňte na nás. — *Alfa*. Nenašel jsem v tom vtipu; i formálně slabé. — *V. V. - R. Viden*. Nemohu tisknout. — *Jiří*. Myslil jsem již na to. Vedle našich dvou malých Galerií mistrů karikatury chci zredigovati pro každé číslo takový „politický přehled“ v cizích karikaturách. Ale rád bych i zde měl jen dobré věci a dobré reprodukce, třeba malé. Tedy až později, až budu si moci vybírat z většího materiálu.

Redakční uzavírka pro první měsíční číslo je 20. (pro obrázky) a 24. (pro příspěvky literární) předchozího měsíce; pro druhé měsíční číslo 6. a 10. téhož měsíce.

Celoroční předplatitelé obdrží jako prémii, požádají-li o to, druhou řadu Šibeniček (7 čísel) zdarma a franko, pokud stačí zásoba.

*

V. V. - R. Viden. První Vaše zásilka zdála se býti předzvěstí talentu. Mýlil jsem se však, je to čím dál tím horší. Formálně bezcenné, ideově triviální. Nevěřím, že se „pracujete“. — *St. Rybnický*. Ani formy neovládáte. — *Ed. Haryck*. Pokusy, a beznadějně myslím. — *Mstislav Slavjanský*. Neděláte-li si bláznů z nás, jste sám blázen. — „*Písařem*“. Otisknu leda tu dopisnici. Ostatní se mi nehodí, muselo by býti literárně zpracováno. — *T. L. Zimmer*. Ještě nemohu, pošlete po čase zas. — *Or*. Totéž platí i pro Vás. — *Szy, L. Litavský*. Neotisknu. — *G. Florén*. Pošlete něco jiného, snad si vyberu. — *R. Chřada*. Pošlete za čas. — Kratší rukopisy, jichž nepoužiju, ihned pálím. Delší vracím jen tehdy, byla-li přiložena přiměřená frankovaná obálka. — Kolportéři, jimž zbývají některá čísla řady druhé, nechť je laskavě rozdají v kruzích, které dosud Šibeniček nečtou. — K dnešním číslům, která jdou na jednotlivé adresy, jsou přiloženy složité listky poštovní spořitelny, a proto žádáme každého, kdo ještě předplacen není, aby nám zaslal předplatné obratem, neboť další číslo se zašle pouze předplatitelům.

*

L. B. Tis. Ještě nedosti pružné. Epitafů vůbec již neuveřejníme. Je to mánie. A pak: od anonymních zasílatelů nepřijmeme nic. — *M. D. S. Slabé*. — *Borimír Juréch*. Z druhého obrázku by asi nic nezbylo při reprodukci. Těším se na Vaše spolupracovníctví. — *F. U. Erat*. Nádražních světél neotisknu. Zato Suchý rok a Odejdeš-li se

smrtí. — *F. L. Rokytník*. Dostal jsem vše, postupně přijde řada na ledacos. *H.* pošleme. — *Esso*. Dosud slabé, ale pošlete zas. — *Neznámá*. Nemohu tisknout. — *Jan Sopík*. Opakuji předně: od anonymů nic. Jinak: z toho mračna bude snad jednou dešť. Pracujte. — *Jara Orlinski*. Takové „vlastenecké“ poezie nepěstujeme. — *Hanuš Angelis*. Otisknu.

Pan Jindra v L. Máte k dobru na třetí ročník 90 hal. — *Pan Schritter ve V.* Účet není přece upomínkou. Každý zaslaný obnos nemožno kvitovat. — *Mnoha pp. kolportérům*. Za starou cenu nelze nám kolportérům časopis nyní dávat; je větší a dvoubarevný.

*

Z technických pouze důvodů není v tomto čísle obrázků dvoubarevných. — *B****. Nelíbí se mi kresba ani vtip, ale pokuste se opět o něco. — *T. Raf*. Prozatím nic. Ale snad se s Vámi ještě shledám? — *B 2*. Forma je slušná, trochu však gellnerovská a motivy příliš všední. — *Eugen Schmidt*. Nehodí se mi z toho nic. — *STK*. Otisknu *La Rue d'amour* a těším se na lepší věci od Vás. — *Dona V., A. Milánský, -pik, F. V.* Nic dosud. — *Or*. Odpovím až příště. — Ně kterým pánům, kteří si myslí, že náš redakční „koš“ musí být nejhorším smetištěm, a přitom jsou ještě arogantní, neodpovídám vůbec. — *H. Angelis*. Příště otisknu.